

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

Katedra demografie a geodemografie

Studijní obor: Demografie

Mgr. Eliška Kozáková

**ÚZEMNÍ DIFERENCIACE MIGRAČNÍCH PROCESŮ V ČESKÉ
REPUBLICCE**

Spatial differentiation of migration processes in the Czech Republic

Dizertační práce

Vedoucí dizertační práce: Ing. Jaroslav Kraus, Ph.D.

Praha, 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto dizertační práci vypracovala samostatně pod odborným vedením školitele Ing. Jaroslava Krause, Ph.D. a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 24. května 2014

Podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Děkuji mému školiteli Ing. Jaroslavu Krausovi, Ph.D. za jeho konstruktivní připomínky, odborné rady a doporučení, i čas, který mi věnoval. Také děkuji Českému statistickému úřadu za poskytnutí potřebných dat, bez kterých by se tato práce neobešla.

Děkuji mým kolegům a přátelům z Ústavu zemědělské ekonomiky a informací za jejich pomoc, rady a ochotu vycházet mi vstříc během mého studia.

Srdečně děkuji také mým přátelům za jejich podporu, cenné připomínky, ochotu naslouchat a umění poskytnout mi motivaci i naději, kdykoliv jsem ji potřebovala. Jmenovitě děkuji Janě za její čas, energii a podporu, kterou mi věnovala a bez níž by tato práce nemohla být vytištěna a odevzdána.

Největší poděkování patří samozřejmě mé milující rodině, bez jejíž nekonečné podpory bych dnes nebyla tam, kde jsem. Velmi si vážím jejich přístupu a pochopení mého velkého životního rozhodnutí odstěhovat se do zahraničí. Veliké díky právem náleží i mému milovanému manželovi, který mi vytvořil skvělé zázemí, byl tu vždy pro mě a nikdy mi nepřestal věřit. Díky za jeho lásku, trpělivost, oporu, pevné nervy a neustále dobrou náladu.

Děkuji!

Územní diferenciacie migračných procesů v České republice

Abstrakt

Cílem této práce je podrobit analýze vnitřní migraci v České republice a posoudit, do jaké míry se vybrané ukazatele podílí na vnitřní migraci obyvatelstva v obcích České republiky. V první části práce je pozornost zaměřena na teoretická východiska pro tuto práci a na diskuzi literatury, na jejímž základě byl proveden výběr ukazatelů pro následné analýzy. Vybranými ukazateli jsou počet dokončených bytů, počet pracovních míst, míra nezaměstnanosti a hustota obyvatelstva. V další části práce je nastíněn vývoj vnitřní migrace v České republice v letech 1991–2012. Po následném zhodnocení vývoje vybraných ukazatelů a vnitřní migrace na úrovni obcí je provedena analýza vztahu migrace a vybraných ukazatelů za stanovené roky pomocí lineární regrese, prostorové explorační analýzy dat a geograficky vážené regrese. Výsledkem je zhodnocení vlivu vybraných ukazatelů na vnitřní migraci v České republice a zhodnocení přínosu použitých metod na zkoumání vztahů migrace a vybraných ukazatelů.

Klíčová slova: migrace, vnitřní migrace, prostorová analýza, geograficky vážená regrese, migrační motivace, Česká republika

Spatial differentiation of migration processes in the Czech Republic

Abstract

The aim of this study is to analyze internal migration in the Czech Republic and assess the extent to which selected indicators contribute to internal migration of the population in the municipalities in the Czech Republic. The first part is focused on the theoretical background for this study and on the discussion of literature. On the basis of literature the indicators were selected for subsequent analysis. The selected indicators are: the number of completed dwellings, the number of jobs, unemployment rate and population density. The next part outlines the development of internal migration in the Czech Republic between 1991–2012. After the subsequent evaluation of the development of selected indicators and internal migration at the municipal level, the relationship of migration and selected indicators for determined years is analyzed through linear regression, exploratory spatial data analysis and geographically weighted regression. The result is an assessment of the impact of selected indicators on internal migration in the Czech Republic and evaluation of the contribution of the methods used for exploration of relationships between migration and selected indicators.

Keywords: migration, internal migration, spatial analysis, geographically weighted regression, motivation of migration, Czech Republic

OBSAH

Přehled použitých zkratk	8
Seznam tabulek	10
Seznam Obrázků	12
1 Úvod	16
1.1 Vymezení studovaného problému.....	18
1.2 Cíle a struktura práce	18
2 Teoretický rámec	20
2.1 Základní terminologie při zkoumání prostorového pohybu obyvatelstva.....	20
2.2 Propojenost vnitřní a mezinárodní migrace	25
2.3 Vnitřní migrace	26
2.3.1 Vymezení pojmu vnitřní migrace.....	27
2.3.2 Problematika měření a srovnatelnosti dat vnitřní migrace	28
2.3.3 Teorie a politika vnitřní migrace.....	30
2.3.4 Vnitřní migrace v celosvětovém kontextu	32
2.3.5 Vnitřní migrace v České republice.....	37
2.4 Migrační motivace a výběr ukazatelů pro prostorovou analýzu	41
3 Metodologie zpracování vnitřní migrace a datová základna	50
3.1 Zpracování vnitřní migrace.....	50
3.1.1 Změny ovlivňující vnitřní migraci	50
3.1.2 Územní členění České republiky ve vztahu k vnitřní migraci	52
3.2 Velikostní kategorie obcí	53
3.3 Datová základna.....	54

3.4	Použitá metodologie	55
3.4.1	Lineární regrese.....	55
3.4.2	Prostorová explorační analýza dat	57
3.4.3	Geograficky vážená regrese	58
4	Vnitřní migrace v České republice v letech 1991–2012	62
4.1	Srovnání vnitřní a zahraniční migrace v letech 1991–2010 v České republice	62
4.2	Analýza objemu vnitřní migrace v letech 1991–2012	65
4.3	Analýza struktury vnitřní migrace v letech 1991–2012.....	70
4.3.1	Struktura podle pohlaví	70
4.3.2	Struktura podle věku	71
4.3.3	Struktura podle vzdělání	74
4.3.4	Struktura podle rodinného stavu	76
4.3.5	Struktura podle důvodů stěhování.....	78
4.4	Vnitřní migrace z pohledu územních celků v letech 1991–2012.....	82
4.4.1	Struktura podle prostorových typů.....	82
4.4.2	Stěhování mezi kraji.....	88
4.4.3	Stěhování mezi obcemi	94
5	Vnitřní migrace v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010.....	99
5.1	Relativní migrační saldo v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010	99
5.2	Index efektivnosti migrace v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010.....	102
6	Srovnání vybraných ukazatelů v obcích České republiky ve vybraných letech.....	105
6.1	Dokončené byty	105
6.2	Pracovní místa.....	107
6.3	Míra nezaměstnanosti	109
6.4	Hustota obyvatelstva.....	110
7	Výsledky lineární regrese za vybrané ukazatele	113
7.1	Dokončené byty	113
7.2	Pracovní místa.....	114
7.3	Míra nezaměstnanosti	114
7.4	Hustota obyvatelstva.....	115

7.5	Shrnutí výsledků lineární regrese.....	116
8	Výsledky prostorové explorační analýzy dat za vybrané ukazatele	117
8.1	Dokončené byty	117
8.2	Pracovní místa.....	119
8.3	Míra nezaměstnanosti	121
8.4	Hustota obyvatelstva.....	122
8.5	Shrnutí výsledků prostorové explorační analýzy dat	124
9	Výsledky geograficky vážené regrese za vybrané ukazatele	125
9.1	Dokončené byty	125
9.2	Pracovní místa.....	128
9.3	Míra nezaměstnanosti	131
9.4	Hustota obyvatelstva.....	134
9.5	Shrnutí výsledků geograficky vážené regrese.....	138
10	Závěr	140
	Seznam použité literatury a zdrojů dat.....	143
	Přílohová část	152

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK

AIC	Akaikovo informační kritérium (Akaike Information Criterion)
APMM	Asijsko-tichomořská mise pro migranty (Asia Pacific Mission for Migrants)
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
ESDA	Prostorová explorační analýza dat (Exploratory Spatial Data Analysis)
EU	Evropská unie (European union)
GIS	Geografický informační systém (Geographic Information System)
GWR	Geograficky vážená regrese (Geographically Weighted Regression)
HDP	Hrubý domácí produkt
HKK	Královéhradecký kraj
IMAGE	Porovnání vnitřní migrace celého světa (Comparing Internal Migration Around the GlobeE)
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration)
JHC	Jihočeský kraj
JHM	Jihomoravský kraj
KVK	Karlovarský kraj
LBK	Liberecký kraj
MAUP	Problém modifikovatelné plošné jednotky (Modifiable Areal Unit Problem)
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MSK	Moravskoslezský kraj
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OLK	Olomoucký kraj
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
PAK	Pardubický kraj
PLK	Plzeňský kraj
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SNS	Společenství nezávislých států
STC	Středočeský kraj

ULK	Ústecký kraj
VYS	Kraj Vysočina
ZLK	Zlínský kraj

SEZNAM TABULEK

Tab. 1	Vnitřní a zahraniční migrace v České republice v letech 1991–2010.....	63
Tab. 2	Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2012.....	66
Tab. 3	Objem vnitřní migrace v České republice podle státního občanství za roky 1995–2010	68
Tab. 4	Hrubá míra migrace a hrubá míra migračního salda v České republice v letech 1991–2012.....	69
Tab. 5	Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2012 podle pohlaví.....	70
Tab. 6	Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1992–2012 podle základních věkových skupin.....	73
Tab. 7	Struktura objemu vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2004 podle vzdělání (v %)	74
Tab. 8	Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1992 a 2004 podle věkových skupin a vzdělání.....	75
Tab. 9	Objem vnitřní migrace v České republice v letech 1992–2010 podle rodinného stavu (v %)	77
Tab. 10	Struktura objemu vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2004 podle důvodu stěhování (v %)	81
Tab. 11	Objem a struktura vnitřní migrace v České republice podle prostorových typů za roky 1991–2012.....	83
Tab. 12	Složení vnitřní migrace v krajích České republiky podle prostorových typů stěhování za roky 1992, 2001 a 2010 (v %).....	84
Tab. 13	Celková hrubá a čistá míra migrace v krajích a okresech České republiky za roky 1992–2010.....	86
Tab. 14	Obrat a saldo mezikrajské migrace v České republice v letech 1992, 2001 a 2010	91
Tab. 15	Saldo vnitřní migrace v České republice podle velikostních skupin obcí v letech 1990–2010	95
Tab. 16	Saldo vnitřní migrace mezi velikostními skupinami obcí v letech 1992, 2001 a 2010.....	97

Tab. 17	Relativní migrační saldo na 1 000 obyvatel v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 1991, 2001 a 2010.....	99
Tab. 18	Index efektivnosti migrace v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 1991, 2001 a 2010	104
Tab. 19	Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 2001 a 2010.....	105
Tab. 20	Počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 2001 a 2011.....	108
Tab. 21	Míra nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 2001 a 2011	109
Tab. 22	Hustota obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 1991, 2001 a 2010.....	110
Tab. 23	Výsledky lineární regrese závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v letech 2001 a 2010.....	113
Tab. 24	Výsledky lineární regrese závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v letech 2001 a 2011	114
Tab. 25	Výsledky lineární regrese závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v letech 2001 a 2011	115
Tab. 26	Výsledky lineární regrese závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010.....	115

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	Prostorové jádro	59
Obr. 2	Porovnání fixního a adaptivního prostorového jádra	60
Obr. 3	Zahraniční migrace v České republice v letech 1991–2010	63
Obr. 4	Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2012	67
Obr. 5	Průměrný počet stěhování v České republice na obec za roky 1991–2012	67
Obr. 6	Hrubá míra migrace a hrubá míra migračního salda v České republice v letech 1991–2012	69
Obr. 7	Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2012 podle pohlaví	71
Obr. 8	Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1992–2012 podle základních věkových skupin	72
Obr. 9	Struktura objemu vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2004 podle vzdělání (v %)	74
Obr. 10	Objem vnitřní migrace v České republice v roce 1992 podle věkových skupin a vzdělání	76
Obr. 11	Objem vnitřní migrace v České republice v roce 2004 podle věkových skupin a vzdělání	76
Obr. 12	Objem vnitřní migrace v České republice v letech 1992–2010 podle rodinného stavu (v %)	77
Obr. 13	Struktura objemu vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2004 podle důvodu stěhování (v %)	80
Obr. 14	Objem a struktura vnitřní migrace v České republice podle prostorových typů za roky 1991–2012 (v %)	83
Obr. 15	Složení vnitřní migrace v krajích České republiky podle prostorových typů stěhování v roce 1992 (v %)	85
Obr. 16	Složení vnitřní migrace v krajích České republiky podle prostorových typů stěhování v roce 2001 (v %)	85
Obr. 17	Složení vnitřní migrace v krajích České republiky podle prostorových typů stěhování v roce 2010 (v %)	85
Obr. 18	Celková hrubá a čistá míra migrace v krajích a okresech České republiky	

za roky 1992–2010.....	87
Obr. 19 Podíl čisté a hrubé migrace v krajích a okresech České republiky za roky 1992–2010.....	88
Obr. 20 Saldo vnitřní migrace v České republice podle velikostních skupin obcí v letech 1991–2010	96
Obr. 21 Relativní migrační saldo v obcích České republiky v roce 1991.....	100
Obr. 22 Relativní migrační saldo v obcích České republiky v roce 2001.....	100
Obr. 23 Relativní migrační saldo v obcích České republiky v roce 2010.....	101
Obr. 24 Index efektivnosti migrace v obcích České republiky v roce 1991	102
Obr. 25 Index efektivnosti migrace v obcích České republiky v roce 2001	103
Obr. 26 Index efektivnosti migrace v obcích České republiky v roce 2010	103
Obr. 27 Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001	106
Obr. 28 Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010	106
Obr. 29 Počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001	107
Obr. 30 Počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2011	108
Obr. 31 Míra nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2001	109
Obr. 32 Míra nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2011	110
Obr. 33 Hustota obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 1991	111
Obr. 34 Hustota obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 2001	112
Obr. 35 Hustota obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 2010	112
Obr. 36 Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001	118
Obr. 37 Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010	119
Obr. 38 Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001	120
Obr. 39 Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2011	120
Obr. 40 Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro míru nezaměstnanosti (v %)v obcích České republiky v roce 2001.....	121
Obr. 41 Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro míru nezaměstnanosti (v %)v obcích České republiky v roce 2011.....	122
Obr. 42 Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro hustotu obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 1991.....	123
Obr. 43 Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro hustotu obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 2001.....	123

Obr. 44	Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro hustotu obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 2010.....	124
Obr. 45	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001	126
Obr. 46	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010	127
Obr. 47	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001	127
Obr. 48	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010	128
Obr. 49	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001	129
Obr. 50	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2011	130
Obr. 51	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001	130
Obr. 52	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2011	131
Obr. 53	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2001	131
Obr. 54	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2011	133
Obr. 55	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2001	133
Obr. 56	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2011	134

Obr. 57	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 1991	134
Obr. 58	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 2001	136
Obr. 59	Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 2010	136
Obr. 60	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 1991	137
Obr. 61	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 2001	137
Obr. 62	Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km ²) v obcích České republiky v roce 2010	138

Kapitola 1

Úvod

Od prvopočátku existence lidstva byl pohyb respektive stěhování jeho přirozenou součástí (Tvrdý, 1997) a je jím dodnes. Podle Langhamrové a Kačerové (2008, s. 66) lze definovat pohyb (mobilitu) jako „...nejobecnější pojem při studiu prostorových pohybů.“ Dále pak tytéž autorky (2008, s.66) uvádějí, že „...hlavní formou mechanického pohybu (měny) obyvatelstva je migrace (stěhování obyvatelstva)“ a že prostorový pohyb obyvatelstva způsobuje vedle přirozené reprodukce obyvatelstva změny v rozmístění obyvatelstva (Langhamrová, Kačerová, 2005). Migrace se také podílí na celkovém přírůstku obyvatelstva (ČSÚ, 2012a) a má vliv na jeho demografickou, jazykovou, etnickou, náboženskou, vzdělanostní či profesní skladbu (Pavlík, Vodáková, 1993).

Problematikou migrace obyvatelstva se zabývá mnoho vědních disciplín včetně geografie, demografie, ekonomie, sociologie, psychologie, sociální antropologie, etnologie, historie nebo politologie. Jak zmiňují Hampl a Müller (2010, s. 15) k tématům těchto vědních disciplín patří také „...změny územního rozložení obyvatelstva, a zejména pak populační růst měst.“

Studium migrace a zejména pak studium prostorových aspektů migrace je stále aktuální téma a týká se značného počtu obyvatelstva. Světová migrace zahrnuje 3 % světové populace, 7 % populace Evropy a 4 % populace České republiky (Abramuszkinová, 2011).

Důvody k migraci obyvatel jsou nejrůznějšího charakteru. S postupným vývojem lidstva se důvody stěhování měnily. V počátcích vzniku lidstva byla migrace základní nutností k přežití, migrovalo se za potravou nebo před nepřáteli. Se vznikem zemědělství v období 5–4 tis. let př. n. l. začala vznikat první osídlení a zdesetinásobil se počet lidí na cca 150 milionů. Již od této doby lze hovořit o migraci tak, jak ji chápeme v současné době. V následujících staletích probíhala migrace zejména ve formě válečných tažení, otrokářství či kolonizačních výprav. Ve 20. století nabyla na významu pracovní migrace a pokračující osidlování Ameriky a Austrálie (Tvrdý, 1997). Dalšími z důvodů jsou například války a přírodní katastrofy, hledání azylu v zahraničí, stěhování vzdělaných lidí za lepší pracovní nabídkou či stěhování lidí v důchodovém věku do zahraničí (Abramuszkinová, 2011). S rostoucí globalizací se důvody k migraci podstatně změnily. Nemusí k ní docházet pouze z ekonomických důvodů, ale také například z důvodu touhy po seberealizaci, touhy cestovat a poznat svět (Martiniello, Rath, 2010).

V posledních desetiletích narůstá migrace uprchlíků¹, tedy lidí, jejichž práva jsou v jejich původní zemi potlačována, a také nelegální² migrace (Martiniello, Rath, 2010). Jak uvádí Abramuszkinová (2011) na konci 20. století bylo v Evropě 20 mil. zahraničních migrantů, nelegálních migrantů bylo pravděpodobně 3–5 mil. Žádostí o azyl bylo v Evropě v roce 2010 250 tis. a v roce 2011 počet žadatelů o azyl, stejně jako ve světě, stoupl o 20 % oproti roku 2010 (APMM, 2013).

I přes pokračující dopady globální ekonomické krize, celkový počet migrantů po celém světě v posledních letech neklesl (IOM, 2011a). Odhaduje se, že do roku 2050 bude 230–250 mil. migrantů na celém světě (Abramuszkinová, 2011). Podle jiných zdrojů dokonce až 405 mil. (IOM, 2010).

Jelikož migrace se týká každého státu a zároveň tak významného počtu obyvatelstva, vytvářejí si jednotlivé státy podle svých aktuálních potřeb migrační politiku. Podle Mezinárodní organizace pro imigraci (IOM, 2010) může být dobře zvládnutá migrace dobrým zdrojem ekonomického růstu a inovací v cílových zemích a důvodem poklesu chudoby a růstu rozvoje v chudších zemích původu.

Je nutné rozlišovat migraci mezinárodní, která znamená pohyb přes hranice vymezené oblasti a vnitřní, čímž se myslí pohyb uvnitř hranic vymezené oblasti (Roubíček, 1997). Celosvětově je mnohem více vnitřních migrantů než mezinárodních, odhadem 740 mil. vnitřních migrantů v roce 2009 oproti 214 mil. odhadnutých mezinárodních migrantů v roce 2010 (IOM, 2010).

„Migrace významně ovlivňují celkový počet obyvatelstva, pracovních sil i jeho další demografické, ekonomické a sociální struktury“ (Pavlik et al., 1986, s. 485). Ivan a Tvrdý (2008, s. 1) uvádějí, že „...migrační pohyby vyvolávají řadu významných demografických, ekonomických, sociálních a politických efektů a to jak při procesu vystěhování, tak při procesu přistěhování a jsou citlivým indikátorem ekonomického vývoje v regionu.“

Migrace má značný vliv na širokou škálu lidské společnosti a je stále aktuálním tématem. Většinou se její výzkum zaměřuje právě na mezinárodní migraci a s ní spojená témata jako je zkoumání důvodů mezinárodní migrace, nelegální zahraniční migrace či problematika uprchlictví.

Tato práce je věnována trochu opomíjené vnitřní migraci. Předmětem zájmu je území České republiky (ČR) a práce je zaměřena zejména na zkoumání důvodů vnitřního stěhování v České republice pomocí prostorových analýz. Konkrétně jsou prostorové analýzy aplikovány na vybrané ukazatele, které byly stanoveny na základě rešerše literatury jako ukazatele s potenciálním vlivem na vnitřní migraci. Pro porovnání vývoje těchto ukazatelů a jejich vlivu na migraci v prostoru je analýza provedena za dva, respektive tři, vybrané roky. Ty byly vybrány především s ohledem na dostupnost dat, která jsou pro analýzu potřebná (viz kapitola 3.4.3).

¹ Uprchlíkem je podle Ženevské úmluvy osoba, která „...má opodstatněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo politického přesvědčení, je mimo zemi své státní příslušnosti a je neschopna, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám nechce využít ochrany této země“ (OSN, 1951, s. 152).

² V literatuře se také setkáváme s tím, že „nelegální migrace“ je označována jako „nepravidelná migrace“ (IOM, 2011b). Vysvětlení je k této problematice uvedeno v kapitole 2.1.

1.1 Vymezení studovaného problému

Tato práce je zaměřena na zkoumání jednoho z typů prostorového pohybu obyvatelstva, a to na migraci. Jednotlivé typy prostorového pohybu obyvatelstva jsou vysvětleny v kapitole 2.1. V této práci je předmětem zájmu vnitřní migrace v České republice a stěžejní část práce je pak zaměřena na stěhování mezi obcemi v České republice.

V demografické statistice České republiky je za vnitřní stěhování neboli vnitřní migraci pokládána „...změna trvalého bydliště z obce do obce v České republice nebo v Praze z jednoho urbanistického obvodu do jiného“ (ČSÚ, 2005, s. 6). V této práci není sledováno stěhování mezi urbanistickými obvody v Praze, neboť předmětem zájmu této práce je vnitřní stěhování mezi obcemi České republiky a proto bude Praha pro účely této práce považována za jednu obec.

Jelikož migrace představuje relativně dlouhodobý proces, je nutné její vývoj sledovat v delším časovém úseku. Jedině tak lze pozorovat vývojové trendy (ČSÚ, 2007). Tato práce se v širším pojetí (zejména v kapitole 4) zabývá migrací mezi lety 1991–2012. Pro podrobnější analýzu migrace (viz kapitoly 5 a 7–9) jsou vybrány dva, respektive tři roky (z počátku, středu a konce období, ve kterém je sledována migrace v širším pojetí), které od sebe mají časový rozestup přibližně 10 let.

1.2 Cíle a struktura práce

Vnitřní migrace na území České republiky se v posledních dvaceti letech významně změnila jak v objemu, tak v motivaci a směrech stěhování. Jak již bylo nastíněno, důvody migrace jsou nejrůznějšího charakteru: ekonomické, sociální nebo osobní. Tato práce se zabývá prostorovou analýzou vlivu vybraných ukazatelů na vnitřní migraci v obcích České republiky.

Práce je rozdělena do deseti hlavních kapitol. Po úvodním vstupu do problematiky migrace a zdůvodnění výběru tématu práce jsou představeny cíle a struktura práce.

Druhá kapitola je teoretickým rámcem práce, kde je vysvětlena používaná terminologie včetně základních používaných výpočtů týkajících se migrace. Je zde vymezen pojem vnitřní migrace. Kapitola obsahuje také diskuzi literatury s následným výběrem ukazatelů pro vlastní prostorovou analýzu.

Ve třetí kapitole je nastíněna problematika spojená s použitými daty, jsou popsána použitá data a je uvedena metodologie zpracování dat. Také je zde zahrnuto zdůvodnění rozdělení obcí do velikostních kategorií podle počtu obyvatel, které je použito v některých částech práce.

Úkolem čtvrté kapitoly je nastínit vývoj vnitřní migrace v České republice v letech 1991–2012. V jednotlivých podkapitolách je popsána analýza objemu a struktury vnitřní migrace a dále vnitřní migrace z pohledu územních celků.

Pátá kapitola je věnována vnitřní migraci v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010. V rámci této kapitoly je analyzováno relativní migrační saldo a index efektivnosti v obcích České republiky. Obě tyto veličiny jsou rozděleny podle velikostních skupin obcí.

Srovnání vývoje ukazatelů, které byly vybrány na základě rešerše literatury, v obcích České republiky mezi jednotlivými vybranými roky je obsahem šesté kapitoly. Vývoj ukazatelů je zde popsán, stejně jako v páté kapitole, i podle velikostních skupin obcí.

V sedmé kapitole jsou představeny výsledky lineární regrese pro jednotlivé vybrané ukazatele. Regresní analýza bez prostorové dimenze byla použita z důvodu popisu vztahu mezi migrací a zvolenými ukazateli.

Osmá kapitola obsahuje výsledky prostorové explorační analýzy dat pro jednotlivé ukazatele. Pro vybrané ukazatele byl spočítán index Moranovo I a byla zkoumána prostorová autokorelace.

V deváté kapitole jsou výsledky geograficky vážené regrese (GWR) na úrovni obcí České republiky za vybrané ukazatele za zvolené roky. Jsou zde obsaženy výsledky GWR za regresní koeficienty a koeficienty determinace.

V závěrečné desáté kapitole jsou prezentovány klíčové výsledky a závěry. Tato kapitola obsahuje také zhodnocení, jak byly naplněny cíle této práce.

Cíle práce jsou následující:

1) Identifikovat ukazatele, které se mohou podílet na migračních procesech v obcích České republiky.

2) Analyzovat prostorové vztahy vybraných ukazatelů vůči vnitřní migraci v České republice a zhodnotit přínos použitých metod na zkoumání vztahů migrace a vybraných ukazatelů.

3) Posoudit, do jaké míry se vybrané ukazatele podílí na vnitřní migraci obyvatelstva v obcích České republiky.

Kapitola 2

Teoretický rámec

Tato část práce je věnována představení teorií spojených s výzkumem migrace. Nejdříve je v kapitole 2.1 uvedena používaná terminologie a běžně používané výpočty při studiu migrace. Kapitola 2.2 je věnována vysvětlení vztahu mezi vnitřní a mezinárodní migrací. Je tomu tak zejména kvůli pochopení neoddelitelnosti a vzájemného ovlivňování těchto dvou procesů. Kapitola 2.3 pojednává o vnitřní migraci. Je zde vymezen pojem vnitřní migrace a je uvedeno, na jaká úskalí můžeme narazit, když chceme měřit a porovnávat data o vnitřní migraci. Také jsou zmíněny teorie a politika vnitřní migrace. Dále je pojednáno o vnitřní migraci v celosvětovém kontextu a v rámci ní je uvedeno, kde v tomto srovnání stojí Česká republika. Nakonec je pozornost věnována vnitřní migraci v České republice. Zde je stručně shrnut její vývoj od poloviny 19. století a její současné trendy. Kapitola 2.4 je zaměřena na diskuzi literatury týkající se migrační motivace. Na základě této rešerše jsou stanoveny ukazatele s možným vlivem na vnitřní migraci. Tyto ukazatele jsou dále použity pro následné analýzy.

2.1 Základní terminologie při zkoumání prostorového pohybu obyvatelstva

Jak uvádí Maryáš a Vystoupil (2004) pohybem neboli mobilitou obyvatelstva se nejčastěji rozumí změna v zařazení obyvatele ve stanoveném systému daných jednotek (útvary). Pokud jsou jednotkami tohoto systému sociální útvary (různé uskupení obyvatelstva na základě nějakých společných stanovených charakteristik), pak jsou tyto změny nazývány sociální mobilitou obyvatelstva. V případě že jsou jednotkami prostorové (regionální) útvary, mluvíme o prostorové mobilitě obyvatelstva.

Synonymem k prostorové mobilitě obyvatelstva je mechanický pohyb obyvatelstva nebo geografická či regionální mobilita obyvatelstva a obsahuje všechny typy přemísťování jedince, z nichž rozlišujeme čtyři typy (Maryáš, Vystoupil, 2004, s. 33):

1. Migrace obyvatelstva, kterou lze definovat jako „...formu prostorové mobility mezi dvěma územními jednotkami, která obvykle znamená trvalou změnu pobytu, tj. změnu (stálého, obvyklého) bydliště“ (Roubíček, 1997, s. 257). Obdobně definuje migraci Pavlík a Vodáková

(1993, s. 82) jako „...prostorové přemísťování osob přes libovolné hranice (zpravidla administrativní), spojené se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, příp. natrvalo.“ Definice Koschina (2005, s. 89) zní: „Obecně je za přestěhování považována změna trvalého či obvyklého místa pobytu, se kterou souvisí vybudování života na jiném místě. To znamená, že za migraci se nepovažuje přestěhování do sousední ulice, protože to nevyžaduje vybudování nového života (tj. budování nových vztahů).“ Maryáš a Vystoupil (2004, s. 33) dále uvádějí, že „...migrace je nejvýznamnější typ pohybu obyvatelstva, pouze při tomto pohybu vznikají trvalé změny v prostorovém rozmístění obyvatelstva. Statisticky jsou zjišťovány pouze migrace překračující administrativní hranice.“ Na migraci jako na nejdůležitější složku prostorové mobility obyvatelstva upozorňuje i Pavlík et al. (1986), který uvádí, že vymezení migrace je odlišné v různých zemích, především pokud není spojeno s přihlášením k trvalému pobytu. Mezi migrací a dalšími uvedenými typy prostorové mobility obyvatelstva mohou existovat plynulé přechody, kdy např. migrace se může změnit v migraci trvalou (Pavlík et al., 1986).

2. Dočasné změny pobytu (sezónní migrace), ke kterým dochází pouze na omezený čas a místo trvalého pobytu se nemění.

3. Dojíždka do zaměstnání, kterou se myslí pohyb ekonomicky aktivního obyvatelstva, kdy je místo pracoviště odlišné od místa trvalého bydliště.

4. Nepravidelné dočasné pohyby obyvatelstva, které se uskutečňují při cestování a rekreaci nebo při cestě za nákupy, kulturou, sportem a službami.

„Migrace je tedy trvalé přestěhování mimo územní jednotku, za kterou se u nás považuje obec. Nevýhodou je, že mezi obcemi existují velké rozdíly ve velikosti, a to v rámci jednoho státu i při mezinárodním srovnání. Také vymezení obcí se časem mění (v posledních letech např. jejich slučováním), a tím vznikají ne zcela porovnatelné časové řady objemu a intenzity migrace“ (Pavlík et al., 1986, s. 485).

Koschin (2005, s. 89) upozorňuje, že slovo *migrace* má několik významů. „Označuje jednak proces stěhování, tj. proces přibývání či ubývání populace, jednak atribut populace, který bychom mohli označit jako ‚stěhovavost‘ (připomeňme, že tento termín se v souvislosti s lidskou populací nepoužívá), jednak samotný jev přestěhování.“ V této práci se budeme věnovat migraci ve všech uvedených smyslech. Největší pozornost bude věnována migraci v prvním a druhém slova smyslu, tedy procesu stěhování a migraci jako atributu populace neboli sklonu ke stěhování.

Pokud migrace probíhá v rámci jednoho státu, označujeme ji jako *vnitřní migraci*, pokud probíhá mimo hranice vybrané oblasti, označujeme ji jako *vnější migraci*. Pokud je tato vybraná oblast zároveň územím státu, označujeme ji jako *zahraniční migraci*. Dva poslední zmiňované termíny jsou používány jako synonyma, ale ne ve všech případech si jsou rovnocenné (Pavlík et al., 1986). Místo pojmu zahraniční migrace je často používán pojem *mezinárodní migrace* (IOM, 2011b), s nímž souvisí otázka utečenců, problematika válečných konfliktů, ale i stěhování za prací (Veselá, 2002).

Migraci lze také dělit z pohledu dobrovolnosti či ochoty se stěhovat. *Dobrovolnou* neboli chtěnou *migraci* nazýváme takové stěhování, „...které vyplývá z vlastní iniciativy migranta. Protiproudem emigrace – obvykle slabším – je reemigrace, kdy dřívější emigranti se po určité době nepřítomnosti vracejí do své mateřské země. Pokud je taková akce organizována státní

mocí, mluví se obvykle o repatriaci. Repatriace mívají ráz hromadných přesídlovacích akcí prováděných – na rozdíl od reemigrace – na náklady státu“ (Roubíček, 1997, s. 262-263). Protikladem k dobrovolné migraci je *nedobrovolná* nebo také násilná či vynucená *migrace*. Tímto pojmem označujeme situaci, „...kdy jsou jednotlivci donucováni ke stěhování veřejnou mocí ať přímo či nepřímo“ (Roubíček, 1997, s. 263).

Koschin (2005, s. 17) uvádí, že „přestěhování je demografická událost, která nemá mezinárodní definici. To proto, že neexistuje mezinárodně jednotně vymezené bydliště. V mnoha zemích je vymezeno jako místo obvyklého pobytu, ale u nás od roku 1949 existuje tak zvané trvalé bydliště a každý občan by měl být někde přihlášen k trvalému pobytu.“

Osoba, která změnila bydliště, se nazývá *migrant*. Tento pojem nemůžeme zaměňovat s migrací. Počet migrantů se může odlišovat od počtu přestěhování, protože jeden migrant se může během sledovaného období (zpravidla jednoho roku) přestěhovat víckrát. Počet přestěhování je tedy vždy větší než počet migrantů, nebo se tyto dvě veličiny rovnají. Migrant, který se přistěhuje do dané administrativní jednotky, se označuje jako *imigrant*. Pokud se z dané administrativní jednotky vystěhuje, označuje se jako *emigrant* (Vandeschrick, 2000).

Na mezinárodní úrovni neexistuje žádná univerzální definice migranta. Termínem *migrant* se obvykle rozumí všechny osoby, které se ke stěhování rozhodly svobodně a bez vlivu nějakého závažného vnějšího faktoru. Proto se tento termín vztahuje na osoby a členy rodin, kteří se stěhují do jiné země kvůli zlepšení jejich materiálních nebo sociálních podmínek. Organizace spojených národů (OSN) „...definuje migranta jako člověka, který má bydliště na území cizího státu po dobu delší než jeden rok bez ohledu na příčiny, dobrovolné nebo nedobrovolné, a prostředky, pravidelné nebo nepravidelné, které používá k migraci“ (IOM, 2011b, s. 62). Podle této definice by ti, kteří cestují na kratší dobu jako turisté a podnikatelé, neměli být považováni za migranty, ale běžně jsou zahrnuti někteří krátkodobí migranti, jako jsou sezónní zemědělní dělníci (IOM, 2011b).

Dále mohou být migranti rozděleni na dokumentované, ekonomické, nepravidelné, kvalifikované a dočasné pracovní. *Dokumentovaný migrant* je migrant, který vstoupil do země legálně a zůstává v ní v souladu se vstupními podmínkami. *Ekonomický migrant* se přestěhoval kvůli zlepšení své kvality života. Tento termín slouží často k odlišení uprchlíků migrujících kvůli pronásledování. *Nepravidelný migrant* je osoba, která vstoupila do země bez povolení nebo zůstala i po uplynutí svého víza a tudíž nemá v zemi legální status. Označení „nepravidelný“ se používá spíše než „nelegální“, protože druhé označení může být spojováno s kriminálním významem a je na něj nahlíženo jako na popírání lidskosti migrantů. *Kvalifikovaný migrant* je migrující pracovník, kterému je kvůli jeho dovednostem poskytnuto přednostní zacházení, pokud jde o přijetí do cílové země. Také se na něho vztahuje méně omezení, pokud jde o délku pobytu, změnu zaměstnání a slučování rodiny. *Dočasný pracovní migrant* je kvalifikovaný pracovník nebo pracovník bez kvalifikace, který zůstává v cílové zemi po určité období stanovené v pracovní smlouvě, kterou má uzavřenou se zaměstnavatelem. Může být také nazýván jako „smluvní pracovní migrant“ (IOM, 2011b).

Podle směru migrace rozeznáváme vystěhování (*emigraci*) a přistěhování (*imigraci*). Jevy jsou potom označovány jako vystěhovalectví a přistěhovalectví. Každý pohyb jednotlivce může tedy nabývat dvou forem, pro oblast vystěhování jde o emigraci, pro oblast přistěhování jde

o imigraci (Langhamrová, Kačerová, 2005). „To ukazuje na dva možné základní způsoby statistického podchycení a zjišťování, a to (1) jako přechody přes hranice určitého územního celku, (tj. zda migrant překračuje hranici nebo ne a pokud ano, tak jakým směrem), v tomto případě jde o zkoumání migrace obyvatelstva vybraného územního celku; (2) jako migrační toky ve vztahu ke zdrojovým a cílovým oblastem jako proudy a protiproud, v tomto případě jde o zkoumání migračních proudů mezi dvěma územními celky příp. dvěma sídly či sídelními útvary“ (Langhamrová, Kačerová, 2005, s. 53).

„Termín *hrubá migrace* se týká celkového počtu migrantů (úhrnu přistěhovaných či vystěhovaných), kteří z dané oblasti *i* přicházejí (*hrubá imigrace* I_i) nebo odcházejí (*hrubá emigrace* E_i) a jejich součet ($I_i + E_i$) je považován za *obrat migrace* oblasti. Někdy se do obratu stěhování určité oblasti započítává i vnitřní obrat stěhování této oblasti. Rozdíl mezi celkovým počtem přistěhovaných a vystěhovaných ($I_i - E_i$) tvoří migrační přírůstek (přírůstek stěhování, migrační saldo, mechanický přírůstek). Jestliže je *migrační saldo* kladné, jde o *čistou imigraci*, je-li záporné, jde o *čistou emigraci*“ (Langhamrová, Kačerová, 2005, s. 53). Napříč literaturou se může hlavní terminologie odlišovat, např. Pavlík et al. (1986) nebo ČSÚ (2005) označují pojem obrat migrace pojmem *objem migrace*.

Pro potřeby této práce budeme používat terminologii Českého statistického úřadu (ČSÚ). „Obrat stěhování (někdy ‚hrubá migrace‘) je úhrnem přistěhovaných a vystěhovaných za stanovenou územní jednotku za určité období, zpravidla za kalendářní rok. Za kraj je obratem migrace součet počtu přistěhovaných do kraje a vystěhovaných z kraje, obdobně tak za okres nebo za obec. Rozdíl mezi přistěhovanými a vystěhovanými tvoří přírůstek (úbytek) stěhování nebo migrační saldo. Objem stěhování je počet případů stěhování uvnitř daného územního celku (do něhož se nezapočítává stěhování přes hranice územního celku). Za Českou republiku je objemem vnitřního stěhování součet případů stěhování mezi všemi obcemi České republiky. Obdobně za kraj nebo za okres se do objemu vnitřního stěhování započítává součet případů stěhování mezi obcemi v kraji (v okrese)“ (ČSÚ, 2005, s. 6).

Ze získaných dat týkajících se migrace můžeme vypočítat celou řadu ukazatelů. Pro charakterizování intenzity migrace jsou vhodnými ukazateli míry, které vzniknou, pokud vztáhneme přistěhování nebo vystěhování ke střednímu stavu obyvatelstva. Míry jsou vhodným ukazatelem při sledování vnitřní migrace (Pavlík et al., 1986).

Pokud nebudeme brát v úvahu řád územních pohybů, pak *hrubou mírou imigrace* (hmi_i) na území vybraného státu (můžeme označit jako oblast *i*) vyjádříme jako celkový počet přistěhování I do všech obcí za stanovené období (nejčastěji rok) vztážený ke střednímu stavu obyvatelstva P celého státu:

$$hmi_i = \frac{I_i}{P_i},$$

zpravidla je vyjádřena na 1 000 obyvatel, tedy v ‰ (Pavlík et al., 1986).

Podobně lze vyjádřit *hrubou mírou emigrace* (hme_i), vztáhneme-li celkový počet vystěhování E na území vybraného státu (dané oblasti *i*) ke střednímu stavu obyvatelstva P celého státu:

$$hme_i = \frac{E_i}{P_i}.$$

U vnitřní migrace je celkový počet vystěhování v rámci daného území roven celkovému počtu přistěhování. Souhrnně lze tedy oba předchozí ukazatele označit jako *hrubou míru migrace* (hmm_i) a platí pro ni:

$$hmi_i = hme_i = hmm_i = \frac{M_i}{P_i},$$

kde M představuje celkový počet přestěhování v dané oblasti i . Pokud budeme chtít vyjádřit intenzitu celkového efektu migrace, pak lze použít *hrubou míru migračního salda* ($hmms_i$):

$$hmms_i = \frac{MS_i}{P_i},$$

kde MS je migrační saldo (Pavlík et al., 1986).

Opět zde platí, že se můžeme setkat s jiným pojmenováním ukazatele. Například Koschin (2005) uvádí u hrubé míry imigrace a hrubé míry emigrace možnost použít termín *obecná míra imigrace* a *obecná míra emigrace*.

O hrubých mírách migrace Vandeschrick (2000, s. 130) říká, že „...nejsou dostatečně citlivými ukazateli. Úroveň migrace je velmi rozdílná například podle věku, pohlaví, rodinného stavu, socioprofesionální skupiny,... Aby bylo dosaženo vyrovnání vlivu struktury, stačí vypočítat specifické ukazatele podle této struktury.“ Proto je třeba přihlížet k tomuto faktu při hodnocení výsledků hrubých měř migrace.

U migrace sledujeme nejen časový rozměr (za jaké časové období se daná událost odehrála), ale také prostorový rozměr. Sem řadíme ukazatel zjišťující účinnost migrace, *index efektivnosti migrace* (iem). Pavlík et al. (1986) označují tento ukazatel jako index migračního salda, zatímco Vandeschrick (2000) ho označuje jako efektivnost migračního vztahu. Vyjadřuje ho poměr migračního salda a obratu migrace (Langhamrová, Kačerová, 2005):

$$iem_i = \frac{I_i - E_i}{I_i + E_i}.$$

Index efektivnosti migrace „...ukazuje podíl migračního přírůstku (úbytku) z celkového objemu migrace“ (Pavlík et al., 1986, s. 486). Jak upozorňuje Vandeschrick (2000, s. 135), tento ukazatel je „...vhodný k rozlišení určitých specifických situací, ve kterých bychom při použití ukazatele migračního salda došli k naprosto jinému závěru.“ Pokud by bylo ve dvou regionech shodné migrační saldo, ale odlišná velikost migračního toku, pak i výsledný index efektivnosti migrace bude rozdílný. V situaci, kdy by v jednom regionu byl počet migrantů méně významný než ve druhém regionu, nebylo by správné uvádět, že je situace v těchto regionech shodná při porovnání hodnot migračního salda. Index efektivnosti migrace se pohybuje od -1 do 1 . Kdyby se obyvatelé z daného území pouze stěhovali a nikdo by se nepřistěhoval, dosáhla by hodnota indexu maximální záporné hodnoty -1 . Opačné maximální hodnoty, tedy kladné hodnoty 1 , by bylo dosaženo, pokud by se do daného území obyvatelé pouze přistěhovali a nikdo se neodstěhoval. Index je také výstižnou charakteristikou měnících se ekonomických podmínek, protože právě na ně reaguje migrace velmi intenzivně. Nedostatkem indexu je, že nereaguje na absolutní počet migrantů (ČSÚ, 2001).

Za účelem mezinárodního srovnání míry vnitřní migrace jsou ve studiích používány zejména dva typy ukazatelů migrace, hrubá a čistá míra migrace. *Hrubou míru migrace*

definujeme jako „...polovinu podílu, kde v čitateli je součet přistěhovalých a vystěhovalých (tj. obrat migrace) za regiony (územní jednotky) a ve jmenovateli celkový počet obyvatel ve všech regionech“ (Lux, Sunega, 2007, s. 312). Formálně vyjádřeno:

$$GF = \frac{1}{2} \left[\frac{\sum_i (M_i + O_i)}{\sum_i POP_i} \right],$$

kde M_i (O_i) je počet migrantů přistěhovalých (vystěhovalých) do (z) regionu i a POP_i vyjadřuje počet obyvatel v regionu i . V odborné české literatuře můžeme často najít místo pojmu hrubá míra migrace pojem intenzita relativního migračního obratu (Lux, Sunega, 2007).

Čistou míru migrace definujeme jako „...polovinu podílu, kde v čitateli je součet absolutních hodnot rozdílů počtu imigrantů do regionu a emigrantů z regionu (neboli migračních sald) a ve jmenovateli celkový počet obyvatel ve všech regionech“ (Lux, Sunega, 2007, s. 312). Formálně vyjádřeno:

$$NF = \frac{1}{2} \left[\frac{\sum_i |M_i + O_i|}{\sum_i POP_i} \right],$$

kde M_i (O_i) je počet migrantů přistěhovalých (vystěhovalých) do (z) regionu i a POP_i vyjadřuje počet obyvatel v regionu i . V odborné české literatuře můžeme často najít místo pojmu čistá míra migrace pojem intenzita relativního migračního salda (Lux, Sunega, 2007).

2.2 Propojenost vnitřní a mezinárodní migrace

Tato práce se sice zabývá vnitřní migrací, ale i přesto zde musíme zařadit širší kontext souvislosti mezi vnitřní a mezinárodní migrací. A to zejména z důvodu, že dále v textu je na některých místech uváděna vnitřní migrace společně s mezinárodní migrací, neboť je v mnoha směrech složité tyto dvě migrace vzájemně oddělit.

V literatuře často nalezneme mezinárodní a vnitřní migraci rozděleně, i přesto, že by se kvůli vzájemným souvislostem měla, podle některých autorů, zkoumat společně. Například King et al. (2008, s. 48) uvádí, že „...vnitřní a mezinárodní migrace tvoří integrovaný systém, který lze pozorovat v rozsahu měřítek – rodina/domácnost, společenství, stát a uskupení zemí spojených migračními toky. Uvažovat jednu formu migrace bez druhé, jak se často dělo v minulosti, je jako se dívat jen na jednu část příběhu, a výsledkem je částečný a nevyvážený výklad.“ Natali (2009, s. 1) zase upozorňuje, že „...slovo ‚migrace‘ je téměř vždy spojováno s ‚mezinárodní migrací‘, zatímco vnitřní migrace je spojována s pojmy, jako je ‚rozložení obyvatelstva‘ nebo ‚urbanizace‘“. Jak vnitřní tak mezinárodní migrace jsou často vyvolány podobnými ekonomickými, sociálními a politickými faktory. Rostoucí uznání, že migranti mohou přispět nejen k ekonomickému rozvoji, ale i k dalším oblastem rozvoje, poskytuje dobrý důvod ke zvážení, zda oddělovat výzkum vnitřní a mezinárodní migrace a tvorbu migrační politiky pro vnitřní a mezinárodní migraci (Natali, 2009).

Martiniello a Rath (2010) taktéž zmiňují rozdíly mezi studiem vnitřní a mezinárodní migrace. Říkají, že se vyvinuly spíše oddělené literatury s poněkud různými koncepčními rámci

a modely. Teprve velmi nedávno se začal výzkum zaměřovat na hledání společných koncepčních modelů. Vědci si začali všimnout, jak je vnitřní migrace často prokládána s mezinárodní migrací, zkoumat, jak jsou mezinárodní migranti a etnické menšiny mobilní v hostitelských zemích, a uvědomili si, že, jak se státy stávají méně důležité, tak rozdíl mezi vnitřní a mezinárodní mobilitou začíná být neostrý. To je jasně vidět v rámci Evropské unie (EU) a má zvláštní význam pro státní příslušníky třetích zemí, pro něž různé typy evropských hranic (např. v rámci i mimo schengenský prostor³) představují různou (ne)propustnost jejich pohybu a přístupu k právům. K dalšímu zastření rozdílu mezi vnitřní a mezinárodní migrací dochází při změně mezinárodní hranice. Rozpad bývalé Jugoslávie nebo bývalého Sovětského svazu, nebo sjednocení Německa, jsou příklady významných mezinárodních hraničních změn, které ovlivňují stav migrace. V podstatě tak dochází ke změně vnitřních migrantů na mezinárodní a naopak.

Vnitřní a mezinárodní migrace jsou tedy navzájem propojeny v mnoha různých směrech. Natali (2009) uvádí, že migrace z venkova do měst může být prvním krokem, který migranti udělají, než se rozhodnou přesunout dál a překročí hranici státu. Tento mezinárodní pohyb lidí z měst uvolní pracovní místa pro jiné lidi, kteří by se proto mohli rozhodnout přestěhovat z venkova do městských oblastí (náhradová migrace). A dále, návrat mezinárodních migrantů může mít také vliv na zvyšování migrace z venkova do měst. Například migrace Maročanů do Evropy ovlivnila migrační vzorce z venkova do měst, když se vrátili. Navrátilci do Maroka investovali do měst v regionu jejich původu spíše než na vesnicích, ze kterých přišli. To pomohlo podpořit vnitřní migraci těch, kteří nemigrovali do Evropy, ale hledali větší možnost přestěhovat se do měst.

2.3 Vnitřní migrace

Jak již bylo zmíněno, migrace není nic nového. Politicky a nábožensky motivované přesuny lidí, migrace elit, sezónní migrace zemědělských dělníků nebo migrace řemeslníků nebo studentů již existovala před 19. stoletím v různých formách. Regionálně orientovaná historie migrace by byla plná příkladů takových událostí. Co se změnilo s industrializací v 18. a 19. století byla kvantitativní míra v rámci evropské a mezikontinentální migrace, stejně jako průměrná vzdálenost migrace. Geografická mobilita se ve velkém rozmohla v 19. století a množství migrace na dlouhé vzdálenosti dosáhlo dříve nevídaných rozměrů (Fassmann et al., 2009).

Geografická mobilita v Evropě v 19. století znamenala ve většině případů, migraci z venkova do města a zároveň vnitřní migraci. Všechny evropské metropole zažily přehnaně rychlý růst, téměř výhradně prostřednictvím migrace z venkovských oblastí, a to jak

³ „Jedná se o území států, na jejichž společných hranicích nejsou vykonávány hraniční kontroly (výjimka je v případě Švýcarska, kdy jsou na hranicích i nadále vykonávány kontroly zboží. Důvodem je fakt, že Švýcarsko není součástí celní unie EU) a které chybějící hraniční kontroly vyvažují komplexně pojatým systémem opatření v mnoha oblastech. Vnitřní hranice je možné v zásadě překračovat na jakémkoliv místě a v kteroukoli denní či noční hodinu. Schengen je v současné době tvořen 26 státy: 22 členskými státy EU, Norskem, Islandem, Švýcarskem a od 19. 12. 2011 také Lichtenštejnskem. Součástí Schengenu naopak nejsou dvě ze starých členských zemí EU (Velká Británie a Irsko). Mimo Schengen zůstávají také další 3 státy EU: Kypr, Bulharsko a Rumunsko“ (MVČR, 2014).

v bezprostřední blízkosti těchto měst, tak mimo ně. Emigrace do zámoří ale stále zůstala mnohem silnější než tato vnitřní migrace (Fassmann et al., 2009).

To dnes ale již tak zcela neplatí, neboť jak už bylo uvedeno v úvodu, na celém světě je dnes mnohem více vnitřních migrantů než mezinárodních. Odhadem 740 mil. vnitřních migrantů v roce 2009 oproti 214 mil. odhadnutých mezinárodních migrantů v roce 2010 (IOM, 2010) nebo 232 mil. odhadnutých mezinárodních migrantů v roce 2013 (OSN, 2013a).

Zajímavé je, že vnitřní migrace má potenciál přinést ještě více příležitostí k rozvoji než mezinárodní migrace. Existuje pro to několik důvodů. Za prvé, vnitřní migranti nemohou (nebo by neměli) být tzv. nepravdelní (tj. že by zde neměly být právní překážky pro vnitřní migraci, jako jsou pro mezinárodní pohyby), a proto vliv, který má vnitřní migrace na rozvoj původních komunit, není (nebo by neměl být) závislý na právním postavení migrujících. Za druhé, vnitřní migrace zdaleka přesahuje mezinárodní migraci z hlediska počtu. Vnitřní migrace je nejčastějším typem migrace. Proto rozsah potenciálního přínosu pro rozvoj je mnohem větší z vnitřní migrace než z mezinárodní migrace. Vnitřní migrace je také nejvíce přístupná chudším lidem. Mezinárodní migrace ve směru jih-sever⁴, neboli ze států na jižní polokouli do států na severní polokouli, obecně znamená vysoké náklady a může znamenat značné riziko. To vysvětluje, proč migrace v jihoseverním směru z mnoha zemí s nízkou úrovní rozvoje bývá nízká a více selektivní pro poměrně bohaté a kvalifikované skupiny obyvatelstva. Zatímco migrace ve směru jih-sever obecně přináší vyšší nárůst v příjmech a zabezpečení obživy než vnitřní migrace nebo migrace ve směru jih-jih, vnitřní migrace bude ta, která bude pravděpodobně snižovat nerovnost, protože je často méně selektivní než dražší a riskantnější migrace ve směru jih-sever. Stručně řečeno, stejně jako mezinárodní migrace, vnitřní migrace může být potenciálně dobrá pro rozvoj a strategii zlepšení životy, s tím rozdílem, že rozvojových příležitostí z vnitřní migrace s větší pravděpodobností dosáhne výrazně vyšší počet lidí (Natali, 2009).

2.3.1 Vymezení pojmu vnitřní migrace

Před začátkem analýzy migrace si musíme prostorově vymezit jednotku, za kterou budeme analýzu provádět. „Vnitřní migrace se týká území jednoho státu. Aby došlo k migraci, stačí, aby bydliště jedince změnilo příslušnost k určité administrativní jednotce v daném období. Všechny druhy administrativních jednotek mohou být prostorovou jednotkou analýzy: provincie, kraj, městský obvod,...“ (Vandeschrick, 2000, s. 128).

Pavlík et al. (1986, s. 485) uvádějí, že „...migrace se zpravidla dělí podle řádu územních jednotek.“ V případě České republiky to tedy dříve byla migrace mezi okresy, nyní např. migrace mezi kraji, obcemi s rozšířenou působností (ORP) či obcemi.

Dále Pavlík et al. (1986, s. 486) upozorňují na důležitou věc a to, že „...sledujeme-li pouze vnitřní migraci, pak se počet vystěhování a přistěhování rovná; není však totožný s počtem migrantů, protože někteří z nich se mohli během sledovaného období vystěhovat, resp. přistěhovat víckrát.“

⁴ Mezinárodní organizace pro migraci (IOM, 2013) zařadila mezi „severní země“ státy s vysokými příjmy a mezi „jižní země“ státy s nízkými a středními příjmy.

Vnitřní migrace neovlivňuje pouze prostorové rozmístění obyvatelstva, ale také celou řadu dalších faktorů. Jak uvádí Pavlík et al. (1986, s. 489) „...migrace obyvatelstva patří k důležitým procesům, které vyvolávají změny v sociálněgeografických, ekonomických, sociálních a demografických strukturách. Je určitým komponentem procesu urbanizace a územní koncentrace obyvatelstva, je původním procesem části profesionálních a sociálně třídních změn, ovlivňuje podmínky demografické reprodukce selektivnosti migrantů podle pohlaví, věku, rodinného stavu atd. Sama o sobě je pak výsledkem komplexní podmíněnosti života lidí.“

Na význam vnitřní migrace upozorňují také Rees a Kupiszewski (1999). Ve své knize mimo jiné uvádějí, že role vnitřní migrace v populačních změnách deseti vybraných zemí ukazuje, že migrace byla více důležitým přispěvatelem ke změně regionální populace než přirozený přírůstek.

2.3.2 Problematika měření a srovnatelnosti dat vnitřní migrace

Na rozdíl od údajů o migraci do zámoří, data o národní migraci a migraci v rámci Evropy v 19. století byla shromažďována pouze nepřímo. Nikdo nezaznamenal vnitřní migranty, když opustili svoje rodné město a přestěhovali se do dalšího města. Ve skutečnosti byla taková registrace technicky nemožná. Vnitřní migrace mohla být rekonstruována pouze nepřímo ze sčítání lidu, což znamená podle informace o místě narození. Některá sčítání lidu rovněž shromažďovala informace o emigraci tím, že zjišťovala v domácnostech, zda rodinný příslušník byl v zahraničí a na jak dlouho. Bohužel, ne všechna sčítání lidu v Evropě obsahovala tuto otázku, z toho prostého důvodu, že neměla žádné přesné a ověřitelné výsledky (Fassmann et al., 2009).

Kromě sběru dat o emigraci v zemi původu se i cílové země také pokusily poskytnout údaje o těchto emigrantech. Statistické úřady v Evropě registrovaly všechny přítomné zahraniční občany a posílaly tyto registrační karty zpět do jejich zemí původu. Na základě těchto karet statistické úřady vypočítaly součet jejich občanů žijících v zahraničí. Opět je třeba zdůraznit, že tyto statistické údaje týkající se občanů žijících v zahraničí, nebyly příliš přesné, protože jen několik zemí bylo dohodnuto na výměně registračních karet; kromě toho neexistují žádné přesné údaje o délce pobytu v zahraničí (Fassmann et al., 2009).

Stručně řečeno, na konci 19. století byly poměrně přesné údaje o emigračních tocích z Evropy, zatímco rozsah vnitřní migrace v rámci evropských států a migrace přes evropské hranice mohl být shromažďován pouze ze stavu cizích residentů v obcích a zemích v době sčítání (Fassmann et al., 2009).

V současnosti je sice datová základna pro vnitřní migraci na lepší úrovni, neboť téměř v každém státě sbírá data o migraci příslušný statistický úřad, ale je zde zase problematika mezinárodní srovnatelnosti dat. V důsledku neexistence mezinárodní dohody, která by sjednotila způsob měření vnitřní migrace, je obtížné provést mezinárodní srovnání vnitřní migrace, neboť v každé zemi je použita různá metodika i zpracování dat. Navíc je zde další překážka v podobě různého územního rozdělení jednotlivých států nebo odlišná definice migranta (Mikeszová, 2006).

Existují jasné regionální rozdíly ve zdrojích, ze kterých jsou odvozena data o vnitřní migraci. Sčítání lidu jsou nejčastějším zdrojem v Africe, Asii, Latinské Americe, Karibiku

a Oceánii, zatímco registry obyvatelstva a správní sbírky jsou nejvíce dominantní v Evropě. Na celém světě jsou také široce používány průzkumy, ale liší se jejich pokrytí, od národně reprezentativních průzkumů obyvatelstva (např. American Community Survey), po průzkumy zaměřené především na ženy v reprodukčním věku (např. demografické průzkumy zdraví). Více než polovina všech zemí má data o vnitřní migraci z více zdrojů (OSN, 2013b).

Při porovnání dat vnitřní migrace shromážděných ze tří různých zdrojů nalezneme celou řadu překážek. Nejpodstatnější je, zda je migrace měřena jako pevný přechod, jako událost, jako poslední pohyb nebo za celoživotní událost. Údaje pevného intervalu přechodu jsou nejčastěji spojeny se sčítáním lidu (ale také shromažďovány mnoha průzkumy) a jsou odvozeny porovnáním místa bydliště osoby v době sčítání s jejich bydliště k nějakému dřívějšímu. Jednoleté a pětileté intervaly jsou nejčastější, ale jsou také široce používány i další přechodové intervaly. Přechodové údaje měří spíše počet stěhujících se než počet stěhování a chybí zde i návrat migranta a další pohyby provedené během období pozorování (OSN, 2013b).

Přechodová data mohou být také odvozena z registrů obyvatel, ale v praxi jsou registry obvykle nejvíce spojené s migračními událostmi, které zachycují všechny pohyby provedené během definovaného intervalu. Nejnovější data o pohybu jsou odvozena od dotazování lidí na jejich místo předchozího pobytu, bez ohledu na dobu pohybu, a jsou běžně v kombinaci s otázkou na délku pobytu. Jedná se o široce využívanou metodu získávání dat o pohybu obyvatelstva při sčítání lidu a průzkumech, ale jejich užitečnost pro mezinárodní srovnávání je omezena rozdíly ve způsobu, jakými je měřena délka pobytu. Data o celoživotní migraci jsou odvozena porovnáním místa narození (v rámci jedné země) s místem současného bydliště a jsou sbírána jak při sčítání lidu tak v průzkumech, méně běžně jsou dostupná ze statistik založených na registrech (OSN, 2013b).

Kromě rozdílů v typech migračních údajů shromážděných ze sčítání, registrů a průzkumů, je bráněno mezinárodnímu srovnání vnitřní migrace rozdíly v pokrytí obyvatelstva, v časové srovnatelnosti statistik, v kvalitě údajů a v prostorovém rámci, ve kterém se měří migrace, tzn. počet zón, do kterých jsou země rozděleny (OSN, 2013b).

Všechny výše zmíněné problémy měření a srovnatelnosti dat vnitřní migrace se snaží řešit mezinárodní výzkumný projekt Porovnání vnitřní migrace celého světa (Comparing Internal Migration Around the GlobeE – IMAGE), který probíhá od roku 2011 do roku 2014. Jeho primárním cílem je vyvinout celosvětovou databázi dat o vnitřní migraci, které sbírá 193 členských států OSN. V lednu 2013 databáze obsahovala informace za 179 zemí. Dále byla srovnávána data ze sčítání lidu v letech 1990, 2000 a 2010. Pro účely srovnání je důraz kladen na data za pětiletou a celoživotní migraci, shromažďovanou jednotlivými zeměmi při sčítání lidu, protože tyto data jsou nejvíce rozšířené po celém světě a proto dovolují nejlepší dostupné mezinárodní pokrytí a srovnatelnost (OSN, 2013b).

V rámci projektu bylo zjištěno, že sčítání lidu jsou nejčastějším zdrojem dat vnitřní migrace po celém světě ve 142 zemích. Padesát zemí sestavuje data o vnitřní migraci z populačních registrů nebo jiných administrativních sbírek, zatímco 111 zemí čerpalo údaje z nějaké formy průzkumu od roku 1995 (OSN, 2013b).

2.3.3 Teorie a politika vnitřní migrace

Jak již bylo uvedeno, studiem migrace se zabývá mnoho disciplín, a proto je zřejmé, že „...neexistuje a patrně ani existovat nebude jediná ‚všeobjímající‘ teorie migrace prostě z důvodů nemožnosti sjednocujícího pokrytí dané komplexity, resp. výrazné typové i měřítkové diferenciacie migračných procesů“ (Drbohlav, Uherek, 2007, s. 127). Také podle Kinga et al. (2008) je jakýkoli pokus vytvořit jednotnou zastřešující teorii migrace pro všechny typy migrace, pro všechny části světa, vyvinuté i méně rozvinuté, a pro všechny časové období, nemožný.

Mnoho teorií snažících se vysvětlit pohyby obyvatelstva odkazují k vnitřní migraci. Lze také říci, že stávající teorie mezinárodní migrace se nijak podstatně neliší od teorií vnitřní migrace. Nicméně s ohledem na globalizační procesy, kdy se zvyšuje složitost a dynamika migračných jevů, se různorodost mezi mechanismy spouštějícími vnitřní a mezinárodní migraci stávají méně a méně jasné. Toto sblížení obou typů migračných procesů by umožnilo použití vnitřních migračných teorií více či méně přímo na studium mezinárodních populačních toků (Bijak, 2010).

Procházková (2010, s. 24) říká, že „...migrační teorie se uplatní zejména, zaměřuje-li se migrační politika na konkrétní a přesně definované cíle.“ Aby mohla být jakákoliv migrační politika úspěšně implementována, je nutnou podmínkou identifikace a analýza faktorů, podle kterých se řídí migrační toky na vybraném území. V následující fázi by měly být vymezeny možné nástroje pro usměrňování těchto toků (zde může být využit i odkaz na příslušné migrační teorie). Podle stanovených kritérií se potom zvolí takový nástroj, který zajistí, aby byl požadovaný cíl migrační politiky splněn. Pokud máme konkrétně vymezený cíl, je možné vycházet z doporučení migračných teorií, protože ty zpravidla vedou v jednotlivých oblastech k totožným či podobným závěrům (Procházková, 2010).

Zatímco většina vědců a tvůrců politik se zaměřovala na vztah mezinárodní migrace a rozvoje, pro mnoho rozvojových zemí je vnitřní migrace důležitější fenomén jak z hlediska potenciálních přínosů pro rozvoj tak z hlediska výzvy, kterou představuje pro vlády. Toto je způsobeno do značné míry počtem zúčastněných. Například Čína měla 140 mil. vnitřních migrantů ve srovnání se 175 mil. mezinárodních migrantů ve světě podle odhadu OSN v roce 2002. Odhad vlivu vnitřní migrace na rozvoj byl značný, migrace přispívala 16 % ročně k růstu čínského hrubého domácího produktu (HDP) na přelomu 20. a 21. století (DeWind, Holdaway, 2005).

Jak mezinárodní, tak vnitřní migrace vynesly podobné otázky o vztahu migrace k rozvoji včetně způsobů, jakými chudoba i rozvoj mohou sloužit jako podnět pro migraci a formovat směr, objem a složení migračných toků. Stejně tak obě migrace vyzývají ke komplexní definici „rozvoje“, která bere v úvahu nejen výhody remitencí a zpětné migrace, ale také otázky týkající se odlivu mozků z původních regionů a vliv migrantů na cílové ekonomiky (DeWind, Holdaway, 2005).

Podle Skeldona (2013) na globální úrovni hodně záleží na tom, co se bude dít v Číně. Provádění ekonomických reforem z konce roku 1970 vyústilo v největší stěhování lidí v historii. Do roku 2010 se přestěhovalo více než 229 mil. obyvatel, přičemž 200 mil. z nich se

přestěhovalo bez snahy o povolení přestěhovat se do jiného místa registrace. Tato migrace byla způsobena a zároveň i přispěla do vysokého tempa čínského ekonomického růstu (10 % ročně). K tomu čínský prudký pokles plodnosti, klesající podíl obyvatel ve věkové skupině 20–34 let od roku 1990 a rychlá urbanizace, mohou vést ke spekulaci, zda bude následovat vzor podobný jejich sousedům směrem ke snižování počtu vnitřních migrantů. Pokud ano, Čína, stejně jako Japonsko a Korejská republika, zažije vznik nedostatku pracovních sil a tlak na dovoz pracovní síly pro kompenzaci těchto nedostatků. Asi dva miliony volných pracovních míst již byly hlášeny v jihovýchodní pobřežní oblasti v roce 2004, což vedlo k tlaku na růst mezd a Čína se také může stát imigrační zemí (Skeldon, 2013).

Jedním z problémů současnosti zejména v rozvojových zemích je probíhající urbanizace. Například v subsaharské Africe je proces urbanizace stále rychlý. V roce 1970 méně než jedna pětina populace žila ve městech, v roce 2010 to bylo 36,3 % a toto číslo by mělo stoupnout na 38,4 % v roce 2015 a 45,7 % v roce 2030. Zdá se pravděpodobné, že zde bude období zpomalení či dokonce obrácení vývoje, ale zatím budoucí vývoj zdá se směřuje k přerozdělování obyvatel směrem do měst a rostoucí vnitřní migraci. Tato migrace směrem do městských oblastí se pravděpodobně vyskytne navzdory záměrům vlády snížit nebo omezit tyto pohyby. Podíl vlád v nejméně rozvinutých zemích, které si přály snížit počet přistěhovalců do městských aglomerací, se zvýšil z 27 % v roce 1986 až na 78 % v roce 2011, zatímco podíl vlád v této kategorii, které se domnívaly, že není zapotřebí žádný zásah, klesl ze 73 až na 22 % ve stejném období. Toto napětí mezi vládními přáními vyjádřenými v politice a v reálném výsledku, vytváří jakousi mezeru, která byla také pozorována v mezinárodní migrační politice, a je pravděpodobné, že se v budoucnu zvýší (Skeldon, 2013).

Migrační politiky členských zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)⁵, kam patří i Česká republika, mohou být rozděleny do čtyř dílčích částí. První se skládá z opatření přijatých na národní a mezinárodní úrovni k posílení kontroly toků, včetně žadatelů o azyl. Druhá se týká boje proti nepravděpodobné migraci a nelegálnímu zaměstnávání zahraničních pracovníků. Třetí se vztahuje na všechna opatření, jejichž cílem je podporovat zaměstnávání cizinců tak, aby byla zajištěna lepší integrace migrantů v hostitelské zemi. Poslední část se týká spolupráce na mezinárodní úrovni v oblasti migrace (OECD, 2003).

V souvislosti s přistoupením České republiky do EU dne 1. 5. 2004 byly přineseny také změny do jejích migračních nařízení. V lednu 2000 bylo implementováno několik změn kvůli zajištění harmonizace postupů a předpisů v rámci členských států EU. Hlavní změny zahrnovaly zákon o pobytu cizinců, který představil dvě nové kategorie pobytu (přechodný a trvalý pobyt) a omezení žádostí o víza. Byla zavedena vízová povinnost pro Bělorusko, Rusko a Ukrajinu. Nové předpisy rovněž zpřísnily postup žádosti o dlouhodobá víza přidáním přísnějších podmínek a zavedením povinnosti podat žádost o vízum v zahraničí. Důsledek tohoto nařízení se projevil zvýšeným počtem žádostí o azyl ze strany cizinců chtějících legalizovat svůj pobyt v České republice. Zákon má zabránit bezdůvodným cestám do České republiky a odstranit

⁵ Členské státy OECD: Austrálie, Rakousko, Belgie, Kanada, Chile, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Island, Irsko, Izrael, Itálie, Japonsko, Korea, Lucembursko, Mexiko, Nizozemsko, Nový Zéland, Norsko, Polsko, Portugalsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie, Spojené státy (OECD, 2013).

zneužívání systému (OECD, 2003). Bližší vysvětlení vlivu těchto změn na vnitřní migraci v České republice je v kapitole 3.1.1.

Natali (2009) upozorňuje, že vzhledem k tomu, že vnitřní a mezinárodní migrace mají podobnou motivaci a dopady na rozvoj, politická doporučení a osvědčené postupy pro řízení mezinárodní migrace by mohla a měla být také použita ke zlepšení potenciálu vnitřního stěhování. Protože vnitřní a mezinárodní migrace jsou úzce propojeny, vyplývá z toho, že opatření přijatá k navýšení jejich rozvojového potenciálu by měla být vzájemná. Migrační politika pro rozvoj nedosáhne svého plného cíle a přinejmenším bude mít minimální pozitivní vývoj a vliv na snížení chudoby, pokud se nepodaří vzít v úvahu také vnitřní migraci. Politika podporující emigraci, která nepočítá s dopadem odlivu lidí ze zemí původu, protože neusnadňuje pohyb osob z venkovských oblastí do měst nebo jim neposkytne potřebné podpůrné služby, jistě omezí dopad, který může mít migrace na venkově. Stejně tak pokud politika zpětné migrace nebere v úvahu případné dopady, které vracející se lidé mohou mít na vnitřní pohyby, její rozvojový potenciál bude omezen.

Nejprve je ale důležité odpovědět na otázku, jak jsou dva migrační procesy navzájem spojeny. Teprve pak bude jasnější, proč politická opatření, jejichž cílem je zvýšit dopad migrace na rozvoj je třeba řešit současně na úrovni vnitřní i mezinárodní migrace (Natali, 2009).

2.3.4 Vnitřní migrace v celosvětovém kontextu

Výsledky mezinárodního projektu IMAGE (viz kapitola 2.3.2) ukazují významnou prostorovou heterogenitu jak u pětileté, tak u celoživotní vnitřní migrační intenzity. Obecně řečeno, migrační intenzity jsou nejvyšší v Austrálii, Kanadě, na Novém Zélandu a v USA, a nejnižší v Asii. Intenzity v Evropě, Latinské Americe a Africe jsou na střední úrovni, ale se značnou vnitřní regionální rozmanitostí. Proto například byly pětileté migrační intenzity vysoké v Chile a Jižní Africe, ale nízké v Ghaně a Argentině. Celoživotní migrační intenzity, které zachycují změny v pobytu v dané zemi od narození, jsou systematicky vyšší než pětileté údaje a v mnoha případech odhalují pozoruhodnou úroveň mobility. Zatímco země jako Chile, s 50 % obyvatel žijícími mimo svou obec narození, jsou výjimečné, pouze v několika ojedinělých případech číslo pro celoživotní meziregionální migraci klesne pod 10 %. Nicméně vysoké migrační intenzity nemusí nutně přinést významné změny v rozmístění populace, protože velká část migrace je kompenzována protiproudou v opačném směru (OSN, 2013b).

Porovnáním intenzit migrace naměřených postupně v letech 1990, 2000 a 2010 při sčítání lidu se jako dominantní dojem z pětiletých dat jeví trend klesající intenzity migrace po celém světě. Mezi sčítáními lidu v letech 1990 a 2000 pětileté intenzity klesly v Asii, Latinské Americe a Karibiku, Severní Americe a Oceánii s ojedinělým zvýšením patrným v některých částech Afriky a Evropy. Čína je nejvíce zarážející výjimka z obecného vzoru, který se vyznačuje prudkým nárůstem vnitřní migrace mezi provinciemi v průběhu 90. let 20. století. Údaje, které odhalují trendy od roku 2000, jsou omezené, ale obecně potvrzují pokračující pokles migrační intenzity s výjimkou Indonésie a Vietnamu, kde byl zaznamenaný nárůst. Data o celoživotní migraci ukazují velmi odlišný obraz s intenzitou stabilní nebo rostoucí během třech sčítání ve většině světa. Tento opačný trend téměř jistě odráží vlastní setrvačnost v průběhu celoživotních dat i skutečnost, že se migrace nevyhnutelně hromadí, jak populace

stárne. Zpomalení nebo počínající obrat v průběhu intenzity celoživotní migrace v Evropě a Severní Americe může zase souviset s rostoucí zpětnou migrací do oblastí narození ve starším věku (OSN, 2013b).

Na celosvětové úrovni bylo odhadnuto, že v roce 2005 žilo 229 mil. lidí ve své rodné zemi, ale v jiném regionu než před pěti lety. Toto číslo je o pět milionů nižší, než bylo odhadováno dříve. Toto snížení celosvětového objemu vnitřní migrace je výsledkem přesnějších odhadů, pro které byly použity údaje ze širšího vzorku zemí. Dále bylo odhadnuto, že v roce 2005 žilo 763 mil. lidí ve své vlastní zemi, ale mimo svůj region narození. To je navýšení o 23 mil. oproti odhadu provedeném v roce 2009, opět na základě širšího souboru dat. Intenzity celoživotní migrace se zdají být nejvyšší v Evropě a Severní Americe a nejnižší v Asii. Tyto odhady zůstávají předběžné a mohou se v budoucnu revidovat, bude-li k dispozici více dat, ale vedle odhadu 214 mil. mezinárodních migrantů (počet lidí, kteří žijí mimo zemi svého narození), číslo 763 mil. vnitřních migrantů podtrhuje význam migrace v rámci jednotlivých zemí jako základní proces sociálních a demografických změn (OSN, 2013b).

Na význam vnitřní migrace ve srovnání s mezinárodní migrací, která s 214 mil. migranty podle odhadu OSN představuje asi 3 % světové populace, upozorňují i Esipova et al. (2013). Uvádějí, že kvůli nedostatku spolehlivých celosvětových údajů o vnitřních migrantech a nedostatku vnitrostátních opatření napříč jednotlivými zeměmi, je obtížné určit přesný počet vnitřních migrantů. Údaje o počtu vnitřních migrantů se liší v závislosti na zdroji dat. Podle IOM (2010) bylo v roce 2009 celosvětově 740 mil. vnitřních migrantů. Esipova et al. (2013) dále poukazují na celosvětový průzkum společnosti Gallup (Gallup World Poll), který proběhl v letech 2011 a 2012, kdy bylo jednotně dotazováno 236 865 dospělých ve 139 zemích, zda se přestěhovali z jiného města nebo oblasti v rámci svých příslušných zemí v posledních pěti letech. Se 139 zeměmi, které představují 97 % světových dospělých, Gallup spolehlivě odhadl, že 8 % dospělých se stěhovalo ve svých zemích v posledních pěti letech. To představuje zhruba 381 mil. dospělých ve věku 15 a starších na celém světě, kteří se přestěhovali v pětiletém období, přičemž 196 mil. byly ženy a 185 mil. byli muži.

Celkový počet všech vnitřních migrantů po celém světě je vyšší, protože obsahuje, na rozdíl od odhadu společnosti Gallup, i obyvatelstvo mladší 15 let. Nicméně zatímco Gallup počítá počet dětí v domácnostech respondentů, v současné době nezjišťuje jejich status migranta, protože by to vyžadovalo ptát se doplňující otázky (Esipova et al., 2013).

Trochu jiný pohled na rozsah vnitřní migrace nám dávají King et al. (2008). Uvádějí, že v roce 2001 činil počet vnitřních migrantů v Číně více než 100 mil. V Indii podle sčítání lidu z téhož roku bylo více než 300 mil. vnitřních migrantů, což představuje 30 % obyvatel země. Takže lze říci, že vnitřní migrace v Indii a Číně je sama dvakrát vyšší než celkový počet globálních mezinárodních migrantů podle odhadu OSN.

Studie jako ta od společnosti Gallup zjišťují, jaký je rozsah míry vnitřní migrace po celém světě. Pohybuje se od více než 21 % v zemích jako je Nový Zéland a USA do méně než 5 % v zemích jako je Čína a Venezuela. Tyto studie potvrzují také obvyklé názory včetně toho, že USA jsou jednou z nejvíce mobilních zemí na světě. Asi jeden ze čtyř dospělých v USA (24 %) uvádí, že se stěhoval v rámci země v posledních pěti letech. Tato míra je podobná těm v jiných vyspělých ekonomikách jako je např. Nový Zéland (26 %), Finsko (23 %) nebo Norsko (22 %)

(Esipova et al., 2013). Skeldon (2013) ale upozorňuje, že vnitřní migrace v největší ekonomice na světě, v USA, také ukazuje dlouhodobý pokles v jeho domácí míře migrace.

Pokud je obtížné přesně určit počet vnitřních migrantů na celém světě, potom je ještě těžší zjistit, kdo jsou tito migranti a jak zapadají do rozvojových modelů. Vzhledem k tomu že Gallup každoročně pokládá tytéž otázky stejným způsobem ve všech zemích, územích a regionech, které šetří, je možné porovnat data těchto migrantů napříč různými národy a vytvořit demografický profil, což je první krok k pochopení, kdo tito migranti jsou (Esipova et al., 2013).

Migrace je často spojována s hledáním lepších vzdělávacích příležitostí a ve většině oblastí jsou dospělí s vyšším vzděláním více pravděpodobnými vnitřními migranty. Po celém světě lidé s alespoň vysokoškolským vzděláním mají více než dvakrát vyšší pravděpodobnost (13 %), aby se vnitřně přestěhovali v posledních pěti letech, než ti se základním nebo nižším vzděláním (5 %). V některých oblastech, jako je Společenství nezávislých států (SNS)⁶, není žádný důkaz o vlivu vzdělání na vnitřní migraci, ale rozdíly ve vzdělanosti jsou ještě dramatičtější v jiných oblastech, jako je např. subsaharská Afrika. Bez dalšího výzkumu nelze zjistit, jakou úroveň vzdělání mají migranti před svým stěhováním, takže je docela možné, že právě vyšší úroveň vzdělávání jim umožnila přestěhování. Druhá možnost je, že dosáhli svého vzdělání až poté, co se přestěhovali (Esipova et al., 2013).

Celkově lze říci, že celosvětově budou s největší pravděpodobností vnitřními migranty mladí dospělí lidé. Po celém světě 10 % dospělých ve věku 15–29 uvádí, že se stěhovali v rámci jejich země v posledních pěti letech. Do věku 50 let se tato možnost stává jen z poloviny tak vysoká (5 %). V řadě oblastí, jako je např. Severní Amerika, pravděpodobnost vnitřně migrovat začíná klesat po dosažení věku 29 let, ale v jiných oblastech včetně Latinské Ameriky, nezačne klesat až do věku 49 let (Esipova et al., 2013).

První generace migrantů, tedy dospělí, kteří se narodili v jiné zemi, než ve které v současné době žijí, mají větší pravděpodobnost, že se budou vnitřně stěhovat než původní obyvatelstvo (19 % oproti 8 %). Navíc mezi první generací migrantů mají nově příchozí (ti, kteří jsou v zemi pět nebo méně let) dvakrát vyšší pravděpodobnost, že se stěhovali v rámci země v minulých pěti letech než ti, co žijí v zemi dlouhodobě, tedy více než pět let. Tento vztah je důležitý, protože to naznačuje, že mezinárodní migrace přímo ovlivňuje vnitřní migraci (Esipova et al., 2013).

I když není možné říci, zda současná situace migrantů v oblasti zaměstnanosti je lepší nebo horší než před stěhováním, celkově mají vnitřní migranti větší pravděpodobnost, že budou zaměstnáni na plný úvazek u zaměstnavatele (48 %) než ti, kteří se nepřestěhovali (41 %). Obecně platí, že vnitřní migranti mají větší šanci být součástí pracovního trhu (67 %) než ti, kteří se nepřestěhovali (63 %). Navíc mají vnitřní migranti také vyšší pravděpodobnost, že budou podzaměstnaní (22 % proti 17 %) nebo nezaměstnaní (11 % proti 8 %) než ti, kteří se v posledních pěti letech ani nepohnuli (Esipova et al., 2013).

Stejně jako se liší globální ekonomická situace od regionu k regionu, tak se liší zaměstnanost u vnitřních migrantů. Vnitřní migranti mají vyšší pravděpodobnost, že budou součástí pracovního trhu, než ti, kteří se v posledních pěti letech nepřestěhovali ve všech

⁶ SNS je organizace združující 9 z 15 bývalých republik Sovětského svazu: Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán (Wikipedia, 2014b).

regionech kromě Asie a zemí SNS. V zemích SNS a na Středním východě je situace v oblasti zaměstnanosti u vnitřních migrantů v porovnání s těmi, kteří se nepřestěhovali, téměř stejná (Esipova et al., 2013).

V některých oblastech se zdá, že vnitřní migranti mají na pracovním trhu nějaké výhody oproti těm, kteří se nestěhovali. V subsaharské Africe, v severní Africe, Asii a evropských zemích, které nejsou členy EU, mají vnitřní migranti na trhu práce větší pravděpodobnost, že budou zaměstnáni na plný úvazek. A také mají zhruba stejnou pravděpodobnost, jako každý jiný, že budou podzaměstnaní nebo nezaměstnaní. Na druhé straně mají vnitřní migranti v jiných regionech i některé nevýhody. Kromě Severní Ameriky je také v Latinské Americe, EU, Austrálii a na Novém Zélandu podzaměstnanost a nezaměstnanost mezi lidmi na pracovním trhu vyšší u vnitřních migrantů (Esipova et al., 2013).

Nejen že je mnoho vnitřních migrantů výdělečně činných, ale je u nich také větší pravděpodobnost než u nestěhující se části populace, že poskytnou finanční pomoc, tzv. remitence, ostatním v rámci země i v zahraničí. Současně je u vnitřních migrantů větší pravděpodobnost, že získají finanční pomoc v rámci země a zahraničí. Ale když se podíváme na odesílání a přijímání finanční pomoci, vnitřní migranti s větší pravděpodobností posílají finanční pomoc, než přijímají. U lidí, kteří se nestěhovali, není rozdíl tak výrazný (Esipova et al., 2013).

Tyto výsledky posilují vnímání, jak může být vnitřní migrace stejně důležitá nebo ještě důležitější strategií pro snižování chudoby než mezinárodní migrace. Existuje více vnitřních migrantů než mezinárodních migrantů na cestách po celém světě a všichni jsou nakloněni k posílání pomoci. I když nejsou k dispozici globální odhady velikosti vnitřních remitencí, další celosvětový průzkum společnosti Gallup ukazuje, že domácnosti po celém světě mají třikrát větší pravděpodobnost získat finanční pomoc od jednotlivců ve stejné zemi (9 %) než ze zahraničí (3 %) (Esipova et al., 2013).

Tento vztah stejně jako ostatní vysvětluje proč migrace, ať už v rámci jednotlivých zemí nebo do zahraničí, bude i nadále důležitým bodem na pořadu rozvojových jednání po roce 2015. Nicméně, ve srovnání s dostupnými údaji o mezinárodních migrantech, vývoj globálních odhadů vnitřních migrantů je stále v začátcích. Je zapotřebí dalších výzkumů a měření, aby si politici uvědomili potenciální důsledky tohoto nejčastějšího typu migrace, vnitřního stěhování v rámci zemí (Esipova et al., 2013).

Další pohled na rozsah vnitřní migrace je dán údaji o globální urbanizaci. V průběhu 20. století počet lidí žijících ve městě vzrostl více než dvacetinásobně z 262 mil. (163 mil. v rozvinutých zemích, 99 mil. v rozvojových zemích) na 2 856 mil. (882 mil. v rozvinutých a 1 974 mil. v rozvojovém světě). V rozvojovém světě (Asie, Afrika a Latinská Amerika) je přibližně 40 % urbanizace způsobeno vnitřní migrací. K masové vnitřní migraci dochází zejména v těch zemích, které jsou méně rozvinuté, ale rychle se rozvíjí (King et al., 2008).

Pokud bychom chtěli porovnat urbanizaci v České republice a EU, narazíme na problém rozdílné definice měst v jednotlivých zemích. Proto nejsou tato srovnání vůbec publikována nebo je vynecháno spousta zemí a tudíž nejsou výsledky reprezentativní. Eurostat (statistický úřad Evropské unie) ve svých datech počty městského obyvatelstva neuvádí, v datech Statistické divize OSN jsou jen u některých zemí. Proto lze použít pro srovnání míry urbanizace

pouze města se 100 tis. a více obyvateli, čímž zjistíme míru velkoměstské urbanizace. Data ze statistiky OSN jsou dostupná za všechny země EU, jen u Velké Británie a Kypru nelze hovořit o úplné srovnatelnosti, protože města jsou zde uvažována v rozsahu aglomerací (Kašparová et al., 2009).

„Česká republika se hodnotou velkoměstské urbanizace 20,6 % zařazuje do nejspodnější části intervalu 20–30 %, který představuje v rámci EU průměrný stav a přísluší k němu dalších 6 států ležících v pásu procházejícím středem Evropy severojižním směrem od skandinávských zemí k Itálii. Ze sousedních států českou úroveň výrazně převyšuje Německo s 30,7 % (ale i v rámci téhož statistického intervalu Polsko a Rakousko s 29 % resp. 28,4 %), naopak úroveň České republiky nedosahuje Slovensko (12,3 %)“ (Kašparová et al., 2009, s. 60).

Librová (1997, s. 36) uvádí, že „...celosvětové národní statistiky vykazují v posledních letech zpomalení urbanizačních procesů. Vlády v řadě evropských zemí podporují rovnoměrnější rozmístění obyvatelstva, např. zvýhodňováním drobného podnikání v menších sídlech.“

Pokud si chceme trochu přiblížit vnitřní migraci v evropských státech, můžeme nahlédnout do výsledků výzkumu Reese (2000), který zahrnoval data z 80. a 90. let 20. století. Skandinávské země (Dánsko, Švédsko, Norsko, Finsko) a Švýcarsko měly nejvyšší intenzitu vnitřní migrace. Druhou nejvyšší intenzitu vnitřní migrace měly Velká Británie, Francie a Německo. Země v ekonomickém přechodu (Estonsko, Polsko, Česká republika, Slovenská republika, Maďarsko a Rumunsko) a v jižní Evropě (Itálie, Španělsko a Portugalsko v 90. letech) patřily do skupiny s nízkou mobilitou.

Dále z výsledků výzkumu vyplynulo, že Polsko, Rumunsko a Norsko se vyznačují tím, že zažívají pokračující urbanizaci, Německo, Česká republika, Itálie a Portugalsko se nacházejí v přechodu mezi dvěma procesy (dekoncentrace jak z větších měst tak z odlehlých venkovských oblastí do středních sídel) a Velká Británie s Nizozemskem zažívají kontraurbanizaci (Rees, 2000).

Z výsledků výzkumu Hubera (2005), který srovnával vnitřní migraci ve vybraných evropských zemích v 90. letech minulého století, vyplývá, že v České republice, Estonsku, Polsku, Slovensku, Slovinsku a Rumunsku je meziregionální migrace nízká a klesá v průběhu 90. let, čímž se tyto země výrazně liší od zemí západní Evropy (Dánsko, Velká Británie, Německo, Švédsko, Nizozemsko, Belgie), kde je vnitřní migrace podstatně vyšší a kde došlo v průběhu 90. let naopak ke zvýšení míry migrace. Nízká účinnost migrace na snižování regionálních disparit je zdůrazněna čistou mírou migrace. Zřídka překročí 0,1 % v postkomunistických zemích, kde se také všude snížila, pouze v České republice se zvýšila.

Je všeobecně známo, že socialistické a kapitalistické ekonomiky generovaly různou prostorovou populační dynamiku a sídelní struktury. V kapitalistických zemích osobní vlastnictví, maloobchodní cena hospodářské soutěže a decentralizace do místní správy byly hlavními faktory, které formovaly urbanizaci a jiné formy prostorového uspořádání. Socialistické prostorové uspořádání bylo tvořeno především kolektivním vlastnictvím, centrálně plánovanými alokacemi rozvojových fondů a centralizovaným rozhodováním. Přechod směrem k liberální demokracii a tržní ekonomice ve střední a východní Evropě od roku 1989 výrazně ovlivnil prostorovou dynamiku obyvatelstva. To otevírá možnost porovnat dlouhodobé

kapitalistické sídelní uspořádání s rozvíjejícím se postkomunistickým, aby bylo možné pochopit podobnosti a směr závislostí (Vobecká, Piguet, 2012).

„Nejdůležitější trendy migračních procesů ve vyspělých zemích souvisí především s rozvojem nových forem sídelních systémů“ (Čermák, 2005, s. 169). Nejpatrnější je tento vztah u procesu suburbanizace, kdy dochází ke stěhování obyvatelstva z měst do jejich zázemí a tím k rozšiřování urbanizovaných území. V zázemí velkých měst lze pozorovat populační růst, stěhují se sem jak obyvatelé z území ležících mimo město, tak především obyvatelstvo z centra těchto měst. Účastníky této migrace jsou hlavně střední a vyšší vrstvy společnosti (Čermák, 2005). Ve všech regionech střední a východní Evropy po celou dobu 90. let se suburbanizace zdála být spíše okrajovým fenoménem týkajícím se hlavně nejbohatších jednotlivců (Vobecká, Piguet, 2012). Vědci, kteří studovali vnitřní migraci v zemích střední a východní Evropy se obecně shodují, že přechod na tržní kapitalismus přinesl populační rozptyl jako nový fenomén po stabilní koncentraci obyvatelstva do měst v předchozích desetiletích (Vobecká, Piguet, 2012).

2.3.5 Vnitřní migrace v České republice

„Evidence vnitřní migrace byla v bývalém Československu zavedena v roce 1949 a je založena na povinném hlášení k trvalému pobytu. Přechodné pobyty se statisticky neevidují. Při změně trvalého pobytu za hranice určité obce či města se vyplňuje Hlášení o stěhování (viz příloha 1), které kromě důvodů stěhování obsahuje i údaje o příslušné osobě – o jejím věku, zaměstnání, národnosti, rodinném stavu a důvodu přestěhování“ (Kalibová, 2001, s. 11).

Z dlouhodobého historického pohledu by měl být migrační vývoj od poloviny 19. století na území České republiky rozdělen do tří výrazných období: a) polovina 19. století až do roku 1939, b) 1945–1989, c) od roku 1990. Tyto období se od sebe navzájem liší z mnoha hledisek. Demografické, socioekonomické, politické a geopolitické aspekty patří ke klíčovým faktorům formování migrace v těchto obdobích (Drbohlav et al., 2009).

Jeden z hlavních rozdílů mezi danými obdobími je čistá migrace, která se výrazně změnila v průběhu času. Zatímco během prvních dvou období, byly české země emigrační, po revoluci v roce 1989 se migrační situace v České republice rychle změnila, a Česká republika se stala tranzitní a imigrační zemí. Kromě toho, druhé období výrazně přerušilo kontinuitu komplexního vývoje země podle jeho specifických a charakteristických rysů kvůli komunistickému státnímu režimu s jeho centrálně plánovaným a státem řízeným hospodářstvím a uzavřenou hraniční politikou. Je však třeba zmínit, že některé atributy přežily a v poslední době se intenzivně znovu objevily, např. některé rysy přístupů migrační politiky, vztahy s českými krajanskými komunitami v zahraničí nebo zabývání se etnickými menšinami (Drbohlav et al., 2009).

V průběhu prvního období i v souvislosti s průmyslovou revolucí směřovaly velké migrační proudy z venkovských oblastí do měst, kde se koncentrovala průmyslová výroba. V tomto období zaznamenala města výrazný migrační přírůstek ve srovnání s venkovem. Vlivem klesající porodnosti i na venkově začalo docházet k populačním úbytkům ve venkovských oblastech, nejvíce v těch, které byly vzdálené od městských oblastí a hůře přístupné. Venkovské oblasti, které byly blíže k městským oblastem nebo se nacházely v nížině kolem řek jako např.

Morava, Labe nebo Ohře, zaznamenávaly populační růst. Tato struktura koncentrace obyvatelstva je v podstatě zachována dodnes (Centrum EP Hradec Králové, 2010).

V druhém období došlo k narušení populačního vývoje z důvodu poválečného odsunu Němců, což vedlo k velkému poklesu obyvatelstva v pohraničních oblastech. Kromě oblasti Podkrušnohoří, zejména okolo průmyslových center, již nikdy nebyly venkovské oblasti osídleny tak jako před odsunem německého obyvatelstva. Během celého druhého období byly na venkově zaznamenávány migrační úbytky (Centrum EP Hradec Králové, 2010).

Během celé komunistické éry nebyla migrace řízena přirozenými preferencemi obyvatelstva. Stát uměle ovlivňoval vnitřní strukturu migrace přes různé administrativní nástroje. Dělo se tak zejména prostřednictvím přidělování bytové výstavby, která měla rozhodující význam, skrz směr investice (např. v některých venkovských oblastech byl zákaz na výstavbu rodinných domů) a prostřednictvím různých přímých a nepřímých dotací. Hlavním cílem těchto politik bylo maximálně sjednotit vybudované prostředí pomocí jakési decentralizované urbanizace (Kupiszewski et al., 1998). Byl potlačen rozvoj malých venkovských obcí, neinvestovalo se do nich, zavíraly se základní služby a občanská vybavenost jako základní školy, obchody nebo lékařské ordinace (Centrum EP Hradec Králové, 2010). Tato opatření vedla především k celkovému poklesu migrace. Začátkem 60. let minulého století došlo ke změně obce trvalého pobytu u 3 % obyvatelstva ročně, kdežto na konci 80. let to již bylo méně než 2 %. V tomto období došlo taktéž ke zkrácení vzdálenosti migrace (Čermák, 2005). S důsledky tohoto vývoje se dodnes venkovské oblasti vyrovnávají (Centrum EP Hradec Králové, 2010).

Současná migrační realita od roku 1990 může být podle Drbohlava et al. (2009, s. 97) označena jako „...nezralá imigrační fáze migračního cyklu“. Jak dále Drbohlav et al. (2009) upozorňují, v České republice je velmi omezená možnost studovat přechod z emigrační do imigrační fáze, neboť konec emigrační etapy byl charakteristický nepřirozeným migračním režimem uměle vytvořeným bývalou komunistickou vládou.

Nová éra migrace je charakteristická postupně rostoucí imigrací cizinců spolu s poměrně nízkou a stabilní emigrací domorodců. Příliv přistěhovalců českého původu byl poměrně nízký. Celkově čistá migrace roste, v posledních několika letech dokonce ještě intenzivněji. Kromě legálně pobývajících přistěhovalců musíme vzít v úvahu, že je zde mnoho nelegálních a nepravidelných migrantů, kteří jsou zapojeni hlavně na českém trhu práce (Drbohlav et al., 2009). Taktéž v tomto období dochází po dlouhé době k migračním ziskům ve venkovských oblastech, i když jsou jen nepatrné a územně velmi nerovnoměrně rozložené (Centrum EP Hradec Králové, 2010).

Další rysy vývoje České republiky po roce 1990 uvádějí Vobecká a Piguet (2012). Říkají, že městské oblasti jsou hlavními centry ekonomické a společenské transformace a že v zemích střední a východní Evropy byly v posledních dvou desetiletích nejvíce dynamické změny ve vnitřní migraci v odchodu z městských oblastí. Makro a mikroekonomické změny vedly na jedné straně k posílení aglomerace některých městských center a na druhé ke stagnaci či dokonce poklesu městských oblastí s nízkou kapacitou restrukturalizace.

V průběhu druhého desetiletí postkomunistické transformace byla vnitřní migrace charakterizována rostoucím podílem migrantů směrem do příměstských oblastí, které se staly

dominantním cílem migrace (Vobecká, Piguet, 2012). Na stěhování z velkých měst do příměstských oblastí poukazuje i Kupiszewski et al. (1998). Hlavní přínosy jsou pozorovány u středně velkých měst a menších obcí na úkor velkých měst a venkovských oblastí.

Suburbanizace se stala dominantou nejen kolem hlavního města Prahy, ale i okolo dalších českých měst (Vobecká, Piguet, 2012) jako je Brno a Ostrava, ale částečně i Plzně, Olomouce, Českých Budějovic a Liberce (Kupiszewski et al., 1998). Hušek et al. (2006) uvádějí, že suburbanizace se týká všech českých měst nad 10 tis. obyvatel a že významnější nárůst obyvatelstva je v obcích s 500–4 999 obyvateli.

Oblasti mimo velká města získaly také populaci čistou migrací, ale zisky byly relativně skromné. Tyto rozptylovací procesy začaly v polovině 90. let. Dříve byly čisté migrační zisky výhradně ve městech. Demografický a sociální profil vnitřních migrantů se liší podle cílové oblasti migrace. Více vzdělaní a mladí dospělí (zejména ve věku 20–29 let) migrují častěji než ostatní. Jejich cílem je nejčastěji Praha nebo krajská města. Volba opustit městské jádro a odstěhovat se do příměstské oblasti více převládá mezi lidmi s vyšším vzděláním než u méně vzdělaných Čechů. To platí zejména u těch v mladším věku mezi 20 a 44 lety (Vobecká, Piguet, 2012).

Suburbanizace ale nezpůsobuje jen změny v rozmístění obyvatelstva. Čermák (2005, s. 169) uvádí, že „...vedle obytné funkce dochází v dalších fázích k decentralizaci i některých komerčních aktivit. V širším pojetí je suburbanizace součástí celospolečenských změn spojených například s novými vzorci chování.“

Proces suburbanizace mění nejen vzhled zázemí velkoměst a podstatně ovlivňuje sociální a ekonomické složení obyvatelstva ale také s sebou nese i určité riziko (ÚRS Praha, 2008). Pokud není regulována, dochází k tzv. urban sprawl (Centrum EP Hradec Králové, 2010), což je rozšiřování měst do okolní krajiny. Tím nejen že dochází k úbytku zemědělské půdy, ale zvyšují se také nároky na dopravní obslužnost a infrastrukturu, dochází k poškozování životního prostředí v okolí měst apod. (Kašparová et al., 2009).

Podle Vránové (2012) jsou obce se 100% a vyšším nárůstem obyvatel pokládány za velmi silně suburbanizované. Příležitosti jsou v takových obcích prakticky vytlačeny hrozbami. Výzkum suburbanizace prováděný v obcích Pardubického kraje přinesl následující výsledky. V obci Starý Mateřov přecházely potenciální příležitosti vyplývající ze suburbanizace v hrozbu dalšího fungování obce. Obyvatelstvo v obci vzrostlo o téměř 53 %, čímž lze obec pokládat za silně suburbanizovanou. Z negativních dopadů můžeme jmenovat zvýšení automobilové dopravy, objemnou zástavbu bývalé zemědělské půdy, rozpočet se stále stejným objemem peněz, ale větším čerpáním a v sociální oblasti pak neshody mezi nově přistěhovanými a dlouhodobými obyvateli obce.

Budoucí vývoj suburbanizace, ale i celé situace v oblasti migrace na území České republiky bude vycházet z toho, jaký bude sociálně ekonomický rozvoj země, a co se bude dít na trhu s bydlením. Klíčovou otázkou bude, zda stát bude omezovat nebo pomáhat naplnit požadavky na bydlení širokých vrstev obyvatelstva (Kupiszewski et al., 1998).

Vedle suburbanizace se v postsocialistických zemích i v České republice objevuje nově i kontraurbanizace, což je „...významný decentralizační proces v systému osídlení, kdy dochází k migraci z města do jeho více či méně vzdáleného zázemí. ... Významná je přitom malá (nebo

žádná) vazba na funkce lokalizované ve velkých městech“ (Šimon, Ouředníček, 2010, s. 739). Mezi suburbanizací a kontraurbanizací není ostrá hranice. Jak uvádí Šimon a Ouředníček (2010, s. 739–740) „...Za klíčový je v odborné literatuře považován vztah k městu, respektive způsobu života ve městě. Autoři z geografického prostředí upřednostňují prostorově definovanou hranici mezi suburbanizací a kontraurbanizací, kdežto autoři ze sociologického prostředí dávají důraz na odlišnost životního stylu v souvislosti se změnou rezidenčního prostředí. V případě aplikace geografického přístupu k odlišení suburbanizace a kontraurbanizace jsou využívány charakteristiky, které umožňují zachytit intenzitu propojenosti území a jeho obyvatel s městem, tedy nejčastěji dojíždka za prací a službami a časová dostupnost do města. ...Za suburbanity jsou považováni ti, kteří udržují intenzivní vazby s městem, za kontraurbanity ti, kteří své vazby na město významně redukovali...“.

Šimon (2011) také říká, že kontraurbanizace by měla být zkoumána jako dílčí trend ve stěhování obyvatelstva. Nejedná se o obrat ve vývoji systému osídlení. Při výzkumu kontraurbanizace sledujeme migrační bilanci mezi typy sídel a území i změnu struktury migračních proudů a jejich rozdílné dopady na lokální komunity. Löffler a Steinicke (2007) uvádějí, že i když při kontraurbanizaci migruje obyvatelstvo do periferních regionů a tím se zvyšují počty obyvatel v některých venkovských oblastech, nemusí to nutně vést k poklesu obyvatel v městské oblasti.

Dalším poměrně novým druhem migrace objevujícím se v České republice je amenitní migrace, při níž dochází ke stěhování do starých center měst nebo na venkov. V České republice se vyznačuje jako stěhování do historického centra Prahy, Českého Krumlova a jiných měst s bohatou historií, a nebo jako stěhování do přírodně zachovalých venkovských území, kam se lidé stěhují především proto, že mají vnitřní potřebu žít v pěkném přírodním prostředí (Bartoš et al., 2011).

Gosnell a Abrams (2011, s. 315) k amenitní migraci říkají, že jako pojem „...zahrnuje širokou škálu aktivit, které probíhají v diferencované sociální krajině, která je sama o sobě výsledkem více migračních jevů, globalizace a nerovnoměrného rozvoje. ... I když to není zcela nový jev, vzestup amenitní migrace jako transformačního procesu znamená významné změny v dynamice venkovského prostoru po celém světě.“ Amenitní migrace uvádí do pohybu řadu ekonomických změn v cílových komunitách.

Šimon a Loquenz (2013, s. 26) definují amenitní migraci jako „...trvalý přesun obyvatel za lepším životním prostředím, který je nejčastěji přesunem lidí z městského do venkovského prostředí. Nespokojenost s dosavadním způsobem života a touha po změně jsou jedněmi z hlavních podnětů amenitní migrace.“ Dále uvádějí, že amenitní migrace může mít pozitivní vliv na rozvoj regionu, zejména pak v horských a podhorských oblastech, kde je lepší životní prostředí. Také by mohla „...zpomalit vylidňování venkovského prostoru a tím zlepšit předpoklady pro jeho rozvoj, nebo přispět ke zvýšení environmentální a kulturní kvality v regionu, která se může stát i jedním z klíčových faktorů určujících socioekonomický rozvoj dané oblasti“ (Šimon, Loquenz, 2013, s. 26).

Jak kontraurbanizace tak amenitní migrace jsou si velmi blízké. V literatuře jsou ale rozděleny a zkoumány jako oddělené migrační procesy. Löffler a Steinicke (2007) dokonce uvádějí, že proces kontraurbanizace může být zařazen pod pojem amenitní migrace.

Obecně obyvatelstvo České republiky zůstává relativně málo mobilní a tyto nové trendy ve vnitřní migraci měly doposud skromný dopad na změnu demografické struktury nebo sociálně prostorovou nerovnost. Češi mají tendenci spíše dojíždět za prací a zůstat v místě svého bydliště než se za prací přestěhovat. Vzhledem k tomu, že je Česká republika relativně malá země, dojíždění může nahradit migraci mnohem snadněji než ve větších zemích (Vobecká, Piguet, 2012).

Význam dojíždění uvádí i Kupiszewski et al. (1998). Dojíždění, kde je překročena správní hranice obce, je velmi důležitý jev v České republice. Měření tohoto procesu je složitý úkol, protože počet obcí se v průběhu času změnil a také definice toho, kdo je považován za dojíždějící, není po celou dobu stejná. Intenzita tohoto procesu je v průběhu času relativně stabilní a pohybuje se mezi 31 % a 36 % ekonomicky aktivního obyvatelstva v letech 1961 a 1991.

2.4 Migrační motivace a výběr ukazatelů pro prostorovou analýzu

Vnitřní migrace je hlavním nositelem prostorové dynamiky populace ve vyspělých zemích a přináší prostorové rozdíly v demografické struktuře a sociálním složení. Je také jedním z určujících faktorů prostorové diferenciacie v ekonomické prosperitě, bytové výstavbě a využívání půdy. Proto je důležité studovat charakter vnitřní migrace (objem, strukturu a směr) stejně jako jeho determinanty a hybné síly. (Vobecká, Piguet, 2012).

Zatímco některé studie se zaměřují na městské restrukturalizace po roce 1989, nebo na změny v hierarchii osídlení, velmi málo studií se zaměřuje na vzory a spouštěče vnitřní migrace. Nabízejí především deskriptivní analýzu struktury a počtů migrantů, aniž by poskytovaly přísnou analýzu determinant migrace (Vobecká, Piguet, 2012).

„Migrace je předmětem individuálního rozhodování každého jedince, jehož jednání je ovlivněno řadou faktorů ekonomického, sociálního či kulturního rázu“ (Procházková Ilinitchi, 2010, s. 3). Aby se tedy člověk přestěhoval, musí k tomu mít nějaký důvod. Drbohlav (1990, s. 358) říká, že „...migrační motivace je jeden z nejpodstatnějších faktorů studia migrací.“ Dále pak Drbohlav (1990, s. 359) uvádí, že „...motivace migrace je snad nejvíce potřebná a nejméně prozkoumaná dílčí oblast migrační problematiky. Přitom otázka ‚proč?‘ je v těchto souvislostech jednou ze stěžejních a její byť částečné zodpovězení může bezesporu obohatit plánovací praktiky jak formou přímých konkrétních výstupů (vázaných k území), tak obecnější pravidelností (v ‚chování člověka‘), využitelných například v tvorbě prognostických modelů a projekcí.“

Migrace v České republice se váže na změnu místa trvalého bydliště (Ivan, Tvrдый, 2008). Jak již bylo uvedeno na začátku kapitoly 2.3.5, při změně místa trvalého bydliště se vyplňuje Hlášení o stěhování, kde se mimo jiné uváděl i důvod stěhování až do roku 2004 (ČSÚ, 2005). Důvody stěhování byly na území České republiky zjišťovány od roku 1966. Zjišťovalo se osm důvodů, které byly jmenovitě uvedeny v hlášení, což na jednu stranu usnadnilo celkové zpracování, ale na druhou stranu zkrátilo pohled na tak složitý proces, jakým migrace je, např. nebylo možné uvést kombinaci důvodů (Pavlík et al., 1986). Uvedené důvody stěhování se musí považovat pouze jako orientační. Jde totiž o subjektivní vyjádření osoby, která hlášení

vyplňovala. Mnohdy je při stěhování důvodů více, ale v hlášení je možné uvést pouze jeden a tak je na posouzení osoby vyplňující hlášení, který z důvodů vybere (ČSÚ, 2005). Drbohlav (1990, s. 363) k tomu uvádí, že „...přímé zjišťování motivů dotazem migrantovi je vhodnější výzkumný nástroj než nepřímý způsob, který k závěrům dochází konfrontací podmínek života v místě odstěhování s místem přistěhování.“ A dále říká, že lidé udávají více důvodů k migraci, většinou jde „...o kombinované působení sociálních, ekonomických a přírodních faktorů“ (Drbohlav 1990, s. 366).

Vývoj vnitřní migrace po roce 1990 vykazuje několik rysů, z nichž některé lze dát do souvislosti s obecnými trendy vývoje ve vyspělých zemích, některé souvisí s deformací předchozího období a velká část se vztahuje ke specifickým transformační periody. Význam faktorů ovlivňujících vnitřní migraci v České republice se během transformačního období mění. Můžeme předpokládat, že po počátečním stavu s nejednoznačnými a často protichůdnými tendencemi, se pravděpodobně migrační vztahy a migrační chování obyvatelstva budou postupně stabilizovat (MMR, 2006).

Od počátku 90. let mezi důvody stěhování nejvýrazněji vzrostl podíl označený jako „jiný důvod“ (viz tab. 10). Tento důvod byl uveden v roce 1991 asi v 16 % a v roce 2004 ve více jak čtvrtině případů. Rostoucí zastoupení tohoto důvodu signalizuje narůstající neochotu sdělit důvod stěhování nebo se nad ním zamyslet. Ze struktury dalších, tj. konkrétně označených důvodů, je nejzřetelnější nárůst podílu u jediného a zároveň nejčetnějšího důvodu, tedy bytového (v roce 2004 činil podíl téměř 30 %). Za sledované období se snížil podíl u obou pracovních důvodů a také u sňatku jako důvodu stěhování (ČSÚ, 2005). Podle Srba (1999, s. 9) „...snížení podílu stěhování z důvodu ‚sňatku‘ a zvyšování podílu stěhování z důvodu ‚rozvodu‘ souvisí nesporně s vývojem sňatečnosti a rozvodovosti po roce 1989. Sňatečnost totiž dramaticky klesá, kdežto rozvodovost stagnuje resp. mírně roste.“

Drbohlav (1990, s. 360) uvádí, že „...migrační motivy i preference obyvatelstva se v čase rychle mění... migrační motivy i preference obyvatelstva jsou prostorově podmíněny.“ A dále řadí mezi obecné faktory, které modifikují motivaci migrací a preferencí, lidské potřeby, hodnotové orientace, přirozenou atraktivitu prostředí či společenské stimuly. K přirozené atraktivitě prostředí dodává, že nejatraktivnější jsou prostory „...s nízkou hustotou obyvatelstva, málo urbanizované, antropogenně příliš nenarušené, relativně rozrůzněné, rozmanité, s jedinečnými krajinnými charakteristikami a scenériemi (např. horský terén, území přímořské či u vnitrozemské vodní hladiny) ...přitažlivost řídkých mírných srážek, ‚zimního slunce‘, teplého a suchého léta, rozmanitosti vegetace, hlavně lesů“ (Drbohlav 1990, s. 361). U společenských stimulů zmiňuje, že „...v Československu bylo a je využíváno širokého spektra stimulů: mzdových preferencí, tzv. věrnostních příplatků, zvýhodnění v hmotném a finančním zabezpečení učňů, náborových příspěvků, výhod naturální povahy, zvýhodnění financování stabilizační bytové výstavby apod... Uvědomělé a záměrné společenské působení, hlavně plánovaná bytová výstavba, resp. i jiné formy priorit a preferencí (zejména finanční stimuly) deformují přirozenou atraktivitu území“ (Drbohlav 1990, s. 362). Zde si ale musíme uvědomit, že od doby publikování článku došlo k mnoha politickým i společenským změnám a proto většina z uváděných společenských stimulů již neplatí.

Drbohlav (1990, s. 365–366) řadí motivačních faktory do následujících kategorií:

1) Socioekonomické a politickosprávní faktory (včetně sociokulturních) – struktura osídlení (velikost, typ, makro i mikropoložka sídla apod.), socioekonomické aktivity (investice, pracovní příležitosti, infrastruktura apod.), bytová výstavba (zejména rozsah a forma), kvalita bytu (především vybavenost, velikost, výše nájemného), státní nebo jiné subvence nebo preference – působí samostatně, stejně jako se „vnitřně“ promítají do většiny výše uvedených faktorů.

2) Přírodní faktory – celková kvalita životního prostředí (ve smyslu přírodních komponent), klima, reliéf, vegetace.

3) Sociodemografické faktory – sňatek, rozvod, rodinné důvody, zdravotní důvody.

4) Jiné ostatní faktory (především osobního rázu, ryze emocionální apod.).

To, jaké motivační neboli preferenční faktory mají vliv na stěhování daného jedince, je ovlivněno i osobními charakteristikami jedince, „...hlavně věkem, vzděláním, stupněm inteligence, zaměstnáním, pohlavím, fyzickými vlastnostmi (dispozicemi). Nelze rovněž opomenout další důležité atributy (většinou výslednice genetických dispozic, sociálního prostředí, sociálních vztahů) – hierarchie hodnot, způsob a styl života, úroveň sociální integrace, fáze životního cyklu, existence příbuzných, přátel, struktura rodiny, resp. domácnosti, migrační historie, délka pobytu v místě bydliště, úroveň informovanosti o možných zdrojích cíle, finanční náklady spojené s možnou migrací, výše příjmu“ (Drbohlav, 1990, s. 366).

Ve vyspělých společnostech můžeme mezi nejvýznamnější faktory migrační motivace řadit ty, které jsou úzce spojeny s bytovou, pracovní a částečně rodinnou problematikou a kvalitou životního prostředí. K důvodům, které mezi motivy ke stěhování nezaujímají rozhodující pozice, lze zařadit kvalitu infrastruktury (občanská vybavenost⁷), dojížděku do zaměstnání, sociální kontakty, uspokojování společenských, kulturních nebo sportovních nároků apod. (Drbohlav 1990).

Ptáček et al. (2007, s. 223) uvádějí, že „...migrace je proces ovlivňovaný velkým množstvím často protichůdných faktorů. Změny vnějšího prostředí – ekonomická transformace, geopolitická situace, meziregionální rozdíly a další, probíhají s velkou razancí. Očekávání, že tyto faktory povedou k významnější změně v sídelním systému a zvětšení možnosti svobodné volby na trhu práce a bydlení, se prosazují velmi pomalu. Pokles migrační mobility a postupný zvrát v migrační bilanci podle velikostních skupin obcí je do značné míry důsledkem deformovaného trhu s byty, absence bytové politiky v prvotních fázích transformace a také nízké kupní síly obyvatelstva.“ Dále autoři upozorňují na význam suburbanizačních procesů a na „postupné nahrazování migrační mobility dalšími formami, jako je nedenní dojížděka za prací, dočasná a zahraniční migrace. Při analýze souvislostí migrace s jinými důležitými socioekonomickými charakteristikami se projevila její nejužší korelace s bytovou výstavbou, očekávaná vazba úrovně nezaměstnanosti či ekonomickým agregátem (ve formě HDP krajů) se neprojevila jako velmi významná“ (Ptáček et al., 2007, s. 223).

Podle Sunegy et al. (2010, s. 4) je pro Českou republiku „charakteristická, v porovnání se situací ve ‚starých‘ členských zemích EU nebo v USA, relativně nízká míra vnitřní migrace.“ Velké rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi regiony naznačují především, že je v České

⁷ „Do občanské vybavenosti obcí zpravidla zařazujeme školská zařízení, knihovny, pošty, lékařské ordinace, lékárny nebo např. domy s pečovatelskou službou“ (ČSÚ, 2009, s. 81).

republiky nízká úroveň vnitřní migrace za prací. V roce 2004 činil podíl stěhování z pracovních důvodů 5,2 % na celkovém objemu vnitřní migrace. Jak již bylo uvedeno, od roku 2005 se důvody migrace nesledují (Sunega et al., 2010).

Překážky pro větší rozvoj migrace mohou být různé. Ve světě jsou často zmiňované podmínky bydlení. S tím jak roste důraz na pružnost práce tak věnuje výzkum, hlavně ve vyspělých zemích, pořád větší pozornost vztahu mezi trhem práce a bydlení. „Výsledky některých empirických studií ze zahraničí ukázaly, že jednou z významných bariér pro migraci za prací mohou být vysoké regionální rozdíly ve finanční dostupnosti bydlení (potažmo v nájemném či cenách bytů). Vysoké ceny bydlení v prosperujících regionech jsou faktorem, který brání imigraci nové pracovní síly z méně prosperujících regionů s nízkými cenami bydlení; posilování těchto regionálních rozdílů může vést k tomu, že se případné stěhování za prací, a to i přes diferencí v úrovni mezd, domácnosti finančně nevyplatí“ (Sunega et al., 2010, s. 4). Z více komplexních analýz migračních dat ČSÚ bylo prokázáno, že zvyšující se rozdíly mezi regiony ve finanční dostupnosti bydlení, tvořily překážku migrace jen pro osoby s vysokoškolským vzděláním, které se stěhovaly do Prahy. Změny rozdílů mezi regiony ve finanční dostupnosti bydlení tedy překvapivě neměly žádný významný vliv na stěhování osob s nižším vzděláním, popřípadě s nižší kvalifikací (Sunega et al., 2010).

Lux a Sunega (2007) také provedli srovnání vnitřní migrace v České republice s vybranými zeměmi EU. Autoři upozorňují na úskalí mezinárodního srovnání jako je neexistence konsenzu, který by sjednotil způsob měření. Říkají, že spolehlivé mezinárodní srovnání je v současnosti nemožné. Přesto provedli porovnání hrubé a čisté míry vnitřní migrace ve vybraných zemích EU včetně České republiky za roky 1992 a 1999 (viz příloha 2). Za některé státy nebyla k dispozici všechna data a u některých států byla použita data z jiných let. Data byla doplněna o údaj s informací, jaká část celkového bytového fondu je v dané zemi v soukromém vlastnictví. Ze srovnání vyplynulo, že hrubá míra vnitřní migrace byla nejvyšší v těch zemích, kde bylo relativně nízké zastoupení vlastnického bydlení (neboli vysoké zastoupení nájemního bydlení). Sem můžeme zařadit státy jako Dánsko, Německo, Švédsko nebo Nizozemí. Výjimku představuje Velká Británie, i když ani zde není podíl vlastnického bydlení tak vysoký. Česká republika byla s hrubou mírou vnitřní migrace ve výši 0,5 % na konci mezi vybranými zeměmi, a to přesto, že podíl vlastnického bydlení ve výši 47 % patřil k nejnižším z vybraných zemí. Nižší hodnoty měly už jen Polsko, Slovinsko a Slovensko. Autoři také upozorňují, že specifické postavení Velké Británie ukazuje na skutečnost, že „...vztah mezi migrací a právním důvodem užívání bydlení není zcela přímočarý; faktorů, které významně ovlivňují rozsah migrace, je jistě mnohem více...“ (Lux a Sunega, 2007, s. 312).

Sunega (2009, s. 26) také uvádí, že „...počty vystěhovalých i přistěhovalých na regionální úrovni jsou, kromě dostupnosti bydlení, ovlivněny zejména ekonomickou výkonností regionu a věkovým složením populace. Počty přistěhovalých pak i zastoupením vlastnického bydlení a mírou nezaměstnanosti.“ K ekonomickým podmínkám je pak ve Strategii regionálního rozvoje České republiky na roky 2007–2013 (MMR, 2006, s. 14–15) uvedeno: „K nejdůležitějším faktorům ovlivňujícím migrační meziregionální mobilitu patří především ekonomické podmínky. Kvantitativní i kvalitativní situace na trhu práce, ve smyslu množství a struktury dostupných pracovních míst spolu s možnou výší příjmů, spoluvytváří migrační

atraktivitu regionů.“ Vliv ekonomických faktorů na vnitřní migraci potvrzuje i Bavalová (2013). Naopak Veselá (2002, s. 164) říká, že „...dosud např. nejsou patrné migrační přesuny většího počtu obyvatel z oblastí s vyšší mírou nezaměstnanosti do oblastí s více pracovními příležitostmi.“ Stejně Lux a Sunega (2007) uvádějí, že velké rozdíly mezi regiony v míře nezaměstnanosti ukazují především na nízkou míru vnitřní migrace za pracovními příležitostmi. To by mohlo být způsobeno právě dojížděnkou za prací, již výše zmíněnou na konci kapitoly 2.3.5. Veselá (2002, s. 165) k tomu dále uvádí, že „...nedostatek disponibilních a finančně dostupných bytů limituje a mnohdy přímo znemožňuje migraci za pracovními příležitostmi. Rozhodující vliv pro intenzitu a směry vnitřní migrace je dlouhodobý útlum bytové výstavby.“

Kupiszewski et al. (1998) říkají, že bydlení je klíčovým faktorem poklesu mobility v 90. letech. Po roce 1989 došlo k dramatickému propadu bytové výstavby. Zatímco v 80. letech bylo ročně dokončeno asi 60 tis. nových bytů, v roce 1995 bylo dokončeno 13 tis. Lux a Sunega (2007, s. 306) obdobně uvádějí, že „...situace na trhu s bydlením (pokles objemu bytové výstavby v 90. letech a růst cen bytů) je jedním z nejvýznamnějších faktorů, které vysvětlují specifický vývoj vnitřní migrace v ČR.“

Ptáček et al. (2007, s. 209) k problematice bytové výstavby, ve spojení s poklesem migrační mobility, poukazuje na příčinu, kterou je „...zrušení dotací do bytové výstavby a zachování regulace nájemného na jedné straně a slabý sklon k trvalému přemístění u většiny obyvatelstva. Změna trvalého bydliště je navíc nahrazována celou řadou přechodných forem (nedenní dojížděka, přechodné pobyty apod.). Tyto formy do určité míry kompenzují deformace na trhu s byty a zvyšují jejich relativní význam v celkové mobilitě obyvatelstva. Tím jsou bržděny přirozené změny v územní koncentraci obyvatelstva ve formě migrace, které jsou jedním z důležitých ukazatelů regionálních rozdílů.“

Kromě značného poklesu migrační mobility v první polovině 90. let také došlo k postupnému obratu migrační bilance velikostních kategorií obcí, kdy „...tradiční vzestupné koncentrační proudy z menších obcí do větších jsou již v současnosti plně nahrazeny dekoncentrační orientací migračních procesů“ (Čermák, 2005, s. 170). Stejně jako Kupiszewski et al. (1998) i Čermák (2005) říká, že tyto trendy významně souvisí se situací na bytovém trhu. „Propad bytové výstavby v polovině 90. let a deformované právní vztahy v oblasti bydlení vytvořily bariéru, která výrazně omezovala možnosti přestěhování. Dostupnost bydlení byla zvláště problematická ve větších městech, což výrazně ovlivnilo jejich migrační bilanci“ (Čermák, 2005, s. 170).

Lux a Sunega (2007) ke vztahu vnitřní migrace a podmínek bydlení uvádějí, že právní důvod užívání bydlení má statisticky významný vliv na trh práce, zaměstnanost a migraci. A dále uvádí, že mezi podílem vlastnického bydlení a mírou nezaměstnanosti v daném státě nebo regionu je pozitivní korelace. „Podařilo se potvrdit statistickou významnost vlivu právního důvodu užívání bydlení (též významnost vlivu typu placeného nájemného) na zamýšlenou migraci za prací v případě nezaměstnanosti, a to i při kontrole vlivu vybraných ostatních evidovaných faktorů. Znamená to, že v případě nezaměstnanosti jsou ochotni se významně více stěhovat lidé žijící v přechodných formách právního důvodu užívání bydlení, lidé žijící v soukromých i obecních nájemných bytech; naopak významně méně jsou ochotni se za dané situace přestěhovat lidé vlastníci/spoluvlastníci rodinný dům“ (Lux, Sunega, 2007, s. 324). Jak

ale upozorňuje Čtrnáct (2012, s. 1), „...význam nájemního bydlení značně poklesl v souvislosti se změnami forem vlastnictví obytných domů, a to zvláště v suburbanizovaných územích.“

Bylo také prokázáno, že „...významnost vlivu ‚objektivních‘ faktorů (jako jsou věk, vzdělání, rodinný stav, velikost místa bydliště, pohlaví, ale také právní důvod užívání bydlení nebo typ zástavby bydliště dotázaného) byla zcela převážena významností vlivu ‚postojových‘ faktorů – zejména pak významností vlivu spokojenosti dotázaného s bydlením (jednoznačně nejdůležitější faktor), míry flexibility dotázaného v pracovních záležitostech obecně, psychologické typologie dotázaného na kontinuu konzervativně-liberální orientace, spokojenosti dotázaného s dosavadním zaměstnáním, vnímání důležitosti úspěchu v profesní kariéře a skutečnosti, do jaké míry je pro dotázaného důležité dělat zajímavou duševní činnost, být kreativní a poznávat nové“ (Lux, Sunega, 2007, s. 324). I u modelu s vysokým koeficientem determinace se při kontrole ostatních významných faktorů stala spokojenost dotázaného s bydlením nejvýznamnějším faktorem majícím vliv na zamýšlenou migraci lidí za prací. To, že spokojenost s bydlením je výrazně ovlivněna právním důvodem užívání bydlení i typem zástavby bydliště, je bezpečným potvrzením faktu, že migrace lidí za pracovními příležitostmi je významně ovlivněna podmínkami bydlení, obzvláště pak vlastnictvím rodinného domu (Lux, Sunega, 2007).

Problematika bytového trhu, jako bariéry potenciálního rozvoje celkové migrační mobility, je uvedena i ve Strategii regionálního rozvoje České republiky na roky 2007–2013. Obecný trend je nahrazování migrace jinými formami, které se neváží na změnu místa trvalého bydliště, například dojížděnkou za prací nebo přechodnou migrací (MMR, 2006).

Otázka bydlení a její vliv na migraci má i svá úskalí. „Podmínky diktované trhem s byty jsou protikladné podmínkám trhu s pracovními příležitostmi. To je zákonitost, daná normální situací: tam, kde je více atraktivních pracovních příležitostí, je atraktivnější, a proto i dražší bydlení a naopak“ (Veselá, 2002, s. 164).

Friebelová a Friebel (2011) použili metodu DEA (Data Envelopment Analysis) pro hodnocení kvality života v regionech České republiky. Tato metoda byla původně navržena pro hodnocení efektivity, přičemž v tomto případě úroveň efektivity představovala úroveň kvality života, která je zde jako podíl výstupu ve vážených sumách vstupů. Typy vstupů byly tři (míra nezaměstnanosti, kriminalita – počet trestných činů na 10 tis. obyvatel a specifické emise), výstup jeden (průměrná mzda) a v dalším kroku byl přidán čtvrtý vstup (průměrná cena bydlení za metr čtvereční). Zároveň bylo ve stejném čase pozorováno možné spojení mezi dosaženým skóre efektivity a čisté migrace v následujícím roce. Autoři uvádějí, že migrace není signifikantně závislá na výše uvedených kritériích, neboť lidé rozhodující se stěhovat přihlížejí také k dalším aspektům, které nebyly v této metodě zahrnuty, jako jsou zvyky, tradice, rodina aj.

Svatošová (2011) uvádí, že zhoršující se ekonomická situace může vést k migraci lidí do míst, kde bude lepší nabídka práce. To by vedlo k ekonomickému a demografickému pádu takto ohrožených oblastí. Je nutné, aby podmínky pro lidské zdroje byly na takové úrovni, aby umožnily vysokou kvalitu životních podmínek a úroveň života obyvatel v daném regionu. Jedním z hodně monitorovaných indikátorů je míra nezaměstnanosti, jejíž vysoká hodnota negativně ovlivňuje rozvojový potenciál regionu.

Nezaměstnanost měla v první polovině 90. let omezené negativní dopady na migrační toky. To mohlo být částečně způsobeno pomalým tempem restrukturalizace českého průmyslu a vysokou úrovní státní intervence (Kupiszewski et al., 1998).

„Kvalita života v nejširším smyslu slova a úroveň občanské vybavenosti, poskytovaných služeb, jejich dostupnosti a kvality často v nemalé míře rozhodují o migrační atraktivitě dané obce nebo o tom, zda chtějí obyvatelé v obci i v budoucnu setrvávat. Podle principu nerovnoměrného rozmístění jevů a aktivit v prostoru nemohou být všechny obce vybaveny shodnými službami, existuje řádovostní hierarchie různých druhů služeb z hlediska jejich významu a regionální obslužnosti. Pokud však obec postrádá určité základní služby a vybavenost, stává se migračně neatraktivní“ (Centrum EP Hradec Králové, 2010, s. 31).

Základní služby (mateřská a základní škola, ordinace praktického lékaře pro děti i pro dospělé) by měly být využívány převážně dětmi a starými lidmi, především kvůli jejich nižší soběstačnosti v dojížděce, a proto by tyto služby měly být lokalizovány přímo v místě bydliště. Politika před rokem 1989 spíše podporovala koncentraci služeb do populačně větších obcí, což způsobilo významnou redukci sítě mateřských a základních škol na venkově (Centrum EP Hradec Králové, 2010).

Bijak (2010) uvádí, že při zkoumání vnitřní migrace ve Velké Británii bylo zjištěno, že intenzita migrace byla ovlivněna několika faktory: vzdálenost migrace, velikost populace původního a cílového regionu, absorpční kapacita cílového regionu, pohlaví migrantů atd. Na velikost populace cílového regionu ve své práci upozorňuje i Drbohlav (1990). Oblasti s nízkou hustotou obyvatelstva uvádí jako nejatraktivnější pro migraci. Kupiszewski et al. (1998) naproti tomu říkají, že vztah mezi hustotou obyvatelstva a úrovní urbanizace vůči migraci je poměrně slabý. K vlivu pohlaví na vnitřní migraci říkají Ivan a Tvrđý (2008), že vliv je minimální a souhlasí se zastoupením pohlaví v celkové populaci, kde je mírná převaha žen.

Územní nerovnosti jako hlavní impuls pro migraci uvádí Rodríguez (2007). Hledání lepších podmínek v oblastech s většími příležitostmi zůstává hlavní příčinou vnitřní migrace. To tvoří základ pro dominantní hypotézy v literatuře o směru migračních toků. Pohyb by měl probíhat z oblastí s méně příznivými životními podmínkami do oblastí s lepšími životními podmínkami. Pojem „životní podmínky“ není ani zdaleka tak jednoduchý a skutečně záleží na jednotlivci a jeho konkrétním způsobu posuzování různé oblasti svého života a jak je může být schopen rozvinout v místě původu nebo v alternativní destinaci.

Librová (1996, s. 294) k motivům migrace říká, že „...do popředí preferenčního zájmu potenciálních migrantů se dostávají místa s vysokou krajinnou a ekologickou hodnotou, nikoliv třeba oblasti nabízející atraktivní pracovní příležitosti, dobrý výdělek, magnety migrací v minulých desetiletích. Jako ideální bydliště bývají označovány horské a podhorské oblasti.“ Od počátku 60. do počátku 90. let byl zaznamenán jasný „...posun od oblastí nabízející ekonomické výhody k okresům vyznačujícím se zdravým prostředím, esteticky a rekreačně cennou krajinou“ (Librová, 1997, s. 31).

Jednou z možností, jak se přestěhovat do oblastí s lepším životním prostředím, ale zároveň si zachovat kontakt na pracovní příležitosti a služby ve městě, je pro mnoho obyvatel velkých měst suburbanizace (Kašparová et al., 2009). Další velmi podobnou možností je amenitní migrace, která je ovlivněna třemi skupinami faktorů. „První skupina faktorů se týká cílového

místa migrace a souvisí se sociálně-ekonomickými charakteristikami migrantů, respektive s jejich domácnostmi (příjmy, typ bydlení, velikost domácnosti apod.). Druhou kategorií jsou přírodní faktory cílové oblasti, jako např. vlastní přírodní potenciál krajiny, reliéf, krajinný ráz, ochrana přírody, kvalita životního prostředí, charakteristika sídel, míra perifernosti apod. Třetí kategorii tvoří celková ekonomická úroveň státu, nástroje ovlivňující trh s nemovitostmi nebo rozvoj venkova, nástroje ochrany krajiny, právní řád apod. Tyto tři skupiny faktorů mají objektivní povahu, jsou snadno měřitelné či hmatatelné“ (Šimon, Loquenz, 2013, s. 26). Autoři říkají, že by bylo vhodné k těmto třem skupinám faktorů, které ovlivňují amenitní migraci, připojit také skupinu faktorů se subjektivní povahou, kam by mohla být zařazena rozdílná regionální identita nebo celková prezentace regionu.

Máme tedy širokou škálu faktorů ovlivňujících migraci, z nichž některé jsou měřitelné lépe a některé hůře. Lze z nich vytvořit tři skupiny. První z nich tvoří faktory, u nichž se autoři shodli, že mají vliv na rozhodování o stěhování. Druhá skupina je tvořena faktory, o nichž část autorů tvrdí, že na migraci vliv mají, a druhá skupina autorů tvrdí, že na migraci vliv nemají. Třetí skupinu pak tvoří faktory, které na migraci vliv nemají a autoři se na nich shodují.

Do první skupiny faktorů můžeme začadit bytovou výstavbu, dostupnost bydlení, celkovou situaci na trhu s bydlením, ekonomické podmínky ve smyslu dostupnosti pracovních míst a kvalitu životního prostředí. Napříč literaturou se autoři víceméně shodují, že tyto faktory mají vliv na rozhodování obyvatelstva o stěhování.

Jeden z rozhodujících ukazatelů pro výběr daného faktoru do prostorové analýzy je dostupnost dat za daný faktor na úrovni obcí. Toto je podrobněji vysvětleno v kapitole 3.4.3. Proto z první skupiny faktorů zařadíme do prostorové analýzy bytovou výstavbu, kterou bude představovat počet dokončených bytů v obci, a počet pracovních míst v obci.

Druhou skupinu faktorů pak tvoří občanská vybavenost, dostupnost a kvalita poskytovaných služeb, věkové složení populace, hustota obyvatelstva a míra nezaměstnanosti. Na těchto faktorech se autoři napříč literaturou neshodli. Zatímco jedni považovali zmíněné faktory za ovlivňující migraci, druzí nikoliv.

Občanská vybavenost je Drbohlavem (1990) shledána jako nemající vliv na migraci. Naproti tomu Centrum EP Hradec Králové (2010) tvrdí opak. Občanská vybavenost je soustředěna spíše do obcí s větším počtem obyvatel a víme tedy, že ne každá obec má úplnou občanskou vybavenost, někde může zcela chybět. Čtrnáct (2012) k tomu dodává, že v reálném vývoji je migrace motivována zejména cenami pozemků a nové výstavby. Lidé se tudíž stěhují do obcí, i když je jejich občanská vybavenost nedostatečná. Navíc u některých údajů za občanskou vybavenost (školská zařízení, domy s pečovatelskou službou) jsou uvedeny pouze absolutní počty zařízení a neznáme jejich kapacitu, čímž by byl ovlivněn výsledek prostorové analýzy. Z výše uvedených důvodů občanskou vybavenost do prostorové analýzy nezařadíme.

Dostupnost a kvalitu poskytovaných služeb považuje za faktor ovlivňující migraci Centrum EP Hradec Králové (2010), kdežto Drbohlav (1990) nikoliv. Tento faktor je navíc obtížně měřitelný a proto ho do prostorové analýzy nezařadíme.

Věkové složení populace jako faktor mající vliv na migraci uvádí Sunega (2009), ale Lux a Sunega (2007) ho nepovažují za rozhodující. Věkové složení populace je výsledkem přirozeného a migračního vývoje (Kalibová, 2001) a tudíž ho můžeme spíše považovat

za faktor, který je migrací ovlivněn, než za faktor, který migraci ovlivňuje. Z tohoto důvodu věkové složení populace nezařadíme do prostorové analýzy.

Hustotu obyvatelstva považuje za významnou ve vztahu k migraci Drbohlav (1990). Říká, že oblasti s nízkou hustotou obyvatelstva přitahují migranty. Naopak Kupiszewski et al. (1998) hustotu obyvatelstva za významnou nepovažují. K tomuto faktoru jsou dostupná data na úrovni obcí, a proto ho můžeme zařadit do prostorové analýzy a zjistit, zda je vztah hustoty obyvatelstva vůči migraci významný či nikoliv.

Míru nezaměstnanosti ve vztahu k migraci považují za významnou Kupiszewski et al. (1998). Jako nevýznamný faktor ji uvádějí Friebelová, Friebel (2011). Taktéž k míře nezaměstnanosti máme data na úrovni obcí, a proto lze zjistit významnost jejího vztahu vůči migraci.

Do třetí skupiny faktorů, u nichž se autoři shodli, že neovlivňují rozhodování obyvatelstva o stěhování, zařadíme dojížděku do zaměstnání, vzdělání, rodinný stav, pohlaví, kriminalitu, průměrnou mzdu, velikost místa bydliště a úroveň urbanizace. Jelikož v literatuře nebyla nalezena zmínka, že by některý z těchto faktorů mohl mít vliv na vnitřní migraci, budou tyto faktory vynechány z prostorové analýzy.

Pro plánovanou prostorovou analýzu byly tedy vybrány následující faktory: počet dokončených bytů v obci, počet pracovních míst v obci, míra nezaměstnanosti a hustota obyvatelstva⁸.

⁸ Výběr těchto faktorů byl podmíněn také dostupností dat na úrovni obcí. Toto omezení vyplynulo z jedné z použitých metod v této práci, geograficky vážené regrese (GWR). Podrobnější vysvětlení k této podmínce je v kapitole 3.4.3.

Kapitola 3

Metodologie zpracování vnitřní migrace a datová základna

Třetí kapitola je věnována metodickému zpracování této práce. Kapitola 3.1 obsahuje poznámky ke zpracování vnitřní migrace a jsou zde popsány oblasti, které je důležité brát v úvahu při hodnocení vývoje vnitřní migrace. Jedná se o změny metodiky sledování vnitřní migrace, přijetí některých zákonů a změny v územním členění České republiky. V kapitole 3.2 je uvedeno dělení obcí do velikostních kategorií. Kapitola 3.3 se zabývá použitými daty a kapitola 3.4 je věnována metodologii zpracování dat vnitřní migrace.

3.1 Zpracování vnitřní migrace

Hlavní část této práce je zaměřena na dobrovolnou vnitřní migraci. Pokud je dále v textu použit pojem *migrace* bez přívlastku *vnitřní*, myslí se jím stěhování mezi územními celky v rámci jednoho státu. Máme-li mít na mysli *migraci zahraniční (mezinárodní)*, je v textu vždy zmíněna.

3.1.1 Změny ovlivňující vnitřní migraci

Zde je nutné uvést, že během sledovaného období, kterým je pro tuto práci rozmezí let 1991–2012, došlo k několika změnám, které se promítly v datech o vnitřní migraci. Jde jednak o změnu hranic státu, metodické změny monitorování vnitřní migrace a také o přijetí některých zákonů.

Důležitou změnou, která ovlivnila data o vnitřním stěhování v České republice, bylo rozdělení státu k 1. 1. 1993. Vnitřní stěhování mezi Českou a Slovenskou republikou se tak změnilo v zahraniční migraci a současně tak vzrostly i nedopočty v registraci vystěhovaných. Z tohoto důvodu je migrační saldo dlouhodobě nadhodnocené, celkový objem zahraniční migrace můžeme považovat za podhodnocený, a tím pádem je obraz o vývoji evidované zahraniční migrace České republiky zkreslený (Pavlík et al., 2002).

Data o stěhování se do roku 2004 získávala agregací statistických hlášení o stěhování Obyv 5-12 (viz příloha 1), která byla zaslána na ČSÚ vykazujícími jednotkami, kterými byly pro stěhování občanů České republiky ohlašovny pobytu v obci, kam se občan přistěhoval. „Od roku 2005 přebírá ČSÚ údaje o stěhování obyvatelstva z Ministerstva vnitra – informačního systému evidence obyvatelstva a to podle zákona 133/2000 Sb. O evidenci

obyvatelstva“ (ČSÚ, 2005, s. 6). Z důvodu této změny bylo omezeno množství informací o vnitřním stěhování. Od roku 2005 se přestal sledovat důvod stěhování a také nejvyšší dokončené vzdělání migrantů (ČSÚ, 2007).

Další důležitou změnou je změna metodiky, jaké obyvatelstvo je započítáváno do statistik, ke které došlo v roce 2001. Dále v textu ji budeme nazývat „změnou definice obyvatele“. S touto změnou souvisí i změna metodiky sledování zahraniční a vnitřní migrace. Do roku 2000 se sledovalo stěhování cizinců s trvalým bydlištěm na území České republiky (ČSÚ, 2005). Od roku 2001 jsou do zahraniční migrace započítáni i cizinci, kteří v České republice pobývají na základě udělení víza nad 90 dnů a jejich pobyt je delší než jeden rok. V případě vypršení těchto víz, jsou tyto cizinci při opuštění České republiky evidováni jako vystěhovalí. Do statistiky zahraniční migrace jsou od roku 2001 také započítány osoby s uděleným azylem. Jejich počty jsou ale velmi nízké (Pavlík et al., 2002).

Údaje o stěhování cizinců byly poskytovány příslušným okresním orgánem Cizinecké a pohraniční policie. Od poloviny roku 2001 jsou tyto údaje, včetně údajů o vnitřním stěhování, poskytovány Ředitelstvím služby cizinecké a pohraniční policie. To vede evidenci pohybu a ČSÚ je tato evidence následně předána (ČSÚ, 2005).

Vnitřní migrace v České republice byla tedy do roku 2000 založena na evidenci změny obce trvalého bydliště českých občanů a cizinců s trvalým pobytem. Od roku 2001 se nově začala sledovat i vnitřní migrace cizinců pobývajících na území České republiky na základě udělení víza nad 90 dnů a zároveň delším pobytem než jeden rok, a také osob, kterým byl udělený azyl. Do statistik vnitřní migrace není zahrnuto stěhování uvnitř obcí. Výjimku tvoří změna bydliště v Praze, kde je od roku 1992 sledováno stěhování mezi urbanistickými obvody (Pavlík et al., 2002). V této práci není stěhování v rámci Prahy zahrnuto, jak již bylo vysvětleno v kapitole 1.1.

Touto změnou metodiky sice došlo k přiblížení evidovaného počtu migrantů ke skutečnosti, ale u vystěhování občanů České republiky stále přetrvává neúplná evidence. Také došlo ke ztrátě návaznosti údajů o počtech vystěhovalých a přistěhovalých na předchozí roky (Pavlík et al., 2002), což je nutné mít na paměti při hodnocení vývoje vnitřní migrace. Tato změna se promítla i zvýšením počtu přistěhovalých cizinců a zvýšením objemu vnitřního stěhování, jak je dále uvedeno v kapitolách 4.1 a 4.2.

Pobyt cizinců na území České republiky byl od 1. 1. 2000 nově upraven zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců v ČR a o změně některých zákonů, a zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu a změně zákona č. 283/1991 Sb. včetně dalších předpisů a novel zákona. Tyto nové zákony měly odstranit nedostatky dosavadních právních úprav. Cílem byla možnost účinnější regulace pobytu cizinců na území České republiky a také harmonizace právních předpisů České republiky s předpisy EU (Pavlík et al., 2002).

Zákon o pobytu cizinců zavedl dva druhy pobytu, přechodný a trvalý, a také omezil žádosti o víza. Byla zavedena vízová povinnost pro občany některých postsovětských států, rovněž se zpřísnil postup žádosti o dlouhodobá víza přidáním přísnějších podmínek a byla zavedena povinnost podat žádost o vízum v zahraničí. Důsledek tohoto nařízení se projevil zvýšeným počtem žádostí o azyl ze strany cizinců, kteří chtěli legalizovat svůj pobyt v České republice. Zákon měl zabránit bezdůvodnému cestování do České republiky a odstranit systémové

zneužívání (OECD, 2003). Také došlo ke značnému snížení počtu cizinců v roce 2000 (Kušniráková, Čížinský, 2011).

Od 1. 5. 2004 došlo k další změně definice obyvatele, která proběhla v návaznosti na novelu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců. Na jejím základě jsou do statistik zahrnuti občané zemí EU s přechodným pobytem na území České republiky a také občané třetích zemí s dlouhodobým pobytem (ČSÚ, 2013b).

3.1.2 Územní členění České republiky ve vztahu k vnitřní migraci

Z prostorového hlediska jsou v této práci uvedeny údaje za kraje, okresy a obce. Uváděné údaje za roky 1991–2010 jsou přepočteny na územní strukturu platnou k 31. 12. 2010 (viz příloha 3), neboť většina dat pro tuto práci byla pořízena již v roce 2012. Doplněná data za roky 2011–2012 v kapitole 4.4 jsou přepočtena na územní strukturu platnou k 31. 12. 2012. Změny v územní struktuře mezi roky 2010–2012, které by mohly mít vliv na data v této práci, zahrnují pouze vznik jedné nové obce Libhošť z části obce Nový Jičín ve stejnojmenném okrese k 1. 1. 2011 (ČSÚ, 2013e). Lze tedy předpokládat, že tato změna by neměla mít žádný významný vliv na srovnatelnost dat před rokem 2010 a po něm.

Při prostorové analýze dat je také nutné počítat s územními změnami, které zahrnují k 1. 1. 1996 přesun 10 obcí mezi okresy a vznik nového okresu Jeseník (dalších 23 obcí), k 12. 11. 2000 přesun 1 obce mezi okresy, k 1. 1. 2005 přesun 28 obcí mezi okresy a kraji a k 1. 1. 2007 přesun 119 obcí mezi okresy (ČSÚ, 2008). Přehled všech změn v územním členění je uveden v příloze 4, přehled změn mezi lety 2005 a 2007 pak zobrazen v příloze 5.

Jak již bylo řečeno v kapitole 1.1, tato práce se zabývá zejména vnitřní migrací mezi obcemi České republiky. Obec lze definovat jako „...základní územní samosprávné společenství občanů; tvořící územní celek, který je vymezen hranicí obce. Má jedno nebo více katastrálních území. Je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. V právních vztazích vystupuje svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Za obce se považují (pro některé, mj. statistické účely) také vojenské újezdy. V České republice je 5 vojenských újezdů: Brdy, Boletice, Hradiště, Březina a Libavá“ (ČSÚ, 2010)⁹. Tyto vojenské újezdy jsou zobrazeny v příloze 6.

Vojenské újezdy mají ve srovnání s ostatními obcemi velkou rozlohu a některé z nich také velmi málo obyvatel. Průměrná rozloha obcí v České republice v roce 2010 byla 12,6 km² (ČSÚ, 2011d), zatímco rozlohy vojenských újezdů se pohybovaly od 158 do 331 km² (viz příloha 7). Nejvíce obyvatel, přesně 1 130, se v roce 2010 nacházelo ve vojenském prostoru Libavá, což bylo 55 % obyvatel ve všech vojenských újezdech. Naopak nejméně obyvatel měla v roce 2010 Březina, pouze 3 obyvatele. Kvůli velké rozloze újezdů je zde také nízká hustota obyvatelstva. Nejvyšší hustotu obyvatelstva měla v roce 2010 Libavá s 3,5 obyvatel na km². V roce 2010 byl přitom celorepublikový průměr 133 obyvatel na km² a průměr v obcích České republiky byl téměř 91 obyvatel na km² (ČSÚ, 2011d). Velká města mají sice také velkou rozlohu, ale zároveň zde žije vysoký počet obyvatelstva. Seidl a Chromý (2010) řadí vojenské újezdy mezi marginální (okrajové) oblasti, jejichž hranice představovaly donedávna významnou

⁹ Stránky v tomto zdroji nejsou číslovány. Citace je z kapitoly Metodické vysvětlivky, bod 2 na straně 1.

bariéru v území a ovlivňovaly hospodářský rozvoj přilehlých oblastí. Teprve začleněním vojenských újezdů do regionálního systému dojde ke snížení negativního vlivu těchto oblastí na jejich okolí. Z těchto důvodů musíme k výsledkům prostorové analýzy v oblasti vojenských újezdů přistupovat opatrně, neboť je pravděpodobné, že ovlivní výsledky nejen na svém území, ale také v okolních obcích.

Od 1. 1. 2000 je také platná nová krajská organizace (viz příloha 3). Vzniklo 14 nových krajů (Pavlík et al., 2002). Před rokem 2000 bylo v České republice 7 krajů. Praha byla samostatnou územní jednotkou, která byla z některých hledisek postavena na úroveň těchto krajů (Wikipedia, 2014c). Z tohoto důvodu je stěhování mezi kraji a okresy rozdílné, neboť kvůli většímu počtu krajů došlo ke zvýšení podílu mezikrajské migrace na úkor meziokresní (Pavlík et al., 2002). Přehled územního členění České republiky před rokem 2000 je zobrazen v přílohách 8 a 9.

Hlavní město Praha je dále v textu uváděno pouze jako Praha. Je hodnocena mezi kraji a obcemi. Zde je potřeba uvést, že má specifické postavení jako kraj. Od ostatních velkých měst se liší tím, že její výměna obyvatelstva s okolím není vnitrokrajská, ale mimokrajská. Vnitrokrajské stěhování ve smyslu uvedeném v této práci Praha nemá (ČSÚ, 2005).

V období let 1991–2012 došlo v České republice k nárůstu počtu obcí (viz příloha 10), což mělo za následek také početní změny ve velikostních skupinách obcí (viz příloha 11). Na změny ve velikostních skupinách obcí měl vliv také vývoj obyvatelstva, neboť jak v jednotlivých obcích přibývalo nebo ubývalo obyvatelstva, tak se mohly obce meziročně přesouvat mezi jednotlivými kategoriemi. To se následně promítlo také do vývoje migrace podle velikostních skupin obcí (viz kapitola 4.4.3). Pokud se totiž daná obec mezi nějakým rokem přesunula z jedné velikostní kategorie do druhé, byly její migrační přírůstky nebo úbytky zařazeny do této kategorie obcí, ačkoliv ještě rok předtím byly tyto migrační přírůstky nebo úbytky zařazeny v jiné kategorii obcí.

3.2 Velikostní kategorie obcí

Užší analýza je v této práci prováděna na úrovni obcí. Sídlní struktura České republiky „...je charakteristická rozdrobenou sídelní strukturou s historicky daným vysokým počtem obcí“ (MMR, 2006, s. 23). Od počátku 90. let má v České republice většina obcí méně než 1 000 obyvatel (viz příloha 11). V roce 2010 bylo obcí s méně než 1 000 obyvateli téměř 78 %. Nejenom, že je rozložení obcí podle počtu obyvatel nerovnoměrné, ale navíc ani vnitřní migrace není ve všech obcích stejná (viz kapitoly 4.4.3 a 5.1). Naopak je migrace odlišná v jednotlivých kategoriích obcí podle počtu obyvatel.

Z tohoto důvodu byly obce České republiky rozděleny do jednotlivých kategorií podle počtu obyvatel. Zhodnocení vývoje migračního salda a jednotlivých ukazatelů (viz kapitoly 5 a 6) tak lze prezentovat za tyto kategorie a ukázat, zda a jak se vývoj v jednotlivých kategoriích liší.

Velikostní kategorie byly přebrány z ČSÚ (např. 2011d) s tím, že obce nad 100 tis. obyvatel byly ještě rozděleny na 2 kategorie. Rozdělení obcí do kategorií podle počtu obyvatel je uvedeno v příloze 11.

3.3 Datová základna

ČSÚ sleduje počet případů stěhování, ne počet stěhujících se osob, protože některé osoby se mohly během sledovaného období přestěhovat dvakrát nebo vícekrát. Počet stěhování je oproti počtu stěhujících se osob vyšší, ale tento rozdíl se zmenšuje. Znamená to tedy, že dochází ke snižování počtu osob, které se stěhují vícekrát za rok. Počet stěhování v roce 1991 byl oproti počtu stěhujících se vyšší o 3,9 %, v roce 2004 již jen o 1,4 % (ČSÚ, 2005). Data za vnitřní migraci v České republice v této práci představují tedy počet jednotlivých stěhování.

Některá data pro tuto práci, zejména data použita v kapitole 4, byla shromážděna již v roce 2012. Protože byla data do některých tabulek a grafů za roky 2011 a 2012 doplněna v roce 2014, je v Seznamu použité literatury a zdrojů dat datum citace letošní, jelikož byly použity stejné zdroje pro tato data. Za roky 2011 a 2012 jsou data doplněna tam, kde to bylo možné. Je důležité zde upozornit, že data za některé dřívější roky, například z 90. let, nejsou již na internetu dostupná, ačkoliv v roce 2012 ještě dostupná byla.

Všechny použité zdroje dat jsou uvedeny na konci této práce v Seznamu použité literatury a zdrojů dat. Zdroj dat je vždy uveden pod příslušným grafem nebo obrázkem. Vstupní data pro podrobnější analýzy v této práci (kapitoly 5–9) za jednotlivé vybrané faktory jsou za obce České republiky. Tento požadavek vznikl použitou metodou GWR, jež je vysvětlena v kapitole 3.4.3. Aby bylo možné provést srovnání vývoje migrace a také srovnání potenciálního vlivu vybraných faktorů na migraci, jsou data pro zvolené faktory za dva, respektive tři roky, které od sebe mají časový rozestup přibližně 10 let. Původní záměr vybrat data za tři odlišné roky byl zkomplikován nedostupností některých dat na úrovni obcí z počátku 90. let a proto je pro většinu ukazatelů provedena analýza pouze za dva vybrané roky.

Údaje o počtu obyvatel v obcích, počtu vystěhovalých a přistěhovalých v jednotlivých obcích jsou z Databáze demografických údajů za obce ČR 1971–2013 (ČSÚ, 2011b). Z těchto dat bylo vypočteno relativní migrační saldo na 1 000 obyvatel v obcích a také index efektivnosti migrace v obcích (viz kapitola 5) pro roky 1991, 2001 a 2010.

Data o počtu dokončených bytů jsou z Městské a obecní statistiky (ČSÚ, 2012d). Pro rok 1991 nejsou tato data za obce dostupná, a proto byla použita data pro roky 2001 a 2010. Počty dokončených bytů v obcích jsou v této práci vyjádřeny na 1 000 obyvatel. Jsou zde zahrnuty všechny dokončené byty v obci, tzn. jak v rodinných tak v bytových domech.

Údaje o počtu pracovních míst v obci byly vypočteny tak, že od počtu zaměstnaných obyvatel v obci, neboli pracujících a zároveň žijících obyvatel v obci, byl odečten počet vyjíždějících a přičten počet dojíždějících obyvatel za prací. Všechna tato data pocházejí ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) 2001 a 2011 a byla pro tuto práci na požádání poskytnuta přímo z ČSÚ (SLDB, 2001; SLDB, 2011). Pro rok 1991 nejsou tato data za obce dostupná, a proto byla použita data pro roky 2001 a 2011. Počty pracovních míst v obcích jsou v této práci vyjádřeny na 1 000 obyvatel.

Data pro míru nezaměstnanosti v obcích jsou také ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) 2001 a 2011 a byla pro tuto práci na požádání poskytnuta přímo z ČSÚ (SLDB, 2001; SLDB, 2011). Pro rok 1991 nejsou tato data za obce dostupná, a proto byla použita data pro roky 2001 a 2011.

Údaje o hustotě obyvatelstva v obcích byly vypočteny z počtu obyvatel v obcích a rozlohy obcí v jednotlivých letech. Data o počtu obyvatel v obcích jsou z Databáze demografických údajů za obce ČR 1971–2013 (ČSÚ, 2011b) a údaje o rozloze obcí pocházejí z Malého lexikonu obcí ČR 1992, 2002 a 2011 (ČSÚ, 1992, 2002, 2011d), v němž jsou vždy v roce publikování uvedeny údaje o obcích za rok předchozí. Pro hustotu obyvatelstva máme tedy data za roky 1991, 2001 a 2010. Hustota je vyjádřena v počtech obyvatel na 1 km².

Mapové výstupy jsou v této práci zpracovány v programu ArcGIS Desktop 10.2. Pro tyto výstupy jsou použita vektorová data správních hranic pro kraje a obce České republiky k 1.1.2010 (ČÚZK, 2010). Pro zobrazení územních změn v České republice mezi lety 2005 a 2007 jsou použita vektorová data správních hranic pro kraje a okresy za tyto roky (ČÚZK, 2005, 2007).

Jak již bylo uvedeno v kapitole 3.1.2, údaje za kraje, okresy a obce jsou v této práci z prostorového hlediska přepočteny na územní strukturu platnou k 31. 12. 2010. V mapových výstupech (kapitoly 5, 6 a 8, 9) tento přepočet způsobil, že se v mapách objevují bílé plochy, protože obec v daném roce ještě neexistovala. Podrobněji je změna počtů obcí v České republice rozvedena v kapitolách 3.1.2 a 4.4.3. Dalším důvodem pro výskyt bílých území v mapě je to, že pro danou obec nebyla ve vybraném roce dostupná data.

3.4 Použitá metodologie

Na základě rešerše literatury byly vybrány faktory s možným vlivem na migraci: počet dokončených bytů, počet pracovních míst, míra nezaměstnanosti a hustota obyvatelstva. Vybrané faktory jsou analyzovány pomocí následujících metod uvedených v této kapitole: lineární regrese (viz kapitola 7), prostorové explorační analýzy dat (viz kapitola 8) a geograficky vážené regrese (viz kapitola 9). Regresní analýza byla provedena v programu SPSS 16.0, ostatní analýzy potom v programu ArcGIS Desktop 10.2.

3.4.1 Lineární regrese

Pro zjištění vztahu mezi migrací a zvolenými faktory je použita regresní analýza. Jednoduchý regresní model se používá při studiu vztahu mezi jednou proměnnou (vysvětlovaná, závislá) a jednou nebo více vysvětlujícími (nezávislémi) proměnnými (Hulíková, 2010). Pomocí lineární regrese lze zjistit těsnost mezi dvěma proměnnými, stanovit velikost vlivu nezávisle proměnné X na závislou proměnnou Y a z hodnot nezávisle proměnné predikovat hodnoty závisle proměnné (Rabušic, 2004).

Předpokládaný vztah mezi proměnnými lze vyjádřit matematickým vztahem

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \varepsilon_i,$$

kde Y_i je hodnota závisle proměnné pro pozorování i , X_i je hodnota nezávisle proměnné pro pozorování i , β_0 a β_1 jsou regresní koeficienty¹⁰ a ε_i je náhodná složka pro pozorování

¹⁰ Regresní koeficient β_0 může být pojmenován také jako „konstanta“ nebo „parametr průsečíku“, regresní koeficient β_1 pak jako „regresní koeficient“ nebo „parametr zešikmení“ (Hulíková, 2010).

i (DeCoster, Claypool, 2004). Náhodná složka reprezentuje vliv nezahrnutých proměnných, vliv náhody, neměřitelných faktorů a může zahrnovat i chyby měření (Hulíková, 2010). Při provádění regresní analýzy jsou odhadnuty regresní koeficienty β_0 a β_1 , které dovolí nejlepší predikci hodnot závislé proměnné Y z hodnot nezávisle proměnné X (DeCoster, Claypool, 2004).

Výsledkem lineární regrese je několik tabulek. Pro zhodnocení adekvátnosti lineární regrese pro příslušná data zkoumáme nejprve tabulku s údaji o shrnutí modelu, která obsahuje hodnoty R a R^2 (R Square), a tabulku analýzy rozptylu (ANOVA). Pro posouzení, zda je model vhodný pro použitá data, slouží údaje o velikosti R a R^2 . Hodnota R je v podstatě hodnotou Pearsonova korelačního koeficientu¹¹. Čím vyšší je hodnota R , tím více vyhovuje regresní model použitým datům. Hodnota R^2 ukazuje, jak přesná bude predikce hodnot podle regresní rovnice, a také ukazuje, jak silný je regresní vztah mezi dvěma proměnnými. Pokud hodnotu R^2 vynásobíme 100, dostaneme koeficient determinace, který vyjadřuje podíl variability závisle proměnné vysvětlené lineární regresí (Rabušic, 2004).

Tabulka analýzy rozptylu ukazuje vhodnost modelu pro použitá data. Nejdůležitějšími údaji jsou hodnoty F-testu (Rabušic, 2004). Ten testuje vztah mezi závisle a nezávisle proměnnou. Pokud je hodnota testu signifikantní, ukazuje nám to na existenci vztahu mezi proměnnými (DeCoster, Claypool, 2004).

Dalším výsledkem lineární regrese jsou regresní koeficienty, které nalezneme ve stejnojmenné tabulce. Hodnota regresního koeficientu β říká, o kolik se změní hodnota závisle proměnné Y , pokud se hodnota nezávisle proměnné zvýší o jednotku, v níž je měřena. Zde předpokládáme, že všechno ostatní zůstane konstantní (Rabušic, 2004).

V rámci lineární regrese také testujeme, zda nejsou náhodné složky autokorelované. K tomuto testu se používá Durbin-Watsonova statistika. Hodnoty této statistiky se pohybují od 0 do 4. Hodnota pohybující se kolem čísla 2 nám říká, že náhodné složky nejsou autokorelované. Hodnota blízká se 0 ukazuje na pozitivní autokorelaci a hodnota blízká se 4 ukazuje na negativní autokorelaci (Wikipedia, 2014a).

Pro zpřesnění modelu byla využita metoda vážených nejmenších čtverců. Tato metoda je užitečná pro odhad hodnot parametrů modelu při nekonstantnosti rozptylů. Stejně jako u metody nejmenších čtverců jsou neznámé hodnoty námi zjišťovaných parametrů odhadovány tak, že je nalezena číselná hodnota pro odhad parametrů, která minimalizuje součet čtvercových odchylek mezi pozorovanou a modelovou hodnotou. Touto metodou dojde k maximalizaci účinnosti odhadu parametrů. Metoda je prováděna tak, že každému datovému bodu je dáno určité množství vlivu v průběhu odhadu parametrů. Postup, kdy bychom brali všechna data jako rovnocenná, by dal méně přesně změřeným bodům větší vliv, než by měly mít, a velmi přesným bodům příliš malý vliv (Natrella, 2013). V této práci jsou vahami četnosti za územní celky za jednotlivé vybrané proměnné.

¹¹ Pearsonovův korelační koeficient udává, jaká je závislost mezi naměřenými hodnotami závisle proměnné a odhadnutými hodnotami na základě regresního modelu (Rabušic, 2004).

3.4.2 Prostorová explorační analýza dat

Před samotnou analýzou prostorových dat se provádí prostorová explorační analýza dat (ESDA). Jak uvádí Chi a Zhu (2008), tato analýza je klíčovým krokem před následným prostorovým regresním modelem. ESDA často zahrnuje vizualizaci prostorových vzorů, které jsou obsaženy v datech, identifikuje prostorové shluky a prostorově odlehle hodnoty a stanovuje možné nespecifikovatelné oblasti prostorových aspektů statistických modelů, z nichž všechny mohou pomoci lépe určit regresní modely. Při modelování prostorové regrese jsou důležité tyto koncepty: prostorová autokorelace, prostorová heterogenita, matice prostorových vah a problém modifikovatelné plošné jednotky (MAUP).

Pomocí *prostorové autokorelace* zkoumáme, zda prostorová data vykazují prostorovou závislost, neboli prostorovou autokorelaci. „Kromě otázky týkající se míry, do jaké je výskyt určitého jevu v geografické jednotce analýzy závislý na výskytu tohoto jevu v blízkých jednotkách, je s problematikou prostorové autokorelace spojena též otázka shlukování. Měření prostorové autokorelace tak úzce souvisí se sledováním prostorové variability a vymezováním strukturálně podobných geografických jednotek“ (Spurná, 2006, s. 74). Pokud vysoké nebo nízké hodnoty atributu mají tendenci se seskupovat v některých částech studované oblasti, mluvíme o pozitivní prostorové autokorelaci. Pokud vysoké hodnoty mají tendenci být v těsné blízkosti nízkých hodnot (a naopak), mluvíme o negativní prostorové autokorelaci (Chi a Zhu, 2008). Pokud neexistuje žádný vztah mezi blízkými hodnotami, mluvíme o nulové prostorové autokorelaci. „Téměř všechna prostorová data přitom vykazují nějakou formu pozitivní prostorové autokorelace, což má různé druhy dopadů na závěry v prostorovém modelování“ (Spurná, 2006, s. 76).

Prostorovou autokorelaci lze měřit různými indexy, z nichž asi nejznámější je statistika Moranova I, která měří míru lineární asociace mezi atributem v daném místě a váženého průměru atributu v jeho sousedních lokalitách (Chi a Zhu, 2008). Pokud je hodnota Moranova I větší než 0, pak mluvíme o pozitivní prostorové autokorelaci. Hodnoty Moranova I pohybující se kolem 0 ukazují na nulovou prostorovou autokorelaci. O negativní prostorové autokorelaci mluvíme, když jsou hodnoty Moranova I menší než 0 (Spurná, 2006).

Prostorová heterogenita, pro kterou se také používá pojem *prostorová nestacionarita*, se zabývá nestabilitou zkoumaných jevů a vztahů v prostoru (Chi a Zhu, 2008). Podle Spurné (2006, s. 58–59) „...lze předpokládat, že jevy a funkční vztahy nejsou homogenní ve zkoumaném území a mění se v závislosti na umístění v prostoru. Každý proces totiž probíhá v několika různých reálných geografických oblastech, které jsou charakteristické různou mírou příznivosti pro tento daný proces, například typem půdy, hustotou zalidnění atd. ...Při použití regresní analýzy tak můžeme například získat jiný funkční vztah mezi dvěma proměnnými v západní či východní části Česka. ...Výsledky statistické analýzy prostorových dat, včetně hodnocení prostorové autokorelace a nestacionarity, závisí z velké části na definici prostorové blízkosti a vymezení geografických jednotek.“

Spurná (2006) uvádí, že při formálním vyjádření prostorové blízkosti je v literatuře často používán pojem *matice vah*. Při zadávání matice vah musíme řešit dvě hlavní otázky. Je třeba definovat, které geografické jednotky jsou si prostorově blízké, a určit prostorově vázící funkci. Nejjednodušší možností definování prostorově blízkých jednotek je uvažování pouze těch

jednotek, které spolu přímo sousedí. U složitějšího přístupu k definování prostorově blízkých jednotek lze použít vzájemnou vzdálenost mezi geografickými jednotkami. Vážící funkce může být nespojitá nebo spojitá.

Populární prostorovou vážící maticí je případ „věž“ a případ „královna“ 1. nebo vyššího řádu (sousední jednotky mají společnou hranici a dotýkají se), K-nejbližší sused, obecná vzdálenost a inverzní vzdálenost. Existují dva potenciální problémy spojené s volbou prostorových vah. Jedním z problémů je, že vážící struktury mohou být ovlivněny topologickou kvalitou dat geografického informačního systému (GIS). Dalším problémem je, že použití některých prostorových vážících matic založených na vzdálenosti, vyžaduje mezní hodnotu, kterou může být obtížné určit, zejména v případě, kde je silná prostorová heterogenita. Řešením tohoto problému může být použití prostorové vážící matice K-nejbližšího suseda (Chi a Zhu, 2008).

Vliv různé velikosti a tvaru prostorových jednotek neboli rozdílné vymezení prostorových jednotek na výsledky statistických analýz je označován jako *problém modifikovatelné plošné jednotky*. Tento problém lze chápat jako „...dva vzájemně související komponenty či aspekty, kterými jsou efekt měřítka analýzy (scale effect) a efekt způsobu vymezení analyzovaných jednotek (zoning effect). První z problémů se týká rozdílnosti statistických výsledků získaných ze stejného datového souboru, když agregujeme data za odlišné měřítkové úrovně. Příkladem může být statistická analýza prováděná s údaji za obce, okresy či kraje. Druhý problém souvisí s rozdílností statistických výsledků získaných při různých způsobech vymezení agregátních prostorových jednotek na téže měřítkové úrovni. Území Česka můžeme například pro účely analýzy rozdělit do 77 jednotek více způsoby než jen striktním dodržováním administrativních hranic okresů“ (Spurná, 2006, s. 71). Nejjednodušším způsobem zmírnění efektů MAUP je použití nejmenších dostupných jednotek. V našem případě jsou těmito jednotkami obce.

3.4.3 Geograficky vážená regrese

Jak již bylo uvedeno v kapitolách 2.4 a 3.3, výběr faktorů ovlivňujících migraci byl podmíněn také dostupností dat na úrovni obcí. Hlavním důvodem tohoto omezení je použití metody GWR, pomocí které byl každý vybraný faktor analyzován ve vztahu k migraci za vybrané roky, aby bylo možné sledovat vývoj vztahu migrace a vybraných faktorů v čase. Pokud by do analýzy vstupovala data za agregované územní jednotky (např. okresy nebo kraje), mohlo by to mít výrazný vliv na výsledný model a následně na interpretaci výsledků, které by byly zkreslené. Ovlivnění výsledků vstupními agregovanými daty je ukázán v práci Spurné (2006). Autorka doporučuje při použití metody GWR použít vstupní data za nejnižší agregovanou úroveň, čímž jsou pro nás obce.

GWR je metoda řadící se mezi explorační techniky prostorové analýzy dat a její snahou je alespoň z části vyřešit problém prostorové nestacionarity, která znamená odlišnost vztahů mezi proměnnými v prostoru (Spurná, 2006). Je založena na klasické regresní analýze, přičemž ji rozšiřuje o pohyblivé regresní parametry, u nichž umožňuje odhadovat jejich lokální podobu (Spurná, 2008a).

Obecný regresní model, kde je předpoklad prostorově neměnných regresních parametrů

$$y_i = \beta_0 + \sum_k \beta_k x_{ik} + \varepsilon_i,$$

lze přepsat do nového tvaru pro model GWR:

$$y_i = \beta_0(u_i, v_i) + \sum_k \beta_k(u_i, v_i)x_{ik} + \varepsilon_i,$$

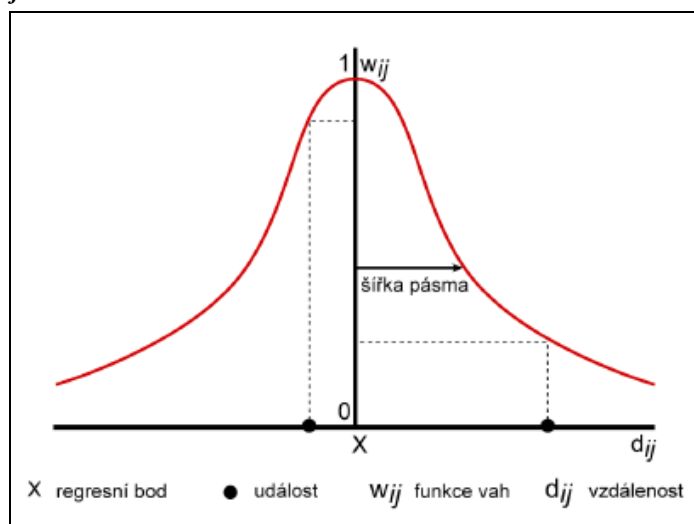
kde (u_i, v_i) značí souřadnice i -tého bodu v prostoru a regresní koeficient $\beta_k(u_i, v_i)$ představuje hodnotu spojitě funkce $\beta_k(u, v)$ v bodě i (Fotheringham et al., 2002).

Tím, že tato metoda stanoví lokální hodnoty parametrů modelu pro prostorově definovaná data a zohlední tak prostorovou variabilitu obsaženou v datech, odstraní nevýhody globálních modelů, které toto neumožňují. Hlavním principem metody GWR je, že lokální hodnoty parametrů umožňuje vypočítat pro každý bod analyzovaného území, a to „...na základě určitého počtu okolních bodů podle zásady, že parametry modelu v určitém bodě nejvíce ovlivňují nejbližší hodnoty a jejich vliv se stoupající vzdáleností klesá“ (Ondráčková, 2012, s. 26). Prostorové rozložení hodnot vypočítaných parametrů v analyzovaném území lze následně zobrazit v mapě.

U této metody je důležité rozlišovat regresní a datové body. „Regresním bodem rozumíme určený střed zóny, k němuž bude vztažen výsledek kalibrace lokálního regresního modelu. Datovým bodem poté chápeme lokalitu, za kterou máme údaje potřebné pro analýzu, a může jím tedy být měřicí stanice, obec, dům atd.“ (Spurná, 2006, s. 96).

Datovými body analyzovaného území, které vstupují do modelu GWR, jsou pro nás v tomto případě obce. „K výpočtu modelu GWR pro určitý regresní bod se používá prostorové jádro, které zajišťuje vhodné vážení datových bodů na základě vzdálenosti od regresního bodu. ... Charakter prostorového jádra daný zvolením typu vážící funkce a určením šířky pásma samozřejmě ovlivňuje výsledky GWR, a proto je nutné jeho výběru věnovat pozornost“ (Spurná, 2008a, s. 129–130). Schéma prostorového jádra je znázorněno na obr. 1.

Obr. 1 – Prostorové jádro

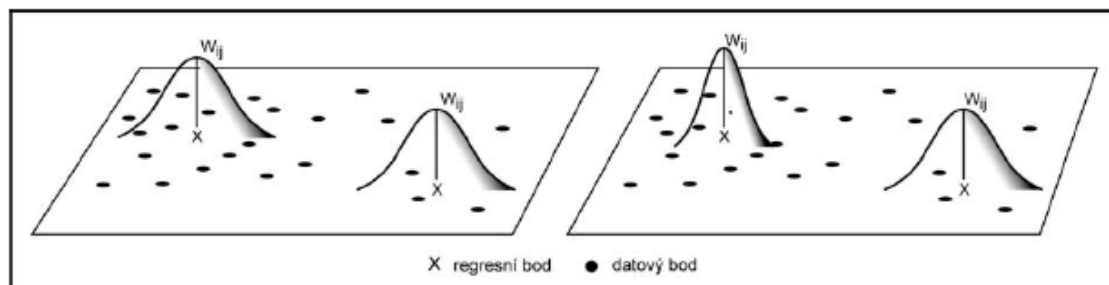
Zdroj: Fotheringham et al., 2002; upraveno.

Výsledky GWR jsou relativně necitlivé ke zvolenému typu vážící funkce. Ovlivněny jsou především zvolenou šířkou pásma b , která je klíčová pro kalibraci modelu GWR. Při zvolení příliš velké šířky pásma se váhy všech datových bodů budou přibližovat hodnotě jedna a všechny odhadované parametry tak budou téměř shodné. Výsledný model odvozený pomocí GWR se bude tím pádem z velké části shodovat s obecným regresním modelem. Při zvolení

příliš malé šířky pásma se odhady parametrů stanou více závislé na datových bodech nacházejících se v blízkosti regresního bodu, což zapříčiní rostoucí nepřesnost modelu (Fotheringham et al., 2002). „Nejčastěji se při aplikaci metody GWR setkáme s použitím kvartického typu prostorového jádra definovaného pomocí kvartické funkce $w_{ij} = [1 - (d_{ij}/b)]^2$ pokud $d_{ij} < b$ a $w_{ij} = 0$ v ostatních případech¹². Jeho výhodou je, že vytváří spojitou vážící funkci podobnou Gaussově křivce až do zvolené vzdálenosti b od regresního bodu, přičemž vzdálenějším datovým bodům přiřazuje nulovou váhu.“ (Spurná, 2008a, s. 130).

Pro kalibraci modelu GWR lze použít dva základní typy prostorových jader, fixní a adaptivní. Jejich schéma je zobrazeno na obr. 2. Jak plyne z jejich názvu, u fixního prostorového jádra je šířka pásma stálá, kdežto u adaptivního se mění podle hustoty datových bodů v okolí regresního bodu. V oblastech s řidším výskytem datových bodů je šířka pásma větší a v oblastech s hustějším výskytem datových bodů je šířka pásma menší. „Při použití adaptivního prostorového jádra tak čelíme problému, který by mohl nastat při použití fixního prostorového jádra v oblastech řídkého výskytu datových bodů. Takový model by totiž vykazoval velké směrodatné odchylky a výsledný povrch regresních koeficientů by nebyl patřičně vyhlazen. V extrémním případě by nemohl být model pro tento regresní bod ani kalibrován. Naopak v oblastech s hustým výskytem datových bodů může být fixní prostorové jádro větší než je nezbytně nutné, což by způsobilo větší zkreslení získaných regresních parametrů. Z tohoto důvodu lze doporučit použití adaptivního prostorového jádra s proměnlivou velikostí šířky pásma, která je větší v oblastech s řidším výskytem datových bodů a naopak užší v místech s jejich vysokou hustotou“ (Spurná, 2006, s. 98).

Obr. 2 – Porovnání fixního a adaptivního prostorového jádra

Zdroj: Fotheringham et al., 2002; upraveno.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že volba vhodné šířky pásma b je klíčovým problémem kalibrace modelu GWR. „Při kalibraci modelu GWR lze dále využít procedury, která umožní statistické porovnání vhodnosti a přesnosti několika navržených modelů. K tomuto účelu se používá opravené AIC¹³ kritérium (AICc), které poskytuje užitečný nástroj sloužící k výběru nejvhodnějšího modelu kalibrovaného pomocí GWR“ (Spurná, 2006, s. 103). Fotheringham et al. (2002) popisují přesný výpočet tohoto kritéria. Pro potřeby této práce stačí uvést, že nejlepší ze srovnávaných modelů je ten s nejmenší hodnotou AICc (Spurná, 2006).

¹² V této funkci w značí vážící funkci, j označuje specifický bod v prostoru, ve kterém jsou pozorována data, i značí jakýkoliv bod v prostoru pro který jsou odhadovány parametry a d označuje vzdálenost od regresního bodu (Fotheringham et al., 2002).

¹³ Akaikovo informační kritérium.

Po kalibraci modelu GWR získáme jako výsledek soubor odhadů lokálních regresních koeficientů $\beta_k(u_i, v_i)$ pro každý regresní bod. Abychom identifikovali prostorové odchylky v odhadech regresních koeficientů a mohli tak více porozumět zkoumané závislosti, zobrazíme získané odhady v mapě. Kromě odhadů lokálních regresních koeficientů metoda GWR také vypočítá lokální směrodatné odchylky a lokální verze dalších standardních regresních diagnostik. Ty lze taktéž zobrazit v mapě (Spurná, 2008a).

Jak již bylo uvedeno na konci kapitoly 3.3, pokud pro daný datový bod (v našem případě obec) chybí data, ať už z důvodu nedostupnosti dat nebo protože obec v daném roce neexistovala, pak nemohl být odhad lokálního regresního koeficientu spočítán, a proto je v mapě bílé místo. Chybějící data samozřejmě mohou ovlivnit výpočet okolních odhadů lokálních regresních koeficientů a to musíme brát v úvahu při hodnocení výsledků.

Kapitola 4

Vnitřní migrace v České republice v letech 1991–2012

V následující kapitole je shrnut vývoj vnitřní migrace v České republice mezi roky 1991–2012 a také stručně nastíněn vývoj zahraniční migrace ve srovnání s vnitřní migrací v letech 1991–2010. Podíváme se na objem a strukturu vnitřní migrace a na vnitřní migraci z pohledu územních celků. Některé ukazatele struktury migrace byly sledovány pouze do roku 2004. U některých ukazatelů jsou uvedena data pouze za vybrané roky, které byly vybrány tak, aby se co nejvíce přibližovaly rokům, za které je provedena analýza v kapitolách 5–9. Bohužel ne ke všem sledovaným ukazatelům bylo možné získat data až do roku 2012 a tak jsou některé časové řady uvedeny pouze do roku 2010. Jelikož je ale prostorová analýza provedena na datech z let 1991, 2001 a 2010, nejsou chybějící datové řady žádnou významnou překážkou v závěrečném hodnocení výsledků práce.

Při hodnocení vývoje migrace musíme brát v úvahu, že ve sledovaném období došlo ke změnám, které se promítly do statistik migrace. Jedná se o změnu hranic státu, metodické změny monitorování vnitřní migrace, o přijetí některých zákonů a také o územní změny (viz kapitoly 3.1.1 a 3.1.2).

4.1 Srovnání vnitřní a zahraniční migrace v letech 1991–2010 v České republice

Ze srovnání vnitřní a zahraniční migrace v České republice jednoznačně vyplývá, že vnitřní migrace má mnohem větší objem než zahraniční migrace (viz tab. 1). V roce 1991 byl objem vnitřního stěhování více než osminásobně vyšší než obrat zahraničního stěhování. Tento rozdíl se v první polovině 90. let zvyšoval, v roce 1994 byl objem vnitřní migrace dokonce téměř sedmáctkrát vyšší než obrat zahraniční migrace. V druhé polovině 90. let se částečně snížil a v roce 2000 dosáhl svého maxima, kdy byl rozdíl mezi vnitřní a zahraniční migrací devatenáctinásobný. Od roku 2001 se rozdíl postupně snižoval. V roce 2007 dosáhl svého minima, kdy byl rozdíl mezi vnitřní a zahraniční migrací dvojnásobný. Na konci sledovaného období v roce 2010 činil objem vnitřní migrace pětinasobek obratu zahraniční migrace.

Tyto změny jsou dány nejen vývojem objemu vnitřní migrace a obratu zahraniční migrace, ale také politickými a legislativními změnami (viz kapitola 3.1). Před rozdělením Československa, tedy před 1. 1. 1993, se stěhování mezi Českou republikou a Slovenskem

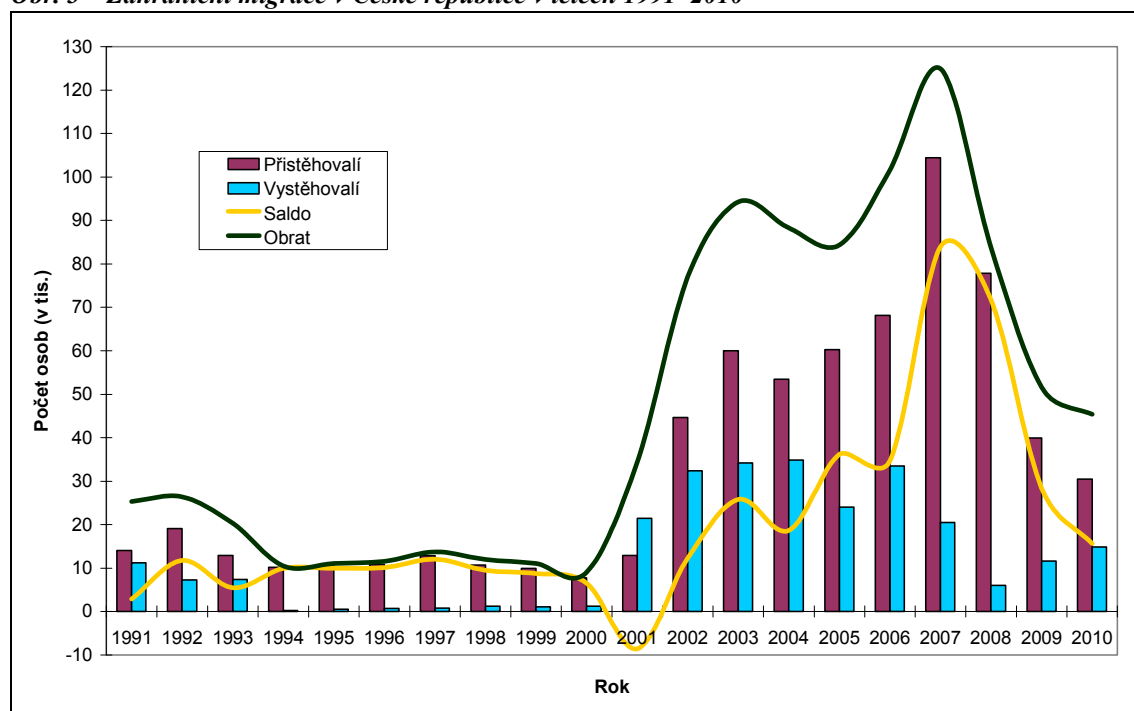
počítalo jako vnitřní migrace. Po rozdělení území se Slováci stali v České republice cizinci. V roce 2001 došlo také k již zmiňované změně definice obyvatele. Je důležité si uvědomit, že právě díky změně této definice, nejsou data před rokem 2001 a po něm srovnatelná. Zatímco data o imigraci lze považovat za spolehlivá, data o emigraci jsou nadále podhodnocená (Reková, 2013).

Tab. 1 – Vnitřní a zahraniční migrace v České republice v letech 1991–2010

Rok	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Stěhování v rámci ČR	217 598	212 196	200 474	176 228	172 240	164 454	167 666	173 973	172 882	173 046
Zahraněční stěhování										
přistěhovalí	14 096	19 072	12 900	10 207	10 540	10 857	12 880	10 729	9 910	7 802
vystěhovalí	11 220	7 291	7 424	265	541	728	805	1 241	1 136	1 263
saldo	2 876	11 781	5 476	9 942	9 999	10 129	12 075	9 488	8 774	6 539
obrat	25 316	26 363	20 324	10 472	11 081	11 585	13 685	11 970	11 046	9 065
Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Stěhování v rámci ČR	178 404	197 068	187 305	191 468	213 688	225 241	255 690	250 071	233 262	240 695
Zahraněční stěhování										
přistěhovalí	12 918	44 679	60 015	53 453	60 294	68 183	104 445	77 817	39 973	30 515
vystěhovalí	21 469	32 389	34 226	34 818	24 065	33 463	20 500	6 027	11 629	14 867
saldo	-8 551	12 290	25 789	18 635	36 229	34 720	83 945	71 790	28 344	15 648
obrat	34 387	77 068	94 241	88 271	84 359	101 646	124 945	83 844	51 602	45 382

Zdroj: ČSÚ, 2011e; ČSÚ, 2012b.

Obr. 3 – Zahraniční migrace v České republice v letech 1991–2010

Zdroj: ČSÚ, 2011e; ČSÚ, 2012b.

Během let 1991–2010 byl počet přistěhovalých vyšší než počet vystěhovalých, kromě roku 2001, kdy tomu bylo naopak (viz obr. 3). Migrační saldo nezaznamenalo během 90. let výraznější výkyvy a pohybovalo se mezi 3 a 13 tis. Od roku 2001, kdy migrační saldo dosáhlo svého minima, se saldo zvyšovalo a své nejvyšší hodnoty necelých 84 tis. dosáhlo v roce 2007, kdy byl také zaznamenán nejvyšší počet přistěhovalých na území České republiky. V letech

2007–2008 byla intenzita migračního salda České republiky mezi nejvyššími v EU (Reková, 2013). Od roku 2007 se migrační saldo snižovalo až na necelých 16 tis. v roce 2010.

Obrat zahraniční migrace se na začátku 90. let pohyboval kolem 25–26 tis. Od roku 1993 se snižoval a v průběhu 90. let nepřekročil hranici 14 tis. Výrazné zvýšení nastalo po roce 2001. Svého maxima dosáhl v roce 2007 s počtem téměř 125 tis. obyvatel stěhujících se přes hranice. V následujících letech docházelo opět k jeho snižování až na 45 tis. v roce 2010.

Vývoj zahraniční migrace na počátku 90. let je dán především uvolněním hranic po roce 1989. Docházelo k návratu obyvatel, kteří emigrovali před rokem 1989. V roce 1991 byl poprvé od roku 1954 vyšší počet přistěhovalých než vystěhovalých. Dalším faktorem, který ovlivnil zahraniční migraci bylo rozdělení státu k 1. 1. 1993, což mělo za následek zvýšenou migrační výměnu mezi Českou republikou a Slovenskem, která se v průběhu 90. let ustálila. Na konci 90. let došlo ke snížení zahraniční migrace. Počet přistěhovalých se mezi roky 1997 a 2000 snížil o 40 % (Reková, 2013). Zde se projevil vliv přijetí cizineckého zákona (Kušniráková, Čížinský, 2011) a s ním související zavedení přísnějších imigračních předpisů pro vybrané státy východní Evropy. Po roce 2001 došlo k výraznému nárůstu počtu přistěhovalých, což souviselo právě se změnou definice obyvatele. Počet přistěhovalých se zvyšoval až do roku 2007. Po tomto roce se opět začal snižovat, v roce 2010 byl dokonce nejnižší od roku 2001. Možným důvodem snížení počtu přistěhovalých by mohlo být snížení atraktivity České republiky pro ekonomické migranty (Reková, 2013). Od roku 2009 dochází k poklesu počtu cizinců ze třetích zemí, což lze vysvětlit poklesem poptávky po pracovní síle. Ale vzhledem k tomu, že počet zaměstnaných cizinců z EU se ve stejném období nesnížil, je důvod poklesu počtu cizinců ze třetích zemí spíše právní než ekonomický. Rovněž ze srovnání údajů vyplývá, že počet zaměstnaných cizinců se snižuje mnohem rychleji než počet cizinců s povolením k pobytu (Kušniráková, Čížinský, 2011).

Velmi nízký počet vystěhovalých během 90. let lze vysvětlit jejich neúplnou registrací. To vedlo na konci 90. let ke zpochybňování kladného migračního salda. Počet vystěhovalých byl odhadován každoročně na 4–6 tis. Neúplná registrace byla v roce 2001 částečně potvrzena počtem migrantů registrovaných na základě změněné metodiky zahraniční migrace, kdy se počet imigrantů zvýšil o dvě třetiny a počet emigrantů se zvýšil téměř sedmnásobně. To vedlo k zápornému migračnímu saldu a tím pádem k domněnkám, že migrační saldo bylo zřejmě záporné už před rokem 2001 (Reková, 2013). Do roku 2004 se počet vystěhovalých zvyšoval a v tomto roce dosáhl svého maxima za celé sledované období. V roce 2005 počet vystěhovalých poklesl, ale v následujícím roce se opět zvýšil téměř na hodnotu roku 2004. Do roku 2008 se opět počet vystěhovalých snižoval a v posledních dvou letech sledovaného období narůstal, ale ani v roce 2010 nedosáhl stavu z roku 2001.

Počet osob stěhujících se přes hranice České republiky se výrazně zvýšil ve druhé polovině sledovaného období, což způsobila zejména změna definice obyvatele, která taktéž ovlivnila počty vnitřních migrantů. I přesto ale nedosahuje obrat zahraničního stěhování hodnot vnitřního stěhování. V roce 2010 se vnitřně přestěhovaly 2,3 % populace České republiky, zatímco obrat zahraniční migrace ve vztahu k populaci České republiky činil 0,4 %. Na začátku sledovaného období byl podíl 2,1 a 0,2 % a v roce 2007, kdy byl obrat zahraniční migrace největší, činil podíl 2,5 % pro vnitřní migraci a 1,2 % pro zahraniční migraci.

Co se týká migračních toků v České republice, dlouho zůstávala Slovenská republika hlavní zemí, odkud k nám proudili imigranti. Mezi lety 1999 a 2000 jejich podíl mezi všemi příchozími imigranty vzrostl z 32,6 % na 36,2 %. Dalšími důležitými zeměmi původu byla Ukrajina, Vietnam, Rusko a Německo (OECD, 2003). V roce 2009 už byla hlavní zemí původu přistěhovalců Ukrajina s podílem 21 % na všech přistěhovalých, dále pak Slovenská republika (15 %), Rusko (11 %), USA (6 %) a Vietnam (6 %) (ČSÚ, 2012b).

Dlouhodobým trendem týkajícím se imigrantů v České republice je jejich zájem usídlit se v České republice natrvalo. V roce 2012 dokonce meziročně vzrostl počet žádostí o povolení k trvalému pobytu o více než 80 %. Přistěhovalectví do České republiky je především ekonomicky orientované, politické důvody migrace se v roce 2012 týkaly spíše jednotlivců (MVČR, 2013).

Česká republika je pro přistěhovalce stále zemí primárně cílovou. Od roku 2009 došlo sice k určité stagnaci v počtu nových imigrantů, což mělo souvislost s ekonomickou krizí, ale i přesto legální migrace do České republiky neustále roste, i když mírnějším tempem. K 31. 12. 2012 bylo v České republice legálně 438 213 cizinců, čímž tvoří přes 4 % populace České republiky, což je nejvyšší podíl mezi novými členskými státy EU, který se blíží průměru ve starých členských státech (MVČR, 2013). To je úplně odlišná situace než před vstupem České republiky do EU, neboť to byl v České republice nízký podíl bydlících cizinců v porovnání se západoevropskými zeměmi. Zčásti to bylo způsobeno nižší atraktivitou země, a tak byla Česká republika hlavně tranzitní zemí pro nelegální migraci (Kučera, 2001).

4.2 Analýza objemu vnitřní migrace v letech 1991–2012

Po roce 1989 došlo v České republice v migračním vývoji k velkému poklesu celkové migrační mobility. Toto snížení proběhlo mezi roky 1990–1996. V tomto období se snížila intenzita migrace mezi obcemi z přibližně 22 ‰ na 16 ‰ ročně. Také nastala postupná změna v migrační bilanci velikostních kategorií obcí. Na konci 90. let byly původní koncentrační proudy, které směřovaly z menších velikostních skupin do větších, změněny na dekoncentrační proudy v opačném směru (MMR, 2006).

V České republice je objem vnitřní migrace stanoven stěhováním z jedné obce do jiné. Proto musíme brát v úvahu, že celkový objem stěhování je ovlivněn také počtem obcí. To znamená, že pokud by struktura a počet změn bydliště podle územních jednotek zůstala beze změn, bude v obdobích následujících po slučování obcí počet stěhování menší a v obdobích následujících po rozdělování obcí počet stěhování větší. Je to dáno tím, že pokud proběhlo stěhování mezi dvěma lokalitami, které jsou zároveň různými obcemi, pak je toto stěhování zaznamenáno. Pokud jsou tyto dvě lokality spojené do jedné obce a proběhne mezi nimi stejné stěhování, není toto stěhování ve statistice zahrnuto, neboť se jedná o stěhování v rámci stejné obce (ČSÚ, 2005).

Objem vnitřní migrace se v České republice postupně snížil od roku 1991 do roku 1996 o téměř 25 %, z 217 598 migrujících obyvatel na 164 454. Kupiszewski et al. (1998) uvádějí, že tento výrazný pokles byl způsoben kolapsem v bytové výstavbě v nedostatečně rozvinutém trhu s bydlením, který byl způsoben neadekvátními právními předpisy, nejasnými vlastnickými

vztahy a ne plně liberalizovanými nájmy. Snížení migrace rovněž vyplynulo z absence silných faktorů, které by podnítily migraci, v cílových oblastech.

Tab. 2 – Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2012

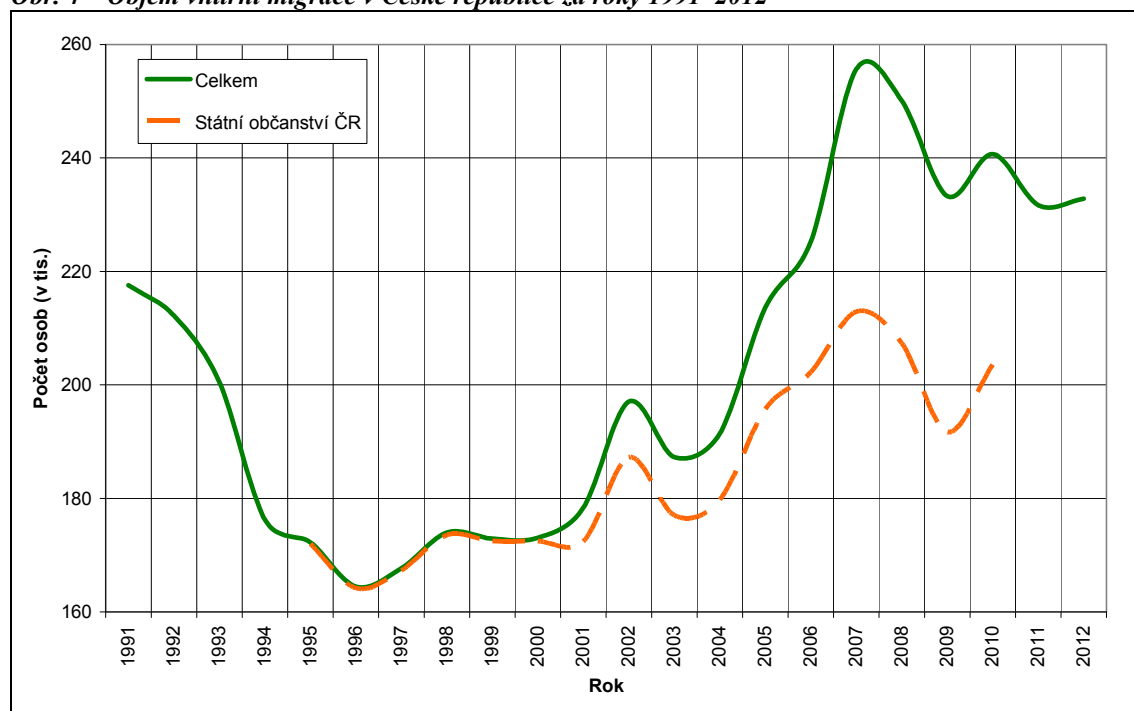
Rok	Celkem	Rozdíl proti předchozímu roku		Změna objemu stěhování proti roku 1991 (v %)	Počet obcí	Průměr počtu stěhování na obec
		absolutně	v %			
1991	217 598	-17 572	-7,5	100,0	5 768	38
1992	212 196	-5 402	-2,5	97,5	6 097	35
1993	200 474	-11 722	-5,5	92,1	6 196	32
1994	176 228	-24 246	-12,1	81,0	6 230	28
1995	172 240	-3 988	-2,3	79,2	6 232	28
1996	164 454	-7 786	-4,5	75,6	6 233	26
1997	167 666	3 212	2,0	77,1	6 234	27
1998	173 973	6 307	3,8	80,0	6 242	28
1999	172 882	-1 091	-0,6	79,5	6 244	28
2000	173 046	164	0,1	79,5	6 251	28
2001	178 404	5 358	3,1	82,0	6 258	29
2002	197 068	18 664	10,5	90,6	6 254	32
2003	187 305	-9 763	-5,0	86,1	6 249	30
2004	191 468	4 163	2,2	88,0	6 249	31
2005	213 688	22 220	11,6	98,2	6 248	34
2006	225 241	11 553	5,4	103,5	6 248	36
2007	255 690	30 449	13,5	117,5	6 249	41
2008	250 071	-5 619	-2,2	114,9	6 249	40
2009	233 262	-16 809	-6,7	107,2	6 249	37
2010	240 695	7 433	3,2	110,6	6 250	39
2011	231 694	-9 001	-3,7	106,5	6 251	37
2012	232 828	1 134	0,5	107,0	6 251	37

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní výpočty.

Od roku 1997 se začíná objem nejprve mírně zvyšovat, i když ne každoročně, poté od roku 2002 intenzivněji, i když byl v následujícím roce zaznamenán pokles. V roce 2006 objem migrace dokonce převýšil výchozí hodnotu z roku 1991 o 3,5 %, v letech následujících ještě o víc. V roce 2007 to bylo dokonce až o 17,5 % (viz tab. 2 a obr. 4). Pokud bychom brali v úvahu objem stěhování pouze za osoby se státním občanstvím ČR (viz tab.3 a obr. 4), pak k dosažení hodnoty z roku 1991 nedošlo za celé sledované období.

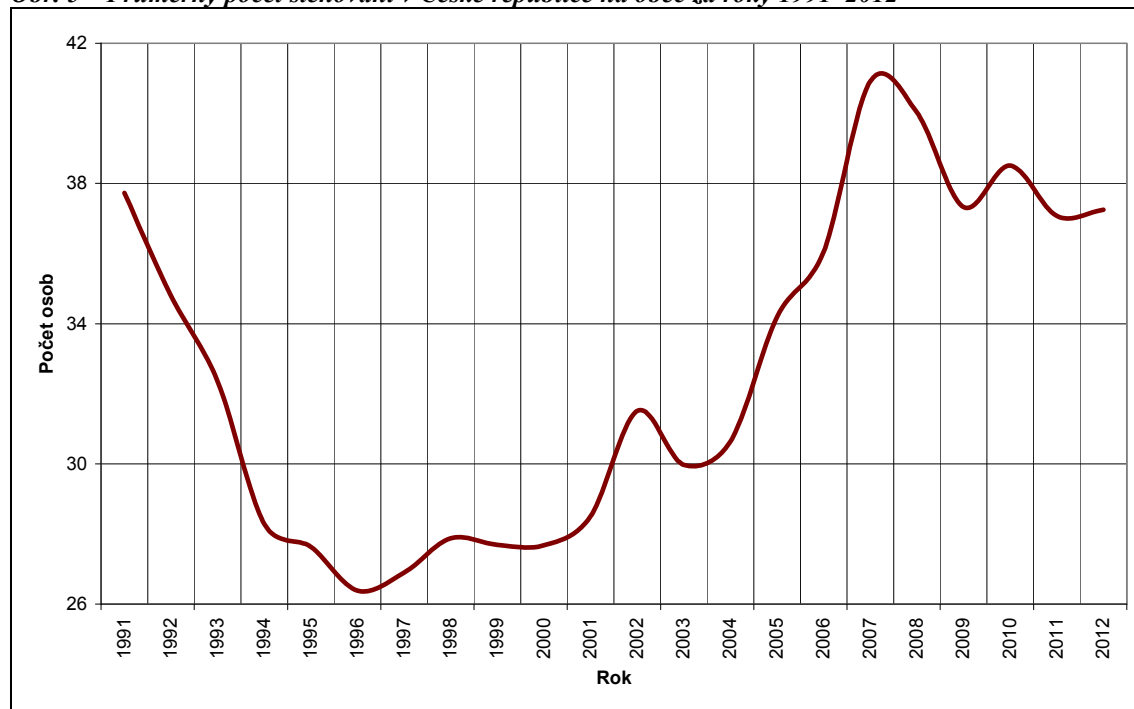
Při srovnání objemu vnitřní migrace v delším časovém úseku od roku 1980 jsou údaje mezi lety 1991–2004 zřetelně menší, např. průměrný počet stěhování za rok byl v 90. letech asi o jednu pětinu nižší než v 80. letech. V roce 1980 byl objem migrace přes 250 tis., v roce 1996, kdy migrační objem dosáhl nejnižších hodnot v námi sledovaném období, činil objem migrace jen 164 tis. (ÚRS Praha, 2008). Teprve v roce 2007 dosáhl objem migrace hodnot z počátku 80. let.

Ptáček et al. (2007) uvádějí, že v současné době mění ročně bydliště jen 2 % obyvatel (v roce 2012 to bylo 2,2 %), z čehož vyplývá, že se člověk v průměru přestěhuje jen jednou za 40–50 let, tedy v zásadě jednou za život. Tento trend je ještě zesílen faktem, že po roce 1989 se podstatně zvýšil počet obcí, tudíž při stejném počtu obcí jako byl v roce 1989, by snížení migrace bylo mnohem výraznější.

Obr. 4 – Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2012

Poznámky: Státní občanství u vnitřní migrace je zjišťováno až od roku 1995 (předtím jen národnost). Za roky 2011 a 2012 nejsou data za vnitřní migraci podle státního občanství dostupná.

Zdroj: ČSÚ, 2013a; ČSÚ, 2012b.

Obr. 5 – Průměrný počet stěhování v České republice na obec za roky 1991–2012

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní výpočty.

Průměrný počet stěhování na obec jako doplňující charakteristika objemu migrace je zobrazen v grafu (viz obr. 5 a tab. 2). Je nutné připomenout, že tento ukazatel je ovlivněn kromě intenzity stěhování i počtem obcí. Po roce 1990 nastala změna v intenzitě migrace i v počtu obcí v České republice. V roce 1991 se počet obcí významně zvýšil (viz příloha 10) oproti roku 1990 (ze 4 100 na 5 768), ale objem migrace výrazně poklesl a tento trend v několika dalších letech

pokračoval. Obcí výrazně přibývalo až do roku 1994 (oproti roku 1991 se jejich počet zvýšil o dalších 462), ale objem migrace klesal. Obrat trendu objemu migrace se začal měnit od roku 1997 (ČSÚ, 2005).

V přepočtu na jednu obec se míra stěhování snižovala z 38 obyvatel v roce 1991 až na 26 v roce 1996, kdy se začala zvyšovat. Svého vrcholu dosáhla v roce 2007, kdy byl průměr stěhování na jednu obec 41 obyvatel. Poté začalo docházet k poklesu až na 37 migrantů na jednu obec v roce 2012.

Od roku 1995 se za migrující osoby sleduje i státní občanství. Předtím se sledovala národnost (ČSÚ, 2005). Počty migrujících obyvatel jiného státního občanství než České republiky byly uvnitř České republiky do roku 2000 nízké, ročně ve stovkách obyvatel (viz tab. 3). Od roku 2001 je počet stěhujících se cizinců podstatně vyšší, zvýšil se na tisíce, přičemž v roce 2003 přesáhl hranici 10 tis. migrantů a v roce 2007 již činil tento počet téměř 43 tis., což představovalo téměř 17% podíl na celkové vnitřní migraci. Tato prudká změna do značné míry souvisí se změnou definice obyvatele uvedenou v kapitole 3.1.1.

Tab. 3 – Objem vnitřní migrace v České republice podle státního občanství za roky 1995–2010

Státní občanství	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ČR	171 959	164 167	167 290	173 536	172 450	172 464	172 426	187 200	177 020
Cizinci	281	287	376	437	432	582	5 978	9 868	10 285
Podíl cizinců v %	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	3,4	5,0	5,5
Státní občanství	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	celkem	
ČR	179 746	195 755	202 229	212 934	207 328	191 662	203 588	2 951 754	
Cizinci	11 722	17 933	23 012	42 756	42 743	41 600	37 107	245 399	
Podíl cizinců v %	6,1	8,4	10,2	16,7	17,1	17,8	15,4	7,7	

Poznámky: Státní občanství je zjišťováno až od roku 1995 (předtím jen národnost).

Zdroj: ČSÚ, 2012b; vlastní výpočty.

Drbohlav et al. (2009) uvádějí, že imigranti jsou v cílových zemích charakterizováni vyšší mobilitou než zbytek populace. Důvodem je obvykle to, že imigranti jsou obvykle v produktivním věku a snaží se být zaměstnaní, cizinci také nemají tak silné vazby na místo bydliště jako domácí obyvatelstvo a v neposlední řadě cizinci mají již zkušenosti s migrací. Rostoucí počet vnitřní migrace cizinců autoři zdůvodňují rostoucím počtem cizinců v České republice stejně tak jako legislativními změnami, které umožňují cizincům změnit zaměstnání bez ukončení jejich pobytu.

Stejně i Gurak a Kritz (2000) říkají, že cizinci mají proti domácímu obyvatelstvu vyšší vnitřní mobilitu. A dále uvádějí, že cizinci se soustřeďují do míst s vyšším ekonomickým růstem, což souvisí právě s jejich snahou najít zaměstnání, jak zmiňují Drbohlav et al. (2009).

Intenzitu migrace na území České republiky lze vyjádřit hrubou mírou migrace a hrubou mírou migračního salda (viz tab. 4 a obr. 6). Jejich výpočet je uveden v kapitole 2.1. Hrubá míra migrace se v období let 1991–2012 pohybovala zhruba mezi 16 a 25 stěhování na 1 000 obyvatel. V roce 1991 činila 21 %, v následujících letech se snižovala až do roku 1996, kdy dosáhla svého minima s necelými 16 %. Od roku 1997 opět stoupala, s mírným výkyvem v letech 2003–2004 a v roce 2007 dosáhla svého maxima, kdy byla její hodnota téměř 25 %. Od roku 2008 docházelo k jejímu pozvolnému klesání. V roce 2010 byl zaznamenán mírný

nárůst, ale na maximální hodnotu z roku 2007 nedosáhl. Na konci sledovaného období byla hrubá míra migrace zhruba jen o 1 ‰ vyšší než na začátku sledovaného období.

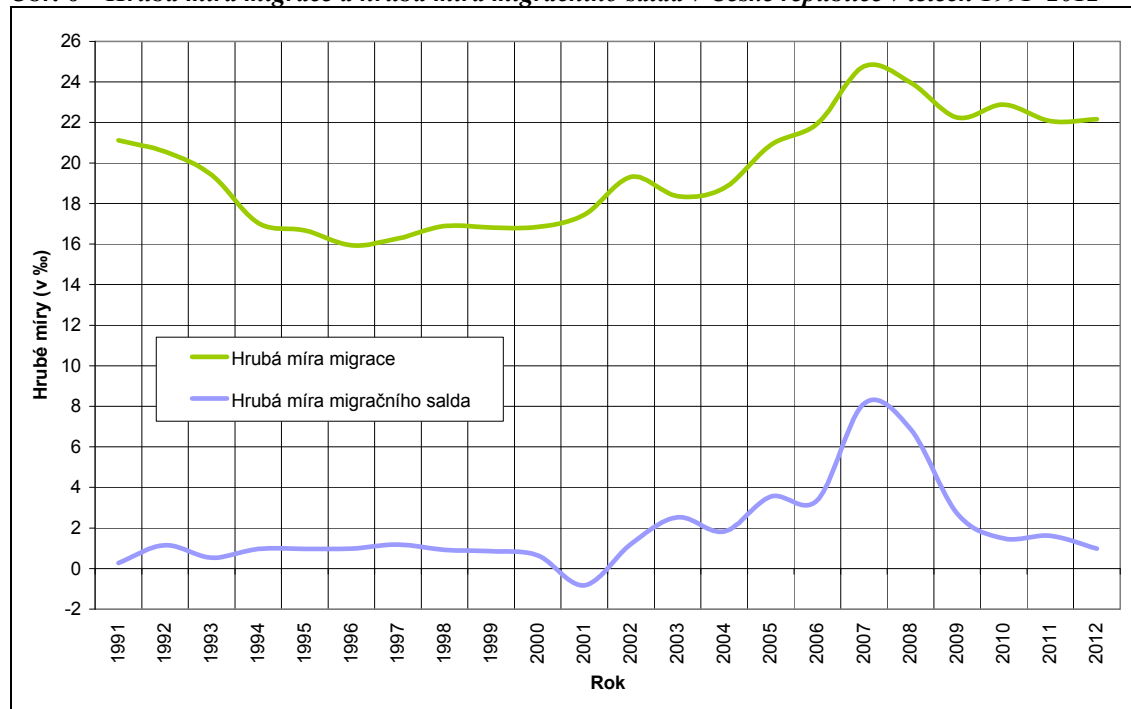
Tab. 4 – Hrubá míra migrace a hrubá míra migračního salda v České republice v letech 1991–2012

Rok	Střední stav obyvatelstva	Objem vnitřního stěhování	Hrubá míra migrace (v ‰)	Přírůstek/úbytek stěhováním ¹⁾	Hrubá míra migračního salda (v ‰)
1991	10 308 682	217 598	21,11	2 876	0,28
1992	10 317 807	212 196	20,57	11 781	1,14
1993	10 330 607	200 474	19,41	5 476	0,53
1994	10 336 162	176 228	17,05	9 942	0,96
1995	10 330 759	172 240	16,67	9 999	0,97
1996	10 315 353	164 454	15,94	10 129	0,98
1997	10 303 642	167 666	16,27	12 075	1,17
1998	10 294 943	173 973	16,90	9 488	0,92
1999	10 282 784	172 882	16,81	8 774	0,85
2000	10 272 503	173 046	16,85	6 539	0,64
2001	10 224 192	178 404	17,45	-8 551	-0,84
2002	10 200 774	197 068	19,32	12 290	1,20
2003	10 201 651	187 305	18,36	25 789	2,53
2004	10 206 923	191 468	18,76	18 635	1,83
2005	10 234 092	213 688	20,88	36 229	3,54
2006	10 266 646	225 241	21,94	34 720	3,38
2007	10 322 689	255 690	24,77	83 945	8,13
2008	10 429 692	250 071	23,98	71 790	6,88
2009	10 491 492	233 262	22,23	28 344	2,70
2010	10 517 247	240 695	22,89	15 648	1,49
2011	10 496 672	231 694	22,07	16 889	1,61
2012	10 509 286	232 828	22,15	10 293	0,98

Poznámky: ¹⁾ Včetně stěhování mezi Českou republikou a Slovenskem; v roce 1992 bylo stěhování mezi Českou republikou a Slovenskem naposledy zahrnuto do vnitřního stěhování.

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní výpočty.

Obr. 6 – Hrubá míra migrace a hrubá míra migračního salda v České republice v letech 1991–2012

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní výpočty.

Hodnoty hrubé míry migračního salda se ve sledovaném období pohybovaly zhruba od –1 do 8 stěhování na 1 000 obyvatel. Mezi lety 1991 a 2000 byly její hodnoty téměř vyrovnané a pohybovaly se kolem 1 ‰. V roce 2001 došlo k mírnému poklesu a zároveň hrubá míra migračního salda dosáhla své minimální hodnoty –0,84 ‰. Od roku 2002 se její hodnota zvyšovala, s mírným snížením v roce 2004 a 2006, až do roku 2007, kdy dosáhla svého maxima 8,13 ‰. Od roku 2008 opět klesala. Na konci sledovaného období v roce 2012 byla její hodnota pouze o 0,7 ‰ vyšší než na začátku sledovaného období.

4.3 Analýza struktury vnitřní migrace v letech 1991–2012

4.3.1 Struktura podle pohlaví

Podle Ivana a Tvrdeho (2008) má pohlaví na vnitřní migraci minimální vliv a souhlasí se zastoupením pohlaví v celkové populaci, kde je mírná převaha žen. Ženy mají na objemu migrace trvale nadpoloviční podíl (viz tab. 5 a obr. 7).

V roce 2011 (k 31. 12.) připadalo na 1 000 bydlících žen 23 žen, které se přestěhovaly. U mužů to bylo 21 (ČSÚ, 2012c). Mezi jednotlivými roky dochází ke kolísání podílu žen na celkovém objemu vnitřní migrace. Ve sledovaném období se podíl žen na migraci pohybuje zhruba mezi 51 a 53 %.

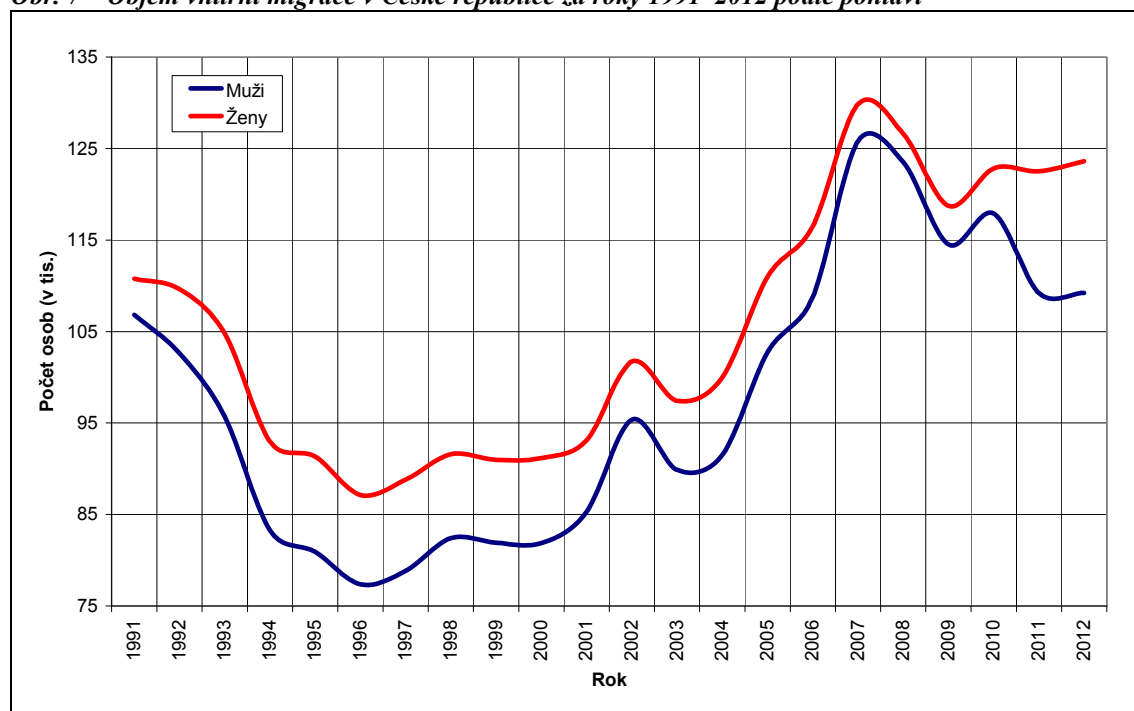
Ivan a Tvrký (2008) zkoumali vliv demografických faktorů na vzdálenost migrace a očekávali, že muži se stěhují dále než ženy. Tato jejich hypotéza se ale nepotvrdila, i přesto že průměrná migrační vzdálenost byla většinou vyšší u mužů.

Srb (1999) říká, že podíl při stěhování mezi obcemi ve stejném okresu, mezi okresy v rámci jednoho kraje a mezi kraji je za období 1991–1997 téměř totožný. Zároveň ale upozorňuje, že toto platí jen u průměrného ukazatele. Při zahrnutí vzdělání migrujících se už vztahy liší. Mezi dospělými migranty se základním vzděláním byly v roce 1997 ženy zastoupeny 63,8 %, mezi stěhujícími se vysokoškoláky měly podíl 42,2 %. U migrantů se středním vzděláním bez maturity bylo 47,1 % žen ve srovnání s maturanty, kde jich bylo 59,8 %.

Tab. 5 – Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2012 podle pohlaví

Pohlaví	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Muži	106 818	102 593	95 679	83 256	80 915	77 338	78 838	82 406
Ženy	110 780	109 603	104 795	92 972	91 325	87 116	88 828	91 567
Podíl žen v %	50,9	51,7	52,3	52,8	53,0	53,0	53,0	52,6
Pohlaví	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Muži	81 914	81 874	85 292	95 351	89 879	91 491	102 731	108 765
Ženy	90 968	91 172	93 112	101 717	97 426	99 977	110 957	116 476
Podíl žen v %	52,6	52,7	52,2	51,6	52,0	52,2	51,9	51,7
Pohlaví	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Celkem	
Muži	125 824	123 486	114 528	117 894	109 188	109 219	2 145 279	
Ženy	129 866	126 585	118 734	122 801	122 506	123 609	2 322 892	
Podíl žen v %	50,8	50,6	50,9	51,0	52,9	53,1	52,0	

Zdroj: ČSÚ, 2013b; vlastní výpočty.

Obr. 7 – Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2012 podle pohlaví

Zdroj: ČSÚ, 2013b.

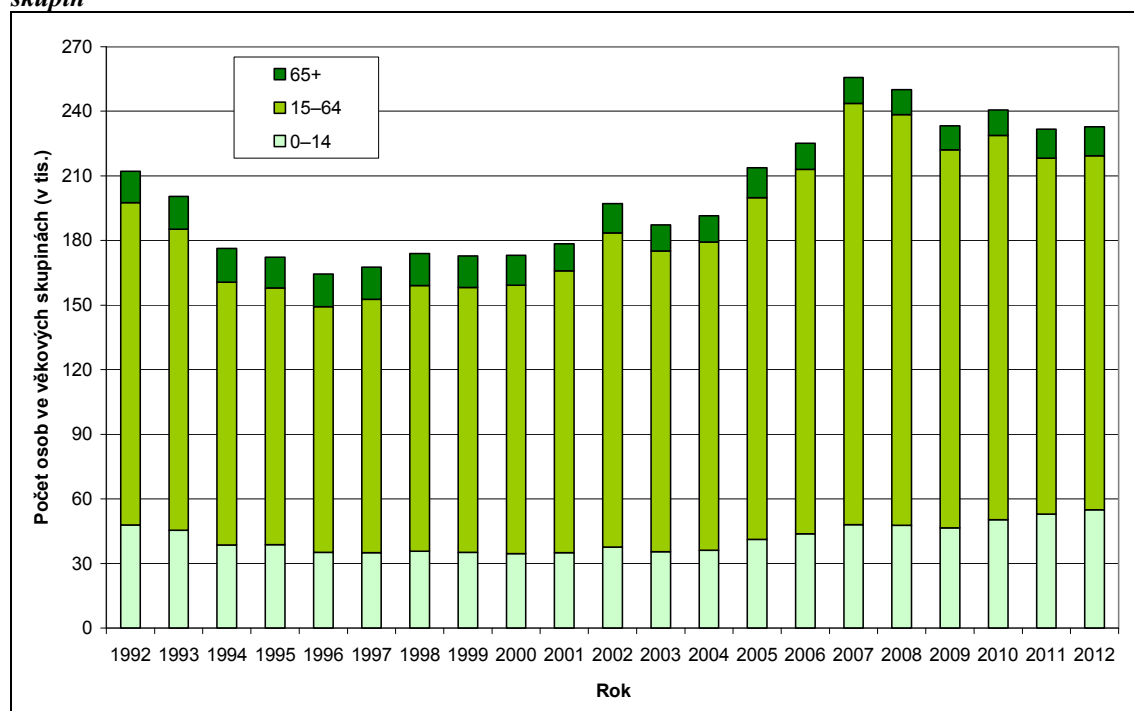
4.3.2 Struktura podle věku

Při pohledu na strukturu migrace podle věku zjišťujeme, že ze základních věkových skupin má vliv na objem migrace nejvíce ta nejpočetnější, to je věková skupina 15–64 let (viz tab. 6 a obr. 8). U jednotlivých základních skupin lze pozorovat, že ve všech letech u nich není stejný směr vývoje. Mnohdy je rozdíl ve srovnání s předchozím rokem v jedné věkové skupině způsoben opačnými trendy v jiné skupině (ČSÚ, 2005).

Největší nárůst oproti předchozímu roku v objemu vnitřního stěhování podle základních věkových skupin byl zaznamenán v letech 2005 a 2007, kdy se rozdíl v jednotlivých skupinách pohyboval od 9,6 % do 15,7 %. Významným rokem z hlediska zvýšení migrantů ve věkových skupinách je i rok 2002, kdy ve věkové skupině 15–64 let došlo k navýšení o 11,5 %, ve zbylých dvou skupinách pak bylo navýšení o téměř 8 %. Naopak největší pokles byl v roce 1994, a to 15 % ve věkové skupině 0–14 let a téměř 13 % ve věkové skupině 15–64 let. Je ovšem nutné připomenout, že stěhování lidí ve věkové skupině 0–14 let je velmi často ovlivněno stěhováním obyvatel ve starších věkových skupinách, neboť ve většině případů se děti stěhují se svými rodiči. Na tento jev upozorňují i Ivan a Tvrđý (2008). Říkají, že nejvíce se na objemu vnitřního stěhování podílí věková skupina 20–29 let a proto dochází i k nárůstu migrace obyvatelstva v neproduktivním věku.

V relativním vyjádření je intenzita migrace v závislosti na věku nejvyšší u věkové skupiny 0–14 let. Za celé sledované období se pohybuje v rozmezí 19 až 35 stěhujících se na 1 000 obyvatel. Naopak nejnižší je ve věkové skupině 65 a více let. Hodnoty se zde pohybují zhruba od 7 do 11 stěhujících se na 1 000 obyvatel.

Podle Ptáčka et al. (2007) je neaktivnější věková skupina 20–30 let. Autoři uvádějí, že je zde souvislost s fázemi rodinného cyklu.

Obr. 8 – Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1992–2012 podle základních věkových skupin

Zdroj: ČSÚ, 2013b.

Kupiszewski et al. (2008) uvádějí, že migrace ve věkových skupinách 0–14 a 30–44 let ukazují na stěhování z městských aglomerací. Lidé ve věkové skupině 15–29 let se stěhují zejména kvůli dokončení svého vzdělání a začátku pracovní kariéry. Lidé v této věkové skupině se stěhují především do měst s terciárním vzděláváním a tato věková skupina je jedinou, která silně preferuje velká sídla a stejně silně nemá ráda malá sídla. Migrace obyvatel starších 45 let směřuje ze sídel s více než 5 000 obyvateli do menších sídel. Lidé v důchodovém věku se stěhují do menších a středních velikostí sídel.

Analýza ČSÚ (2007) za roky 1996–2006 ukázala, že nejvíce se stěhovalo obyvatelstvo ve věkové skupině 20–34 let. I zde je uvedena spojitost se vstupem do pracovního procesu a hledáním zaměstnání. Dalšími důvody jsou sestěhování rodiny po svatbě a stěhování za vysokoškolským vzděláním. Právě proto jsou lidé v tomto věku spíše ochotni ke změně bydliště, a také i na delší vzdálenost.

Podprůměrná mobilita je naopak pozorována u věkové skupiny 35–49 let. Lidé se v tomto věku obecně méně stěhují a spíše do kratší vzdálenosti. Tato věková skupina má totiž v rámci pracovního trhu už odlišné postavení. Jde především o osoby víceméně pracovní stabilizované s hmotným zajištěním a jejich migrační motivace se od předchozí věkové skupiny podstatně liší. Nestěhují se ani tak kvůli pracovním důvodům jako kvůli realizaci své představy o bydlení a také kvalitě životního prostředí (ČSÚ, 2007).

Tab. 6 – Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1992–2012 podle základních věkových skupin

Rok	Věkové skupiny			Celkem	Rozdíl proti předchozímu roku absolutně				Rozdíl proti předchozímu roku v %				Objem na 1 000 obyv.			
	0–14	15–64	65+		0–14	15–64	65+	celkem	0–14	15–64	65+	celkem	0–14	15–64	65+	celkem
1992	47 871	149 737	14 546	212 154	23,2	21,6	11,0	20,5
1993	45 353	139 852	15 269	200 474	-2 518	-9 885	723	-11 680	-5,3	-6,6	5,0	-5,5	22,6	20,0	11,4	19,4
1994	38 571	122 080	15 577	176 228	-6 782	-17 772	308	-24 246	-15,0	-12,7	2,0	-12,1	19,8	17,4	11,5	17,1
1995	38 749	119 124	14 367	172 240	178	-2 956	-1 210	-3 988	0,5	-2,4	-7,8	-2,3	20,5	16,9	10,5	16,7
1996	35 078	114 147	15 229	164 454	-3 671	-4 977	862	-7 786	-9,5	-4,2	6,0	-4,5	19,0	16,1	11,0	16,0
1997	35 050	117 715	14 901	167 666	-28	3 568	-328	3 212	-0,1	3,1	-2,2	2,0	19,5	16,6	10,6	16,3
1998	35 767	123 358	14 848	173 973	717	5 643	-53	6 307	2,0	4,8	-0,4	3,8	20,4	17,3	10,5	16,9
1999	35 104	123 059	14 719	172 882	-663	-299	-129	-1 091	-1,9	-0,2	-0,9	-0,6	20,6	17,2	10,4	16,8
2000	34 585	124 679	13 782	173 046	-519	1 620	-937	164	-1,5	1,3	-6,4	0,1	20,8	17,4	9,7	16,9
2001	34 966	130 852	12 586	178 404	381	6 173	-1 196	5 358	1,1	5,0	-8,7	3,1	21,6	18,2	8,9	17,5
2002	37 633	145 852	13 583	197 068	2 667	15 000	997	18 664	7,6	11,5	7,9	10,5	23,7	20,3	9,6	19,3
2003	35 462	139 660	12 183	187 305	-2 171	-6 192	-1 400	-9 763	-5,8	-4,2	-10,3	-5,0	22,8	19,3	8,6	18,3
2004	36 093	143 195	12 180	191 468	631	3 535	-3	4 163	1,8	2,5	0,0	2,2	23,6	19,7	8,5	18,7
2005	41 223	158 616	13 849	213 688	5 130	15 421	1 669	22 220	14,2	10,8	13,7	11,6	27,5	21,7	9,5	20,8
2006	43 856	169 132	12 253	225 241	2 633	10 516	-1 596	11 553	6,4	6,6	-11,5	5,4	29,6	23,1	8,3	21,9
2007	48 065	195 685	11 940	255 690	4 209	26 553	-313	30 449	9,6	15,7	-2,6	13,5	32,5	26,5	7,9	24,6
2008	47 775	190 745	11 551	250 071	-290	-4 940	-389	-5 619	-0,6	-2,5	-3,3	-2,2	32,3	25,7	7,4	23,9
2009	46 534	175 611	11 117	233 262	-1 241	-15 134	-434	-16 809	-2,6	-7,9	-3,8	-6,7	31,1	23,7	7,0	22,2
2010	50 397	178 328	11 970	240 695	3 863	2 717	853	7 433	8,3	1,5	7,7	3,2	33,2	24,2	7,3	22,9
2011	52 960	165 221	13 513	231 694	2 563	-13 107	1 543	-9 001	5,1	-7,3	12,9	-3,7	34,4	22,7	7,9	22,1
2012	54 942	164 412	13 474	232 828	1 982	-809	-39	1 134	3,7	-0,5	-0,3	0,5	35,2	22,9	7,6	22,1

Poznámky: Tečka (.) na místě čísla značí, že údaj není k dispozici.

Zdroj: ČSÚ, 2013b; vlastní výpočty.

4.3.3 Struktura podle vzdělání

Informace o vzdělání se při sledování vnitřní migrace uvádí dobrovolně a od roku 2005 se nesleduje. Z dat vidíme (viz tab. 7 a obr. 9), že ve sledovaném období se zvyšuje počet migrantů s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním, na což má i vliv rostoucí počet obyvatel s vysokoškolským vzděláním v celé populaci (Ivan, Tvrđý, 2008). Podíl stěhujících se obyvatel s úplným středoškolským vzděláním se od roku 1991 zvýšil z 27,1 % na 32,4 % v roce 2004. Za stejné období se zvýšil podíl vysokoškolsky vzdělaných migrantů z 9,4 na 12,2 %. Migrantů s nižším vzděláním ve stejném období ubývá. Podíl migrantů se základním vzděláním klesl z 24 na 17,6 % a podíl stěhujících se středoškolsky vzdělaných se snížil z 39,4 % na 37,7 %.

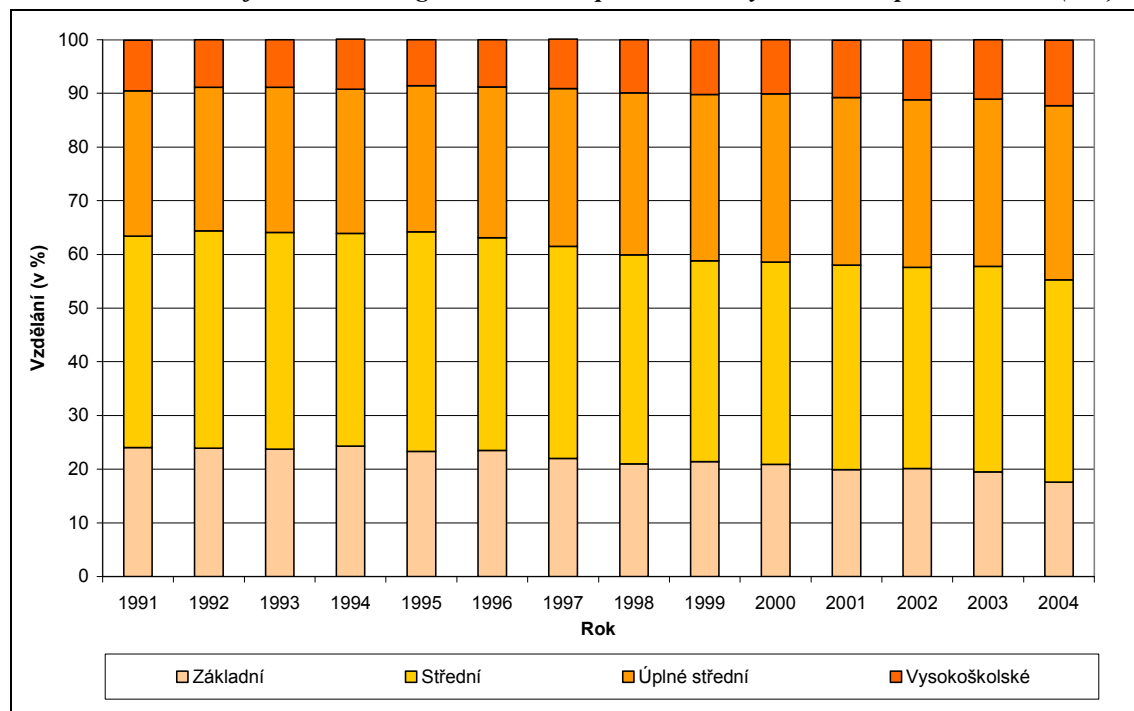
Tab. 7 – Struktura objemu vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2004 podle vzdělání (v %)

Vzdělání	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Základní	24,0	23,9	23,7	24,3	23,3	23,5	22,0
Střední	39,4	40,5	40,4	39,6	40,9	39,6	39,5
Úplně střední	27,1	26,7	27,0	26,9	27,2	28,1	29,4
Vysokoškolské	9,4	8,9	8,9	9,3	8,6	8,8	9,2
Vzdělání	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Základní	21,0	21,4	20,9	19,9	20,1	19,5	17,6
Střední	38,9	37,4	37,7	38,1	37,5	38,3	37,7
Úplně střední	30,2	31,0	31,3	31,2	31,2	31,1	32,4
Vysokoškolské	9,9	10,2	10,1	10,7	11,1	11,1	12,2

Poznámky: vzdělání se zjišťuje pouze do roku 2004.

Zdroj: ÚRS Praha, 2008.

Obr. 9 – Struktura objemu vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2004 podle vzdělání (v %)

Zdroj: ÚRS Praha, 2008.

Z hlediska vzdálenosti se nejdále stěhuje vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo do 30 let (Ivan, Tvrđý, 2008). Vysvětlit to lze tak, že z pohledu pracovních a migračních požadavků

a preferencí jde o zásadně odlišnou skupinu. Je to kvalifikovaná pracovní síla, o kterou je zájem hlavně v technologicky vyspělých firmách a také ve státních a vzdělávacích institucích, které se většinou nacházejí v ekonomicky nejsilnějších regionech a střediscích osídlení (ČSÚ, 2007).

Srb (1999) uvádí, že v roce 1997 se obyvatelstvo starší 15 let se základním vzděláním nejvíce stěhovalo mezi obcemi v rámci jednoho okresu (22,5 %) a nejméně mezi kraji (18,6 %). Přesně opačná byla situace u vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. To se nejvíce stěhovalo mezi kraji (15,5 %) a nejméně mezi obcemi na území jednoho okresu (8,6 %).

Pro srovnání rozdílů v objemu migrace podle vzdělání i ve spojení s věkem byly vybrány roky 1992 a 2004 (viz tab. 8 a obr. 10 a 11). Z dat je patrné, že největší objem se přesunul z věkové skupiny 20–24 let se středoškolským vzděláním v roce 1992 do věkové skupiny 25–29 let s úplným středoškolským vzděláním v roce 2004. Snížení počtu migrantů se základním vzděláním ve všech věkových skupinách a zvýšení počtu migrantů se středním, úplným středním a vysokoškolským vzděláním od věkové skupiny 25–29 let dále souvisí i se změnou ve struktuře vzdělanosti v České republice.

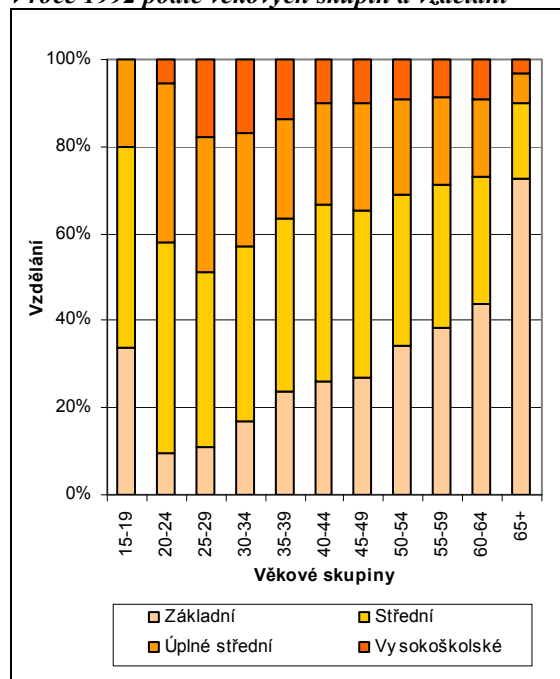
Tab. 8 – Objem vnitřní migrace v České republice za roky 1992 a 2004 podle věkových skupin a vzdělání

1992						
Věkové skupiny	Bez vzdělání/ nezjištěno	Základní	Střední	Úplné střední	Vysokoškolské	Celkem
0–14	46 988	883	0	0	0	47 871
15–19	0	7 500	10 194	4 502	0	22 196
20–24	0	4 292	21 967	16 743	2 454	45 456
25–29	0	3 199	11 812	9 162	5 244	29 417
30–34	0	2 441	5 793	3 805	2 409	14 448
35–39	0	2 612	4 333	2 479	1 499	10 923
40–44	0	2 283	3 585	2 074	886	8 828
45–49	0	1 843	2 579	1 676	693	6 791
50–54	0	1 461	1 479	934	383	4 257
55–59	0	1 428	1 237	757	318	3 740
60–64	0	1 610	1 080	647	344	3 681
65+	0	10 557	2 511	1 040	438	14 546
celkem	46 988	40 109	66 570	43 819	14 668	212 154
2004						
Věkové skupiny	Bez vzdělání/ nezjištěno	Základní	Střední	Úplné střední	Vysokoškolské	Celkem
0–14	36 093	0	0	0	0	36 093
15–19	260	6 176	2 653	1 387	0	10 476
20–24	686	2 322	8 620	10 305	1 406	23 339
25–29	951	2 333	12 962	14 053	6 124	36 423
30–34	847	1 665	8 928	7 834	3 662	22 936
35–39	634	1 386	5 302	4 192	2 023	13 537
40–44	631	1 267	4 071	2 899	1 422	10 290
45–49	484	1 356	3 596	2 153	1 114	8 703
50–54	235	1 340	3 110	1 967	927	7 579
55–59	98	1 039	2 432	1 654	649	5 872
60–64	32	987	1 546	1 000	475	4 040
65+	59	6 588	3 568	1 337	628	12 180
celkem	41 010	26 459	56 788	48 781	18 430	191 468

Poznámky: vzdělání se zjišťuje pouze do roku 2004.

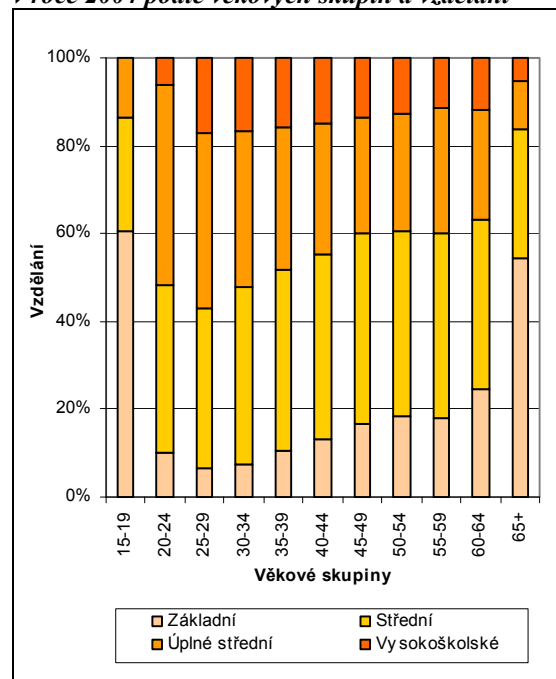
Zdroj: ČSÚ, 2011a.

Obr. 10 – Objem vnitřní migrace v České republice v roce 1992 podle věkových skupin a vzdělání

Zdroj: ČSÚ, 2011a.

Obr. 11 – Objem vnitřní migrace v České republice v roce 2004 podle věkových skupin a vzdělání

Zdroj: ČSÚ, 2011a.

4.3.4 Struktura podle rodinného stavu

Od roku 1992 do roku 2012 dochází k pozvolnému nárůstu počtu svobodných a rozvedených migrantů (viz tab. 9 a obr. 12). Za sledované období se podíl svobodných stěhujících se zvýšil z 39,5 % na 52,7 %, tedy o více než 13 %. Podíl rozvedených migrantů stoupl za stejné období o téměř 4 %. Zároveň došlo ke snižování počtu ženatých/vdaných a ovdovělých migrantů. Podíl ženatých a vdaných obyvatel stěhujících se v tomto období se snížil o více než 15 %, z 46,4 % v roce 1992 na 31 % v roce 2012. Podíl ovdovělých migrantů se za sledované období snížil o necelá 2 %. V roce 2012 činil podíl migrantů s rodinným stavem ovdovělý/ovdovělá 3,9 %. Tento trend má souvislost se zvyšující se rozvodovostí a zároveň s klesající sňatečností a přibývajícím počtem nesezdaných soužití. Do jisté míry by nárůst podílu svobodných migrantů mohl také souviset s rostoucím počtem stěhujících se ve věkové skupině 0–14 let ve stejném období (viz kapitola 4.2.2).

Srb (1999) uvádí, že svobodné obyvatelstvo má větší migrační mobilitu než lidé žijící v manželství. Mezi kraji i mezi okresy v rámci stejného kraje se svobodné obyvatelstvo v roce 1997 stěhovalo více než obyvatelstvo žijící v manželství.

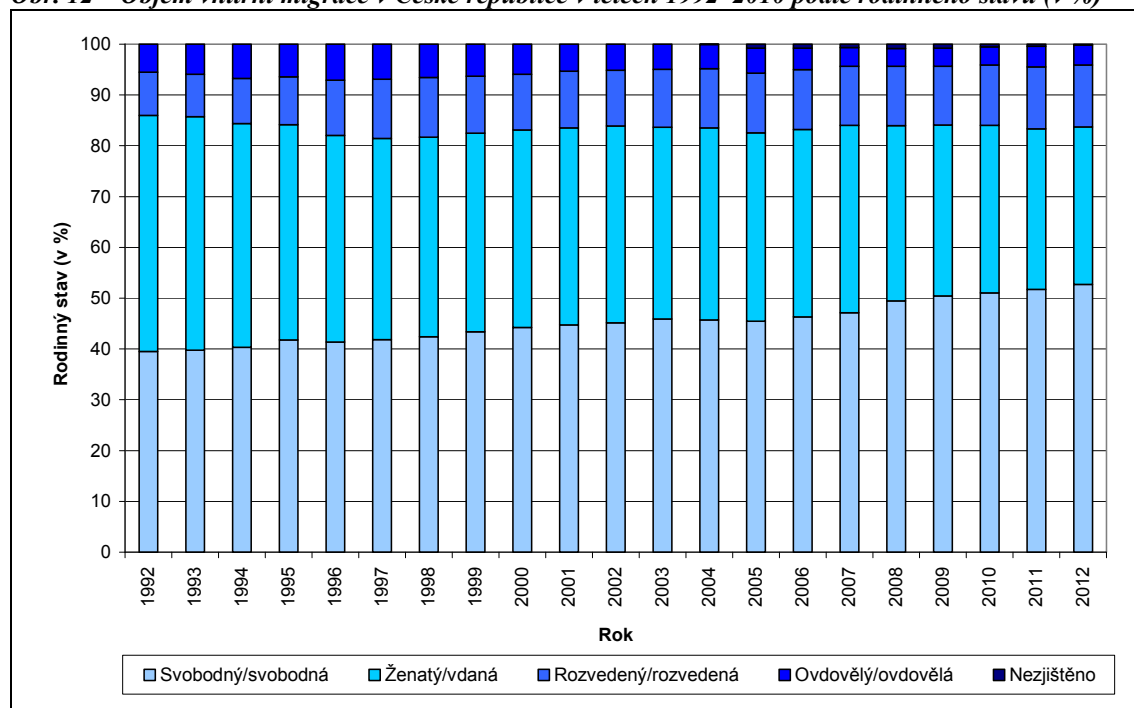
Ivan a Tvrdý (2008) došli k závěru, že největší migrační vzdálenost nalezneme u svobodné části populace a nejkratší vzdálenost u ovdovělých obyvatel. Zároveň je ale zde významný vliv věkové struktury obyvatelstva.

Tab. 9 – Objem vnitřní migrace v České republice v letech 1992–2010 podle rodinného stavu (v %)

Rok	Svobodný/ svobodná	Ženatý/ vdaná	Rozvedený/ rozvedená	Ovdovělý/ ovdovělá	Nezjištěno	Celkem
1992	39,5	46,4	8,5	5,5	0,0	100,0
1993	39,8	45,9	8,3	5,9	0,0	100,0
1994	40,3	44,1	8,9	6,7	0,0	100,0
1995	41,8	42,3	9,4	6,4	0,0	100,0
1996	41,4	40,7	10,8	7,1	0,0	100,0
1997	41,8	39,6	11,7	6,9	0,0	100,0
1998	42,4	39,3	11,8	6,5	0,0	100,0
1999	43,4	39,1	11,2	6,3	0,0	100,0
2000	44,2	38,9	11,0	5,9	0,0	100,0
2001	44,7	38,8	11,1	5,4	0,0	100,0
2002	45,1	38,8	10,9	5,2	0,0	100,0
2003	45,9	37,8	11,4	5,0	0,0	100,0
2004	45,7	37,8	11,7	4,8	0,0	100,0
2005	45,5	37,1	11,8	4,9	0,8	100,0
2006	46,3	36,9	11,8	4,2	0,8	100,0
2007	47,1	36,9	11,7	3,7	0,7	100,0
2008	49,5	34,5	11,7	3,5	0,8	100,0
2009	50,4	33,7	11,6	3,5	0,8	100,0
2010	51,0	33,0	11,9	3,6	0,5	100,0
2011	51,7	31,6	12,2	4,0	0,5	100,0
2012	52,7	31,0	12,2	3,9	0,2	100,0
Celkem	45,3	38,3	11,0	5,2	0,2	100,0

Zdroj: ČSÚ, 2011a; ČSÚ, 2013c.

Obr. 12 – Objem vnitřní migrace v České republice v letech 1992–2010 podle rodinného stavu (v %)

Zdroj: ČSÚ, 2011a; ČSÚ, 2013c.

4.3.5 Struktura podle důvodů stěhování

Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.4, údaje o důvodech stěhování musíme považovat pouze za orientační, neboť se jedná o subjektivní vyjádření osoby, která hlášení vyplňovala. Od roku 2005 se důvod stěhování nezjišťuje.

Ve období let 1991–2004 se nejvýznamněji zvýšil podíl označený jako „jiný důvod“ (viz tab. 10 a obr. 13). Tento důvod stěhování byl v roce 2004 uveden ve více než čtvrtině případů. V roce 1991 činil podíl tohoto důvodu 16,2 %. Ke zvýšení došlo také u stěhování z bytových důvodů. Za stejné období se snížil podíl u obou pracovních důvodů, sňatku jako důvodu stěhování, u stěhování ze zdravotních důvodů a výrazný pokles byl i u důvodu „následování rodinného příslušníka“.

Z dat o důvodech stěhování vidíme, že v roce 1991 se z důvodů „změna pracoviště“ stěhovalo 5 % migrantů. Tento podíl se postupně snižoval. V roce 2004 se z tohoto důvodu stěhovalo již jen 2,5 % migrantů. Za stejné období se snížil i počet stěhujících se z důvodu „přiblížení k pracovišti“, a to ze 4,3 % na 3,1 %. Podle Srba (1999) pokles u pracovních důvodů nesouhlasil s vývojem počtu pracujících v České republice. Mezi lety 1991 a 1993 se počet pracujících snižoval, od roku 1994 do roku 1996 rostl a v roce 1997 se opět snížil. Pokles objemu migrantů i pokles podílu těch, kteří se stěhovali z ekonomických důvodů, měl odlišné důvody. Příčinou byly změny ve struktuře české ekonomiky. Počet a podíl zaměstnaných v primárním sektoru sice postupně klesal a počet a podíl zaměstnaných v terciárním sektoru rostl, ale současně už byla nasycena pracovní místa v různých odvětvích národní ekonomiky, což potom způsobilo zpomalení celkové prostorové mobility obyvatelstva včetně stěhování z pracovních důvodů.

Lux a Sunega (2007) upozorňují, že v datech o vnitřní migraci, které se evidují na základě změny trvalého bydliště, není zahrnuta rozsáhlá migrace, většinou právě za pracovními příležitostmi, té skupiny obyvatel, která si místo svého trvalého bydliště nemění. Čtrnáct (2012) k tomu ještě dodává, že evidence migrace neumožňuje hodnotit ani takové faktory, jako je týdenní dojíždka za prací.

Tento nedostatek si lze ověřit na výsledcích Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011. V tomto sčítání bylo nově zavedeno zpracování dat i podle místa obvyklého pobytu. Ten „...se nachází v místě, kde osoba obvykle tráví období svého každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, návštěv, pracovních cest, pobytu ve zdravotnickém zařízení apod. a kde je členem konkrétní domácnosti“ (ČSÚ, 2013d, s. 73). V předchozích sčítáních od roku 1961 byly výsledky zpracovávány pouze za trvale bydlící obyvatelstvo (ČSÚ, 2013d).

Z dat posledního sčítání v roce 2011 vyplynulo, že „...z celkového počtu obyvatel s trvalým i obvyklým pobytem v ČR (10 386,1 tis.) mělo 558,2 tisíc (5,4 %) rozdílné obce pobytu, ... a 250,4 tisíc (2,4 %) i rozdílné kraje“ (ČSÚ, 2013d, s. 77). „Počet sečtených trvale bydlících obyvatel ČR byl o 54 tisíc vyšší než počet obvykle bydlících. Mírně převažoval skoro ve všech krajích, nejvýrazněji v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském. Výjimku představovaly Praha a Středočeský kraj, v nichž bylo obvykle bydlících obyvatel dohromady o 53 tisíc více... Výraznější disproporce byly na nižších územních úrovních. Zhruba v každé čtvrté obci byla odchylka větší než 5 obvykle bydlících obyvatel na 100 trvale bydlících, v 5 % obcí to bylo více

než 10 obyvatel. Celkově byl u 69 % obcí zaznamenán nižší počet obvykle bydlicích obyvatel než trvale bydlicích. Podle údajů o obvyklém pobytu bylo obyvatelstvo rozmístěno mírně nerovnoměrněji, než ukazují data za trvalý pobyt. Bylo více soustředěno v největších metropolitních areálech (kromě Ostravska) – především v suburbánních zónách, ale i v samotných centrech“ (ČSÚ, 2013d, s. 75).

Počet obvykle bydlicích byl obzvlášť vysoký v zázemí Prahy a v některých lokalitách atraktivních pro rekreaci, zejména v krkonošských střediscích. Na druhé straně byl nízký počet obvykle bydlicích v některých horských a příhraničních oblastech. Zde se jedná především o Jeseníky, jihozápadní část Krušných hor nebo Osoblažský výběžek (ČSÚ, 2013d).

Rozdíly v počtu trvale a obvykle bydlicího obyvatelstva byly velmi diferencované podle věku. V mladších věkových skupinách, především pak ve skupině 20–29 let, bylo územně koncentrovanější obvykle bydlicí obyvatelstvo oproti trvale bydlicímu. V porovnání s celkovou populací byly v této věkové skupině vysoké podíly obvykle bydlicích převážně ve velkých městech a naopak podstatně nižší ve většině Moravskoslezského kraje, na Jesenicku, Broumovsku a v dalších okrajových oblastech. U staršího obyvatelstva, zejména u obyvatel starších 65ti let, byla jejich územní koncentrace podle dat o obvyklém pobytu slabě nižší oproti trvalému pobytu v porovnání s celkovou populací. Ve všech městech se 45 tisíce a více obyvateli jich bylo obvykle žijících méně než trvale žijících. Na druhé straně jich ale bylo více v populačně malých obcích, ve městech do 10 tisíc obyvatel a často v okrajových oblastech (ČSÚ, 2013d).

Stěhování ze „zdravotních důvodů“ se podílí na důvodech stěhování ve sledovaném období zhruba 5 %. V roce 1991 uvádělo tento důvod pro stěhování 4,4 % obyvatel. V následujících letech se podíl tohoto důvodu zvyšoval až do roku 1996, kdy činil 6,3 %. Od roku 1997 klesal a v roce 2004 činil 3,4 %. Podle Srba (1999) lze vysvětlení stěhování ze zdravotních důvodů hledat nejen v souvislosti se stavem životního prostředí, ale také ve stěhování staršího obyvatelstva do obcí s územně dostupnější zdravotní péčí.

„Sňatek“ jako důvod stěhování je dalším z uvedených důvodů, který ve sledovaném období zaznamenal pokles. V roce 1991 uvedlo tento důvod 11,3 % migrantů a v roce 2004 již jen 6 % stěhujících se. Podle Srba (1999) to souviselo zákonitě se snižující se sňatečností v České republice.

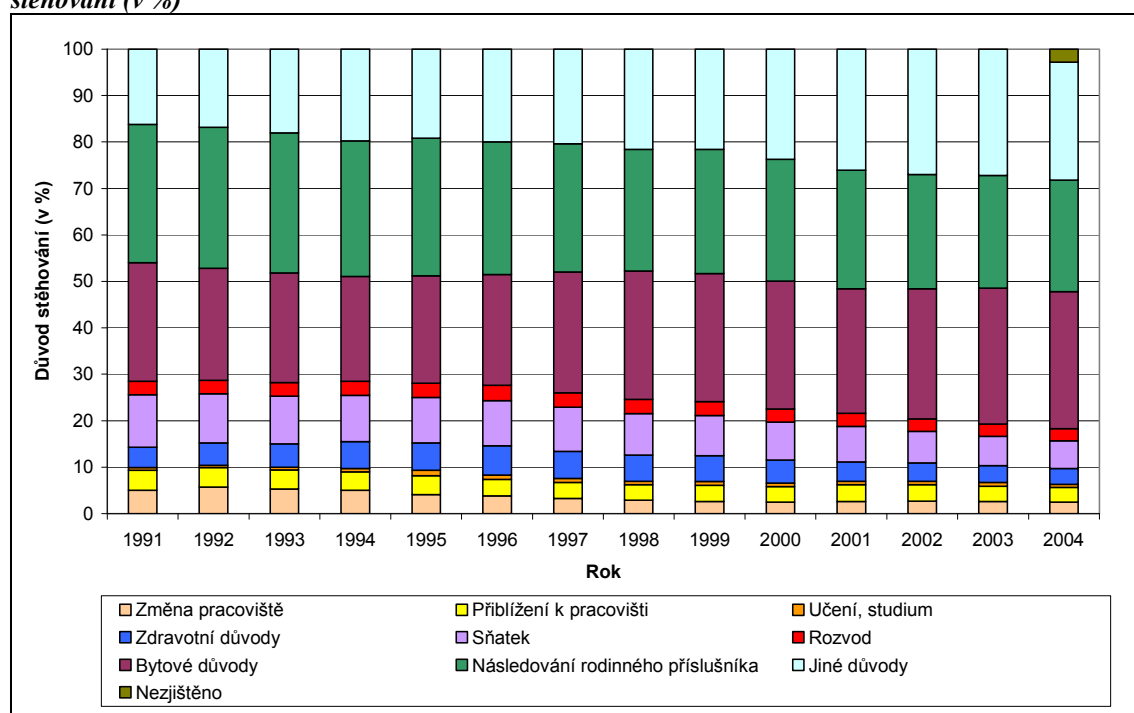
Podíl stěhování z důvodu „rozvodu“ se za celé sledované období pohyboval kolem 3 %. V roce 1991 ho uvádělo 2,9 % obyvatelstva. Do roku 1996 se stěhování z tohoto důvodu nepatrně zvyšovalo až na 3,3 %. Srb (1999) tento nárůst vysvětluje celkovým vývojem rozvodovosti, která se v tomto období zvyšovala nebo stagnovala na vysoké hladině. Od roku 1997 se podíl tohoto důvodu mírně snižoval až na 2,6 % v roce 2004.

Posledním z důvodů, který ve sledovaném období zaznamenal pokles je „následování rodinného příslušníka“, kam jsou zařazeny především děti stěhující se se svými rodiči. V roce 1991 se z tohoto důvodu stěhovalo téměř 30 % obyvatelstva. Tento podíl se v následujících letech nepatrně zvýšil a od roku a pak se začal snižovat až na 24 % v roce 2004.

Stěhování z důvodu „učení a studia“ představuje za celé sledované období nevýznamný podíl pohybující se pod hranicí 1 %. Tato nízká hodnota může být způsobena tím, že obyvatelstvo stěhující se za účelem studia si nemění místo svého trvalého bydliště.

Stěhování z „bytových důvodů“ je jediným důvodem vedle „jiných důvodů“, který za sledované období zaznamenal nárůst. Podíl migrace z bytových důvodů (ať už získáním nového bytu nebo získáním vhodnějšího bytu) klesal pomalu od roku 1991 z 25,5 % na 23,1 % do roku 1995. Počet nově dokončených bytů totiž trvale klesal. Například v roce 1994 byl počet dokončených bytů o 42,6 % nižší než v roce 1993 a v roce 1995 o 30,3 % nižší než v předcházejícím roce. Teprve v letech 1996 a 1997 bylo zaznamenáno mírné zvýšení, a to o 10,9 a 13,3 % (Srb, 1999). Právě v roce 1996 byl již zaznamenán nárůst stěhování z bytového důvodu na 23,9 %, který pokračoval až do roku 2004, kdy podíl stěhujících se z tohoto důvodu činil 29,5 %. Srb (1999) uvádí, že z analýzy migrace podle velikostních skupin obcí vyplynulo, že dochází k několikaletému nárůstu objemu migrace do nejmenších obcí a naopak odstěhovávaní se z větších měst právě z důvodů bytových.

Obr. 13 – Struktura objemu vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2004 podle důvodu stěhování (v %)

Zdroj: ÚRS Praha, 2008.

Jak upozorňuje Srb (1999) ve své analýze za roky 1991–1997, důvody stěhování jsou odlišné podle typu stěhování. Pokud se jedinec stěhuje na krátkou vzdálenost, tedy mezi obcemi na území stejného okresu, je jeho důvod jiný než při stěhování na střední nebo větší vzdálenost.

U migrace z důvodu „změny pracoviště“ a „přiblížení k pracovišti“ bylo zjištěno, že se lidé nestěhují z těchto důvodů v případě, že lze na tyto důvody reagovat dojížděnou. I střední vzdálenost 60–80 kilometrů mezi bydlištěm a pracovištěm je pro část pracujících přijatelná. Pokud je nové zaměstnání ve větší vzdálenosti od bydliště, potom se lidé rozhodnou pro přestěhování (Srb, 1999).

Tab. 10 – Struktura objemu vnitřní migrace v České republice za roky 1991–2004 podle důvodu stěhování (v %)

Rok	Změna pracoviště	Přiblížení k pracovišti	Učení, studium	Zdravotní důvody	Sňatek	Rozvod	Bytové důvody	Následování rodinného příslušníka	Jiné důvody	Nezjištěno ¹⁾	Celkem
1991	5,0	4,3	0,6	4,4	11,3	2,9	25,5	29,8	16,2	x	100,0
1992	5,7	4,2	0,5	4,8	10,6	2,9	24,1	30,4	16,8	x	100,0
1993	5,3	4,1	0,6	5,0	10,3	2,9	23,6	30,2	18,0	x	100,0
1994	5,0	4,0	0,7	5,8	10,0	3,0	22,6	29,1	19,8	x	100,0
1995	4,1	4,1	1,1	5,9	9,8	3,1	23,1	29,6	19,2	x	100,0
1996	3,8	3,6	0,9	6,3	9,7	3,3	23,9	28,5	20,0	x	100,0
1997	3,3	3,4	0,9	5,8	9,5	3,1	26,0	27,6	20,4	x	100,0
1998	2,9	3,3	0,8	5,6	8,9	3,1	27,6	26,2	21,6	x	100,0
1999	2,6	3,5	0,8	5,6	8,6	3,0	27,6	26,7	21,6	x	100,0
2000	2,5	3,3	0,8	4,9	8,2	2,8	27,6	26,2	23,7	x	100,0
2001	2,6	3,6	0,8	4,1	7,7	2,8	26,8	25,5	26,1	x	100,0
2002	2,7	3,5	0,8	3,9	6,8	2,7	28,0	24,6	27,0	x	100,0
2003	2,6	3,3	0,8	3,6	6,3	2,7	29,2	24,3	27,2	x	100,0
2004	2,5	3,1	0,7	3,4	6,0	2,6	29,5	24,0	25,4	2,8	100,0
Celkem	3,6	3,7	0,8	4,9	8,8	2,9	26,1	27,3	21,6	0,2	100,0

Poznámky: ¹⁾ Ukazatel "Nezjištěno" se vyskytuje od roku 2004, důvod stěhování se zjišťuje pouze do roku 2004; Křížek (x) na místě čísla značí, že údaj není možný z logických důvodů.

Zdroj: ÚRS Praha, 2008.

„Bytové důvody“ představují nejvyšší podíl u stěhování mezi obcemi v rámci jednoho okresu. Naopak nejnižší podíl mají u stěhování mezi kraji. Tyto podíly jsou opačné než u stěhování z „pracovních důvodů“. Je možné vzít v úvahu, že někteří migranti mohou v hlášení o stěhování zaměnit důvody „pracovní“ za „bytové“, neboť i u stěhování z pracovních důvodů jde zároveň o změnu bytovou (Srb, 1999).

Stěhování z důvodu „sňatku“ je nejčastější mezi okresy ve stejném kraji. Nejméně časté je mezi kraji, tedy na větší vzdálenosti. Z toho vyplývá, že snoubenci pocházejí spíše z bližších než více vzdálených míst (Srb, 1999).

Podíly stěhování ze „zdravotních důvodů“ a z důvodu „rozvodu“ jsou vyrovnané jak mezi obcemi v rámci okresu, tak mezi okresy v rámci kraje a mezi kraji. U stěhování z důvodu „učení a studia“ je nejnižší podíl mezi obcemi stejného okresu a nejvyšší podíl mezi kraji (Srb, 1999).

4.4 Vnitřní migrace z pohledu územních celků v letech 1991–2012

Na tomto místě je nutné upozornit, že při hodnocení vývoje z pohledu územních celků musíme mít na paměti, že ve sledovaném období došlo k územním změnám, které jsou uvedeny v kapitole 3.1.2. Jde jednak o přesun obcí mezi kraji a okresy a také o vznik nového krajského uspořádání platného od 1. 1. 2000. Objem stěhování mezi kraji a okresy v krajích je tedy v roce 2000 nesrovnatelný s předchozími roky (Pavlík et al., 2002).

4.4.1 Struktura podle prostorových typů

Vnitřní stěhování v České republice lze rozdělit do tří základních prostorových typů vztahujících se k územně správnímu členění. Jedná se o stěhování uvnitř okresů (pro další potřeby označené jako vnitrookresní), uvnitř krajů mezi okresy (označené jako meziokresní) a mezi kraji (označené jako mezikrajské). Podle tohoto členění je podíl meziokresní migrace ve sledovaných letech v podstatě konstantní (viz tab. 11 a obr. 14). Vývoj vnitrookresní a mezikrajské migrace je téměř zrcadlový. Došlo-li k poklesu vnitrookresní migrace, mezikrajská migrace vzrostla a naopak. Největší podíl tvoří stěhování uvnitř okresů. V 90. letech tvořil tento typ stěhování téměř polovinu, od roku 2002 kolísá mezi 45 a 41 %. Mezi okresy kraje se ve sledovaném období stěhovalo kolem jedné pětiny populace a mezi kraji to byla více než jedna třetina. Celkem tedy stěhování uvnitř krajů tvoří téměř dvě třetiny celkového objemu migrace, na stěhování mezi kraji pak připadá přibližně třetina.

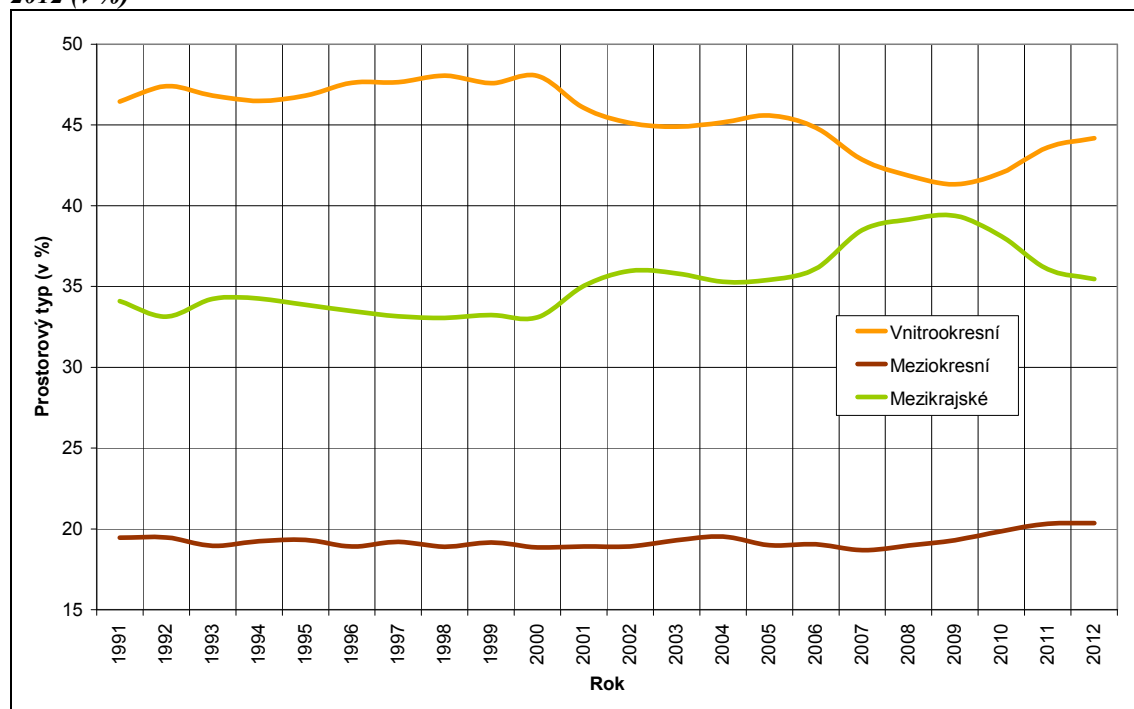
Na základě překročení nebo naopak nepřekročení hranic výše uvedených administrativních celků se sleduje vzdálenost migračních pohybů. Při překročení hranice okresu se jedná o meziokresní vzdálenost, naopak při jejím nepřekročení jde o vnitrookresní vzdálenost. Analogicky je to tak i u hranic krajů, správních obvodů obcí s rozšířenou působností i u samotných obcí. U pohybů v rámci okresu je uváděna teoretická vzdálenost 15–20 km, pro vnitrookresní stěhování je to 60–80 km a pro mezikrajské 150–200 km. Zde je ale důležité si uvědomit, že dělení migračních pohybů podle překročení hranic vyšších administrativních celků není dokonalé, protože pokud se migrant přestěhuje mezi sousedními obcemi, přičemž každá se nachází v jiném kraji, jde o mezikrajské stěhování, kde se předpokládá vyšší vzdálenost přestěhování, ale ve skutečnosti jde jen o pár kilometrů (Ivan, Tvrdý, 2008).

Tab. 11 – Objem a struktura vnitřní migrace v České republice podle prostorových typů za roky 1991–2012

Rok	Objem				Podíl v %			
	vnitřookresní	meziokresní	mezikrajské	celkem	vnitřookresní	meziokresní	mezikrajské	celkem
1991	101 094	42 313	74 191	217 598	46,5	19,4	34,1	100,0
1992	100 582	41 313	70 301	212 196	47,4	19,5	33,1	100,0
1993	93 867	37 986	68 621	200 474	46,8	18,9	34,2	100,0
1994	81 942	33 911	60 375	176 228	46,5	19,2	34,3	100,0
1995	80 631	33 258	58 351	172 240	46,8	19,3	33,9	100,0
1996	78 285	31 095	55 074	164 454	47,6	18,9	33,5	100,0
1997	79 877	32 194	55 595	167 666	47,6	19,2	33,2	100,0
1998	83 588	32 869	57 516	173 973	48,0	18,9	33,1	100,0
1999	82 280	33 140	57 462	172 882	47,6	19,2	33,2	100,0
2000	83 120	32 636	57 290	173 046	48,0	18,9	33,1	100,0
2001	82 138	33 750	62 516	178 404	46,0	18,9	35,0	100,0
2002	88 922	37 254	70 892	197 068	45,1	18,9	36,0	100,0
2003	84 076	36 146	67 083	187 305	44,9	19,3	35,8	100,0
2004	86 488	37 389	67 591	191 468	45,2	19,5	35,3	100,0
2005	97 422	40 597	75 669	213 688	45,6	19,0	35,4	100,0
2006	100 982	42 901	81 319	225 202	44,8	19,1	36,1	100,0
2007	109 542	47 745	98 402	255 689	42,8	18,7	38,5	100,0
2008	104 713	47 444	97 914	250 071	41,9	19,0	39,2	100,0
2009	96 395	45 002	91 865	233 262	41,3	19,3	39,4	100,0
2010	101 181	47 774	91 740	240 695	42,0	19,8	38,1	100,0
2011	101 072	47 064	83 558	231 694	43,6	20,3	36,1	100,0
2012	102 862	47 395	82 571	232 828	44,2	20,4	35,5	100,0
Celkem	2 021 059	861 176	1 585 896	4 468 131	45,2	19,3	35,5	100,0

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní výpočty.

Obr. 14 – Objem a struktura vnitřní migrace v České republice podle prostorových typů za roky 1991–2012 (v %)

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní výpočty.

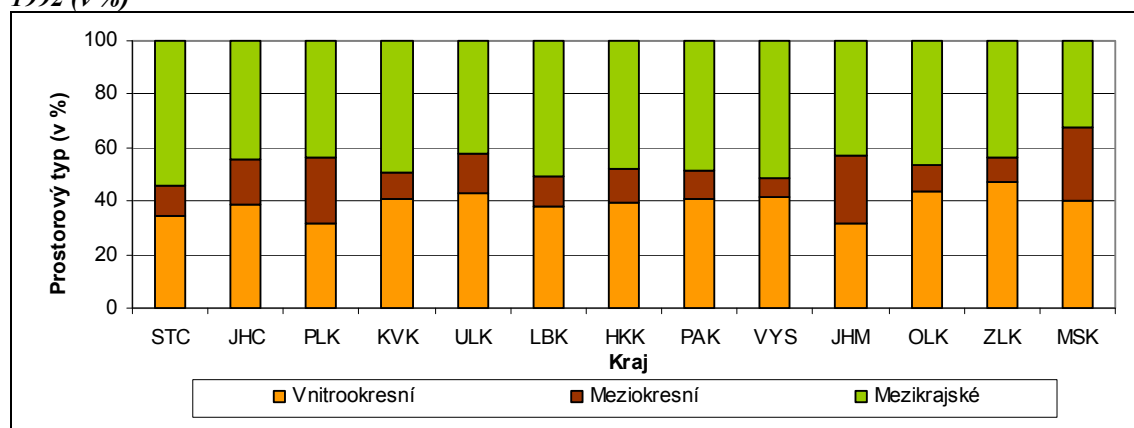
Tab. 12 – Složení vnitřní migrace v krajích České republiky podle prostorových typů stěhování za roky 1992, 2001 a 2010 (v %)

Kraj	1992			2001			2010		
	vnitrookresní	meziokresní	mezikrajské	vnitrookresní	meziokresní	mezikrajské	vnitrookresní	meziokresní	mezikrajské
Hl. m. Praha	x	x	100	x	x	100	x	x	100
Středočeský	34,4	11,3	54,3	27,6	10,1	62,3	24,4	10,2	65,3
Jihočeský	38,8	16,5	44,7	42,9	15,7	41,4	43,7	16,6	39,7
Plzeňský	31,7	24,8	43,5	32,8	27,3	39,9	26,6	29,4	44,0
Karlovarský	40,9	9,7	49,4	40,4	11,3	48,3	42,5	12,5	45,0
Ústecký	43,1	14,9	42,0	44,7	14,8	40,5	42,0	15,6	42,5
Liberecký	38,3	10,9	50,9	37,1	10,4	52,4	37,9	12,0	50,1
Královéhradecký	39,3	12,9	47,8	40,1	12,7	47,2	39,2	12,2	48,6
Pardubický	41,1	10,2	48,7	41,4	10,6	48,1	39,3	11,4	49,3
Vysočina	41,6	7,3	51,1	41,5	7,7	50,8	40,2	8,5	51,4
Jihomoravský	32,0	25,3	42,7	32,8	26,7	40,5	25,6	31,9	42,5
Olomoucký	43,6	10,0	46,4	47,6	10,2	42,1	46,1	10,4	43,5
Zlínský	47,2	9,5	43,3	48,1	9,4	42,4	45,5	10,4	44,1
Moravskoslezský	40,4	27,1	32,5	39,7	25,7	34,6	39,5	27,2	33,3
Celkem	28,5	11,5	59,9	28,1	11,3	60,6	26,0	12,3	61,8

Poznámky: Křížek (x) na místě čísla značí, že údaj není možný z logických důvodů.

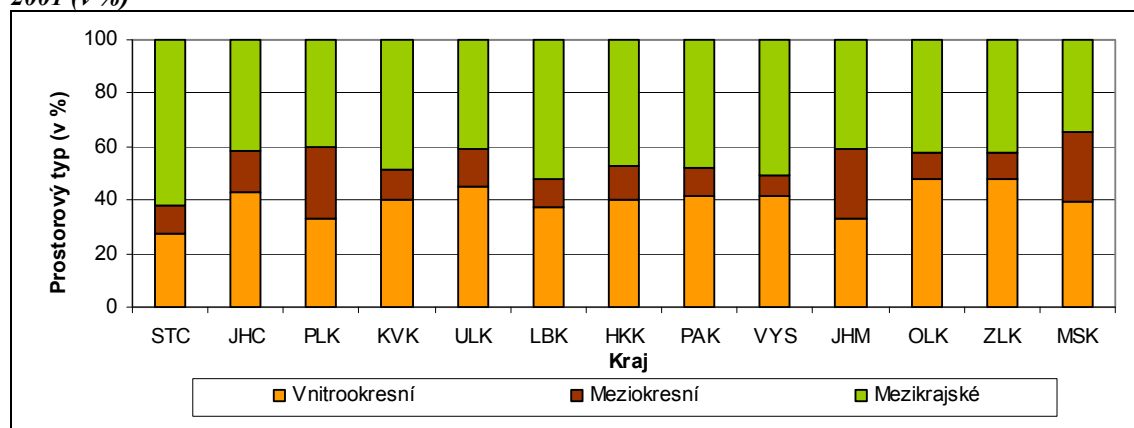
Zdroj: ČSÚ, 2011a.

Obr. 15 – Složení vnitřní migrace v krajích České republiky podle prostorových typů stěhování v roce 1992 (v %)

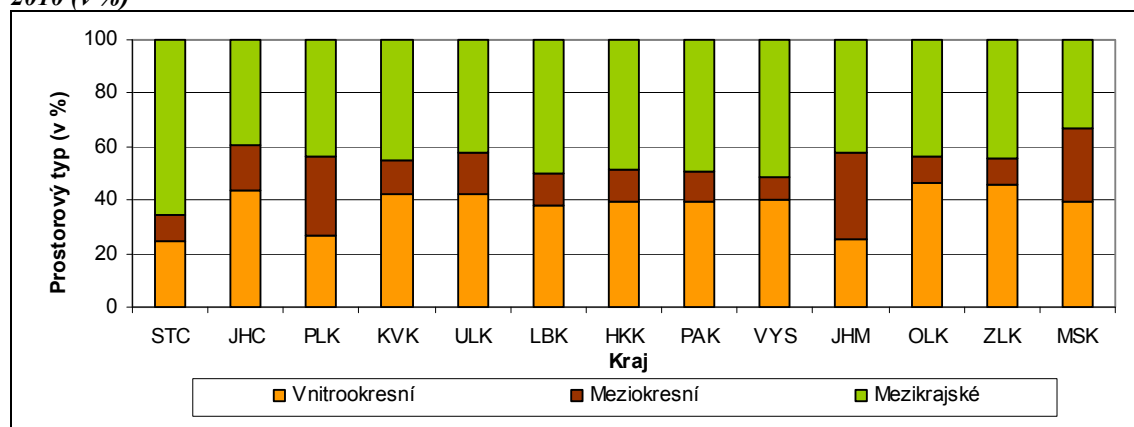
Zdroj: ČSÚ, 2011a.

Obr. 16 – Složení vnitřní migrace v krajích České republiky podle prostorových typů stěhování v roce 2001 (v %)

Zdroj: ČSÚ, 2011a.

Obr. 17 – Složení vnitřní migrace v krajích České republiky podle prostorových typů stěhování v roce 2010 (v %)

Zdroj: ČSÚ, 2011a.

Složení vnitřního stěhování v krajích podle prostorového typu je mírně proměnlivé. Při srovnání let 1992, 2001 a 2010 mají vysoké podíly migrace uvnitř okresů ve všech třech letech zejména Zlínský a Olomoucký kraj, naopak nízké podíly jsou v kraji Středočeském, Plzeňském a Jihomoravském (viz tab. 12 a obr. 15, 16 a 17). U meziokresní migrace měly největší podíl ve všech sledovaných letech kraje Plzeňský, Jihomoravský a Moravskoslezský a nejnižší podíl

byl v krajích Vysočina, Olomouckém a Zlínském. Jednoznačně největší podíl mezikrajské migrace měl ve všech třech sledovaných letech Středočeský kraj, následovaný Vysočinou a Libereckým krajem. Nejnižší podíl mezikrajské migrace byl v krajích Moravskoslezském, Ústeckém a Jihočeském.

Podle ČSÚ (2012c) se mezi lety 2001–2011 složení vnitřního stěhování podle prostorového typu nijak výrazně nemění. Většina vnitřní migrace probíhá uvnitř krajů. V roce 2011 se v rámci krajů přestěhovalo 63,9 % všech vnitřních migrantů. Za hranice kraje se pak přestěhovalo 36,1 % migrantů

Vývoj hrubé a čisté míry migrace v České republice v letech 1992–2010 zvlášť pro stěhování mezi kraji a pro stěhování mezi okresy vidíme v tab. 13 a obr. 18. Jejich výpočet podle Luxe a Sunegy (2007) je vysvětlen v kapitole 2.1. Stěhování uvnitř okresů České republiky (mezi obcemi s rozšířenou působností) nebylo v tomto případě uvažováno (ČSÚ je ve standardních výstupech podle územního členění neuvádí).

Tab. 13 – Celková hrubá a čistá míra migrace v krajích a okresech České republiky za roky 1992–2010

Rok	Hrubá míra migrace (v %)		Čistá míra migrace (v %)		Podíl ¹⁾ čisté a hrubé migrace (v%)	
	stěhování mezi okresy	stěhování mezi kraji	stěhování mezi okresy	stěhování mezi kraji	stěhování mezi okresy	stěhování mezi kraji
1992	0,540	0,284	0,092	0,019	17,061	6,602
1993	0,515	0,277	0,087	0,019	16,868	6,935
1994	0,455	0,245	0,087	0,022	19,089	9,149
1995	0,443	0,238	0,085	0,022	19,231	9,067
1996	0,418	0,224	0,084	0,025	20,191	11,268
1997	0,426	0,228	0,094	0,033	22,066	14,313
1998	0,439	0,237	0,103	0,041	23,506	17,200
1999	0,440	0,236	0,107	0,048	24,256	20,226
2000	0,438	0,279	0,110	0,053	25,095	19,061
2001	0,471	0,306	0,120	0,055	25,497	17,956
2002	0,530	0,348	0,138	0,072	26,125	20,716
2003	0,506	0,329	0,131	0,065	25,795	19,653
2004	0,514	0,332	0,139	0,070	27,113	21,107
2005	0,572	0,370	0,161	0,091	28,133	24,712
2006	0,609	0,396	0,174	0,100	28,628	25,169
2007	0,708	0,477	0,201	0,114	28,327	23,888
2008	0,697	0,469	0,208	0,132	29,816	28,161
2009	0,652	0,438	0,179	0,104	27,518	23,826
2010	0,663	0,436	0,179	0,103	26,975	23,564

Poznámky: ¹⁾ Podíl čisté míry migrace k hrubé míře migrace.

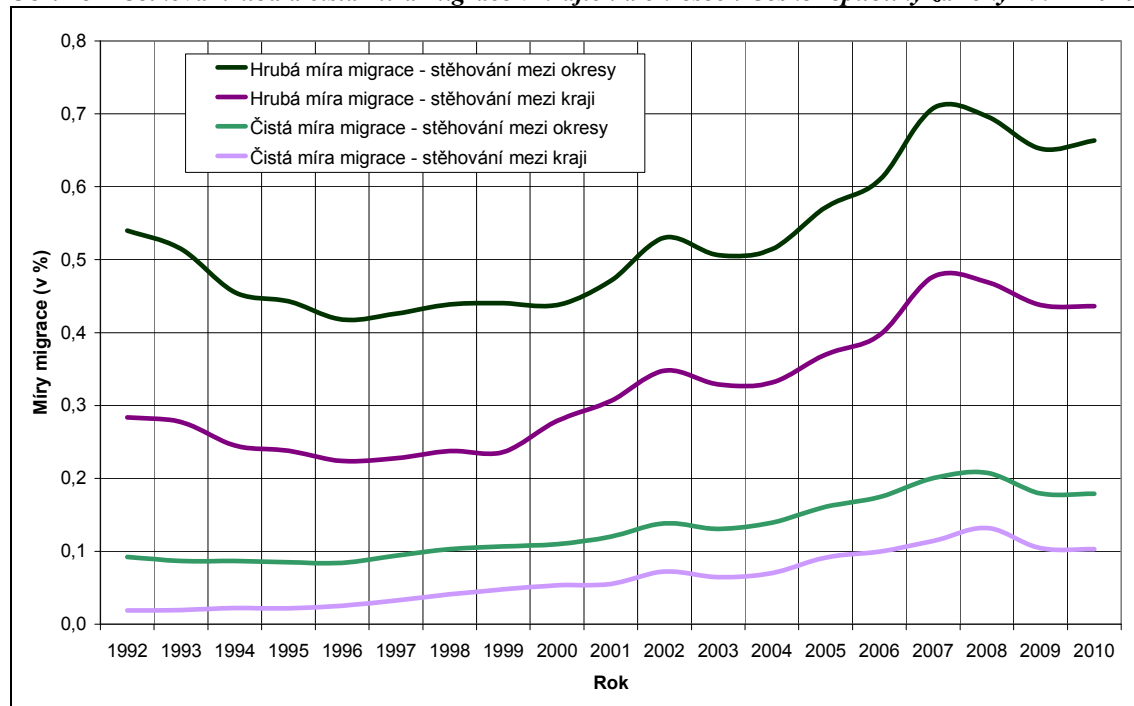
Zdroj: ČSÚ, 2011a; vlastní výpočty.

Tyto ukazatele byly vypočteny na základě znalosti počtu přistěhovalých a vystěhovalých za jednotlivé územní jednotky. U vnitřní migrace na úrovni okresů hrubá míra migrace v roce 2010 činila 0,66 %, čistá míra migrace 0,18 %. Na úrovni kraje pak hodnota hrubé míry migrace činila 0,44 % a hodnota čisté míry migrace 0,10 %.

Hrubou mírou migrace vyjadřujeme celkovou migrační mobilitu obyvatelstva (ČSÚ, 2007). Z obr. 17 je zřejmé, že celková migrační mobilita byla po celé sledované období vyšší na úrovni okresů. Hrubá míra migrace (jak za okresy, tak za kraje) do roku 1996 klesala, v období 1997–2000 stagnovala či mírně rostla. V letech 2001–2002 rostla výrazněji a v následujícím roce 2003 zaznamenala opět pokles. Od roku 2004 se začala znovu zvyšovat. Tento růst trval do roku

2007, kdy dosáhl svého maxima ve sledovaném období. V roce 2008 se mírně snížila a od roku 2009 stagnuje nebo mírně roste.

Obr. 18 – Celková hrubá a čistá míra migrace v krajích a okresech České republiky za roky 1992–2010

Zdroj: ČSÚ, 2011a; vlastní výpočty.

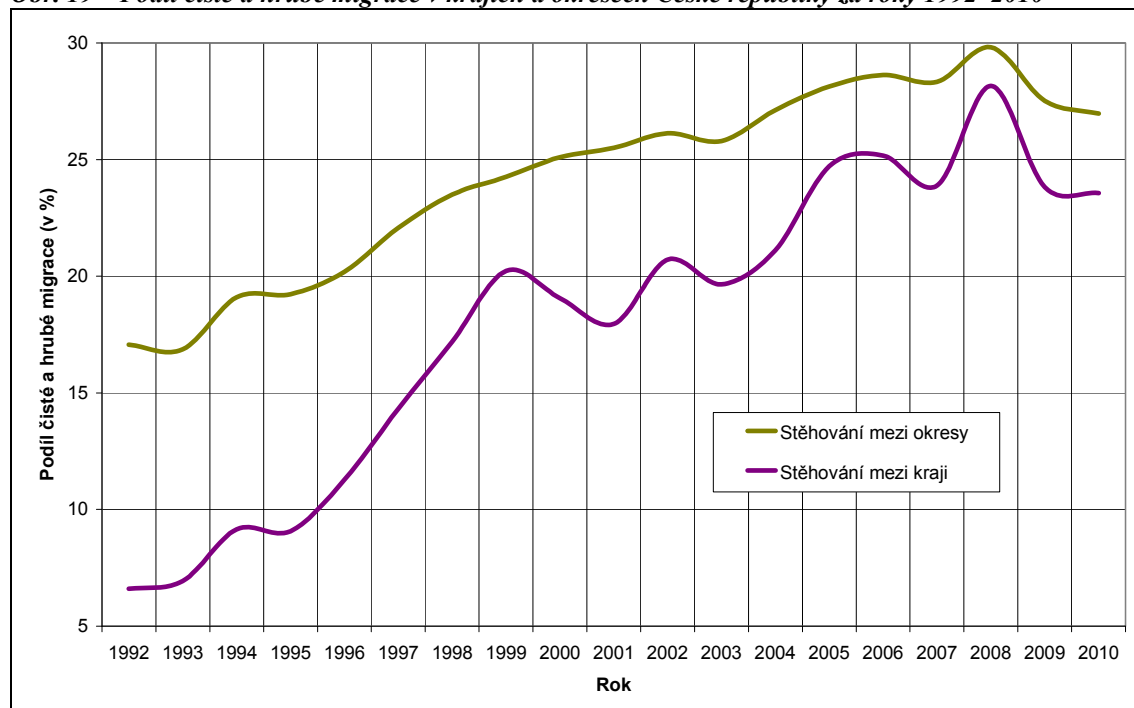
Čistou mírou migrace jsou vyjádřeny rozdíly mezi regiony v migračních preferencích (ČSÚ, 2007). Po celé sledované období byla opět vyšší na úrovni okresů. Čistá míra migrace (jak u stěhování mezi okresy, tak u stěhování mezi kraji) ve sledovaném období téměř pořád rostla (výjimkou byly roky 2003 a 2009, kdy došlo k poklesu), i když v některých letech pouze mírně. Svého maxima za sledované období dosáhla v roce 2008.

Zhruba od roku 2000 je patrný mírně se zvětšující odstup křivky čisté míry migrace pro stěhování mezi kraji od čisté míry migrace pro stěhování mezi okresy, což naznačuje, že zhruba od roku 2000 docházelo k větší diferenciaci v mezikrajských rozdílech v migračních saldech (rozdílech mezi počtem vystěhovalých a přistěhovalých mezi kraji), zatímco diference v meziokresních rozdílech v migračních saldech se tak výrazně neměnila. Jinými slovy, na úrovni krajů se více zvětšovaly rozdíly v počtu vystěhovalých a přistěhovalých než na úrovni okresů.

Protože je ale čistá míra migrace závislá na úrovni hrubé míry migrace, používá se při hodnocení vývoje podíl čisté míry migrace na hrubé míře migrace vyjádřený v procentech. Tím lze zjistit, jestli docházelo ke změně regionálních disparit (ČSÚ, 2007). Podle tohoto ukazatele vidíme, že rozdíly migrace mezi regiony nejsou v celém období konstantní jako tomu bylo u čisté a hrubé míry migrace (viz obr. 19). I zde sice převažuje po celé sledované období migrace na úrovni okresů nad migrací na úrovni krajů, ale v některých letech je tento rozdíl větší a v některých menší (například v letech 1999, 2005–2006 nebo 2008). Obecně lze říci že se za sledované období postupně snižoval rozdíl migrace mezi územními jednotkami, i když v letech 2000–2001, 2003 a 2007 došlo k výkyvům, kdy se rozdíl na krátké období mírně zvýšil.

Na začátku období činil rozdíl v migraci mezi kraji a okresy téměř 10,5 %, na konci sledovaného období v roce 2010 to bylo již jen necelých 3,5 %.

Obr. 19 – Podíl čisté a hrubé migrace v krajích a okresech České republiky za roky 1992–2010

Zdroj: ČSÚ, 2011a; vlastní výpočty.

Z obr. 18 je také patrný nárůst intenzity migrace od roku 1996 zejména pak mezi kraji. ČSÚ (2007) uvádí, že se podíl počtu stěhování mezi kraji k celkovému počtu stěhování zvýšil z 33,2 % v období 1996–1998 na skoro 37 % v období 2005–2006. U stěhování mezi okresy se tento podíl za stejné období pohyboval mezi 53 a 55 %. Takový vývoj můžeme interpretovat jako mírné zvýšení migrace na delší vzdálenost.

4.4.2 Stěhování mezi kraji

Pro porovnání mezikrajského stěhování v čase byly vybrány roky 1992, 2001 a 2010 (viz tab. 14). Ve všech letech byl největší obrat v mezikrajském stěhování mezi Středočeským krajem a Prahou, přičemž obrat mezi těmito dvěma kraji vzrostl od roku 1992 do roku 2010 téměř trojnásobně (z 9 585 na 24 418). Již v roce 1992 činil obrat mezi těmito dvěma kraji téměř 14% podíl. V roce 2010 to bylo již více než 26 %. Tento stav je dán z velké části specifickým územním vymezením. Středočeský kraj nemá vlastní krajské město a Praha nemá v rámci kraje Hl. město Praha jiné obce. To, co je v jiných krajích migrací mezi krajským městem a jeho okolím, tedy vnitrokrajským stěhováním, je v případě těchto dvou krajů migrací mezikrajskou.

Další velké obraty byly zaznamenány v roce 1992 u stěhování mezi Moravskoslezským a Olomouckým krajem (2 575), Jihočeským krajem a Prahou (2 089), Jihomoravským krajem a Vysočinou (2 003), Ústeckým krajem a Prahou (1 878) a Pardubickým a Královéhradeckým krajem (1 847). V roce 2001 byly větší obraty, i když početně nižší než v roce 1992, mezi Ústeckým krajem a Prahou (2 211), Ústeckým a Středočeským krajem (2038), Jihočeským krajem a Prahou (1 790), Moravskoslezským a Olomouckým krajem (1 788) a Jihomoravským krajem a Vysočinou (1 512). V roce 2010 byly nejvyšší obraty mezi Ústeckým krajem a Prahou

(3 857), Ústeckým a Středočeským krajem (2 787), Jihomoravským krajem a Prahou (2 269), Jihočeským krajem a Prahou (2 185) a Plzeňským krajem a Prahou (2 040).

Pokud jde o nejnižší obraty mezi kraji, pak to byly v roce 1992 obraty mezi Zlínským a Libereckým krajem (75), Zlínským a Královéhradeckým krajem (114), Zlínským a Karlovarským krajem (116), Zlínským a Plzeňským krajem (127) a Vysočinou a Plzeňským krajem (147). V roce 2001 byly nejnižší obraty mezi Vysočinou a Karlovarským krajem (61), Zlínským a Plzeňským krajem (68) Zlínským a Libereckým krajem (77), Pardubickým a Karlovarským krajem (88) a Olomouckým a Karlovarským krajem (91). Nejnižší obraty v roce 2010 byly zaznamenány mezi Zlínským a Karlovarským krajem (61), Zlínským a Plzeňským krajem (64), Olomouckým a Karlovarským krajem (79) Vysočinou a Karlovarským krajem (93) a Pardubickým a Karlovarským krajem (100).

Je tedy patrné, že v roce 2001 se oproti roku 1992 snížily maximální (kromě stěhování mezi Středočeským krajem a Prahou) i minimální hodnoty obratu stěhování mezi kraji. Do roku 2010 se tyto hodnoty opět zvýšily a v některých případech byly dokonce vyšší než v roce 1992. Z dlouhodobého hlediska jsou trvale vysoké obraty mezi Středočeským krajem a Prahou, Jihočeským krajem a Prahou, Ústeckým krajem a Prahou a Jihomoravským krajem a Vysočinou. Od roku 1992 do roku 2010 významně vzrostl obrat mezi Středočeským krajem a Prahou, Ústeckým krajem a Prahou, Jihomoravským krajem a Prahou, Moravskoslezským krajem a Prahou, Ústeckým a Středočeským krajem, Jihomoravským a Středočeským krajem a Moravskoslezským a Středočeským krajem. Naopak trvale nízké jsou obraty mezi Zlínským a Libereckým krajem, Zlínským a Karlovarským krajem a Zlínským a Plzeňským krajem. Mezi lety 1992–2010 byl zaznamenán výrazný pokles obratu mezi Moravskoslezským a Olomouckým krajem, Moravskoslezským a Zlínským krajem, Olomouckým a Jihočeským krajem, Karlovarským a Plzeňským krajem a Libereckým a Ústeckým krajem.

Podle salda mezikrajské migrace se ostatním krajům zcela vymyká Středočeský kraj. Ve všech letech má ve vztahu s Prahou kladné saldo, v roce 2010 dokonce výrazně vysoké v porovnání s ostatními kraji (9 516). Toto ukazuje na pokračující trend stěhování obyvatel Prahy do Středočeského kraje. Od roku 1992 do roku 2010 došlo k téměř šestnáctinásobnému zvýšení, z 599 na 9 516. V roce 1992 měla většina ostatních krajů kladné saldo ve vztahu ke Středočeskému kraji. V roce 2001 už byla patrná změna, protože většina ostatních krajů ve vztahu ke Středočeskému kraji měla záporné saldo a v roce 2010 už bylo záporné saldo u všech krajů, což znamená že z ostatních krajů se obyvatelstvo začalo více stěhovat do Středočeského kraje, než ze Středočeského kraje odcházet do ostatních krajů.

V ostatních krajích od roku 1992 narůstalo záporné saldo migrace. Pokud bylo mezi některými kraji v roce 1992 kladné migrační saldo, do roku 2010 se toto kladné saldo buď snížilo nebo se změnilo na záporné. Ovšem nalezneme zde i výjimky. Například v Pardubickém nebo Jihomoravském kraji ve vztahu k Plzeňskému kraji se kladné saldo zvýšilo. Dalšími kraji, kterým se kladné saldo zvýšilo, jsou Královéhradecký kraj (na úkor Ústeckého kraje) nebo Pardubický kraj (na úkor Ústeckého a Královéhradeckého kraje).

Všechny kraje také měly ve všech třech sledovaných letech, kromě již zmiňovaného Středočeského kraje, záporné migrační saldo vůči Praze. Nejvýraznější nárůst záporného migračního salda vůči Praze byl v krajích Ústeckém (o 763), Moravskoslezském (o 728)

a Plzeňském (o 647). To značí přetrvávající migraci z krajů do hlavního města, přičemž tento trend má vzrůstající tendenci.

Můžeme tedy shrnout, že z jednotlivých mezikrajských stěhování je to právě migrační pohyb mezi Prahou a Středočeským krajem, který tvoří výrazně největší podíl na celkovém objemu stěhování. Mezi těmito dvěma kraji probíhá zřetelný proces suburbanizace (ČSÚ, 2007). Dále je to pak nárůst stěhování z ostatních krajů do Prahy a Středočeského kraje. Tento trend je výrazný například u Moravskoslezského a Ústeckého kraje. Dalšími významnými směry migrace je stěhování mezi moravskými kraji a významný je i migrační vztah mezi Jihomoravským krajem a Vysočinou.

Z dlouhodobějšího hlediska se v rozmezí let 2001–2011 mezi všemi 14 kraji České republiky přestěhovalo 888,8 tis. obyvatel. Mezi kraji nalezneme dohromady 182 migračních proudů, z nichž 18 jich překročilo 1% hranici (přibližně 9 tis. osob) ve sledovaných letech. Mezi největší migrační proud v tomto období patřil proud z Prahy do Středočeského kraje, který se 146,7 tis. přestěhovaných osob činil 16,5 % celkové migrace mezi kraji v letech 2001–2011. Dalšími proudy byly ze Středočeského kraje do Prahy (68,7 tis.), z Ústeckého kraje do Prahy (21,5 tis.), z Ústeckého do Středočeského kraje (15,3 tis.), z Jihomoravského kraje do Prahy (14,7 tis.) a z Prahy do Ústeckého kraje (14 tis.) (ČSÚ, 212c).

Je nutné podotknout, že Praha je atraktivní zejména pro mladou generaci, přesněji pro obyvatelstvo ve věkové kategorii 20–34 let. Nejvíce odcházejí mladí lidé z Karlovarského a Ústeckého kraje. Migrační saldo obyvatelstva ve věku 35–49 let je mezi kraji rozloženo rovnoměrněji. Nejvíce odcházejí lidé v této věkové skupině z Karlovarského kraje a Prahy a nejvíce se jich stěhuje do Středočeského kraje. Obyvatelstvo s vysokoškolským vzděláním má podobné prostorové preference jako věková skupina obyvatel 20–34 let, ale hlavní rozdíl je ten, že i když je pro ně Praha atraktivní kvůli pracovním příležitostem, mají mnohem větší tendenci k suburbanizaci. To se projevuje právě migračním přírůstkem Středočeského kraje. Dalším krajem, kam se stěhují vysokoškoláci je Jihomoravský kraj. Z ostatních krajů vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo odcházelo, nejvíce pak z Vysočiny, Karlovarského a Zlínského kraje (ČSÚ, 2007).

Musíme zde upozornit, že je do určité míry složité posuzovat migrační pohyby mezi kraji „...z důvodu neorganického vymezení Prahy jako čistě urbánní jednotky a jejího širšího zázemí - Středočeského kraje“ (ČSÚ, 2007, s. 33). Právě z důvodu jejich vymezení jsou ovlivněny také migrační charakteristiky těchto krajů. Jak již bylo řečeno, v mezikrajském obratu migrace jsou tyto dva kraje nejdominantnější. Když tyto dva kraje sloučíme, z hlediska absolutního migračního obratu jsou stále na prvním místě, ale intenzita obratu, neboli obrat na počet obyvatel, posune tento sjednocený region na deváté místo (průměr za období 1996–2006). Na prvním místě podle intenzity obratu byly v tomto období Liberecký a Karlovarský kraj, nejnižší intenzita obratu pak byla v Moravskoslezském, Zlínském a Jihomoravském kraji (ČSÚ, 2007).

Tab. 14 – Obrat a saldo mezikrajské migrace v České republice v letech 1992, 2001 a 2010

		1992												
saldo	obrat													
	Hl.m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Hl.m. Praha	x	9 585	2 089	1 123	709	1 878	1 124	1 149	1 029	892	889	538	494	875
Středočeský	599	x	1 295	1 096	637	2 311	1 245	1 179	866	699	531	502	250	538
Jihočeský	-9	197	x	926	385	704	237	271	191	956	675	583	205	477
Plzeňský	-65	64	10	x	1 335	893	203	218	182	147	363	352	127	314
Karlovarský	-117	-11	-35	-127	x	940	176	150	159	159	277	156	116	239
Ústecký	-176	65	-98	-137	-28	x	1 771	524	316	303	450	313	188	396
Liberecký	66	27	-19	-17	-2	185	x	1 071	283	151	220	161	75	221
Královéhradecký	-63	25	49	-6	-26	50	-17	x	1 847	293	325	264	114	347
Pardubický	-61	2	-29	32	-13	6	-7	41	x	566	719	492	151	371
Vysočina	-118	43	-228	-5	-23	19	-3	-7	-38	x	2 003	275	201	327
Jihomoravský	-177	49	17	19	-31	-12	-14	19	39	61	x	1 216	1 731	1 512
Olomoucký	-136	210	309	188	14	29	17	-10	-2	1	-66	x	1 233	2 575
Zlínský	-112	-12	21	-19	4	22	9	-6	-21	-5	-23	101	x	1 657
Moravskoslezský	-331	-66	-91	-34	-19	14	-23	-83	-57	-43	-130	-139	-125	x

Poznámky: Údaje nad diagonálou (symboly x) udávají obrat migrace, údaje pod diagonálou saldo migrace.

Zdroj: ČSÚ, 2011a; ČSÚ, 2013c.

Tab. 14 – pokračování

2001														
saldo	obrat													
	Hl.m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeňský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králové- hradecký	Pardu- bický	Vyso- čina	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský
Hl.m. Praha	x	13 044	1 790	1 022	774	2 211	1 141	1 091	781	876	932	633	495	1 019
Středočeský	4 598	x	1 148	841	442	2 038	1 296	966	707	653	521	344	271	680
Jihočeský	-70	74	x	612	207	493	149	168	165	774	417	208	104	291
Plzeňský	-70	9	10	x	838	598	126	117	109	116	204	106	68	216
Karlovarský	-252	-82	-53	-194	x	756	126	118	88	61	215	91	89	203
Ústecký	19	4	-77	-96	96	x	1 400	412	280	207	461	198	133	349
Liberecký	-171	-34	-11	-10	18	126	x	760	270	132	193	118	77	194
Královéhradecký	-203	-32	-62	1	-2	48	26	x	1 378	166	253	218	120	270
Pardubický	-231	45	-5	7	-2	38	-18	78	x	477	600	414	140	307
Vysočina	-160	-43	-68	-22	17	23	-8	-18	-61	x	1 512	183	114	250
Jihomoravský	-446	-181	-3	-36	-17	-1	-33	7	-68	-52	x	1 078	1 300	1 045
Olomoucký	-239	-106	-38	0	-9	18	-24	-28	6	-13	-10	x	972	1 788
Zlínský	-169	-47	-36	2	11	11	-3	20	2	-4	76	4	x	1 198
Moravskoslezský	-583	-350	-109	-40	-67	-57	-54	-60	-67	-36	-283	-306	-304	x

Poznámky: Údaje nad diagonálou (symboly x) udávají obrát migrace, údaje pod diagonálou saldo migrace.

Zdroj: ČSÚ, 2011a; ČSÚ, 2013c.

Tab. 14 – pokračování

2010

saldo	obrat													
	Hl.m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeňský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králové- hradecký	Pardu- bický	Vyso- čina	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský
Hl.m. Praha	x	24 418	2 185	2 040	1 221	3 857	1 741	1 992	1 208	1 200	2 269	993	802	1 877
Středočeský	9 516	x	1 388	1 388	667	2 787	1 573	1 548	1 145	859	1 175	511	454	1 058
Jihočeský	-153	-44	x	729	210	579	195	197	176	845	498	158	106	295
Plzeňský	-712	-310	-57	x	1 097	806	199	244	193	142	513	162	64	233
Karlovarský	-467	-215	-76	-163	x	772	167	129	100	93	223	79	61	155
Ústecký	-939	-485	-99	-88	-10	x	1 419	424	331	266	515	285	150	447
Liberecký	-181	-177	-29	-39	57	95	x	887	246	130	284	136	109	197
Královéhradecký	-88	-18	-17	70	-3	76	11	x	1 757	275	440	249	107	232
Pardubický	-118	-147	-26	41	2	33	-10	113	x	501	838	494	151	269
Vysočina	-276	-159	-143	-40	-3	-8	-50	-27	-87	x	1 943	181	132	220
Jihomoravský	-675	-337	-24	191	53	21	-2	-28	42	59	x	1 528	1 563	1 459
Olomoucký	-487	-191	-8	-22	13	5	-6	-19	-58	-3	-66	x	1 093	1 672
Zlínský	-392	-226	-32	-4	5	-4	13	-25	-39	0	-89	15	x	1 034
Moravskoslezský	-1 059	-576	-119	-35	11	-65	-99	-76	-91	-52	-485	-172	-132	x

Poznámky: Údaje nad diagonálou (symboly x) udávají obrat migrace, údaje pod diagonálou saldo migrace.

Zdroj: ČSÚ, 2011a; ČSÚ, 2013c.

4.4.3 Stěhování mezi obcemi

Nejmenšími územními jednotkami, za které lze sledovat migraci, je obec. V této kapitole je zhodnoceno stěhování mezi skupinami obcí podle jejich velikosti. Obce byly do jednotlivých skupin zařazeny podle počtu obyvatel k 1. 1. daného roku. Musíme tedy mít na paměti, že se jednotlivé obce mohly mezi roky přesouvat mezi kategoriemi podle toho, jak v nich přibývalo nebo ubývalo obyvatelstva (viz příloha 11), a proto je třeba vývoj stěhování mezi obcemi hodnotit opatrně.

Počet obcí v jednotlivých velikostních kategoriích souvisí i s vývojem celkového počtu obcí na území České republiky (viz příloha 10). V roce 1990 bylo v České republice 4 100 obcí, v následujícím roce již o 1 768 obcí více. Do roku 2013 jich přibylo dalších 485, takže jejich počet je nyní 6 253. Narůstající počet obcí souvisí s rozdělováním obcí a jejich osamostatňováním. Nejvíce obcí přibylo mezi lety 1990 a 2013 ve Středočeském (375), Jihočeském (325) a Plzeňském kraji (243). Naopak nejmenší nárůst byl v Libereckém (86), Zlínském (61) a Karlovarském kraji (48). Trvale nejvyšší počet obcí je ve Středočeském kraji, v roce 1990 zde bylo 770 obcí a v roce 2013 již 1 145 obcí. Naopak s počtem 84 obcí v roce 1990 a 132 obcí v roce 2013 má trvale nejnižší počet obcí Karlovarský kraj.

Nejprudší nárůst počtu obcí byl tedy mezi roky 1990–1991, kdy se počet obcí zvýšil o 1 768. V následujícím roce se počet obcí zvýšil o 329 a v dalších letech šlo o zvyšování řádově o desítky obcí ročně, mezi lety 1992–1993 o 99 obcí a mezi lety 1993–1994 o 34 obcí. Od roku 1995 se počet obcí zvyšoval nebo snižoval řádově o jednotky. Ke zvýšení počtu obcí došlo mezi lety 1995–1996, 1996–1997, 2006–2007, 2009–2010 a 2010–2011 o 1 obec, 1994–1995, 1998–1999 a 2012–2013 o 2 obce, 1999–2000 a 2000–2001 o 7 obcí a 1997–1998 o 8 obcí. Ke snížení počtu obcí došlo mezi lety 2001–2002 o 4 obce, 2002–2003 o 5 obcí a 2004–2005 o 1 obec. Mezi lety 2003–2004, 2005–2006, 2007–2009 a 2011–2012 se počet obcí nezměnil.

V souvislosti se změnou počtu obcí na celém území České republiky docházelo i ke změně počtu ve velikostních kategoriích obcí (viz příloha 11). Mezi roky 1990–2010 byl trvale nejvyšší počet obcí ve skupině 200–499 obyvatel. V roce 1990 bylo těchto obcí 1 208 a v roce 2010 jich bylo 1 982. Nejvíce obcí přibylo za sledované období ve skupině do 199 obyvatel, přesně 1 023 obcí. Následovala skupina 200–499 obyvatel se 774 obcemi a skupina 500–999 obyvatel s 246 obcemi. S rostoucím počtem obyvatel ve velikostní skupině obcí ubývalo i přibývajících obcí mezi sledovanými roky. Zajímavé je, že ve skupině obcí s 10 000–19 999 obyvatel za sledované období 12 obcí, což je s největší pravděpodobností dané změnou populace v této velikostní skupině obcí a přesunem těchto obcí do velikostní kategorie nad ní nebo pod ní.

Souhrnná bilance za roky 1991–2010 je zisková pro obce menší než 10 tis. a Prahu (viz tab. 15 a obr. 19). Nejmenší obce s počtem obyvatel do 499 měly záporné migrační saldo do roku 1994, obce o velikosti 500–1 999 obyvatel zaznamenaly záporné migrační saldo v roce 1991, ale v následujících letech už měly všechny obce do 1 999 obyvatel pouze migrační přírůstek. Záporné migrační saldo zaznamenaly ještě obce s 5 000–9 999 obyvateli, a to v letech 2000, 2009 a 2010, a Praha v letech 1998–2001. Za sledované období jsou ztrátové obce od 10 000 do 999 999 obyvatel. Obce s počtem obyvatel 10 000–19 999 měly kladné saldo v letech 1991–

1994, 1996 a 2007–2008, obce s 20 000–49 999 měly kladné saldo mezi roky 1991–1993, obce s počtem obyvatel 50 000–99 999 zaznamenaly kladné saldo pouze v roce 2007 a obce se 100 000–999 999 obyvateli měly kladné saldo v letech 1992–1995 a 2007–2008.

Lze tedy říci, že v období let 1991–1994 menší obce obyvatelstvo ztrácely a velké obce získávaly. Od roku 1995 skupiny obcí s méně než 10 tis. obyvateli byly ziskové téměř trvale, až na několik ztrátových let ve velikostní skupině 5 000–9 999 obyvatel, zatímco obce od 10 tis. do 999 999 každoročně ztrácely, až na pár let, kdy zaznamenaly migrační přírůstek.

Pavlík et al. (2002) uvádějí, že přírůstky u nejmenších obcí lze vysvětlit i změnami tzv. druhého bydlení v trvalé bydliště. Část městského obyvatelstva tráví ve svých rekreačních objektech větší část roku a svoje byty ve městech pronajímá nebo v nich bydlí jejich děti.

Tab. 15 – Saldo vnitřní migrace v České republice podle velikostních skupin obcí v letech 1990–2010

Rok	do 199	200–499	500–999	1 000–1 999	2 000–4 999	5 000–9 999	10 000–19 999	20 000–49 999	50 000–99 999	100 000–999 999	1 000 000 a více
1991	-1 224	-3 506	-746	-277	500	467	631	3 193	-394	-244	4 411
1992	-1 332	-2 727	75	2 308	2 485	1 664	1 563	1 287	-119	2 773	3 813
1993	-1 919	-3 205	1 377	2 675	3 387	815	1 175	227	-2 442	24	3 280
1994	-782	-539	2 596	2 820	3 512	1 365	319	-354	-1 262	546	2 113
1995	391	1 473	2 922	3 644	3 393	856	-93	-1 380	-2 076	46	994
1996	45	1 583	3 834	3 229	3 769	1 262	267	-1 194	-1 900	-1 237	771
1997	84	2 813	4 841	4 569	4 643	1 317	-62	-2 329	-2 236	-1 816	618
1998	1 206	3 429	5 227	5 456	5 540	227	-593	-3 225	-3 431	-1 451	-2 506
1999	1 513	4 019	5 426	5 188	4 469	420	-947	-3 747	-4 287	-1 092	-1 856
2000	1 610	3 853	5 802	5 326	4 787	-625	-1 058	-3 413	-5 671	-1 940	-1 757
2001	457	3 463	4 853	5 387	4 167	26	-3 141	-4 924	-7 141	-4 620	-6 829
2002	1 088	4 520	6 470	5 988	5 021	763	-2 137	-4 949	-5 832	-3 687	5 463
2003	1 392	5 254	7 268	7 587	6 639	1 166	-828	-3 082	-4 969	-1 144	7 074
2004	1 473	5 055	7 438	7 739	6 438	1 087	-2 368	-5 034	-4 917	-4 586	6 708
2005	2 059	6 272	8 247	8 163	4 759	1 817	-1 004	-1 679	-1 143	-2 314	11 769
2006	2 261	6 902	9 049	8 170	6 990	2 434	-2 042	-2 966	-830	-947	6 260
2007	3 137	9 560	13 291	11 928	11 294	6 098	2 737	-717	1 757	2 755	22 984
2008	2 944	8 769	13 216	11 475	9 455	3 860	2 196	-2 529	-112	4 192	19 044
2009	1 984	6 705	8 511	7 847	4 930	-877	-3 090	-7 006	-2 878	-983	13 692
2010	2 707	6 197	8 020	8 736	3 667	-1 151	-2 260	-6 916	-3 773	-4 618	5 606
Celkem	19 094	69 890	117 717	117 958	99 845	22 991	-10 735	-50 737	-53 656	-20 343	101 652

Poznámky: V některých letech chyběly pro některé obce údaje o počtu obyvatel a proto nemohly být obce zařazeny do velikostních kategorií.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

Ptáček et al. (2007) dále upozorňují, že u obcí nad 10 tis. obyvatel se s velikostí obce migrační ztráta prohlubuje. Také uvádějí, že tato změna migračních proudů je způsobena nízkou úrovní bytové výstavby a relativně nižší cenou nemovitostí v menších obcích, přičemž rostoucí mobilita obyvatel umožňuje dojíždění za prací z menších obcí do větších středisek.

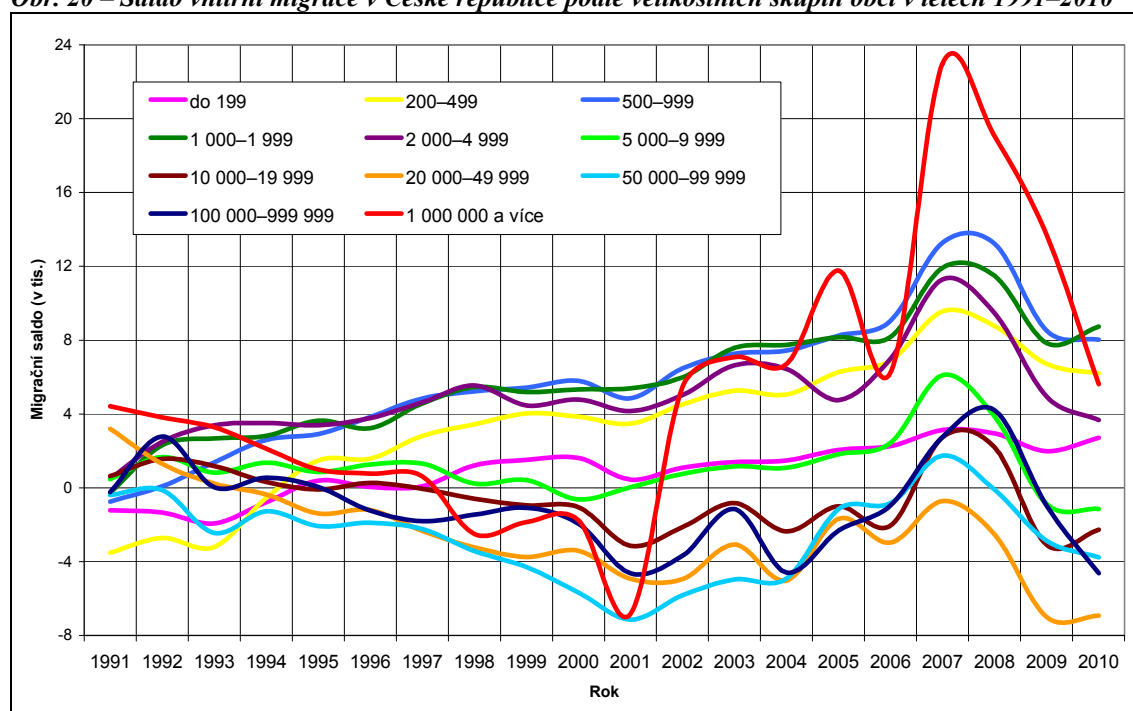
Za celé sledované období přibylo stěhováním nejvíce obyvatel ve velikostní skupině 1 000–1 999 obyvatel, těsně za touto skupinou byla skupina s 500–999 obyvateli, následovaná Prahou a dále skupinou s 2 000–4 999 obyvateli. Naopak nejvíce se lidé stěhovalo z měst s počtem obyvatel 50 000–99 999 a dále s 20 000–49 999 obyvateli.

Přehledněji je vývoj salda vnitřního stěhování podle velikostních skupin obcí zobrazen v obr. 20. Vidíme, že nejvýraznějších výkyvů ve sledovaném období dosáhla Praha. Naopak nejmenší výkyvy byly v obcích do 199 obyvatel. Také lze dobře vidět které velikostní skupiny obcí se pohybovaly spíše v kladných a které spíše v záporných hodnotách. Téměř u všech velikostních skupin obcí vidíme, že v průběhu sledovaného období u nich docházelo k výkyvům

velikosti salda bez rozdílu, zda se zrovna pohybovaly v kladných nebo záporných hodnotách. Na začátku sledovaného období byly tyto výkyvy menší než ke konci období. Nejplynulejší byl vývoj salda u obcí do 199 obyvatel.

Jak již bylo uvedeno výše, skupiny obcí ziskových a ztrátových jsou rozděleny hranicí 10 tis. obyvatel. V letech 2001 a 2010 téměř všechny velikostní skupiny obcí pod touto hranicí byly ziskové se všemi skupinami nad touto hranicí (viz tab. 16). A naopak města s více než 10 tis. obyvateli byla v těchto letech vůči menším obcím ztrátová. V roce 1992 to bylo ale opačně, většina obcí do 10 tis. obyvatel byla ztrátová vůči větším obcím a obce nad 10 tis., kromě největších měst nad 50 tis. obyvatel, byly většinou ziskové s obcemi pod touto hranicí.

Obr. 20 – Saldo vnitřní migrace v České republice podle velikostních skupin obcí v letech 1991–2010

Poznámky: V některých letech chyběly pro některé obce údaje o počtu obyvatel a proto nemohly být obce v daném roce zařazeny do velikostních kategorií.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

Také je zde patrné, že na začátku sledovaného období v roce 1992 všechny velikostní skupiny obcí získávaly obyvatelstvo na úkor nejmenších obcí do 499 obyvatel, což se ale do konce sledovaného období změnilo a v roce 2010 všechny velikostní skupiny obcí ztrácely obyvatelstvo na úkor té nejmenší. V roce 1992 byly největší migrační proudy mezi skupinou obcí do 499 obyvatel, odkud obyvatelé odcházeli do obcí s 2 000–4 999 a 5 000–9 999 obyvateli. V roce 2001 i 2010 nejsilnější migrační proudy směřovaly z obcí nad 50 tis. obyvatel, odkud obyvatelé odcházeli, do obcí do 5 tis. obyvatel.

Ve sledovaném období tedy došlo ke změně přesunu obyvatel mezi velikostními skupinami obcí. Na začátku období byl trend stěhování z menších obcí, zpravidla venkovských, do větších městských obcí. Na konci období tomu bylo přesně naopak. Značnou část prvního z proudů tvoří stěhování do nových výstavby rodinných domků v satelitních obcích okolo velkých měst (ÚRS Praha, 2008). Na to, že se změnila atraktivita sídel podle jejich velikosti po roce 1989 a tradiční koncentrační model představovaný stěhování z menších sídel do větších byl

nahrazen dekoncentračním modelem, upozorňuje i ČSÚ (2007). Dle jeho údajů bylo mezi lety 1996–2006 ze 131 měst větších než 10 tis. obyvatel ziskových jen 15.

Zde je ale nutné upozornit, že v oblastech, kde „...se nepodařilo dobře transformovat socialistickou výrobní základnu – např. v prostorech uhelných revírů, v některých rozsáhlejších pohraničních územích (například na Jesenicku, na moravsko-slovenském pomezí), na hierarchicky nižší úrovni pak v mnoha periferních částech sociogeografických mikroregionů“ (Kubeš, Kraft, 2011, s. 806), dochází stále k vylidňování, kdy odchází mladší a vzdělanější obyvatelstvo. Dále je v těchto oblastech vyšší nezaměstnanost, nižší příjmy, nízká intenzita bytové výstavby a dochází zde ke stárnutí obyvatelstva.

Tab. 16 – Saldo vnitřní migrace mezi velikostními skupinami obcí v letech 1992, 2001 a 2010

1992										
Velikostní skupina podle počtu obyvatel	do 499	500–999	1 000–1 999	2 000–4 999	5 000–9 999	10 000–19 999	20 000–49 999	50 000–99 999	100 000 a více	Celkem
do 499	x	-626	-757	-870	-878	-620	-795	-210	-72	-4 828
500–999	626	x	-334	-461	-205	-424	-231	263	265	-501
1 000–1 999	757	334	x	-122	-206	207	-34	483	400	1 819
2 000–4 999	870	461	122	x	-66	-98	-74	440	33	1 688
5 000–9 999	878	205	206	66	x	58	-305	111	-139	1 080
10 000–19 999	620	424	-207	98	-58	x	-109	169	-363	574
20 000–49 999	795	231	34	74	305	109	x	-164	-719	665
50 000–99 999	210	-263	-483	-440	-111	-169	164	x	-514	-1 606
100 000 a více	72	-265	-400	-33	139	363	719	514	x	1 109
2001										
Velikostní skupina podle počtu obyvatel	do 499	500–999	1 000–1 999	2 000–4 999	5 000–9 999	10 000–19 999	20 000–49 999	50 000–99 999	100 000 a více	Celkem
do 499	x	-290	-400	-236	95	549	692	1 344	1 801	3 555
500–999	290	x	47	-129	79	424	924	1 255	2 263	5 153
1 000–1 999	400	-47	x	112	135	517	766	1 573	2 094	5 550
2 000–4 999	236	129	-112	x	69	410	613	1 270	1 801	4 416
5 000–9 999	-95	-79	-135	-69	x	-18	210	198	218	230
10 000–19 999	-549	-424	-517	-410	18	x	32	-122	-351	-2 323
20 000–49 999	-692	-924	-766	-613	-210	-32	x	102	-987	-4 122
50 000–99 999	-1 344	-1 255	-1 573	-1 270	-198	122	-102	x	-828	-6 448
100 000 a více	-1 801	-2 263	-2 094	-1 801	-218	351	987	828	x	-6 011
2010										
Velikostní skupina podle počtu obyvatel	do 499	500–999	1 000–1 999	2 000–4 999	5 000–9 999	10 000–19 999	20 000–49 999	50 000–99 999	100 000 a více	Celkem
do 499	x	259	187	583	673	1 094	1 254	1 102	2 454	7 606
500–999	-259	x	5	391	702	882	1 149	1 096	3 595	7 561
1 000–1 999	-187	-5	x	381	510	895	1 376	1 380	3 730	8 080
2 000–4 999	-583	-391	-381	x	117	-26	768	819	3 218	3 541
5 000–9 999	-673	-702	-510	-117	x	35	133	213	795	-826
10 000–19 999	-1 094	-882	-895	26	-35	x	-17	-210	-199	-3 306
20 000–49 999	-1 254	-1 149	-1 376	-768	-133	17	x	-495	-1 949	-7 107
50 000–99 999	-1 102	-1 096	-1 380	-819	-213	210	495	x	-975	-4 880
100 000 a více	-2 454	-3 595	-3 730	-3 218	-795	199	1 949	975	x	-10 669

Poznámky: Kladné hodnoty jsou ziskem pro velikostní skupinu uvedenou v řádku a to proti skupině uvedené ve sloupci, záporné hodnoty jsou ztrátou pro velikostní skupinu uvedenou v řádku a to se skupinou uvedenou ve sloupci.

Zdroj: ČSÚ, 2011a.

Musil a Müller (2008) vymezili také vnitřní periferní území v České republice. Ty lze charakterizovat jako území, která jsou poměrně rozsáhlá a souvislá, umístěná na okrajích metropolitních oblastí a zčásti na okrajích území regionálních center. Tyto území mají vyšší podíl pracovních míst v primárním sektoru, 19,5 % proti 4,5 % v České republice, nízkou hustotu zalidnění, nižší vzdělanostní úroveň obyvatelstva a také nedostatek pracovních příležitostí, což vede k dojížděcí za prací. S tímto jevem souvisí také málo pracovních příležitostí v terciárním sektoru. V těchto oblastech žije málo cizinců a obyvatel s vysokoškolským vzděláním. Je zde o něco vyšší nezaměstnanost a dlouhodobé vylidňování jednak kvůli zápornému přirozenému přírůstku a také kvůli odchodu obyvatelstva.

Je tedy důležité si uvědomit, že vylidňování malých obcí v periferních oblastech stále pokračuje a že změna migračního salda ze záporného na kladné v obcích do 10 tis. obyvatel se týká zejména zázemí rozvojových center, kde probíhá proces suburbanizace. Tento proces probíhá v tak velké míře, že obce kterých se to týká, ovlivňují saldo za celou velikostní skupinu menších obcí bez ohledu na jejich polohu.

Proces suburbanizace lze pozorovat, jak již bylo řečeno v minulé kapitole, mezi Prahou a Středočeským krajem. Tento proces ale nalezneme i u dalších krajských a větších okresních měst. V letech 1996–2006 se nacházelo 69 obcí ze dvou set obcí s nejvyšší intenzitou migračního salda v zázemí čtyř metropolí a 35 obcí v bezprostředním zázemí dalších krajských měst (ČSÚ, 2007).

Z analýzy pro roky 1996–2006 také vyplynulo, že pro vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo jsou atraktivní města nad 100 tis. obyvatel v porovnání migračního chování celé populace. Jinak se migrační preference vysokoškoláků podobají celkovému trendu, protože se nejvíce stěhují do obcí s 1 000–1 999 obyvateli a snižuje se stěhování do měst nad 10 tis. obyvatel. Stěhující se obyvatelstvo ve věkové skupině 20–34 let také více preferuje větší města ve srovnání s průměrnou populací a méně atraktivní jsou pro ni malé obce do 1 tis. obyvatel. Oproti tomu věková skupina 34–49 let preferuje spíše malé obce do 2 tis. obyvatel a stěhuje se i do měst nad 50 tis. obyvatel. Svým migračním chováním má největší podobnost s průměrným migračním chováním populace (ČSÚ, 2007).

Kapitola 5

Vnitřní migrace v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010

Tato kapitola se zabývá vnitřní migrací v obcích České republiky za vybrané roky 1991, 2001 a 2010. Kartogramy zobrazují relativní migrační saldo a index efektivnosti migrace v obcích. Při hodnocení těchto dvou ukazatelů ale musíme mít na paměti, že jde o srovnání stavu mezi vybranými lety s rozestupem 10 let. V průběhu těchto 10 let mohlo dojít k různým změnám, které zde nejsou zachyceny. Srovnáván je zde pouze stav z uvedených tří let.

5.1 Relativní migrační saldo v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010

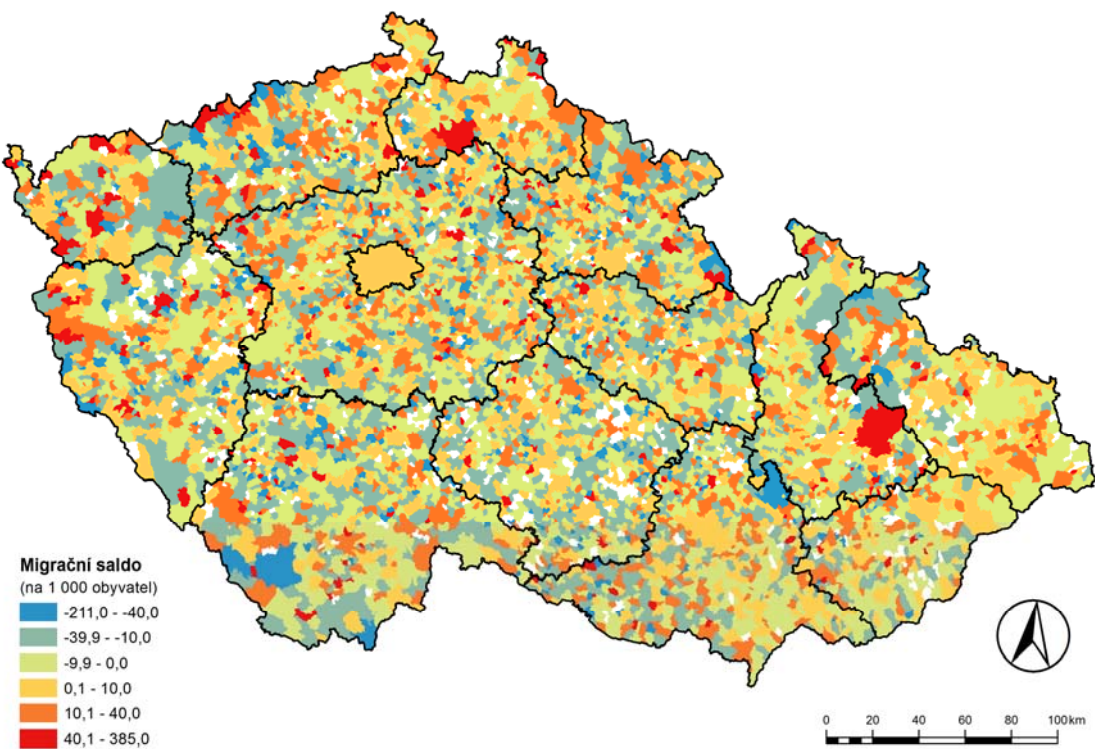
Relativní migrační saldo je vypočteno z migračních sald za jednotlivé obce a vztážené ke střednímu stavu obyvatel. Střední stav obyvatel je vypočten z počtu obyvatel k 1. 1. a 31. 12. daného roku. Relativní migrační saldo v obcích České republiky je vyjádřeno na 1 000 obyvatel v těchto obcích.

Tab. 17 – Relativní migrační saldo na 1 000 obyvatel v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 1991, 2001 a 2010

Velikostní kategorie obcí	1991			2001			2010		
	Minimum	Maximum	Průměr	Minimum	Maximum	Průměr	Minimum	Maximum	Průměr
do 199	-210,53	384,62	-7,14	-467,07	295,45	2,36	-612,72	583,33	13,29
200–499	-637,41	189,27	-6,10	-267,77	404,07	4,44	-364,16	355,48	9,12
500–999	-72,20	150,58	-1,11	-158,15	139,42	5,17	-127,40	134,76	8,00
1 000–1 999	-66,73	100,87	-0,34	-53,30	123,86	5,75	-32,45	127,03	8,41
2 000–4 999	-36,54	62,34	0,36	-38,61	88,20	4,01	-59,22	86,76	3,30
5 000–9 999	-16,72	48,22	0,51	-18,22	17,36	0,03	-49,85	34,30	-1,15
10 000–19 999	-15,33	28,76	0,36	-17,28	19,22	-3,04	-22,17	21,48	-2,54
20 000–49 999	-9,37	14,15	2,88	-14,07	5,17	-3,97	-19,26	11,03	-5,66
50 000–99 999	-10,78	10,21	-0,79	-9,77	0,61	-5,62	-18,72	8,05	-3,93
100 000–999 999	-3,25	5,06	-0,35	-7,34	-2,26	-4,43	-7,53	-1,33	-4,10
1 000 000 a více	3,63	3,63	3,63	-5,86	-5,86	-5,86	4,47	4,47	4,47
Celkem	-637,41	384,62	-3,93	-467,07	404,07	3,89	-612,72	583,33	8,96

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

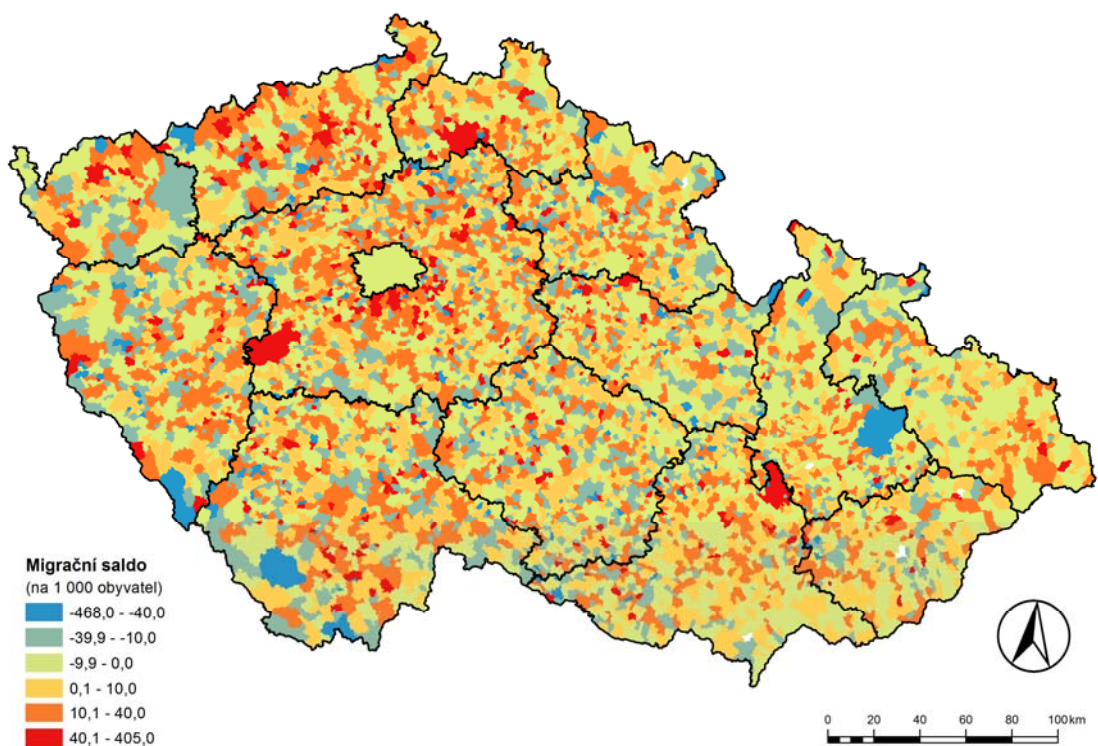
Obr. 21 – Relativní migrační saldo v obcích České republiky v roce 1991

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

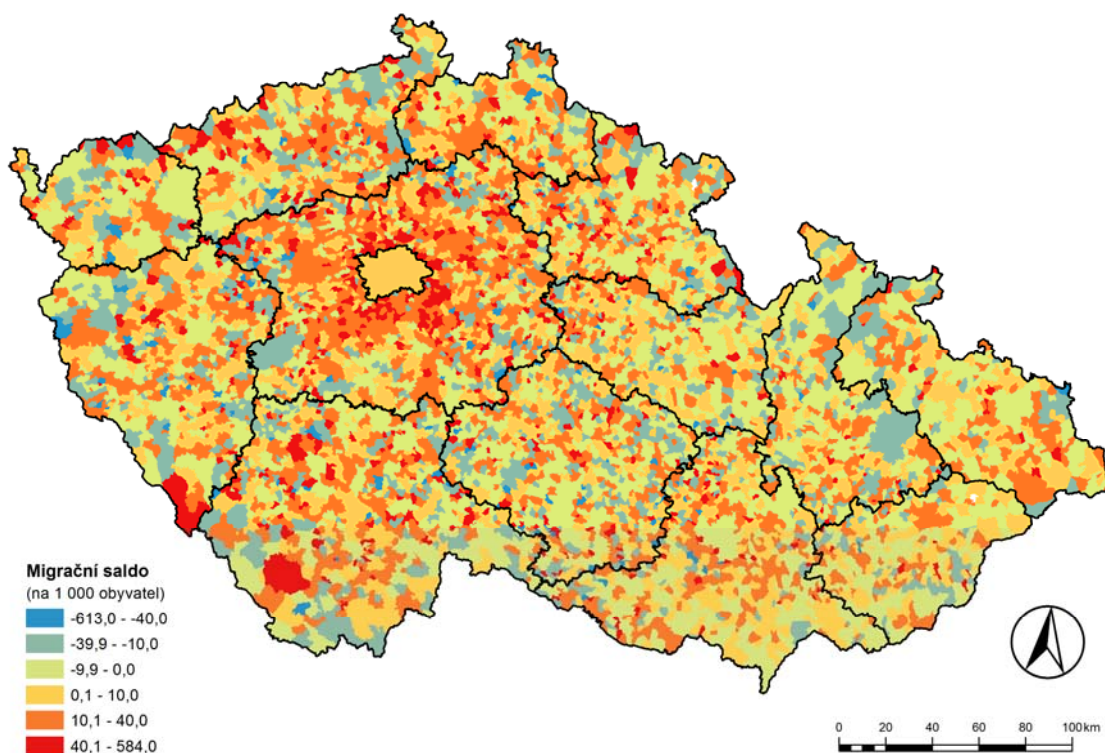
Obr. 22 – Relativní migrační saldo v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

Obr. 23 – Relativní migrační saldo v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

Vývoj migračního salda v obcích České republiky zaznamenal mezi jednotlivými lety 1991, 2001 a 2010 značné změny (viz obr. 21, 22 a 23). Lze říci, že od roku 1991 do roku 2010 se migrační saldo v obcích České republiky zvýšilo. V mnoha krajích došlo k výrazné změně migračního salda ze záporných do kladných hodnot. Zřetelně to lze pozorovat ve Středočeském nebo například Jihočeském kraji. Vidíme, že vojenské újezdy měly téměř vždy buď výrazné kladné nebo záporné migrační saldo.

Jak uvádějí Kašparová et al. (2009), územní rozložení záporných nebo kladných migračních sald v obcích České republiky je ovlivňováno procesem suburbanizace, kdy dochází k dynamickému vývoji obcí v zázemí velkých měst a zároveň zpravidla tato města migračně ztrácejí svoje obyvatelstvo. Vliv na migrační saldo má také poloha obcí vůči regionálním centřům osídlení. Obce, které leží v odlehlejších polohách, obvykle mají úbytek počtu obyvatel migrací.

V jednotlivých letech lze pozorovat, že v některých obcích ležících u hranic mezi kraji České republiky nebo v českém pohraničí, je trvale záporné migrační saldo. Jedná se například o některé obce ležící u hranice mezi Moravskoslezským a Olomouckým krajem nebo o obce na jihu Jihočeského kraje u hranic s Rakouskem. Rozložení těchto obcí zhruba odpovídá vymezeným periferním oblastem v České republice podle Musila a Müllera (2008), které jsou zobrazeny v příloze 12.

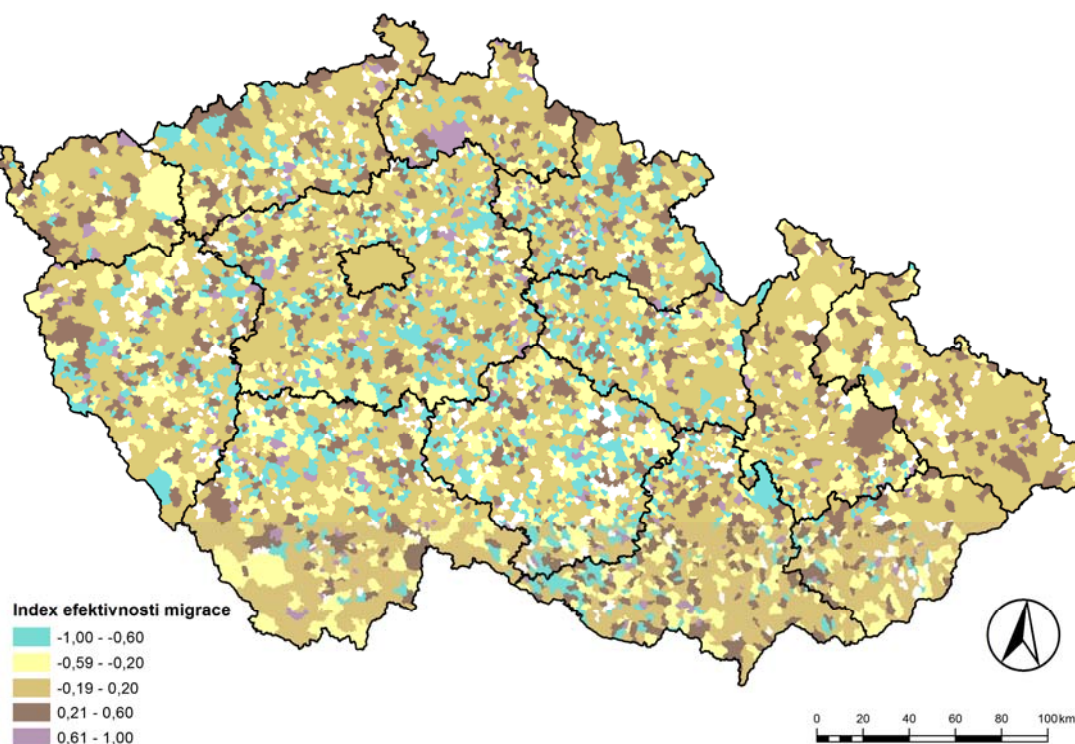
Z tabulky 17 vidíme, že mezi lety 1991 a 2001 došlo ke změně průměrného záporného migračního salda v obcích do 2 000 obyvatel na kladné. Do roku 2010 se průměrné kladné saldo do těchto obcí ještě navýšilo. Nejvíce se změnilo migrační saldo v nejmenších obcích do 199

obyvatel. V roce 1991 bylo v těchto obcích průměrné migrační saldo -7 na 1 000 obyvatel, v roce 2010 bylo již přes 13 na 1 000 obyvatel. Zároveň jsou ale v těchto obcích nejvyšší maximální a minimální hodnoty migračního salda. Tyto extrémní hodnoty (ať už kladné nebo záporné) jsou ale vždy způsobeny stavem v jedné obci, ze které se v daný rok vystěhovalo, nebo se do ní naopak přistěhovalo, velké množství obyvatel. Naopak obce nad 5 000 obyvatel zaznamenaly od roku 1991 do roku 2010 pokles migračního salda. V roce 2010 měly téměř všechny tyto obce záporné průměrné migrační saldo, kromě Prahy, která měla průměrné migrační saldo téměř 4,5 na 1 000 obyvatel. Tento vývoj ukazuje na již zmiňovaný trend stěhování obyvatel z větších měst do menších obcí.

5.2 Index efektivnosti migrace v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010

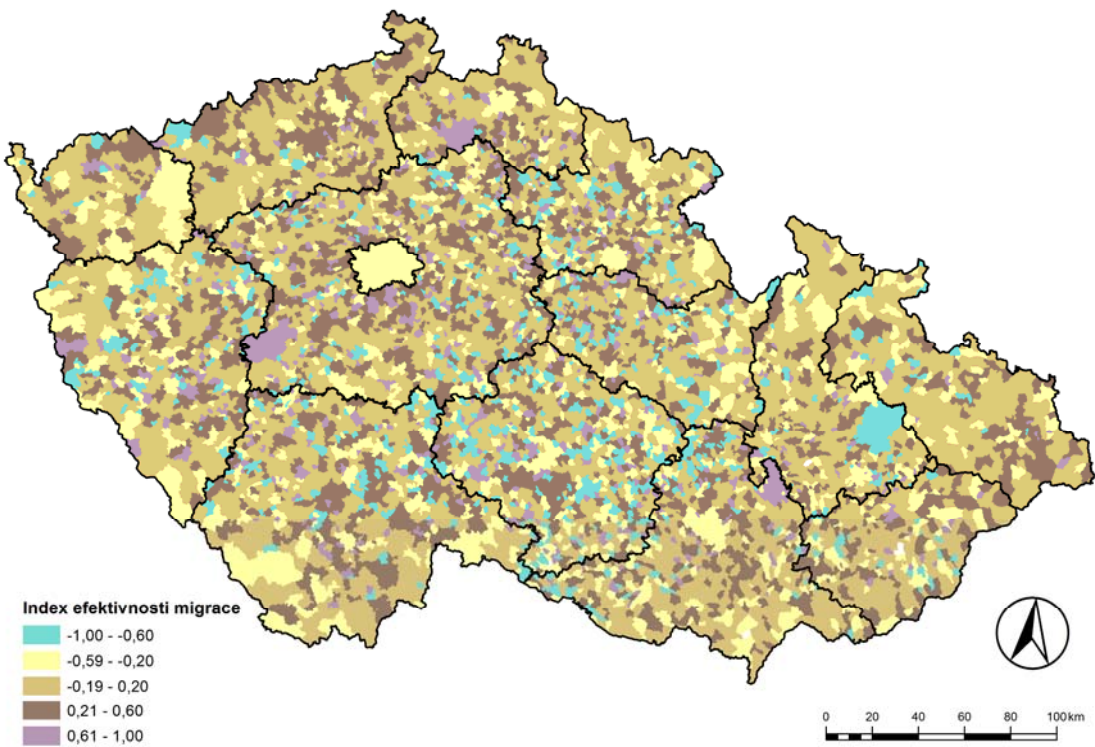
Výpočet indexu efektivnosti migrace je uveden v kapitole 2.1. Od roku 1991 do roku 2010 došlo k úbytku obcí, ze kterých se obyvatelstvo pouze vystěhovalo. Jejich počet klesl ze 756 v roce 1991 na 186 v roce 2010. Tyto obce mají index efektivnosti migrace roven -1 . Tato změna je patrná i z obrázků 24, 25 a 26, kde vidíme, že došlo k úbytku obcí označených modrou barvou, ale musíme brát v úvahu, že touto barvou jsou označeny obce s indexem efektivnosti migrace v rozmezí -1 až $-0,6$. K této změně došlo ve všech krajích.

Obr. 24 – Index efektivnosti migrace v obcích České republiky v roce 1991

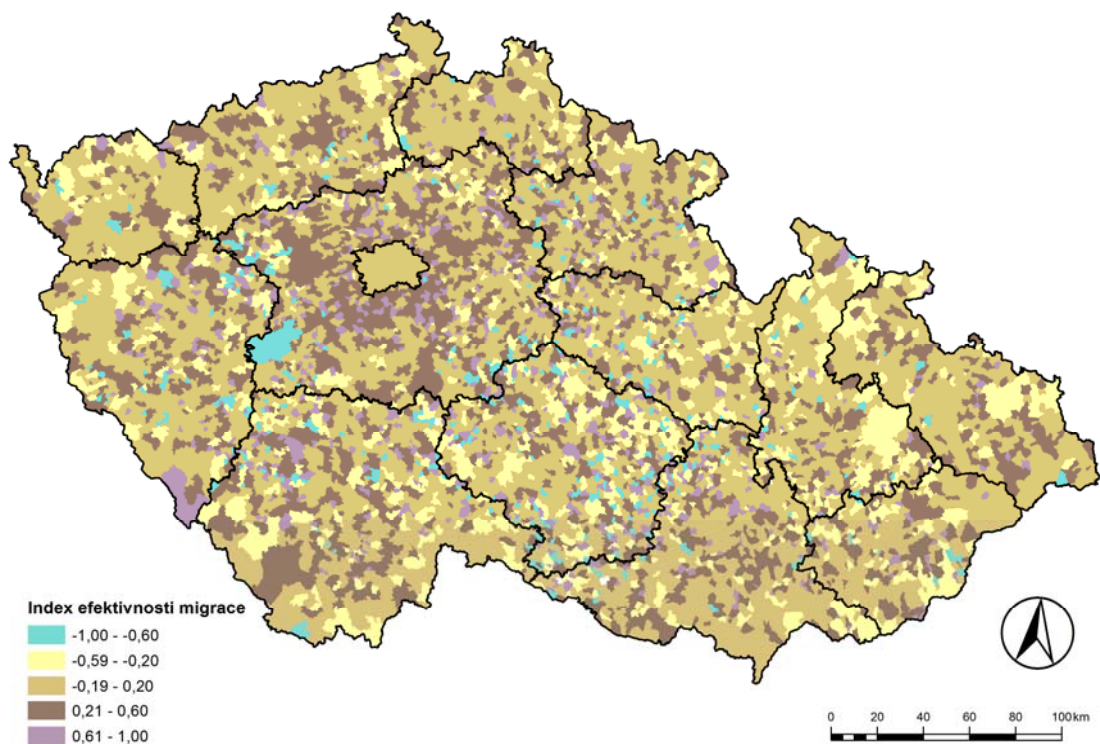
Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

Obr. 25 – Index efektivnosti migrace v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

Obr. 26 – Index efektivnosti migrace v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

Obcí, do kterých se obyvatelstvo pouze přistěhovalo, naopak přibylo. V roce 1991 bylo těchto obcí 114 a v roce 2010 již 265. Tyto obce mají index efektivnosti migrace roven 1. Na obrázcích vidíme, že přibylo obcí označených fialovou barvou, ale opět musíme brát v úvahu, že touto barvou jsou označeny obce s indexem efektivnosti migrace v rozmezí 0,61 až 1. Tuto změnu lze opět pozorovat ve všech krajích. Například ve Středočeském kraji je zřetelné, jak se zde mezi roky 1991 a 2010 zvýšil index efektivnosti migrace. To je způsobeno především stěhováním obyvatelstva do zázemí Prahy.

I u indexu efektivnosti migrace můžeme pozorovat, že u vojenských újezdů došlo k výrazným změnám. U vojenského újezdu Libavá se index efektivnosti změnil od roku 1991 z kladného na záporný. Vojenský újezd Boletice zaznamenal přesně opačný vývoj.

Obecně lze říci, že vývoj indexu efektivnosti odpovídá vývoji migračního salda. V oblastech, kde došlo ve sledovaných letech k nárůstu migračního salda, došlo také k nárůstu indexu efektivnosti a naopak. Při podrobnějším zkoumání lze ale pozorovat odlišnosti. Když jsou některé obce ve stejné kategorii migračního salda, nemusí mít stejný index efektivnosti migrace. Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.1, pokud je ve dvou regionech shodné migrační saldo, ale odlišná velikost migračního toku, pak i výsledný index efektivnosti migrace je rozdílný. Ale vzhledem k tomu, že byly migrační saldo i index efektivnosti rozděleny do intervalů, musíme srovnání těchto dvou ukazatelů hodnotit opatrně.

Tab. 18 – Index efektivnosti migrace v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 1991, 2001 a 2010

Velikostní kategorie obcí	1991			2001			2010		
	Minimum	Maximum	Průměr	Minimum	Maximum	Průměr	Minimum	Maximum	Průměr
do 199	-1,000	1,000	-0,239	-1,000	1,000	-0,039	-1,000	1,000	0,143
200–499	-1,000	1,000	-0,215	-1,000	1,000	0,014	-1,000	1,000	0,121
500–999	-1,000	0,895	-0,059	-1,000	0,857	0,071	-0,931	1,000	0,122
1 000–1 999	-1,000	0,682	-0,019	-1,000	0,829	0,097	-0,634	0,767	0,115
2 000–4 999	-0,908	0,500	-0,010	-0,468	0,653	0,062	-0,516	0,612	0,046
5 000–9 999	-0,433	0,522	-0,009	-0,397	0,373	-0,010	-0,431	0,413	-0,045
10 000–19 999	-0,310	0,454	-0,001	-0,362	0,342	-0,082	-0,381	0,240	-0,074
20 000–49 999	-0,257	0,278	0,059	-0,408	0,082	-0,119	-0,354	0,168	-0,137
50 000–99 999	-0,275	0,229	-0,017	-0,296	0,011	-0,176	-0,456	0,135	-0,098
100 000–999 999	-0,103	0,142	-0,015	-0,302	-0,090	-0,169	-0,248	-0,027	-0,107
1 000 000 a více	0,144	0,144	0,144	-0,206	-0,206	-0,206	0,091	0,091	0,091
Celkem	-1,000	1,000	-0,143	-1,000	1,000	0,020	-1,000	1,000	0,113

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty.

Z tabulky 18 vidíme, že v obcích do 5 000 obyvatel došlo mezi roky 1991 a 2010 ke změně průměrného indexu efektivnosti migrace ze záporného na kladné. V obcích nad 5 000 obyvatel byl průměrný index efektivnosti ve všech třech sledovaných letech (až na obce ve velikostní skupině 20 000–49 999 v roce 1991 a Prahu v roce 1991 a 2010) záporný.

Kapitola 6

Srovnání vybraných ukazatelů v obcích České republiky ve vybraných letech

Stejně jako v kapitole 5, i při hodnocení vybraných ukazatelů za zvolené roky musíme mít na paměti, že jde o srovnání stavu mezi vybranými lety s rozestupem 10 let. V průběhu těchto 10 let mohlo dojít k různým změnám, které zde nejsou zachyceny. Srovnáván je zde pouze stav z uvedených dvou, respektive tří let.

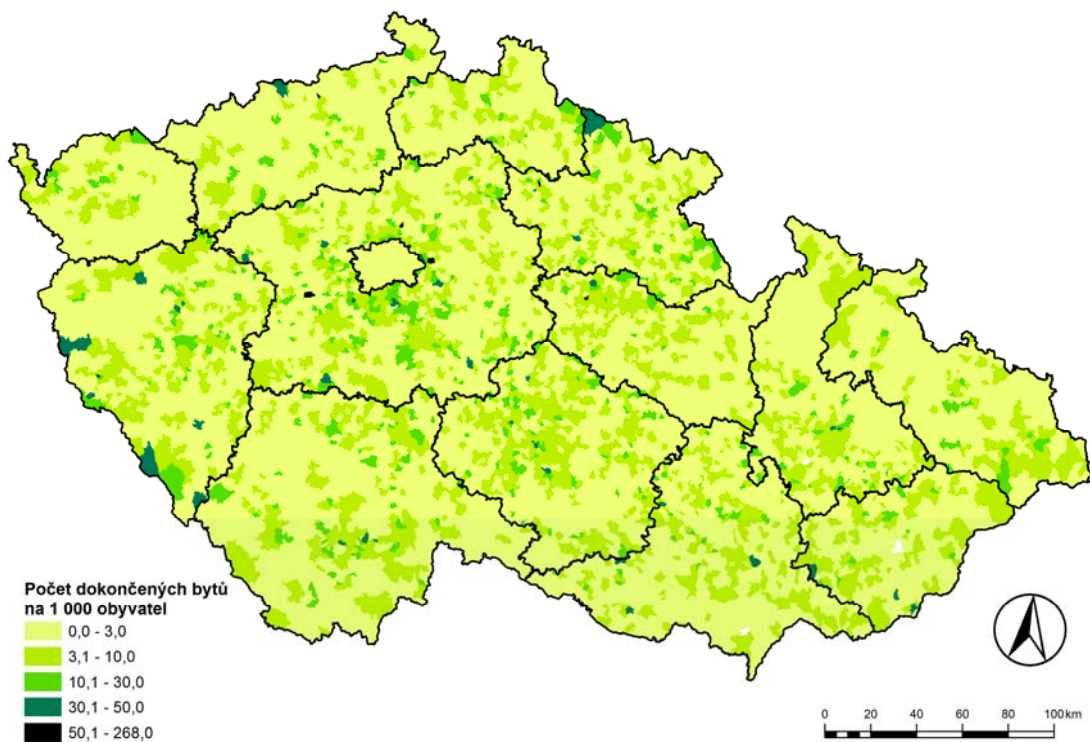
6.1 Dokončené byty

Mezi lety 2001 a 2010 došlo ve všech velikostních kategoriích obcí v České republice ke zvýšení průměrného i celkového počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel (viz tab. 19). Výraznější nárůst zaznamenaly menší obce do 5 000 obyvatel a Praha. Například v obcích s 500–999 obyvateli vzrostl průměrný počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel téměř o 2 byty.

Tab. 19 – Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 2001 a 2010

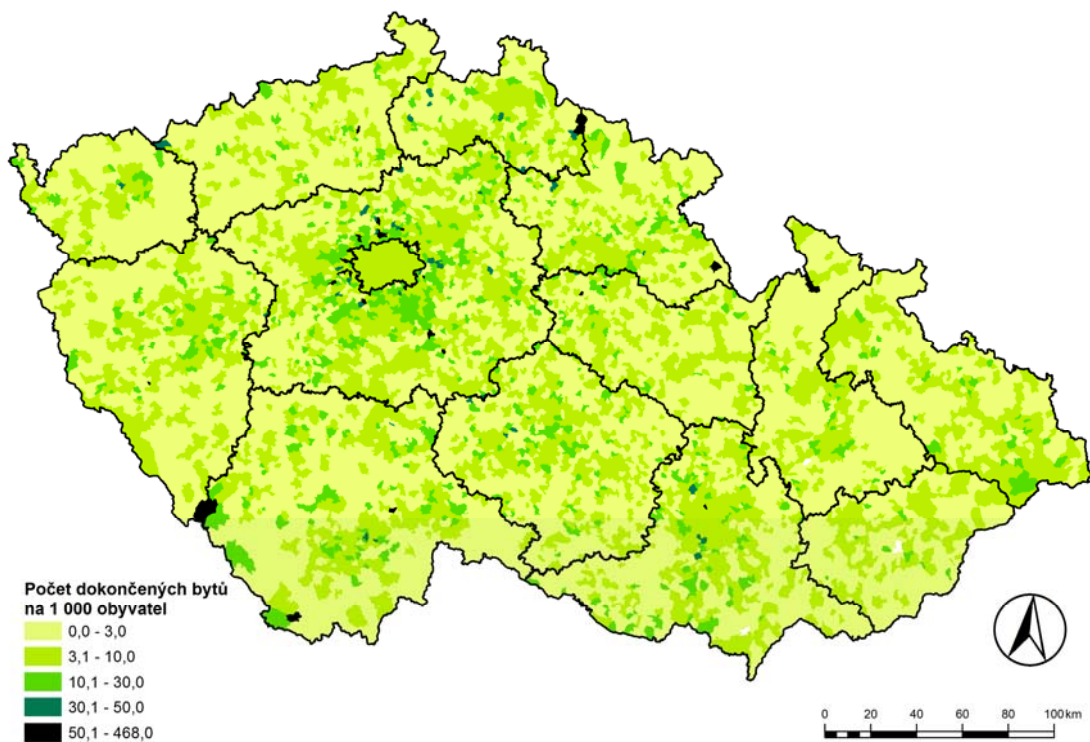
Velikostní kategorie obcí	2001				2010			
	Minimum	Maximum	Průměr	Celkem	Minimum	Maximum	Průměr	Celkem
do 199	0,0	73,5	2,6	4 212,2	0,0	467,4	4,1	6 375,4
200–499	0,0	267,4	2,9	5 908,8	0,0	167,9	4,5	8 841,0
500–999	0,0	67,9	3,0	3 796,0	0,0	222,1	4,9	6 588,5
1 000–1 999	0,0	48,2	3,4	2 203,9	0,0	54,1	4,5	3 219,5
2 000–4 999	0,0	43,5	3,1	1 123,5	0,0	132,6	3,6	1 440,3
5 000–9 999	0,0	13,2	2,6	329,5	0,0	28,2	2,6	363,8
10 000–19 999	0,0	7,4	2,1	143,1	0,2	11,3	2,6	177,3
20 000–49 999	0,1	6,4	1,6	66,1	0,1	5,3	1,8	77,0
50 000–99 999	0,2	4,2	1,3	22,5	0,1	6,3	2,3	34,6
100 000–999 999	1,1	3,8	2,2	8,8	2,5	3,9	3,4	16,8
1 000 000 a více	2,8	2,8	2,8	2,8	4,9	4,9	4,9	4,9
Celkem	0,0	267,4	2,5	17 817,3	0,0	467,4	3,6	27 139,0

Zdroj: ČSÚ, 2012d; vlastní výpočty.

Obr. 27 – Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2012d.

Obr. 28 – Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2012d.

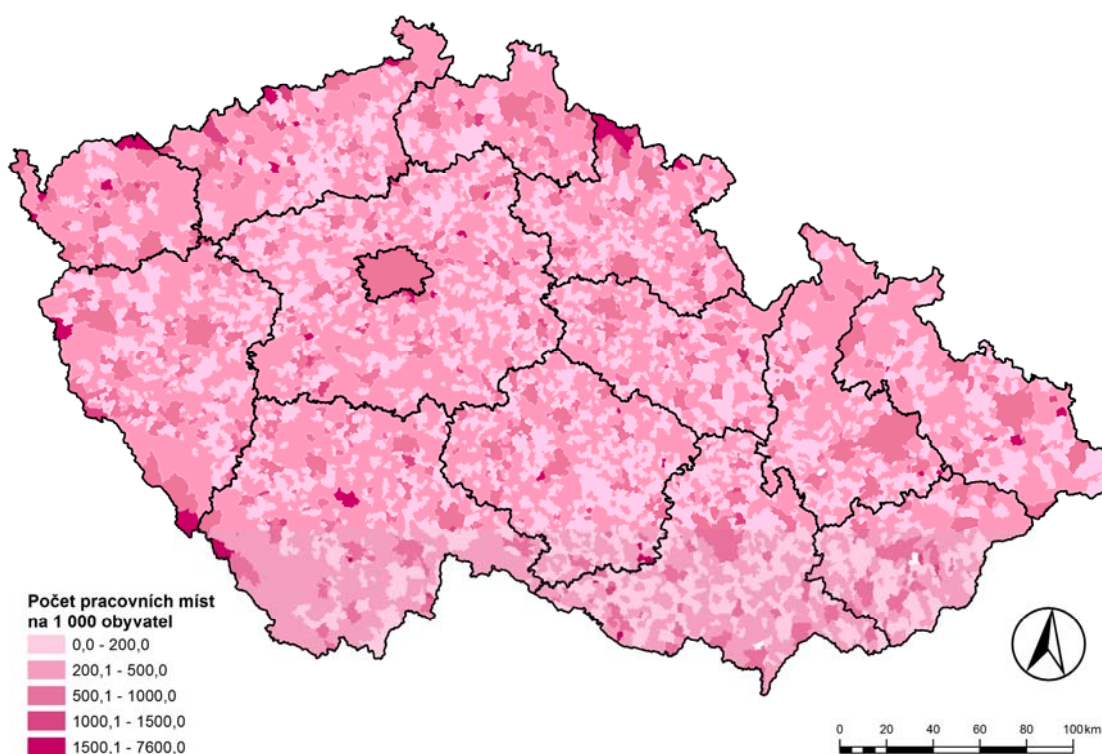
Z obrázků 27 a 28 je patrné, že mezi sledovanými lety došlo k nárůstu počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel ve Středočeském kraji (zejména v zázemí Prahy), v okolí větších měst jako je Brno, Plzeň nebo Liberec, ale také v některých obcích na Šumavě nebo v Krkonoších. K poklesu počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel došlo v Plzeňském kraji u hranic s Německem.

6.2 Pracovní místa

Průměrný i celkový počet pracovních míst na 1 000 obyvatel poklesl mezi lety 2001 a 2011 ve všech velikostních kategoriích obcí kromě obcí se 100 000–999 999 obyvateli, kde průměrný počet pracovních míst vzrostl o 43 míst (viz tab. 20). Výrazněji klesal průměrný počet pracovních míst v menších obcích. Například v obcích do 199 obyvatel poklesl průměrný počet pracovních míst o 32 míst na 1 000 obyvatel. V obcích s 5 000–9 999 obyvateli byl zaznamenán pokles o 48 pracovních míst na 1 000 obyvatel, v obcích s 20 000–49 999 obyvateli dokonce o 64 míst.

Pokles počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel je patrný také z obrázků 29 a 30. K poklesu došlo ve všech krajích České republiky. Na první pohled je zřetelný pokles počtu pracovních míst v příhraničních oblastech jako jsou Krkonoše, Šumava nebo Krušné hory. Obce, kde došlo k nárůstu počtu pracovních míst jsou ojedinělé.

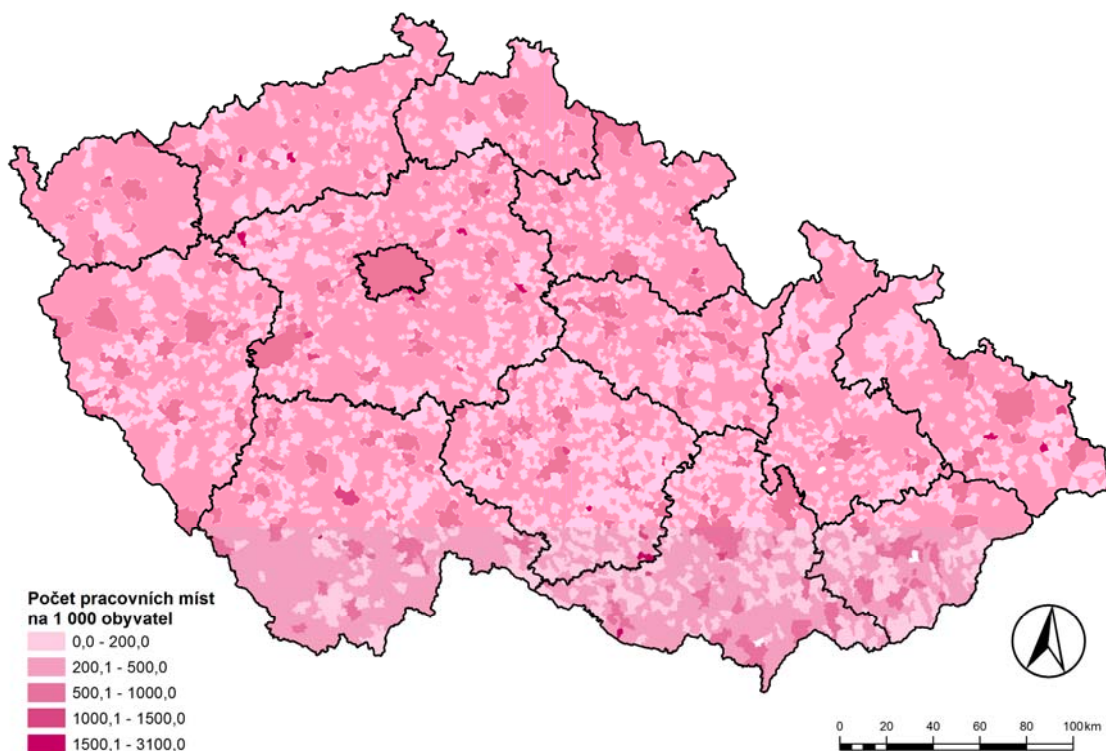
Obr. 29 – Počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: SLDB, 2001.

Obr. 30 – Počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2011

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: SLDB, 2011.

Tab. 20 – Počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 2001 a 2011

Velikostní kategorie obcí	2001				2011			
	Minimum	Maximum	Průměr	Celkem	Minimum	Maximum	Průměr	Celkem
do 199	0,0	4 407,4	228,5	376 401,1	-116,3	2 904,8	196,3	302 865,6
200–499	24,9	7 576,9	246,5	504 550,5	-70,5	3 049,8	220,1	436 298,8
500–999	41,2	5 958,8	272,0	348 492,6	3,4	2 487,7	255,5	344 396,4
1 000–1 999	66,4	3 306,0	315,9	206 905,5	73,6	1 315,4	287,0	203 451,7
2 000–4 999	92,4	1 154,9	370,2	134 373,0	145,3	1 173,5	326,6	129 968,4
5 000–9 999	164,4	813,4	452,6	58 386,8	206,0	721,8	404,4	57 422,7
10 000–19 999	197,3	1 003,5	546,3	37 695,5	277,4	732,2	492,2	33 962,1
20 000–49 999	187,3	922,5	562,1	23 046,3	248,4	727,6	498,9	20 955,2
50 000–99 999	236,3	677,9	514,1	8 740,3	250,1	722,0	502,8	7 541,7
100 000–999 999	519,3	640,0	589,7	2 358,6	538,4	725,2	632,8	3 163,8
1 000 000 a více	622,9	622,9	622,9	622,9	620,5	620,5	620,5	620,5
Celkem	0,0	7 576,9	429,2	1 701 573,0	3,4	3 049,8	403,4	1 540 646,9

Zdroj: SLDB, 2001; SLDB, 2011; vlastní výpočty.

6.3 Míra nezaměstnanosti

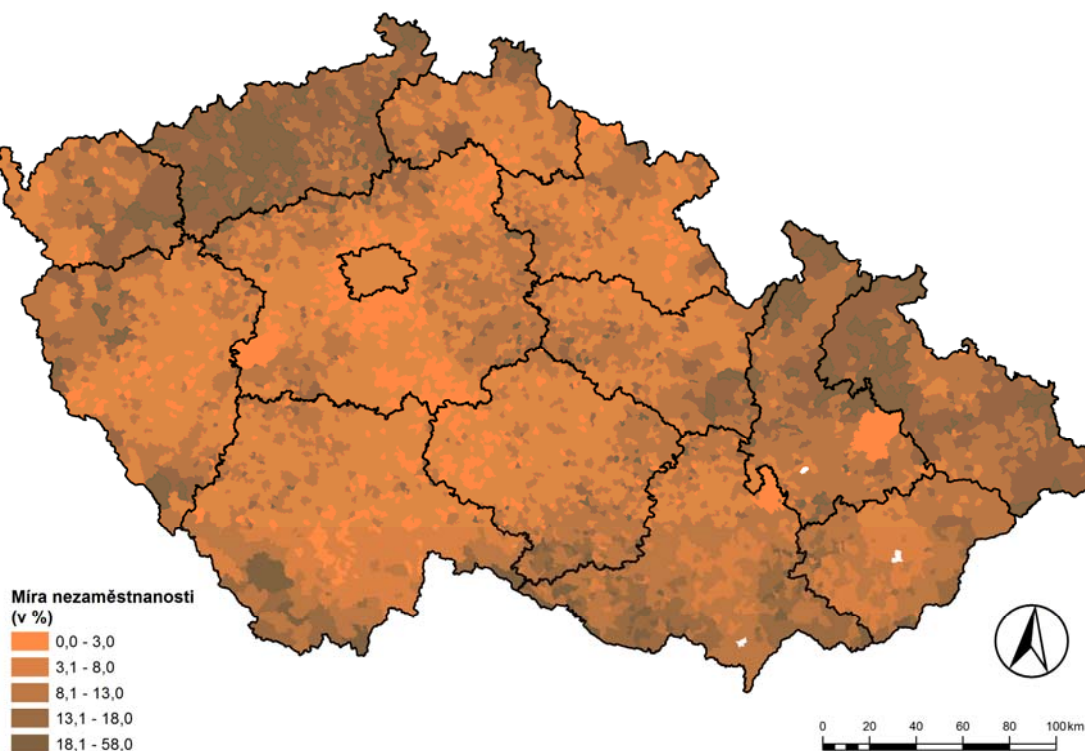
Průměrná míra nezaměstnanosti v obcích České republiky se mezi lety 2001 a 2011 snížila ve všech velikostních kategoriích obcí (viz tab. 21). Největší pokles byl zaznamenán v obcích s 20 000–999 999 obyvateli, okolo 10 %. Tyto obce ale představují asi jen 1 % obcí České republiky.

Tab. 21 – Míra nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 2001 a 2011

Velikostní kategorie obcí	2001			2011		
	Minimum	Maximum	Průměr	Minimum	Maximum	Průměr
do 199	0,0	57,4	8,9	0,0	20,3	5,0
200–499	0,4	43,0	9,2	0,4	24,1	5,0
500–999	1,2	32,4	9,0	1,3	15,3	4,9
1 000–1 999	0,0	27,2	9,3	1,8	12,7	4,7
2 000–4 999	1,5	40,3	9,4	2,0	10,7	4,9
5 000–9 999	1,8	20,9	9,2	2,2	9,0	4,8
10 000–19 999	2,3	19,0	9,0	2,8	8,3	4,9
20 000–49 999	3,7	22,3	10,4	3,1	8,1	5,3
50 000–99 999	4,5	21,5	12,1	3,6	8,0	5,5
100 000–999 999	7,4	16,7	11,0	3,9	6,2	4,9
1 000 000 a více	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5
Celkem	0,0	57,4	9,2	0,0	24,1	4,8

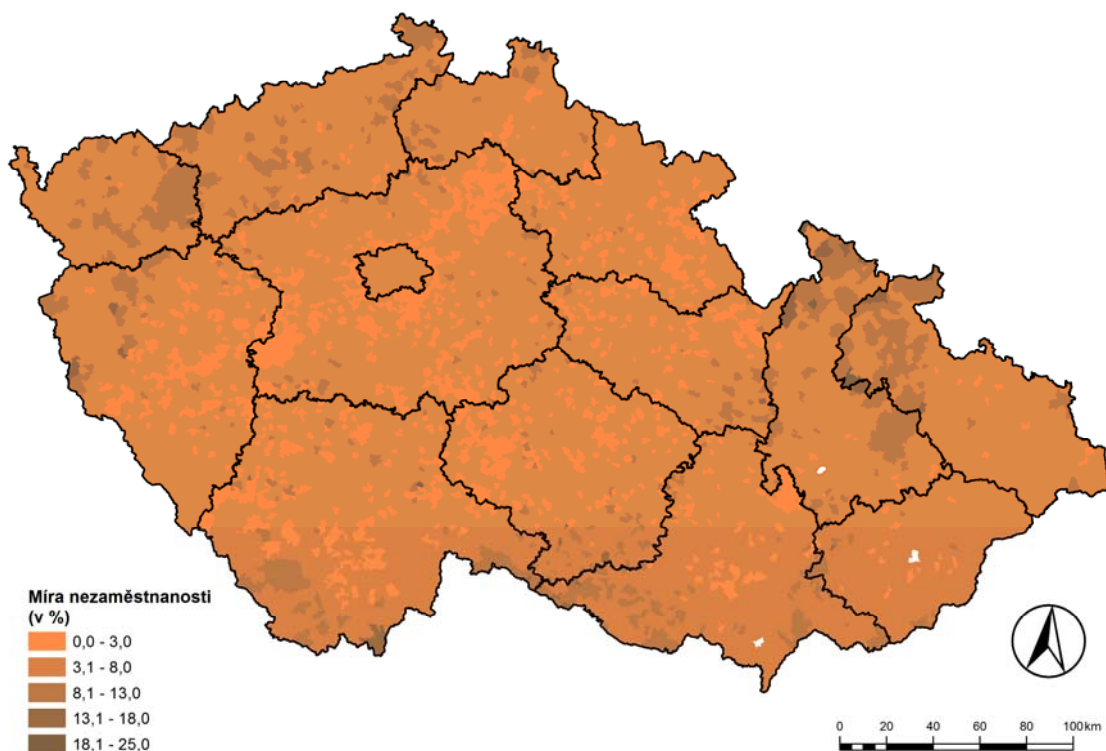
Zdroj: SLDB, 2001; SLDB, 2011; vlastní výpočty.

Obr. 31 – Míra nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: SLDB, 2001.

Obr. 32 – Míra nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2011

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: SLDB, 2011.

Pokles nezaměstnanosti v obcích je také vidět na obrázcích 31 a 32. Nejvýraznější pokles byl zaznamenán v Ústeckém, Moravskoslezském, Olomouckém a Jihomoravském kraji. Nezaměstnanost klesla také v části Karlovarského, Jihočeského či Plzeňského kraje. Na druhou stranu zvýšení nezaměstnanosti můžeme pozorovat například ve vojenských újezdech.

6.4 Hustota obyvatelstva

Hustota obyvatelstva na 1 km² se v obcích České republiky mezi lety 1991 a 2010 zvýšila téměř u všech velikostních kategorií obcí. Snížila se pouze u obcí do 199 a s 5 000–9 999 obyvateli (viz tab. 22). To mohlo být způsobeno zejména zvýšením počtu obcí v obou velikostních kategoriích, jak již bylo uvedeno v kapitole 4.4.3, a také přesunem obcí mezi jednotlivými kategoriemi podle toho, jak v nich přibývalo nebo ubývalo obyvatelstvo (viz kapitola 3.1.2).

Z obrázků 33, 34 a 35 vidíme, že hustota obyvatelstva v obcích České republiky mezi lety 1991 a 2010 nezaznamenala žádné výraznější změny. Trvale je vysoká v zázemí Prahy, v Podkrusnohoří a také v dalších větších městech a jejich zázemí. Sem můžeme zařadit například Ostravu, Brno, Plzeň či Liberec. Hustota obyvatelstva ve všech vojenských újezdech je trvale nízká a nezaznamenala žádné změny. Ve všech třech sledovaných letech byla trvale nízká hustota obyvatelstva v pohraničních oblastech jako je Šumava, Krkonoše či Jesenicko a také v odlehlejších částech všech krajů, respektive u hranic mezi kraji.

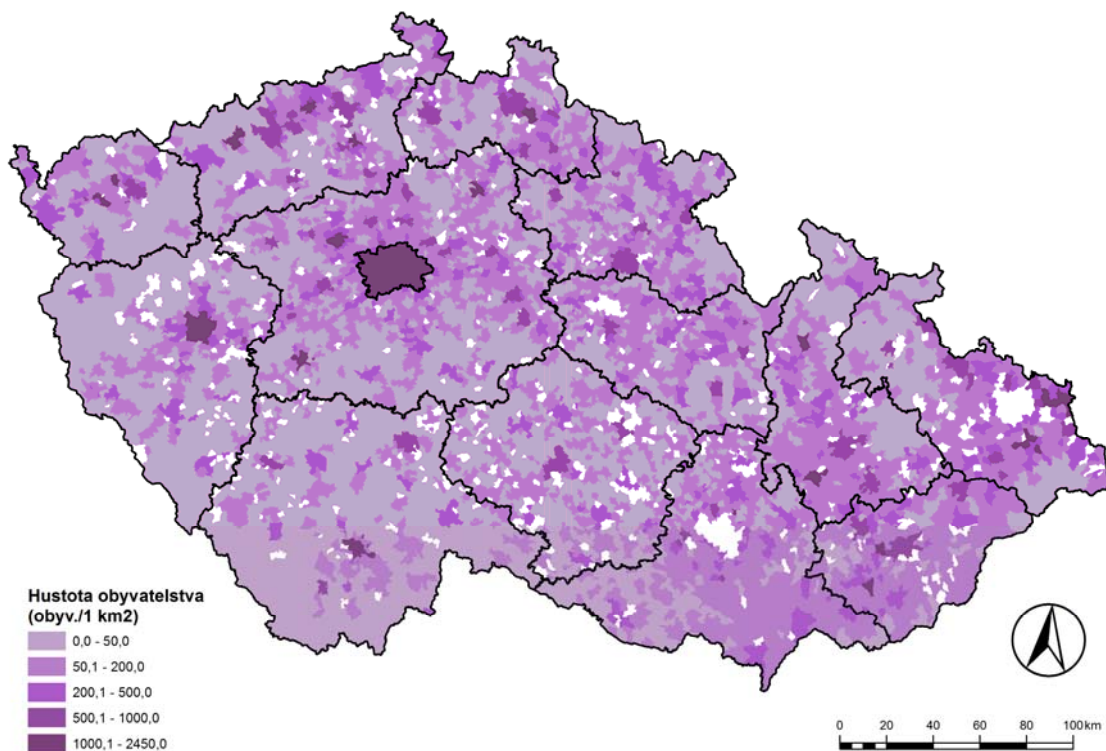
Nelze nechat bez povšimnutí, že právě v pohraničních oblastech jako jsou Krušné hory, Krkonoše, Český les nebo Šumava došlo v některých obcích k výstavbě velkého počtu bytů (v roce 2001 i 2010), snížení počtu pracovních míst i snížení nezaměstnanosti. Tyto změny, pouze v menší míře, můžeme pozorovat také na hranici mezi Moravskoslezským a Olomouckým krajem v oblasti Jesenicka nebo v Moravskoslezském kraji u hranic se Slovenskem. Poslední dvě zmiňované oblasti jsou zároveň periferními oblastmi, podle vymezení Musila a Müllera (2008), jak je zobrazeno v příloze 12.

Tab. 22 – Hustota obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky podle velikostních skupin obcí v letech 1991, 2001 a 2010

Velikostní kategorie obcí	1991			2001			2010		
	Minimum	Maximum	Průměr	Minimum	Maximum	Průměr	Minimum	Maximum	Průměr
do 199	0,1	358,7	31,1	0,1	331,0	30,2	0,0	333,4	30,4
200–499	1,1	484,8	52,0	1,3	771,9	52,6	1,3	735,7	54,4
500–999	1,8	534,5	76,0	1,8	570,1	79,3	1,8	585,0	85,0
1 000–1 999	11,6	1 759,2	113,8	5,4	1 691,1	116,9	3,4	1 559,6	127,6
2 000–4 999	23,1	1 867,6	173,9	23,2	2 007,5	190,5	12,7	2 185,9	201,3
5 000–9 999	65,4	1 646,7	278,1	67,7	896,4	271,7	68,5	936,5	276,0
10 000–19 999	153,8	1 076,1	456,2	172,0	1 037,7	474,5	169,6	991,2	474,6
20 000–49 999	287,8	1 519,6	697,3	285,9	1 542,2	735,9	280,6	1 724,3	737,2
50 000–99 999	429,0	2 240,9	1 141,1	450,0	2 721,3	1 227,5	439,2	2 557,1	1 170,0
100 000–999 999	886,5	1 384,5	1 043,0	999,4	1 647,3	1 367,5	960,2	1 613,3	1 237,4
1 000 000 a více	2 450,9	2 450,9	2 450,9	2 376,7	2 376,7	2 376,7	2 533,9	2 533,9	2 533,9
Celkem	0,1	2 450,9	592,1	0,1	2 721,3	629,4	0,0	2 557,1	629,8

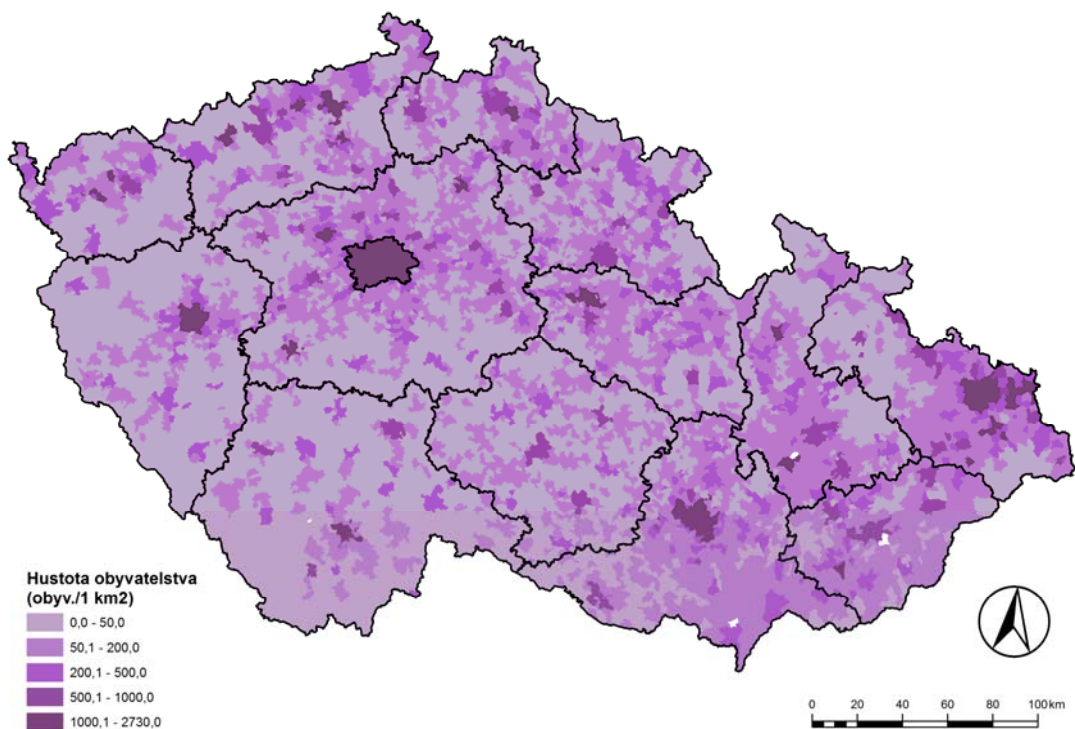
Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 1992; ČSÚ, 2002; ČSÚ, 2011d; vlastní výpočty.

Obr. 33 – Hustota obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 1991

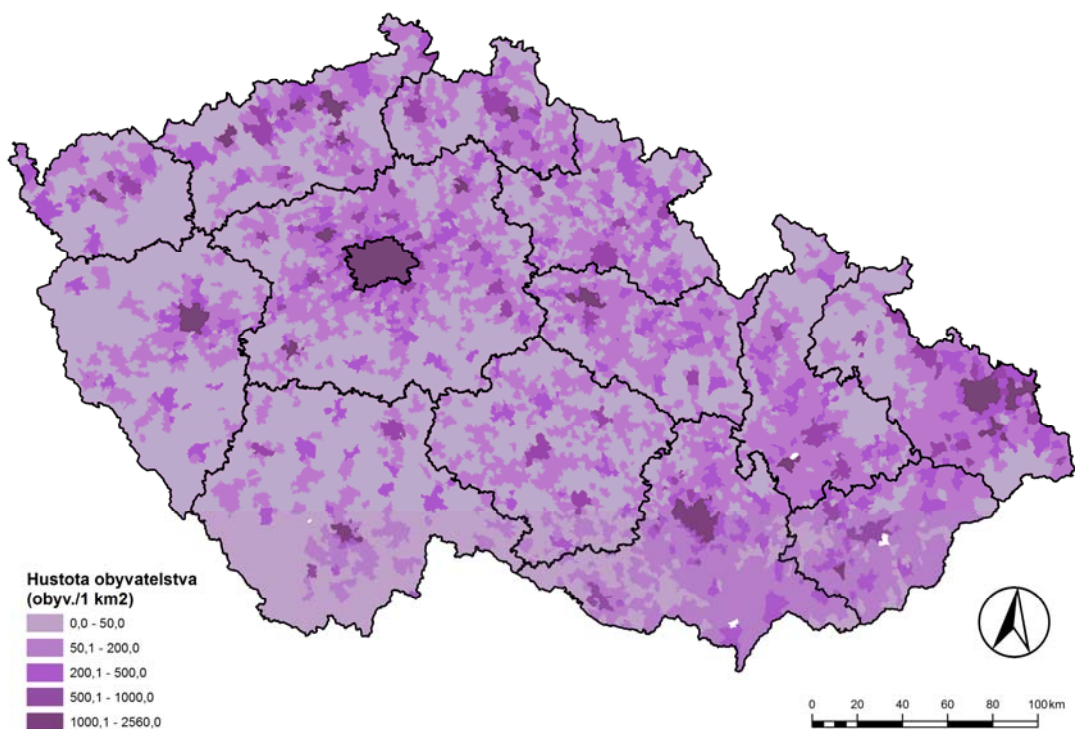
Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 1992; vlastní výpočty.

Obr. 34 – Hustota obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2002; vlastní výpočty.

Obr. 35 – Hustota obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2011d; vlastní výpočty.

Kapitola 7

Výsledky lineární regrese za vybrané ukazatele

Aby bylo možné zjistit, zda je mezi vybranými ukazateli a vnitřní migrací nějaká vazba, byla nejprve provedena regresní analýza bez prostorové dimenze. Vnitřní migrace do všech analýz vstupuje jako relativní migrační saldo na 1 000 obyvatel.

7.1 Dokončené byty

Vztah mezi migrací a počtem dokončených bytů, jak nám ukazuje hodnota R^2 , je pro rok 2001 silný (viz tab. 23). Pro rok 2010 již ale toto tvrdit nelze. Zatímco v roce 2001 je migrace vysvětlena počtem dokončených bytů z více než 98 %, v roce 2010 je vysvětlena pouze z necelých 16 %. Podle hodnoty R lze říci, že pro rok 2001 model použitým datům vyhovuje, ale pro rok 2010 vyhovuje již méně. Hodnota F -testu je v obou letech signifikantní, což nám říká, že mezi proměnnými existuje nějaký vztah a model je statisticky významný. Stejně tak je regresní konstanta i regresní koeficient v obou letech signifikantní, tudíž jsou oba koeficienty statisticky významné. Podle regresního koeficientu můžeme říci, že mezi závisle a nezávisle proměnnou je v obou letech pozitivní vztah. Durbin-Watsonův koeficient se pohyboval v roce 2001 kolem hodnoty 2, což nám říká, že náhodné složky nejsou autokorelované. V roce 2010 jeho hodnota ukazuje na mírnou pozitivní autokorelaci náhodných složek.

Tab. 23 – Výsledky lineární regrese závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v letech 2001 a 2010

Výsledek lineární regrese	2001	2010
R	0,991	0,397
R^2	0,983	0,158
Koeficient determinace	98,300	15,800
F-test	0,000	0,000
Durbin-Watsonův koeficient	1,954	1,400
Regresní konstanta	-7,859	19,624
Signifikance regresní konstanty	0,000	0,000
Regresní koeficient	1,619	0,334
Signifikance regresního koeficientu	0,000	0,000

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2012d; vlastní výpočty.

Pokud si za závislou proměnnou Y dosadíme migraci a za nezávislou proměnnou X počet dokončených bytů v obci, pak dostaneme pro rok 2001 rovnici: migrace = $-7,9 +$

1,6*dokončené byty. Pro rok 2010 bude rovnice vypadat takto: migrace = 19,6 + 0,3*dokončené byty.

7.2 Pracovní místa

Z tabulky 24 vidíme, že vztah mezi migrací a počtem pracovních míst, jak nám ukazuje hodnota R^2 , je pro oba sledované roky slabý. V roce 2001 je migrace vysvětlena počtem pracovních míst z necelých 7 %, v roce 2011 je vysvětlena z 9 %. Hodnota R nám říká, že tento model je pro použitá data méně vhodný. Hodnota F -testu je v obou letech signifikantní, což nám říká, že mezi proměnnými existuje nějaký vztah. Stejně tak je regresní konstanta i regresní koeficient v obou letech signifikantní, tudíž jsou oba koeficienty statisticky významné. Podle regresního koeficientu můžeme říci, že mezi závisle a nezávisle proměnnou je v roce 2001 mírně negativní vztah a v roce 2011 mírně pozitivní vztah. Durbin-Watsonův koeficient se v obou letech pohyboval kolem hodnoty 2, což nám říká, že náhodné složky nejsou autokorelované.

Tab. 24 – Výsledky lineární regrese závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v letech 2001 a 2011

Výsledek lineární regrese	2001	2011
R	0,257	0,300
R^2	0,066	0,090
Koeficient determinace	6,600	9,000
F -test	0,000	0,000
Durbin-Watsonův koeficient	2,006	1,908
Regresní konstanta	8,623	-0,931
Signifikance regresní konstanty	0,000	0,002
Regresní koeficient	-0,011	0,029
Signifikance regresního koeficientu	0,000	0,000

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2001; SLDB, 2011; vlastní výpočty.

Pokud si za závislou proměnnou Y dosadíme migraci a za nezávislou proměnnou X počet pracovních míst v obci, pak dostaneme pro rok 2001 rovnici: migrace = 8,62 – 0,01*pracovní místa. Pro rok 2010 bude rovnice vypadat takto: migrace = –0,93 + 0,03* pracovní místa.

7.3 Míra nezaměstnanosti

Vztah mezi migrací a počtem dokončených bytů, jak nám ukazuje hodnota R^2 , je pro oba sledované roky 2001 a 2011 velmi slabý (viz tab. 25). V roce 2001 je migrace vysvětlena mírou nezaměstnanosti pouze z 0,2 % a v roce 2010 je vysvětlena pouze z 0,6 %. I když je hodnota F -testu v obou letech signifikantní, což nám říká, že mezi proměnnými existuje nějaký vztah a model je statisticky významný, podle hodnoty R lze říci, že pro oba sledované roky model použitým datům nevyhovuje. Regresní konstanta i regresní koeficient jsou v obou letech signifikantní, tudíž jsou oba koeficienty statisticky významné. Podle regresního koeficientu můžeme říci, že mezi závisle a nezávisle proměnnou je v obou letech negativní vztah. Durbin-Watsonův koeficient se pohyboval v obou sledovaných letech kolem hodnoty 2, což nám říká, že náhodné složky nejsou autokorelované.

Tab. 25 – Výsledky lineární regrese závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v letech 2001 a 2011

Výsledek lineární regrese	2001	2011
R	0,041	0,075
R ²	0,002	0,006
Koeficient determinace	0,200	0,600
F-test	0,001	0,000
Durbin-Watsonův koeficient	1,983	1,949
Regresní konstanta	5,678	14,312
Signifikance regresní konstanty	0,000	0,000
Regresní koeficient	-0,198	-1,090
Signifikance regresního koeficientu	0,001	0,000

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2001; SLDB, 2011; vlastní výpočty.

Pokud si za závislou proměnnou Y dosadíme migraci a za nezávislou proměnnou X míru nezaměstnanosti v obci, pak dostaneme pro rok 2001 rovnici: $\text{migrace} = 5,7 - 0,2 \cdot \text{míra nezaměstnanosti}$. Pro rok 2010 bude rovnice vypadat takto: $\text{migrace} = 14,3 - 1,1 \cdot \text{míra nezaměstnanosti}$.

7.4 Hustota obyvatelstva

Z tabulky 26 vidíme, že vztah mezi migrací a hustotou obyvatelstva, jak nám ukazuje hodnota R^2 , je pro všechny sledované roky taktéž velmi slabý. V roce 1991 je migrace vysvětlena hustotou obyvatelstva pouze z 0,3 %, v roce 2001 je vysvětlena z 1,5 % a v roce 2010 z 1,4 %. I když je hodnota F-testu ve všech sledovaných letech signifikantní, což nám říká, že mezi proměnnými existuje nějaký vztah a model je statisticky významný, podle hodnoty R lze říci, že pro všechny sledované roky model použitým datům nevyhovuje. Regresní konstanta i regresní koeficient jsou ve všech letech signifikantní, tudíž jsou oba koeficienty statisticky významné. Podle regresního koeficientu můžeme říci, že mezi závisle a nezávisle proměnnou je v roce 1991 mírně pozitivní vztah a v letech 2001 a 2010 mírně negativní vztah. Durbin-Watsonův koeficient se ve všech letech pohyboval kolem hodnoty 2, což nám říká, že náhodné složky nejsou autokorelované.

Tab. 26 – Výsledky lineární regrese závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010

Výsledek lineární regrese	1991	2001	2010
R	0,055	0,122	0,117
R ²	0,003	0,015	0,014
Koeficient determinace	0,300	1,500	1,400
F-test	0,000	0,000	0,000
Durbin-Watsonův koeficient	1,986	1,930	1,841
Regresní konstanta	-2,316	5,335	10,000
Signifikance regresní konstanty	0,000	0,000	0,000
Regresní koeficient	0,003	-0,005	-0,007
Signifikance regresního koeficientu	0,000	0,000	0,000

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 1992; ČSÚ, 2002; ČSÚ, 2011d; vlastní výpočty.

Pokud si za závislou proměnnou Y dosadíme migraci a za nezávislou proměnnou X hustotu obyvatelstva v obci, pak dostaneme pro rok 1991 rovnici: $\text{migrace} = -2,316 + 0,003 \cdot \text{hustota}$

obyvatelstva. Pro rok 2001 dostaneme rovnici: $migrace = 5,335 - 0,005 * \text{ hustota obyvatelstva}$. Pro rok 2010 bude rovnice vypadat takto: $migrace = -10 - 0,007 * \text{ hustota obyvatelstva}$.

7.5 Shrnutí výsledků lineární regrese

Z výsledků regresní analýzy uvedených v této kapitole musíme říci, že mezi migrací a hustotou obyvatelstva a mírou nezaměstnanosti je vztah velmi slabý. Uvedené ukazatele vysvětlovaly závisle proměnnou, tedy v našem případě migraci, pouze z malé části. I když ostatní výsledky byly statisticky významné, je nutné říci, že model použitým datům nevyhovuje a neukazuje, že by mezi těmito proměnnými byl nějaký významný vztah.

Vztah mezi migrací a počtem pracovních míst v obcích je slabý, ale silnější, než u předchozích dvou ukazatelů. Počet pracovních míst vysvětloval migraci sice z necelých 10 %, ale ostatní výsledky byly statisticky významné. To by mohlo ukazovat na nějaký existující vztah mezi migrací a počtem pracovních míst.

Nejsilnější vztah byl nalezen mezi migrací a počtem dokončených bytů. V roce 2001 počet dokončených bytů vysvětloval migraci dokonce z 98 %. V roce 2010 vztah mezi těmito dvěma veličinami již tak silný nebyl, ale ostatní výsledky byly statisticky významné. U tohoto ukazatele bychom mohli očekávat jeho vliv na migraci v obcích.

Kapitola 8

Výsledky prostorové explorační analýzy dat za vybrané ukazatele

V této části práce je provedena analýza, zda data, která použijeme pro následnou analýzu GWR, vykazují prostorovou závislost, neboli prostorovou autokorelaci. Vnitřní migrace do všech analýz vstupuje jako relativní migrační saldo na 1 000 obyvatel. Byla zde použita nejjednodušší možnost definování prostorově blízkých jednotek, což znamená, že v analýze jsou jako prostorově blízké jednotky uvažovány pouze ty jednotky, které spolu přímo sousedí. Konkrétně byla použita inverzní vzdálenost, u které okolní jednotky mají největší vliv na počítanou výslednou hodnotu dané jednotky, než jednotky, které jsou ve větší vzdálenosti.

Jelikož pro jednotlivé zvolené vzdálenosti, ze kterých se počítá výsledná hodnota pro danou jednotku, neměly významný vliv na podobu shluků, byla zvolena možnost, aby si program sám spočítal nejlepší vzdálenost, se kterou bude počítat. Ta byla u všech ukazatelů zvolena jako 9,4 km. Při hodnocení výsledků je důležité si uvědomit, že samotná kalibrace modelu má samozřejmě vliv na výsledné hodnoty autokorelačních statistik. Jak uvádí Spurná (2008b), rozdílná kalibrace má vliv na výsledné hodnoty Moranova I, ale u zkoumaných čtyř proměnných jsou získané hodnoty pro rozdílná vážící schémata vzájemně proporcionální.

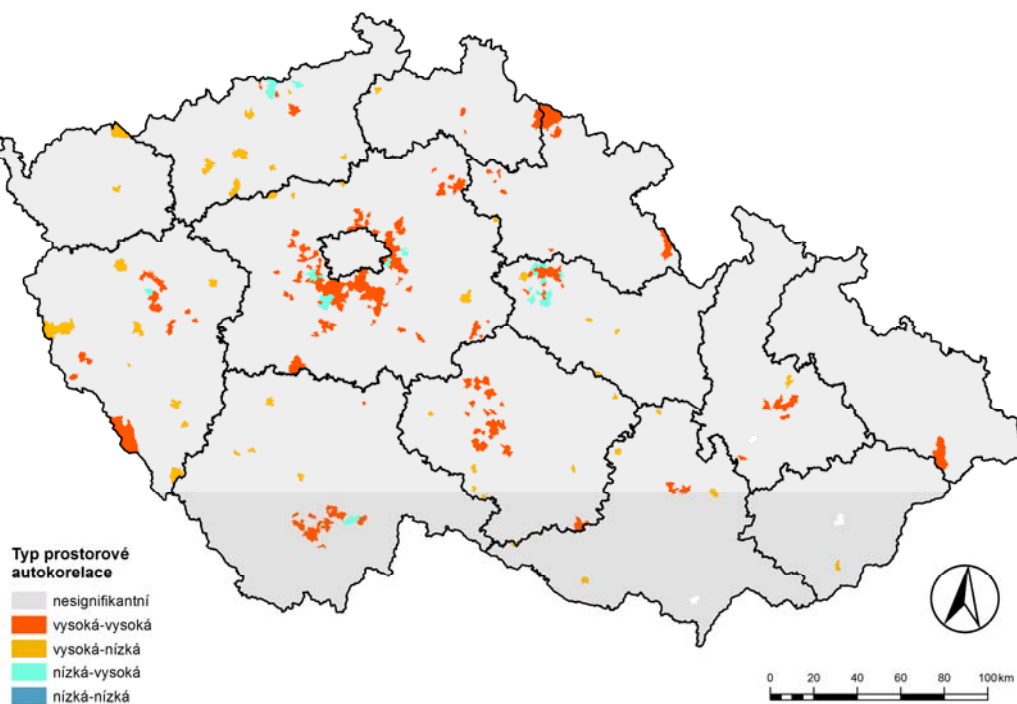
Výsledkem této analýzy je vznik čtyř kategorií shluků, které jsou následně zobrazeny v mapě. Shluky s hodnotami vysoká-vysoká a nízká-nízká vykazují pozitivní prostorovou autokorelaci. To znamená, že vysoké hodnoty mají tendenci se shlukovat dohromady v některých částech studované oblasti a nízké hodnoty mají tendenci se shlukovat dohromady v dalších částech. Shluky nízká-vysoká a vysoká-nízká vykazují negativní prostorovou autokorelaci. To znamená, že vysoké hodnoty mají tendenci se nacházet v těsné blízkosti nízkým hodnotám a naopak. Ostatní oblasti jsou označeny jako nesignifikantní. Přínos této analýzy je v tom, že zřetelně zobrazuje oblasti s nadprůměrnými a podprůměrnými hodnotami sledovaného ukazatele, což pouhý kartogram nesvede. Při studiu vzniklých shluků je pro nás důležitá samotná identifikace oblastí, které se svojí hodnotou výrazně odlišují od svého okolí (Spurná, 2008b).

8.1 Dokončené byty

U počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky je hodnota Moranova I v roce 2001 rovna 0,052 a v roce 2010 je rovna 0,096. Tyto hodnoty ukazují na nulovou prostorovou autokorelaci. Můžeme tedy říci, že neexistuje vztah mezi blízkými hodnotami.

To je patrné i z obrázků 36 a 37. V obou sledovaných letech můžeme pozorovat pozitivní prostorovou autokorelaci v zázemí Prahy. V roce 2001 je pozitivní prostorová autokorelace také v některých obcích v Krkonoších, na Vysočině či v Jihočeském kraji. V roce 2010 pozorujeme pozitivní prostorovou autokorelaci v oblasti Šumavy. Tyto shluky se vyskytují v poměrně malém rozsahu.

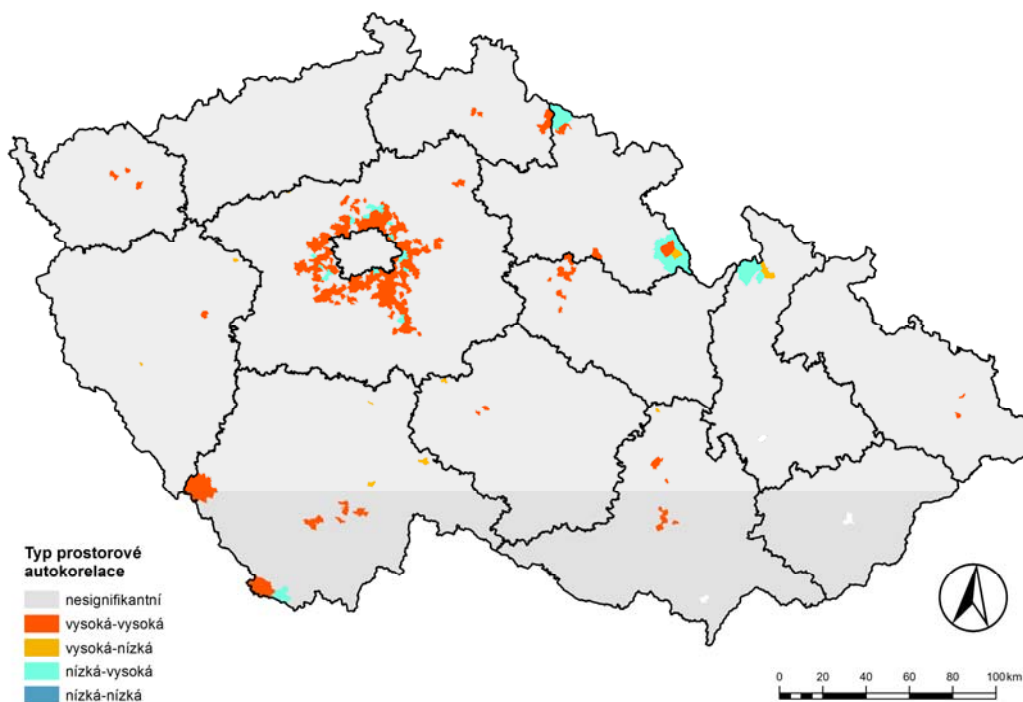
Obr. 36 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2012d; vlastní výpočty.

Obr. 37 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

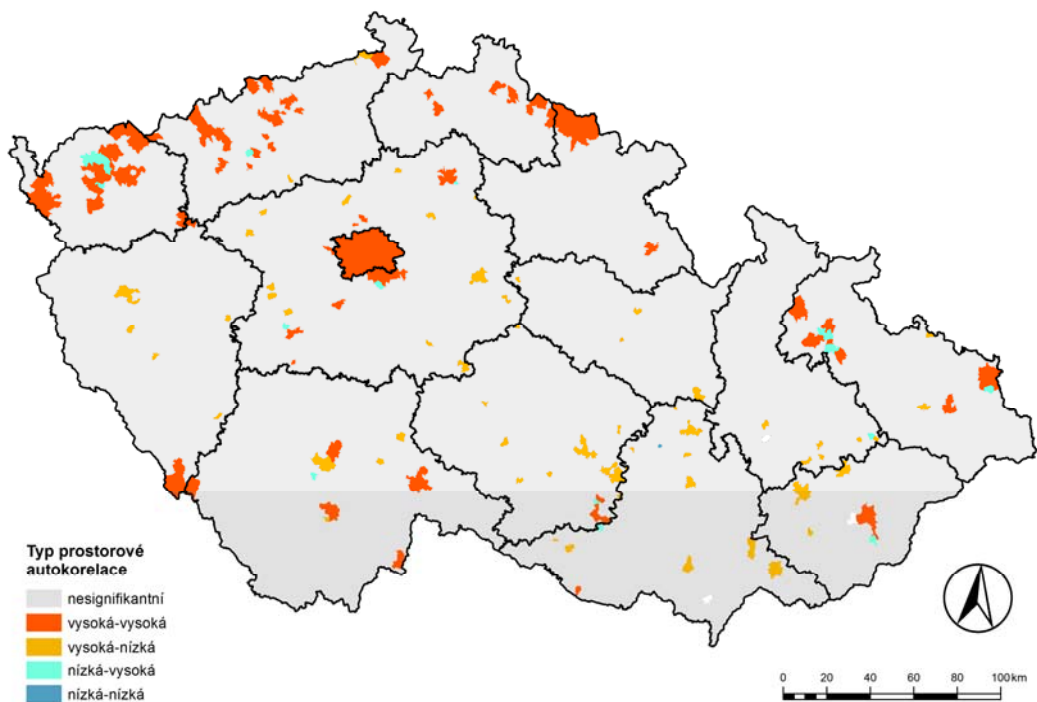
Zdroj: ČSÚ, 2012d; vlastní výpočty.

8.2 Pracovní místa

U počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky je hodnota Moranova I v roce 2001 rovna 0,046 a v roce 2011 je rovna 0,079. Tyto hodnoty opět ukazují na nulovou prostorovou autokorelaci. Můžeme tedy říci, že neexistuje vztah mezi blízkými hodnotami.

Z obrázků 38 a 39 vidíme, že i u počtu pracovních míst v obou sledovaných letech se shluky vyskytují v malém rozsahu. Pozitivní prostorovou autokorelaci vidíme v obou letech v Praze a jejím zázemí, v oblasti Krkonoš a Krušných hor a v roce 2011 také na Vysočině. Oblastí s negativní prostorovou autokorelací je podstatně méně a jsou spíše ojedinělé. V roce 2011 je můžeme pozorovat například v okolí vojenských újezdů Březina či Brdy, ale také na Vysočině.

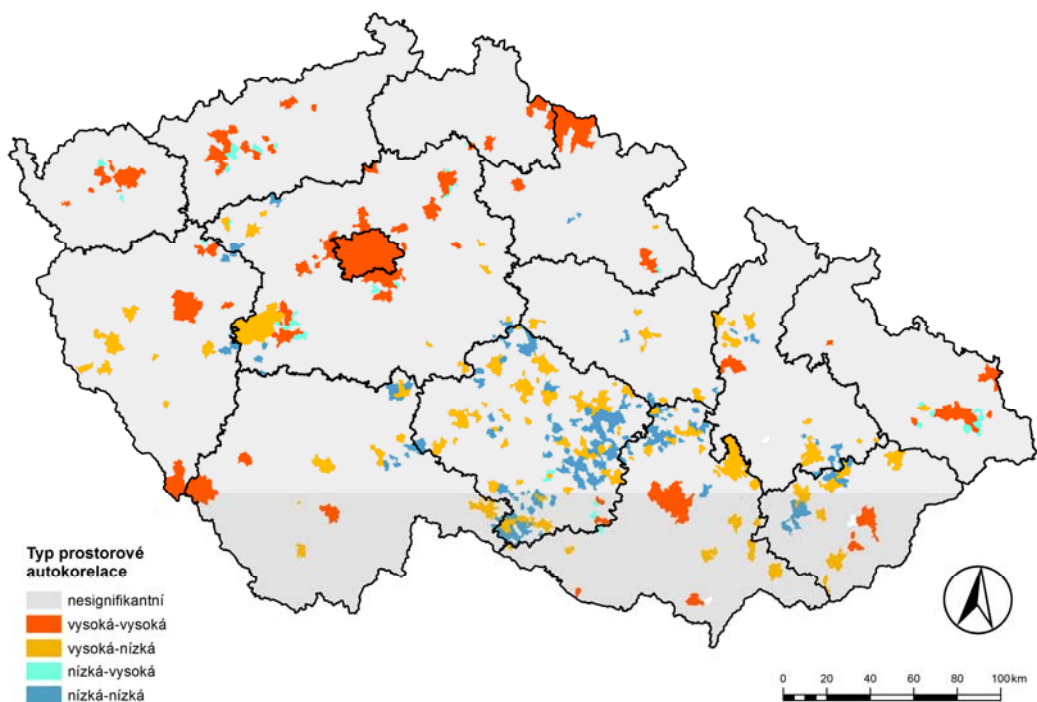
Obr. 38 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: SLDB, 2001; vlastní výpočty.

Obr. 39 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro počet pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2011

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

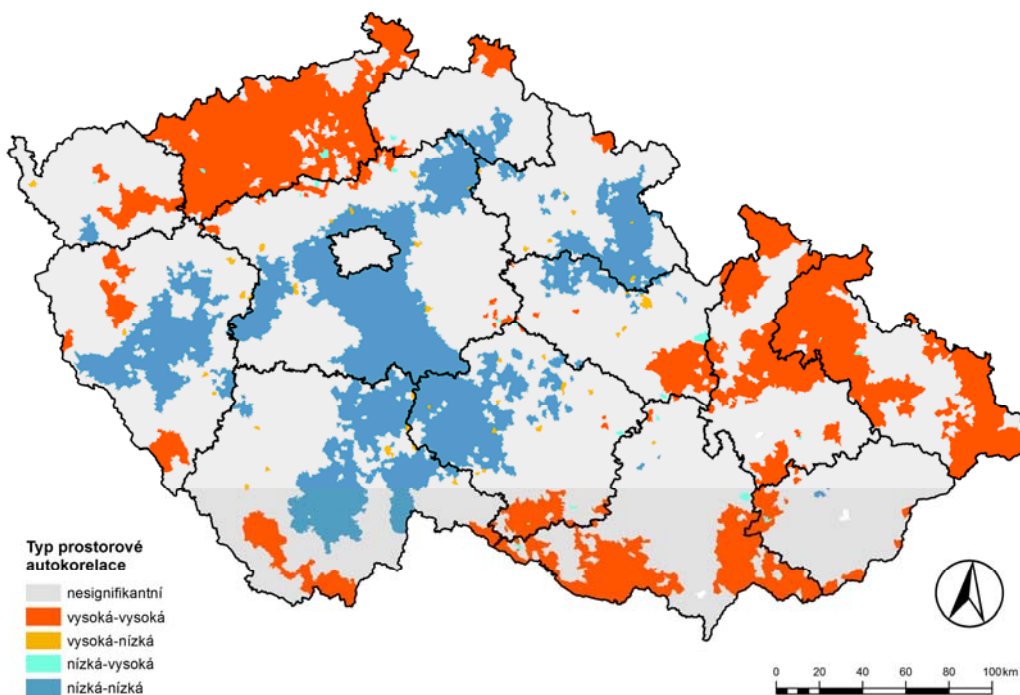
Zdroj: SLDB, 2011; vlastní výpočty.

8.3 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti v obcích České republiky má hodnotu Moranova I v roce 2001 rovnu 0,44 a 0,27 v roce 2011. Zde už lze hovořit o pozitivní prostorové autokorelaci. Můžeme tedy říci, že v tomto případě existuje vztah mezi blízkými hodnotami.

Z obrázků 40 a 41 vidíme, že zde je v obou sledovaných letech rozsah shluků větší. Pozitivní prostorovou autokorelaci vidíme v obou letech v zázemí Prahy. Tato oblast se rozšiřuje směrem k Liberci, Českým Budějovicím a Plzni. To vše jsou oblasti s nízkou mírou nezaměstnanosti. Oblasti Ústeckého, Moravskoslezského, ale také jih Jihomoravského kraje nebo sever Olomouckého kraje sice také vykazují pozitivní prostorovou autokorelaci, ale jsou to naopak oblasti s vysokou mírou nezaměstnanosti. Oblasti s negativní prostorovou autokorelací je zde opravdu málo a jsou spíše ojedinělé. V roce 2011 ji můžeme pozorovat například v okolí vojenského újezdu Březina nebo ve Středočeském či Jihočeském kraji.

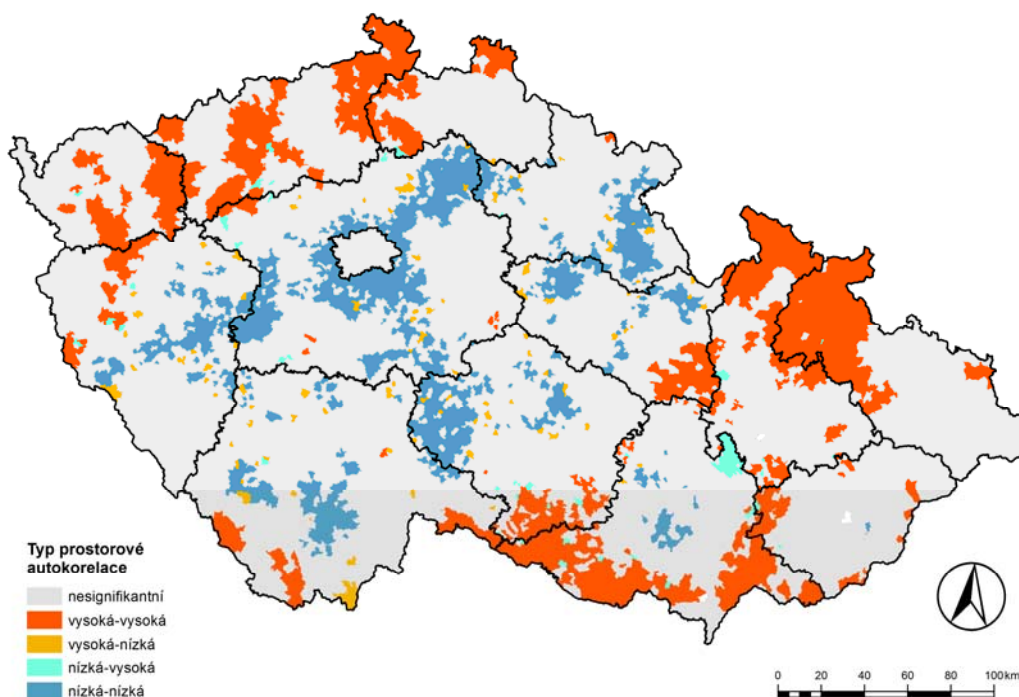
Obr. 40 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro míru nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: SLDB, 2001; vlastní výpočty.

Obr. 41 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro míru nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2011

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

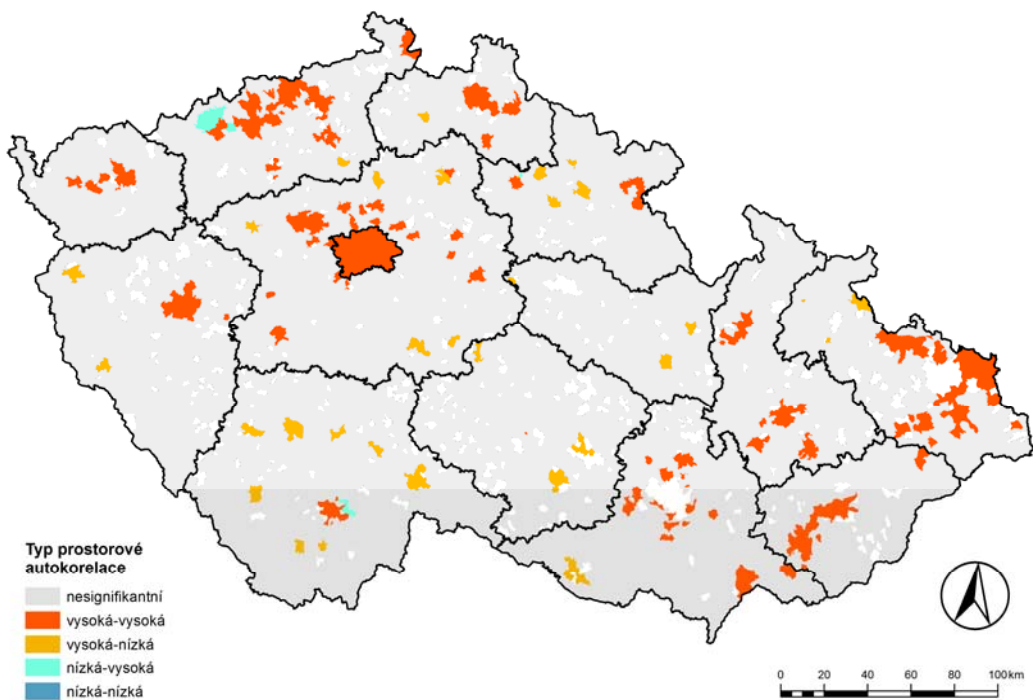
Zdroj: SLDB, 2011; vlastní výpočty.

8.4 Hustota obyvatelstva

Hustota obyvatelstva v obcích České republiky vykazuje hodnotu Moranova I v roce 1991 rovnou 0,11, v roce 2001 pak 0,13 a 0,17 v roce 2011. Zde opět hovoříme o nulové prostorové autokorelaci. Můžeme tedy říci, že v tomto případě neexistuje vztah mezi blízkými hodnotami.

Shluky se zde ve všech sledovaných letech opět vyskytují v menším rozsahu (viz obr. 42, 43 a 44). Pozitivní prostorovou autokorelaci vidíme ve všech letech v Praze a jejím zázemí, Ústeckém a Moravskoslezském kraji, ale také v Brně a jeho okolí, na Olomoucku, Zlínsku, Liberecku a Plzeňsku. Oblastí s negativní prostorovou autokorelací je zde opět málo a jsou spíše ojedinělé. Zaznamenat je můžeme ve všech sledovaných letech například v Ústeckém kraji.

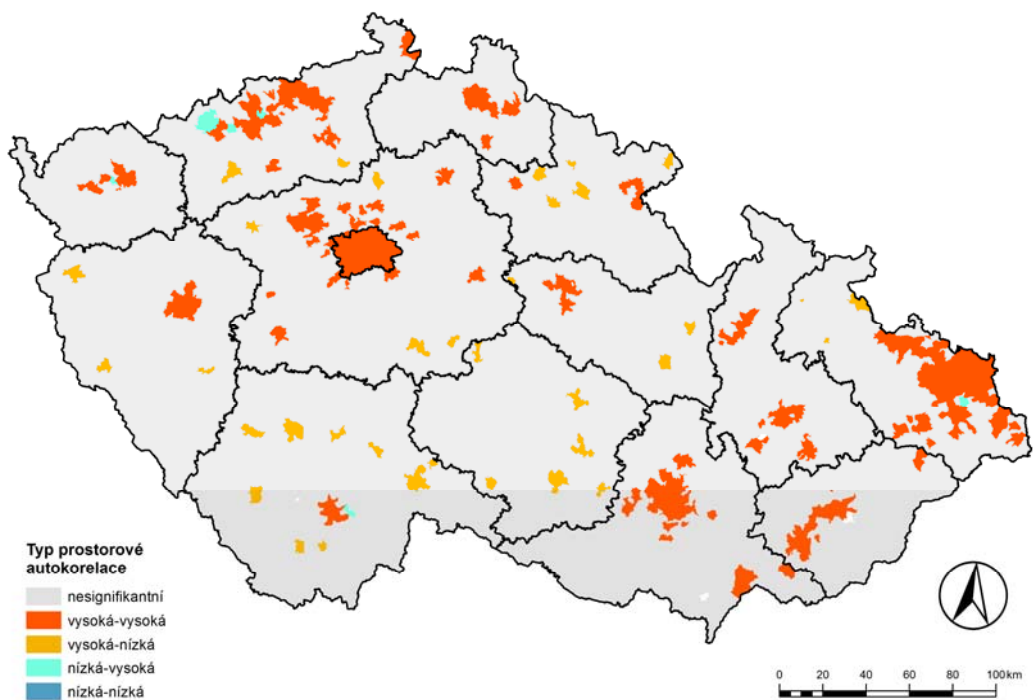
Obr. 42 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro hustotu obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 1991

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 1992; vlastní výpočty.

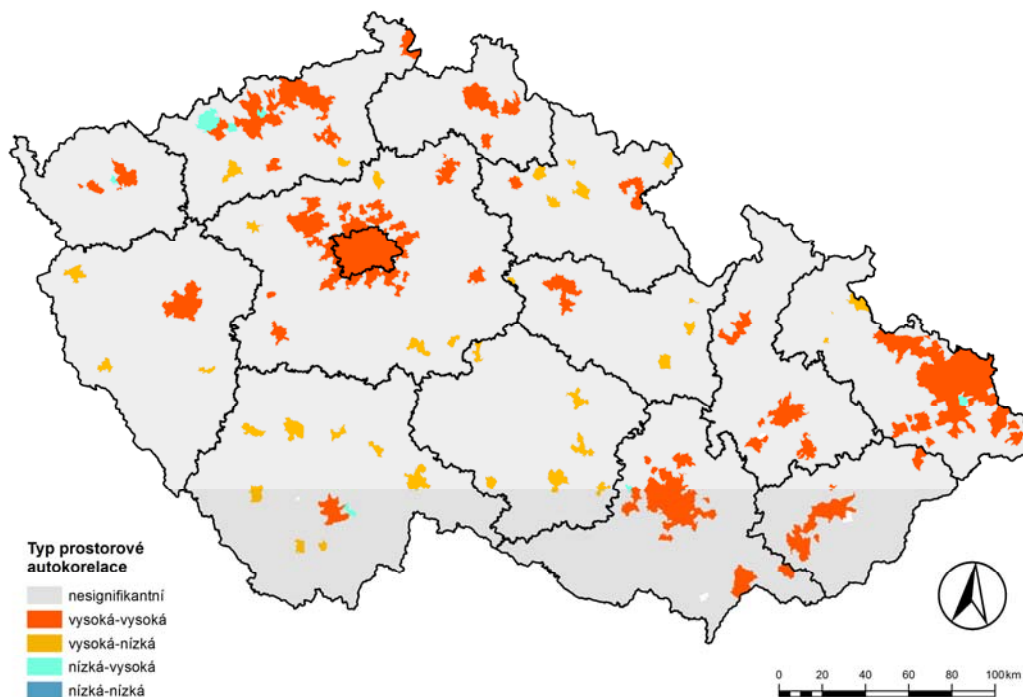
Obr. 43 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro hustotu obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2002; vlastní výpočty.

Obr. 44 – Kategorizace jednotek dle výsledků shlukové analýzy pro hustotu obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2011d; vlastní výpočty.

8.5 Shrnutí výsledků prostorové explorační analýzy dat

Analýzou prostorové autokorelace jednotlivých ukazatelů byla prokázána pozitivní prostorová autokorelace u míry nezaměstnanosti. U ostatních sledovaných ukazatelů se sice objevovaly shluky, ale pouze v menším rozsahu a spíše samostatně pro menší územní celky. I podle hodnoty výsledného Moranova I nebyla u ostatních ukazatelů prostorová autokorelace prokázána.

Získali jsme tak představu o míře shlukování jednotek, které vykazují podobné hodnoty a zjistili jsme, do jaké míry ovlivňuje výskyt sledovaného ukazatele v určitém místě výskyt tohoto ukazatele v okolních oblastech. Jak upozorňuje Spurná (2006), je důležité brát v úvahu možnost, že daný ukazatel může být do určité míry prostorově autokorelován vzhledem k rozdělení jiného ukazatele. U míry nezaměstnanosti byla zjištěna pozitivní prostorová autokorelace, ale zároveň byly ignorovány všechny další faktory, které mohly shlukování této proměnné ovlivnit.

Kapitola 9

Výsledky geograficky vážené regrese za vybrané ukazatele

V této kapitole jsou uvedeny výsledky geograficky vážené regrese v obcích České republiky za vybrané roky. Kartogramy zobrazují regresní koeficienty a koeficienty determinace. Data za migraci vstupující do všech modelů jsou reprezentována relativním migračním saldem v obcích na 1 000 obyvatel. Dále do modelu vstupují data za jednotlivé vybrané ukazatele, jimiž jsou počet dokončených bytů, počet pracovních míst, míra nezaměstnanosti a hustota obyvatelstva.

Testováním různých nastavení modelu lze vybrat nejvhodnější model podle nejnižší hodnoty AIC kritéria (Spurná, 2011). Pro tuto práci bylo po otestování kvalit různých modelů zvoleno adaptivní prostorové jádro se šířkou pásma třiceti okolních bodů. To znamená, že pro výpočet regresního bodu bylo použito třicet nejbližších okolních hodnot každého bodu. Kvalitu modelu určuje velikost AIC kritéria, jak již bylo uvedeno v kapitole 3.4.3. Protože výsledky této metody jsou relativně necitlivé ke zvolenému typu vážící funkce, nebyla v tomto modelu použita žádná vážící funkce.

Ze znázorněných odhadů regresních koeficientů lze pozorovat oblasti s pozitivní (nejtmavší barva) nebo s negativní (nejsvětlejší barva) závislostí vnitřní migrace na zkoumaném faktoru. Ze znázorněných povrchů odhadu regresních koeficientů lze pozorovat míru stacionarity zkoumaného vztahu. Můžeme identifikovat jak oblasti s pozitivním, tak negativním charakterem závislosti.

Druhou zobrazenou diagnostickou charakteristikou regresního modelu je koeficient determinace. Ten nám vypovídá o podílu variability závisle proměnné vysvětlené modelem a je udán v %. Čím vyšší je jeho hodnota, tím lepší je model a tím více vybraný ukazatel přispívá k vysvětlení migrace v obcích České republiky.

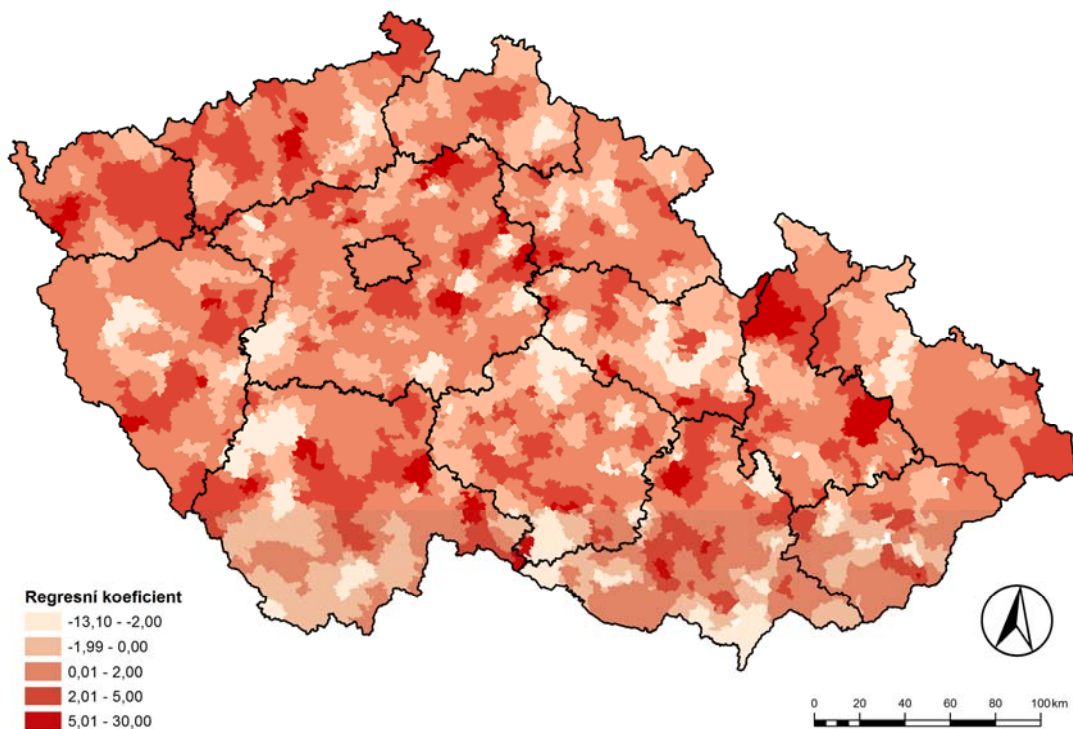
9.1 Dokončené byty

Mapy odhadů regresních koeficientů (viz obr. 45 a 46) nám ukazují, že v obou sledovaných letech byl zkoumaný vztah migrace a počtu dokončených bytů nestacionární, když lze identifikovat jak oblasti s pozitivním, tak s negativním charakterem závislosti. Jako oblasti s jednoznačně pozitivní závislostí v roce 2001 můžeme označit Bruntálsko nebo vojenský újezd Libavá. Naopak oblasti s negativní závislostí se nacházely v tomto roce na hranici Jihočeského

a Plzeňského kraje nebo například na Vysočině či v Pardubickém kraji. V roce 2010 lze pozorovat oblasti s jednoznačně pozitivní závislostí v Ústeckém, Plzeňském či Jihočeském kraji. Oblasti s negativní závislostí se nacházely v blízkosti hranic krajů.

Vysvětlená variabilita dosáhla v roce 2001 hodnoty 32 % a v roce 2010 necelých 36 %. U globálního regresního modelu sledovaného vztahu byla variabilita migrace vysvětlena počtem dokončených bytů na 1 000 obyvatel v roce 2001 z 98 % a v roce 2010 z necelých 16 %. Lokální koeficient determinace vypovídající o vhodnosti modelu pro určité části České republiky je zobrazen na obrázcích 47 a 48. Jsou patrné velké rozdíly v hodnotách lokálního koeficientu determinace, což ukazuje na změny z hlediska vhodnosti modelovaného vztahu migrace a počtu dokončených bytů pro různé oblasti. Výsledný model pro rok 2001 v nejvyšší míře vystihuje vztah například v Moravskoslezském kraji u hranic se Slovenskem nebo v zázemí Prahy. V roce 2010 byla nejvyšší variabilita opět v zázemí Prahy, v části Krušných hor a Krkonoš nebo na severu Jihomoravského kraje. Přesto, že je hodnota koeficientu determinace v ostatních oblastech nižší, výsledný vztah získaný pomocí GWR popisuje ve srovnání s globálním modelem sledovanou závislost přesněji. Oblasti s vysokou mírou vysvětlené variability odpovídají oblastem, kde byl zároveň vysoký počet dokončených bytů (viz kapitola 6.1).

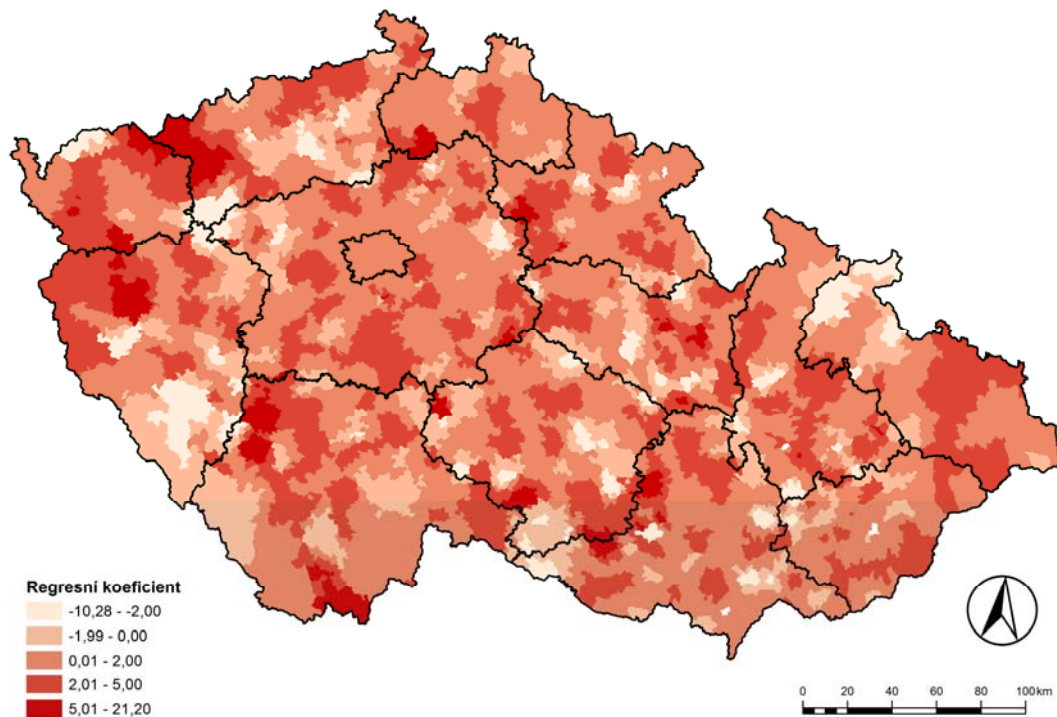
Obr. 45 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2012d; vlastní výpočty.

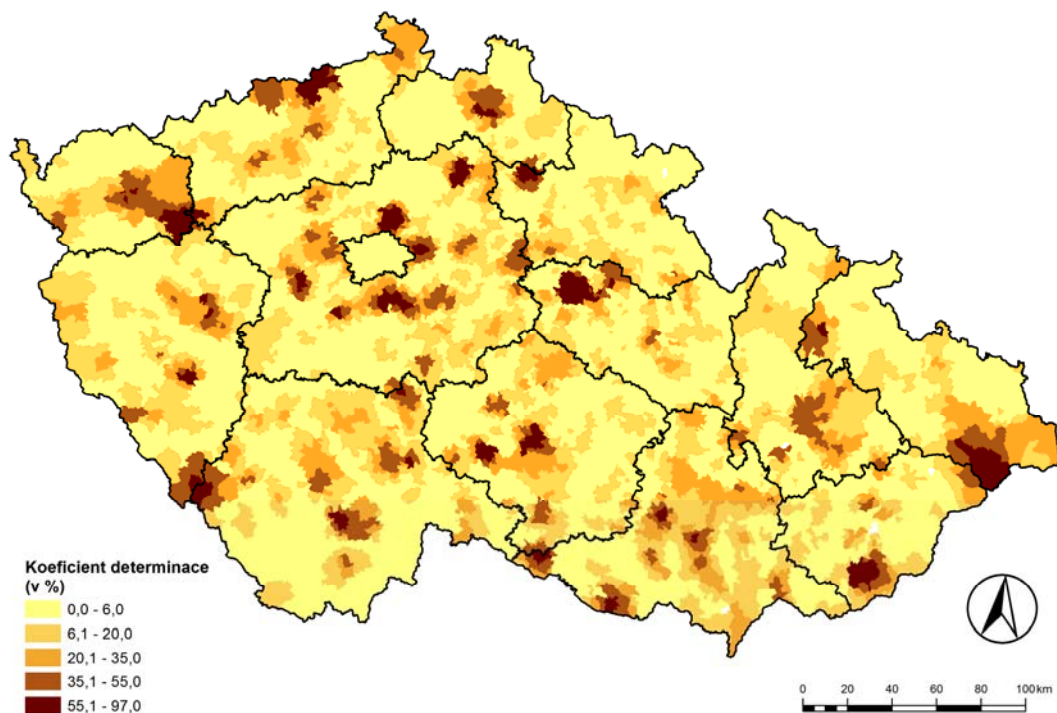
Obr. 46 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2012d; vlastní výpočty.

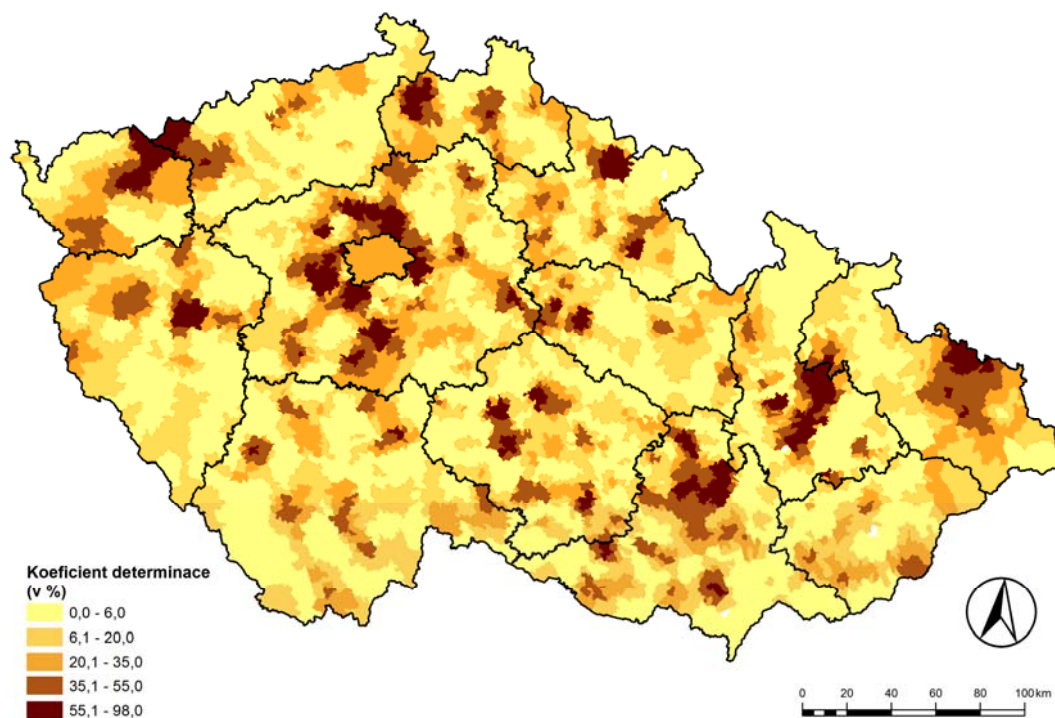
Obr. 47 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2012d; vlastní výpočty.

Obr. 48 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2012d; vlastní výpočty.

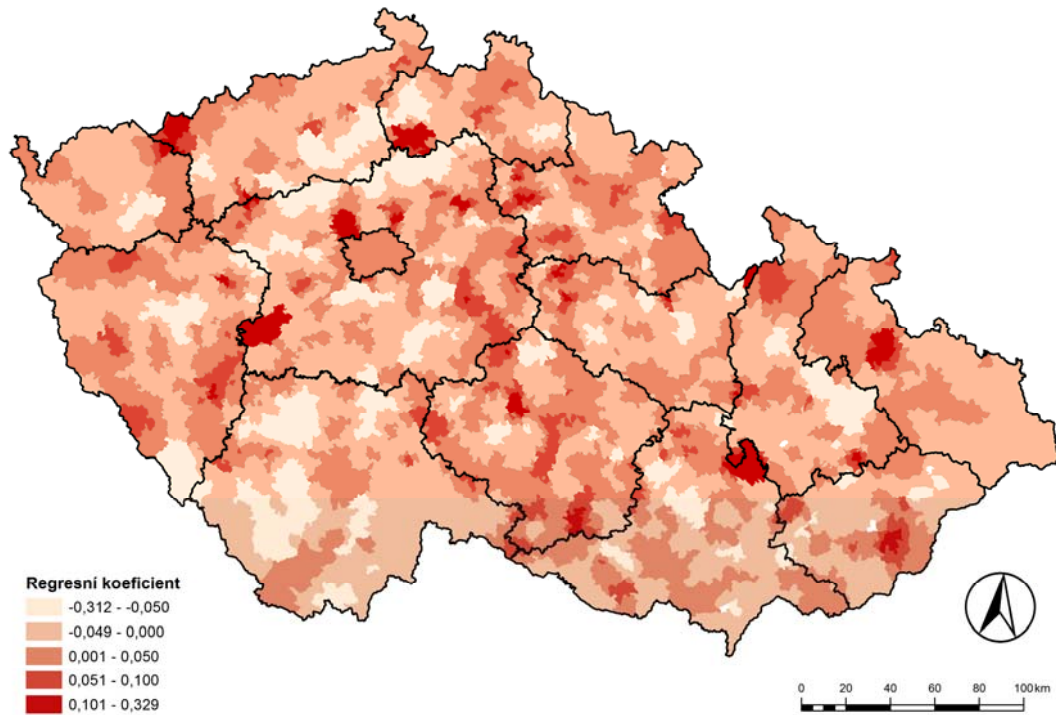
9.2 Pracovní místa

Ze znázorněných povrchů odhadů regresních koeficientů je patrné, že v obou sledovaných letech byl zkoumáný vztah migrace a počtu pracovních míst nestacionární, protože opět můžeme identifikovat jak oblasti s pozitivním, tak s negativním charakterem závislosti (viz obr. 49 a 50). Jako oblasti s jednoznačně pozitivní závislostí v roce 2001 lze označit vojenské újezdy Březina a Brdy nebo část Krušných hor. Oblasti s negativní závislostí se nacházely v tomto roce v Jihočeském kraji, u hranice Ústeckého a Středočeského kraje nebo v okolí vojenského újezdu Libavá. V roce 2011 můžeme pozorovat oblasti s jednoznačně pozitivní závislostí na Jesenicku, na Šumavě nebo na Ústecku. Oblasti s negativní závislostí oproti roku 2001 přibylo a nacházely se například v Libereckém, Moravskoslezském nebo Jihočeském kraji.

Podíl variability migrace vysvětlené modelem byl v obou sledovaných letech téměř 30 %. U globálního regresního modelu sledovaného vztahu byla variabilita migrace vysvětlena počtem pracovních míst na 1 000 obyvatel v roce 2001 pouze z necelých 7 % a v roce 2010 z 9 %. Opět jsou zde patrné velké rozdíly v hodnotách lokálního koeficientu determinace (viz obr. 51 a 52), což ukazuje na změny z hlediska vhodnosti modelovaného vztahu migrace a počtu pracovních míst pro různé oblasti. Výsledný model v roce 2001 nejvíce vysvětluje vztah v části Moravskoslezského kraje, v Krušných horách, na Břeclavsku nebo v oblasti vojenského újezdu Březina. V roce 2010 model vystihuje v nejvyšší míře vztah v Moravskoslezském kraji nebo v okolí vojenského újezdu Brdy. Mezi sledovanými roky 2001 a 2011 došlo také ke snížení

vysvětlené variability ve všech regionech. To by mohlo být způsobeno také poklesem počtu pracovních míst mezi těmito dvěma roky, ke kterému došlo v celé České republice (viz kapitola 6.2).

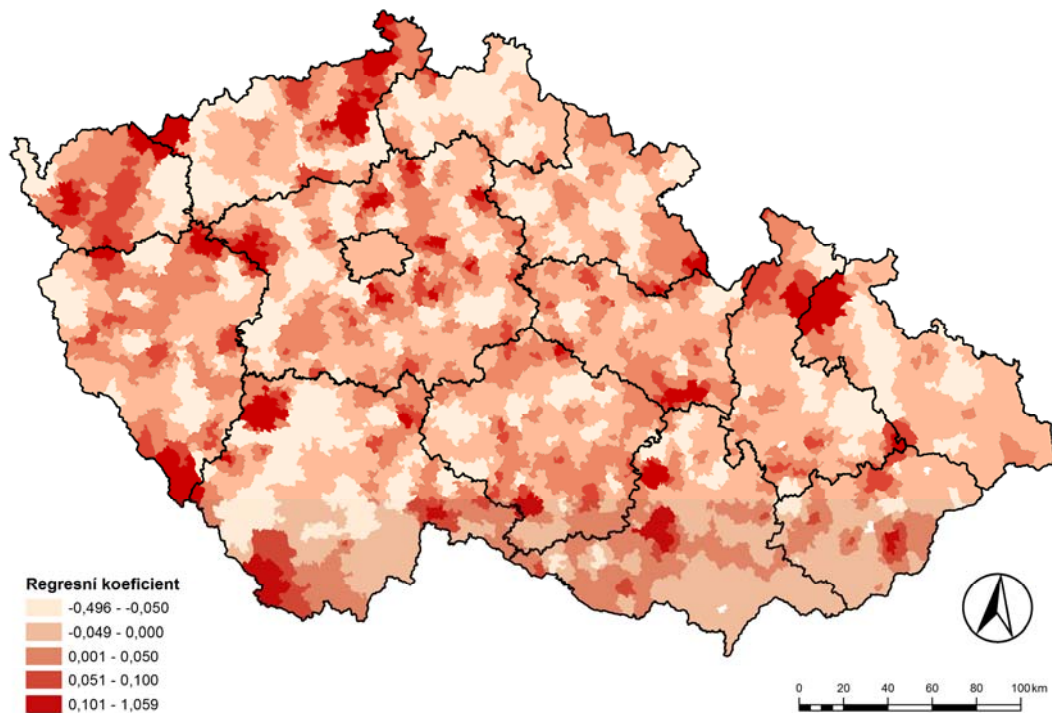
Obr. 49 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2001; vlastní výpočty.

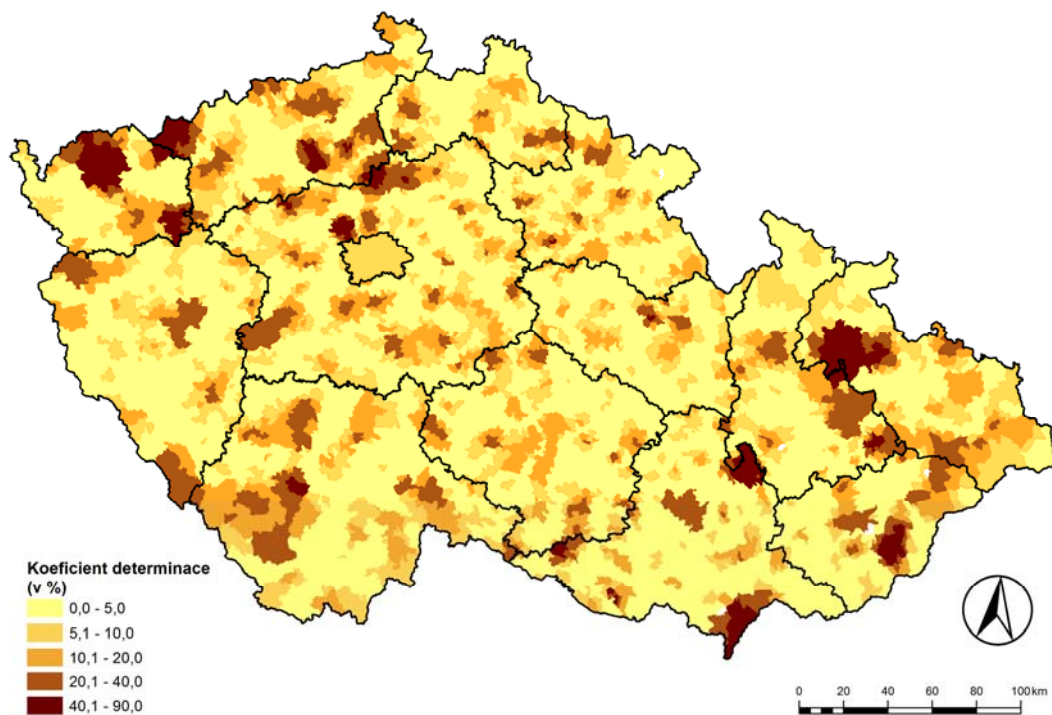
Obr. 50 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2011

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2011; vlastní výpočty.

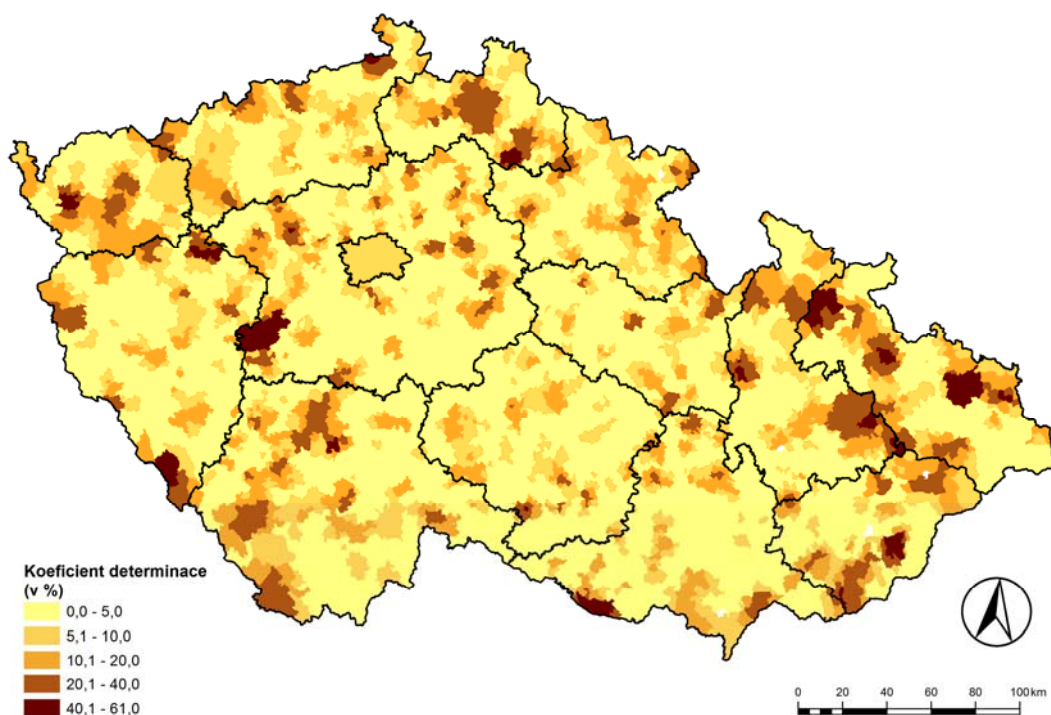
Obr. 51 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2001; vlastní výpočty.

Obr. 52 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na počtu pracovních míst na 1 000 obyvatel v obcích České republiky v roce 2011

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2011; vlastní výpočty.

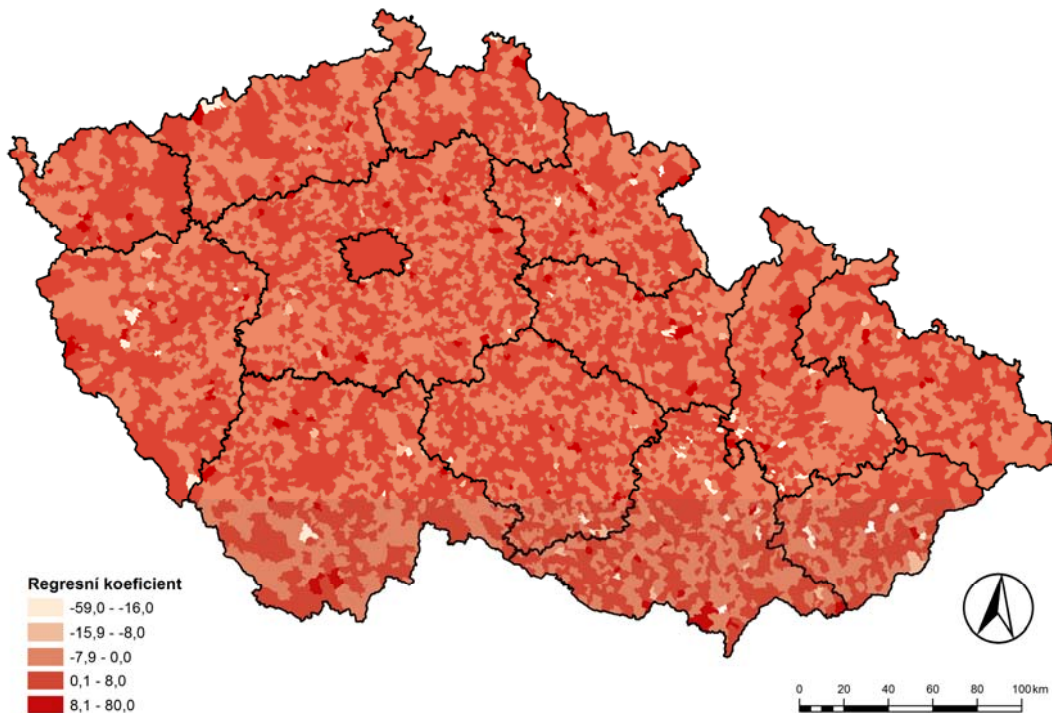
9.3 Míra nezaměstnanosti

Ze znázorněných povrchů odhadů regresních koeficientů je patrné, že v obou sledovaných letech byl zkoumaný vztah migrace a míry nezaměstnanosti nestacionární (viz obr. 53 a 54). V roce 2001 vidíme, že oblasti s pozitivním i s negativním charakterem závislosti tvořily mnohem menší shluky než v roce 2011. Jako oblasti s jednoznačně pozitivní závislostí v roce 2001 lze označit malé oblasti v pohraničí nebo u hranic krajů. Oblasti s negativní závislostí byly v tomto roce rovnoměrně rozmístěny a nevytvářely žádné výraznější shluky. V roce 2011 můžeme pozorovat oblasti s jednoznačně pozitivní závislostí v Praze a jejím zázemí, na Vysočině nebo v části Plzeňského kraje. Oblasti s jednoznačně negativní závislostí nalezneme také v zázemí Prahy nebo v okolí Brna

Zatímco u globálního regresního modelu sledovaného vztahu byla variabilita migrace vysvětlena mírou nezaměstnanosti pouze nepatrně (v roce 2001 to bylo 0,2 % a 0,6 % v roce 2010), podíl variability migrace vysvětlené modelem GWR byl v roce 2001 téměř 34 % a v roce 2011 necelých 32 %. Opět jsou zde patrné velké rozdíly v hodnotách lokálního koeficientu determinace (viz obr. 55 a 56), což ukazuje na změny z hlediska vhodnosti modelovaného vztahu migrace a míry nezaměstnanosti pro různé oblasti. Výsledný model v roce 2001 nejvíce vysvětluje vztah v části Moravskoslezského kraje, v Olomouckém kraji, v části Krušných hor a Šumavy nebo v oblastech ležících blízko hranic mezi kraji. Jsou zde zahrnuty také oblasti vojenských újezdů Libavá a Březina. V roce 2010 model vystihuje v nejvyšší míře vztah

v Olomouckém a Moravskoslezském kraji, v části Šumavy, v okolí Brna nebo na Karlovarsku. Mezi sledovanými roky 2001 a 2011 došlo také ke snížení vysvětlené variability například ve Středočeském nebo Královéhradeckém kraji. Toto snížení by mohlo být způsobeno také poklesem počtu míry nezaměstnanosti mezi těmito dvěma roky, ke kterému došlo v celé České republice (viz kapitola 6.3).

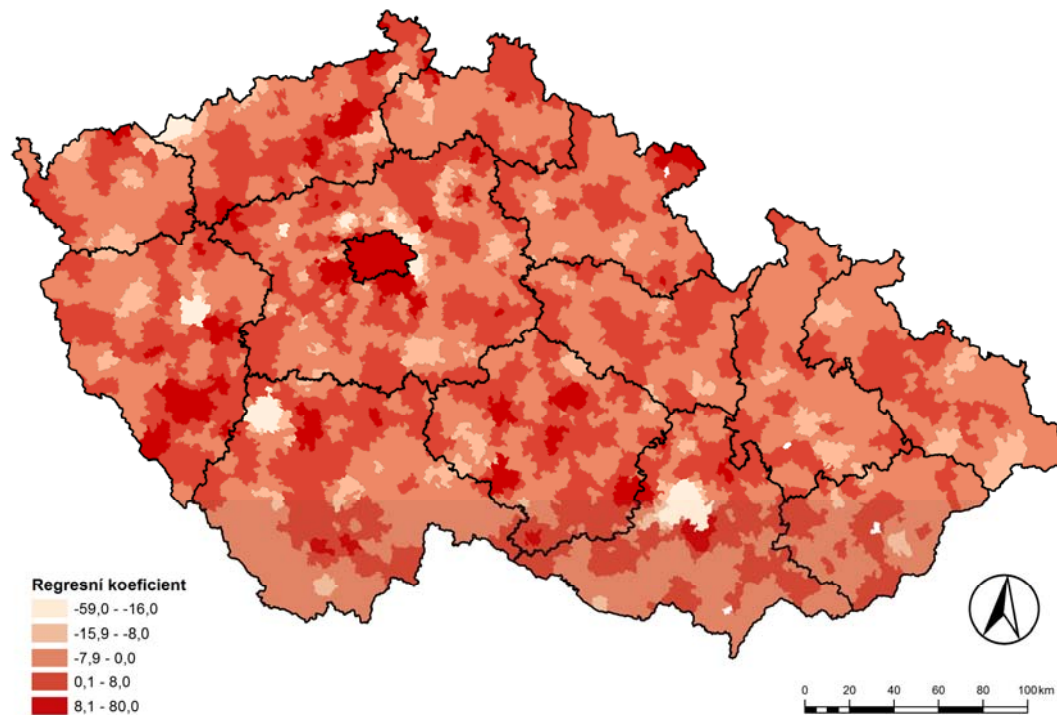
Obr. 53 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2001; vlastní výpočty.

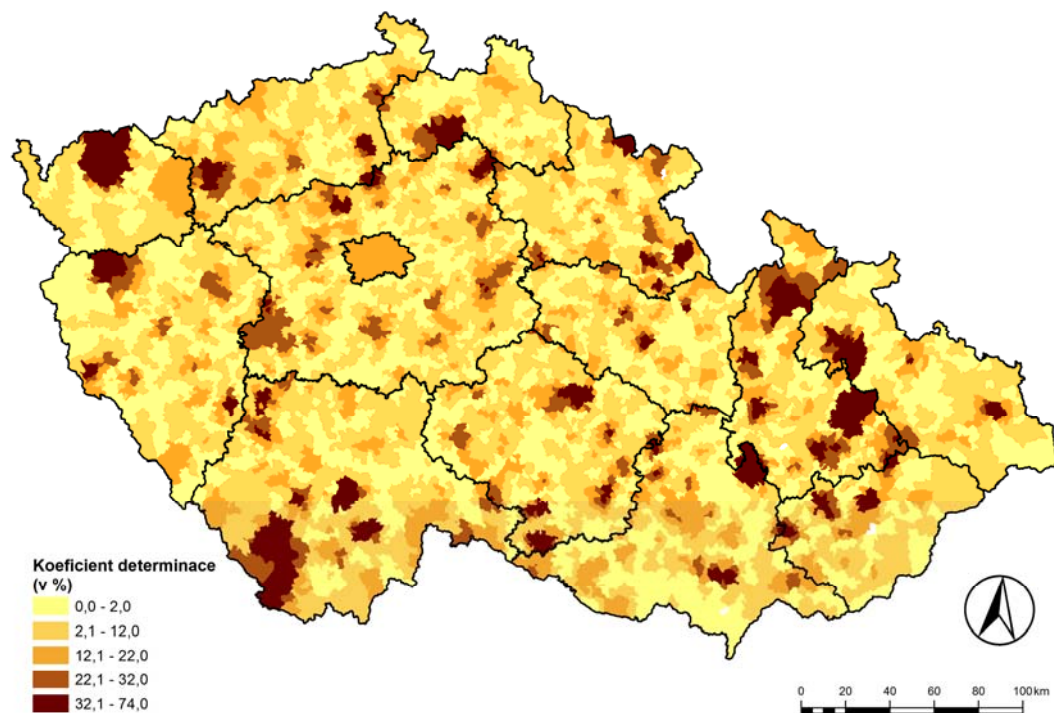
Obr. 54 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2011

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2011; vlastní výpočty.

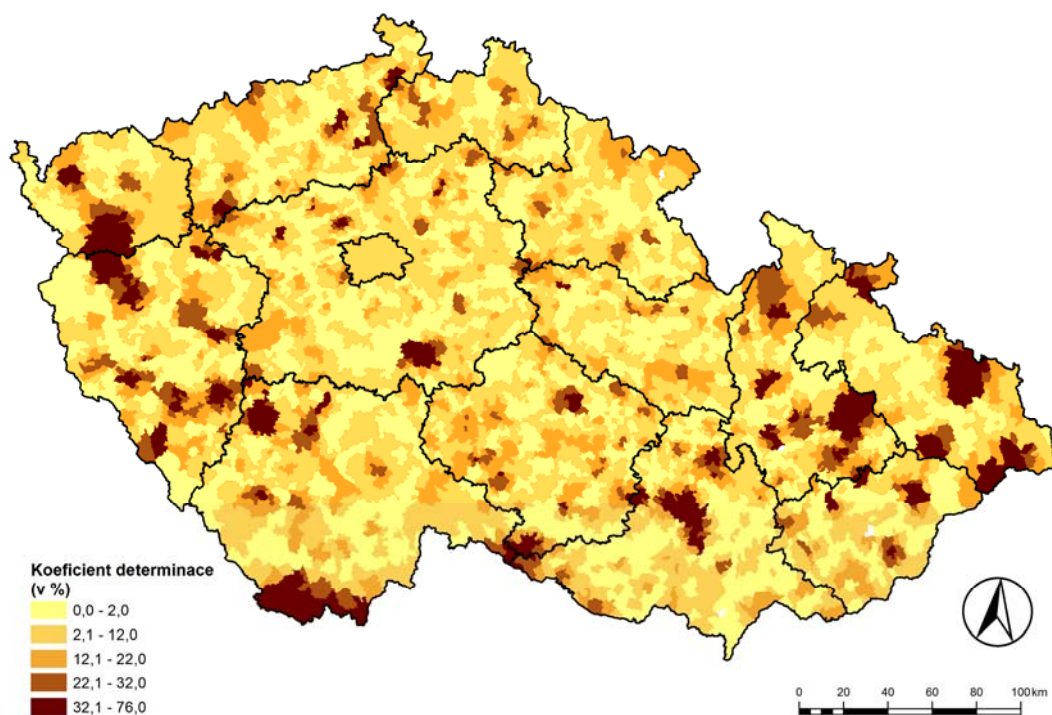
Obr. 55 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2001; vlastní výpočty.

Obr. 56 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na míře nezaměstnanosti (v %) v obcích České republiky v roce 2011

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; SLDB, 2011; vlastní výpočty.

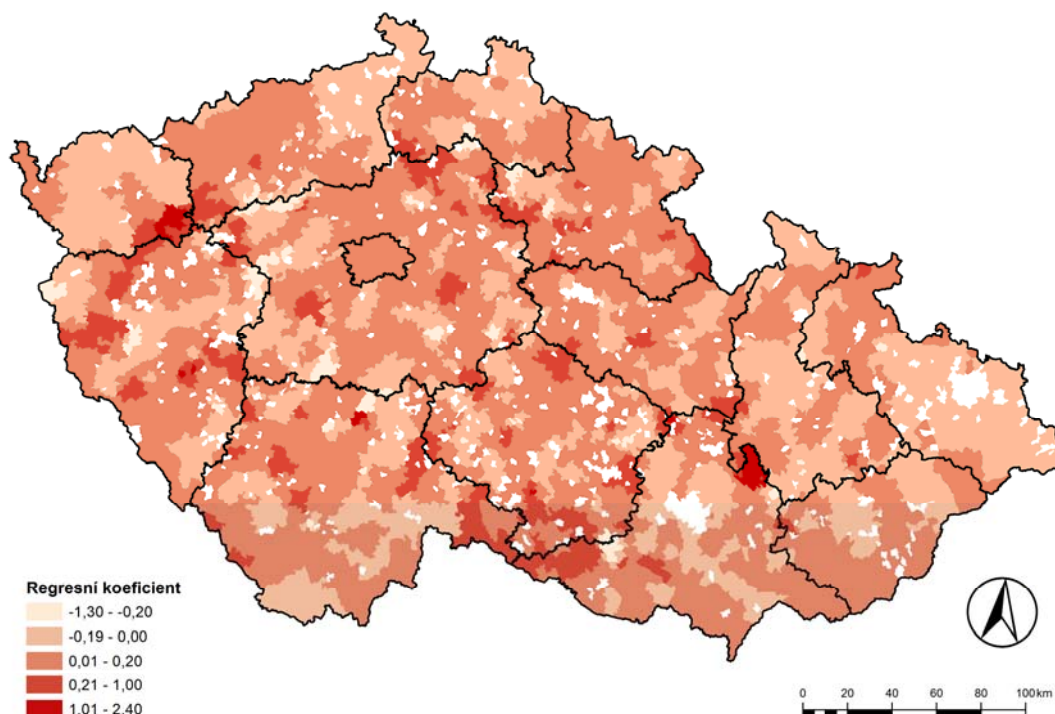
9.4 Hustota obyvatelstva

Ze znázorněných povrchů odhadů regresních koeficientů je opět patrná nestacionarita zkoumaného vztahu migrace a hustoty obyvatelstva ve všech sledovaných letech (viz obr. 57, 58 a 59). Opět můžeme identifikovat oblasti jak s pozitivním, tak s negativním charakterem závislosti. V roce 1991 vidíme, že oblasti s pozitivním charakterem závislosti byly umístěny blízko hranic mezi kraji a blízko státních hranic. Pozitivní charakter závislosti vykazuje také vojenský újezd Březina. Oblasti s negativním charakterem závislosti se nacházely v Moravskoslezském nebo Karlovarském kraji. Jako oblasti s jednoznačně pozitivní závislostí v roce 2001 lze označit opět oblasti blízko hranic mezi kraji a blízko státních hranic. Vojenský újezd Březina v tomto roce vykazoval negativní charakter závislosti. Oblasti s negativní závislostí byly v tomto roce opět v Moravskoslezském nebo Karlovarském kraji, ale také v Ústeckém nebo Libereckém kraji. V roce 2010 můžeme pozorovat oblasti s jednoznačně pozitivní závislostí opět většinou blízko hranic mezi kraji a blízko státních hranic. Oblastí s jednoznačně negativní závislostí ve srovnání s oběma předešlými roky přibýlo a nalezneme je v Moravskoslezském, Karlovarském, Ústeckém nebo Královéhradeckém kraji.

Zatímco u globálního regresního modelu sledovaného vztahu byla variabilita migrace vysvětlena hustotou obyvatelstva pouze nepatrně (v roce 1991 to bylo 0,3 %, v roce 2001 to bylo 1,5 % a 1,4 % v roce 2010), podíl variability migrace vysvětlené modelem GWR byl v roce 1991 téměř 21 % a v letech 2001 a 2010 téměř 23 %. Opět jsou zde patrné velké rozdíly

v hodnotách lokálního koeficientu determinace (viz obr. 60, 61 a 62), což ukazuje na změny z hlediska vhodnosti modelovaného vztahu migrace a hustoty obyvatelstva pro různé oblasti. Výsledný model v roce 1991 nejvíce vysvětluje vztah v části Moravskoslezského kraje, v Olomouckém kraji, v části Krušných hor nebo v oblastech ležících blízko hranic mezi kraji. Je zde zahrnuta také oblast vojenského újezdu Březina. V roce 2001 model vystihuje v nejvyšší míře vztah v Moravskoslezském kraji, v Praze, v okolí Brna, na Plzeňsku nebo v části Krušných hor. Opět je zde zahrnuta oblast vojenského újezdu Březina. Výsledný model v roce 2010 nejvíce vysvětluje vztah v části Moravskoslezského kraje, v Olomouckém, Zlínském, Královéhradeckém kraji nebo v části Krušných hor. Od roku 1991 do roku 2010 došlo také ke zvýšení oblastí s vysvětlenou variabilitou pro vztah migrace a hustoty obyvatelstva v České republice.

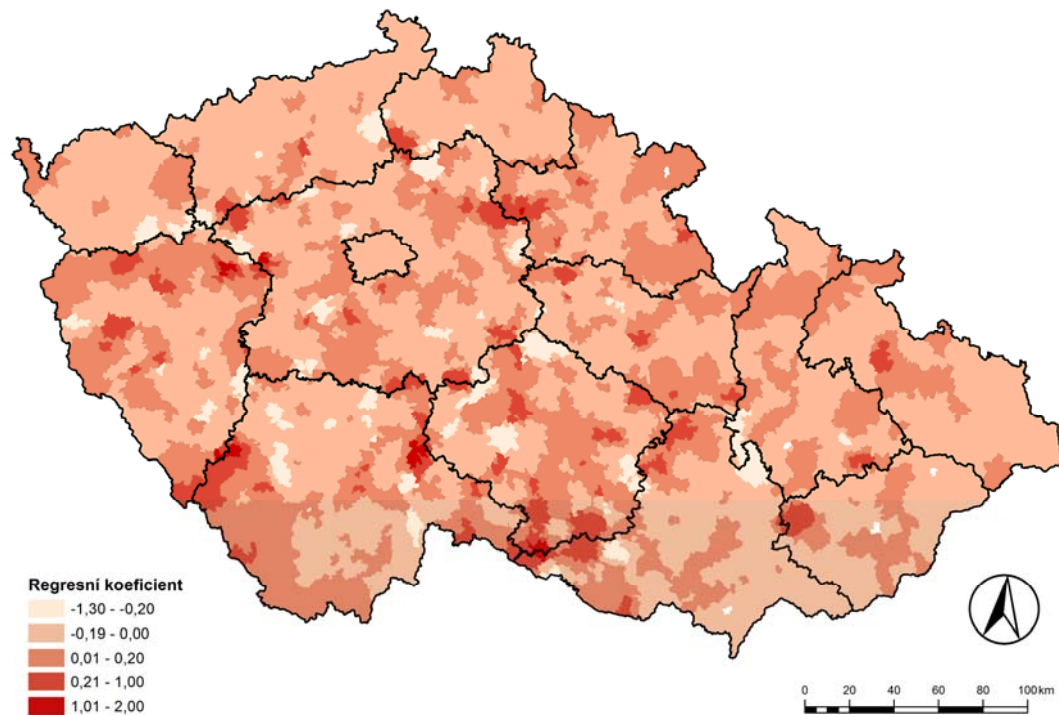
Obr. 57 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 1991

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 1992; vlastní výpočty.

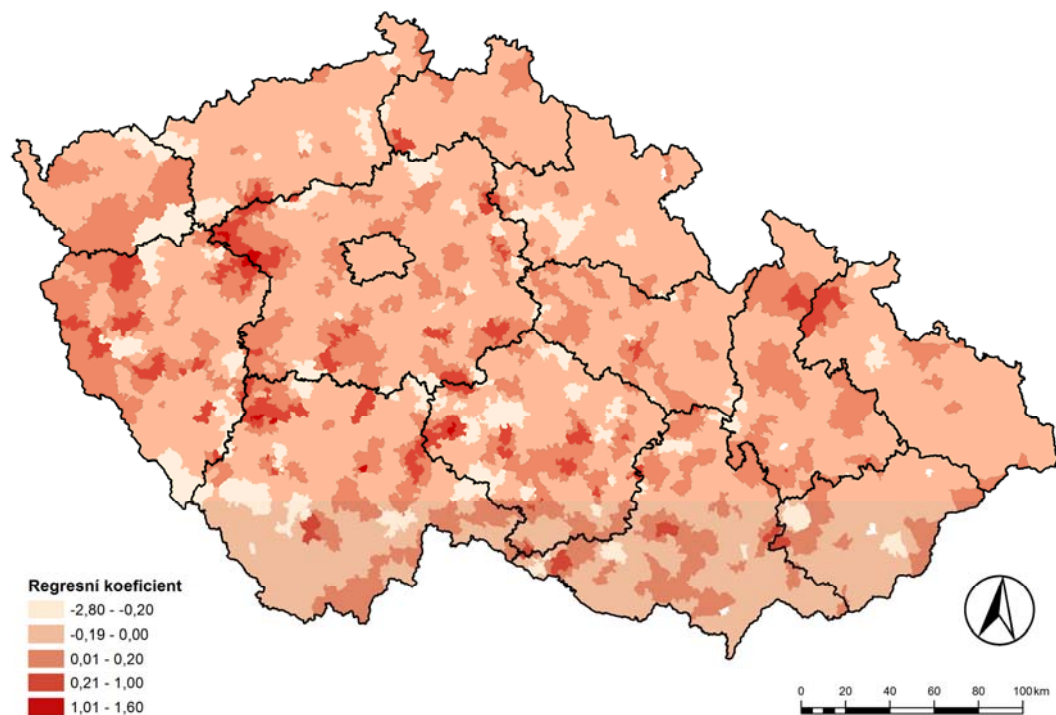
Obr. 58 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2002; vlastní výpočty.

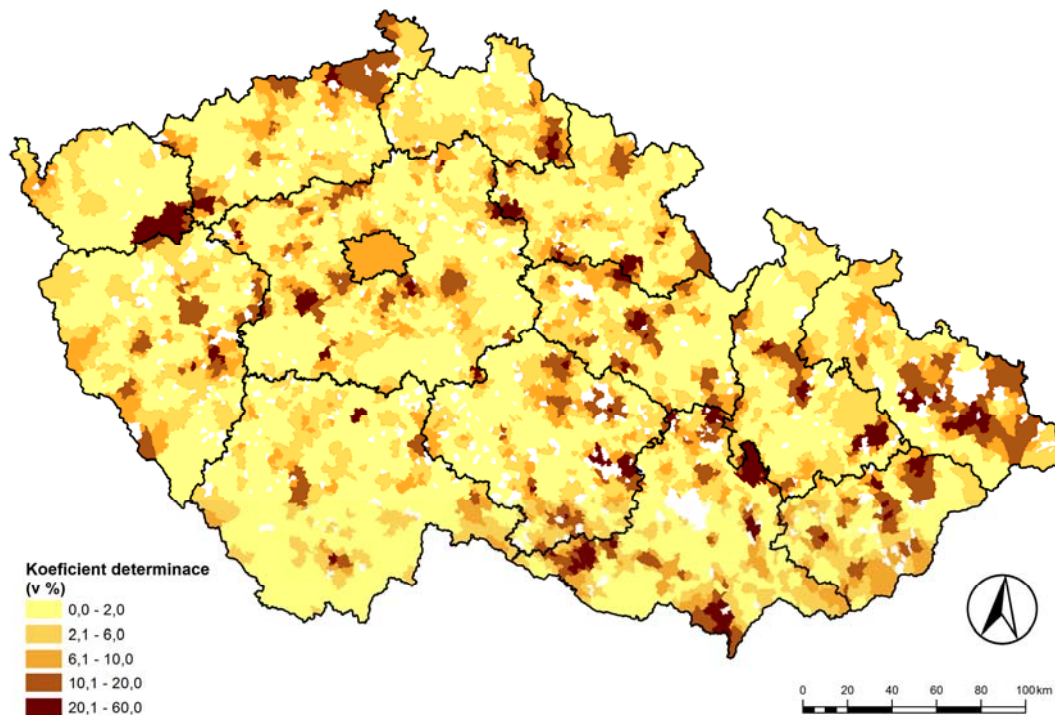
Obr. 59 – Mapa regresních koeficientů z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2011d; vlastní výpočty.

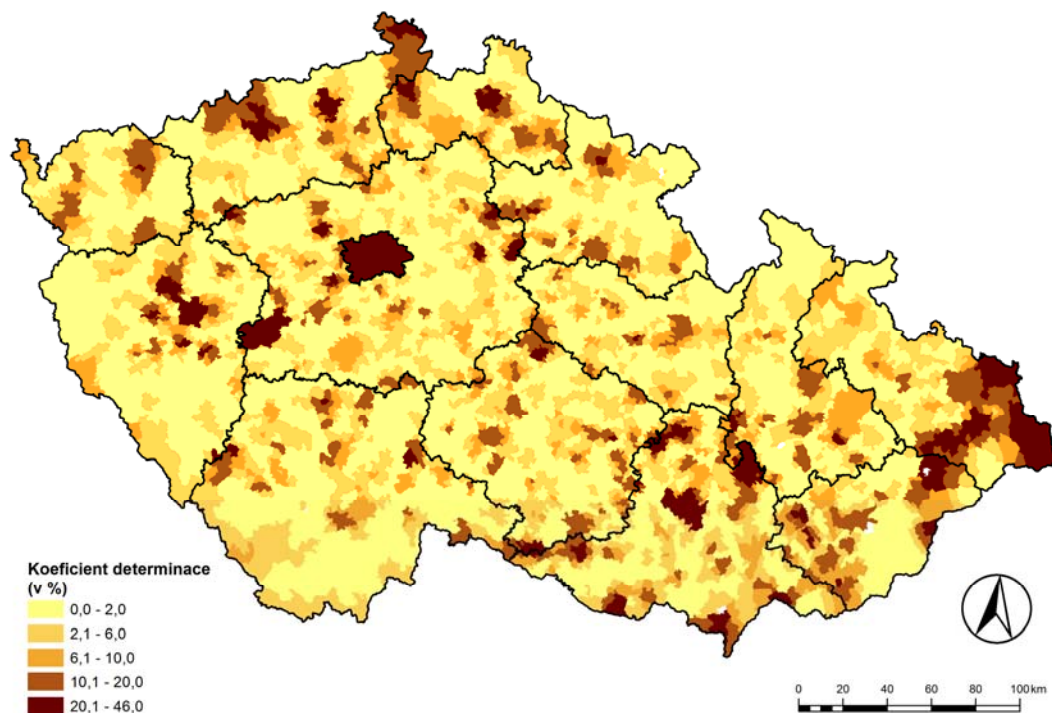
Obr. 60 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 1991

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 1992; vlastní výpočty.

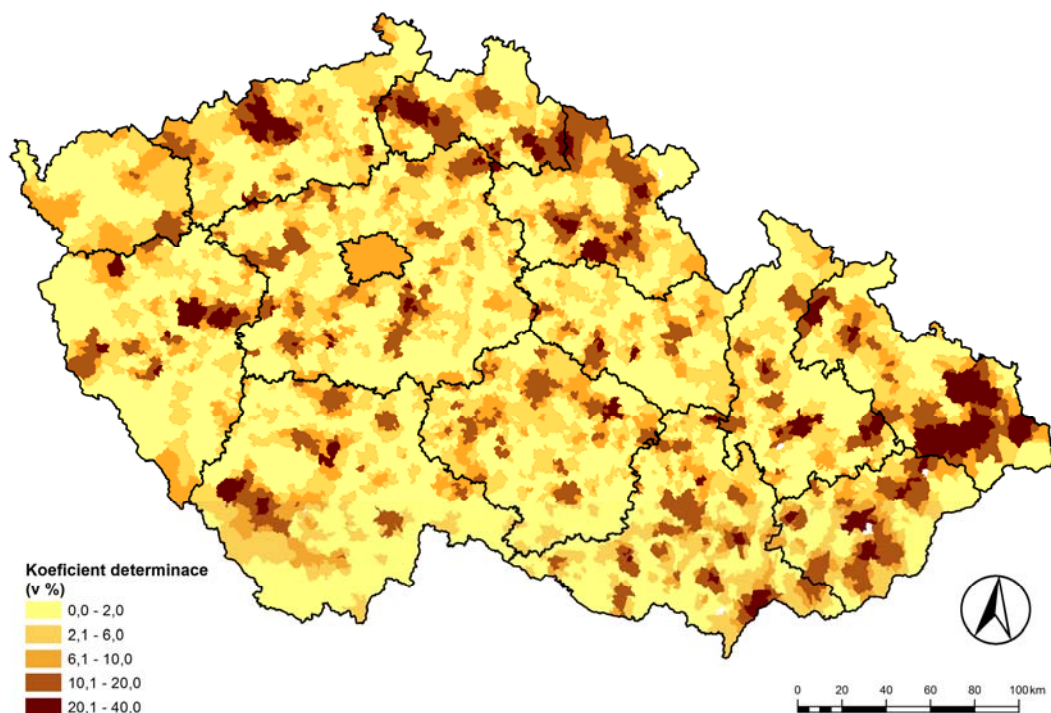
Obr. 61 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 2001

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2002; vlastní výpočty.

Obr. 62 – Mapa koeficientů determinace z lokálního regresního modelu závislosti vnitřní migrace na hustotě obyvatelstva (obyv./1 km²) v obcích České republiky v roce 2010

Poznámky: Bílá území v mapě jsou u obcí, které v tomto roce ještě neexistovaly nebo pro danou obec nejsou v tomto roce dostupná data.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2011d; vlastní výpočty.

9.5 Shrnutí výsledků geograficky vážené regrese

Při hodnocení výsledků analýzy GWR musíme mít na paměti, že byly sledovány jednoleté údaje. Na úrovni obcí bohužel nejsou pro všechny ukazatele dostupná data za všechny roky. Mezi sledovanými lety mohlo dojít k výkyvům, které zde z důvodu chybějících dat nejsou zahrnuty. Z tohoto důvodu musíme k hodnocení výsledků přistupovat opatrně.

U všech ukazatelů byla prokázána nestacionarita jejich zkoumaného vztahu s migrací. Vždy jsme mohli identifikovat oblasti jak s pozitivním, tak negativním charakterem závislosti. Pouze výskyt těchto oblastí se mezi sledovanými lety měnil. Hodně často můžeme sledovat výrazně pozitivní nebo negativní charakter závislosti v oblastech vojenských újezdů a také v oblastech v blízkosti státních hranic nebo hranic mezi kraji. Často tyto oblasti odpovídají vymezeným periferním oblastem (viz příloha 12) podle Musila a Müllera (2008).

Pro většinu ukazatelů vysvětlil model GWR mnohem vyšší podíl variability ve srovnání s globálním regresním modelem sledovaného vztahu migrace a vybraných ukazatelů. Nejvyšší míra vysvětlené variability byla pro vztah migrace a počtu dokončených bytů (32 % v roce 2001 a téměř 36 % v roce 2010). Naopak nejnižší míra vysvětlené variability byla pro vztah migrace a hustoty obyvatelstva. Ve všech sledovaných letech se pohybovala kolem 20 %. U všech sledovaných proměnných jsou patrné velké rozdíly v hodnotách lokálního koeficientu determinace, což ukazuje na změny z hlediska vhodnosti modelovaného vztahu migrace a hustoty obyvatelstva pro různé oblasti. Oblasti, v nichž model vystihuje v nejvyšší míře vztah

migrace a daného ukazatele, se často nacházejí také v oblastech vojenských újezdů a v oblastech v blízkosti státních hranic nebo hranic mezi kraji, ale také v zázemí Prahy a dalších velkých měst.

Kapitola 10

Závěr

Migrace je stará jako lidstvo samo. Problematika studia migrace je velmi široké a aktuální téma. Týká se také značného počtu lidí. I když bylo v roce 2013 odhadnuto celosvětově 232 mil. mezinárodních migrantů, na celém světě je dnes mnohem více vnitřních migrantů než mezinárodních. V roce 2009 byl jejich počet odhadnut na 740 mil.

Tato práce byla zaměřena na zkoumání důvodů vnitřního stěhování v obcích České republiky pomocí prostorových analýz. Konkrétně byly prostorové analýzy aplikovány na vybrané ukazatele, které byly stanoveny na základě rešerše literatury jako ukazatele s potenciálním vlivem na vnitřní migraci.

Při zkoumání migrace a hodnocení výsledků je třeba si uvědomit, že na území České republiky došlo ve sledovaném období k mnoha změnám, které se promítly v datech o vnitřní migraci, a nebo měly vliv na výsledné hodnocení migrace. Jedná se o změnu hranic státu, metodické změny monitorování vnitřní migrace, o přijetí některých zákonů a také o nárůst počtu obcí od roku 1991.

Jelikož migrace představuje relativně dlouhodobý proces, chceme-li pozorovat její vývojové trendy, je nutné její vývoj sledovat v delším časovém úseku. Tato práce se v širším pojetí zabývala migrací mezi lety 1991–2012. Po roce 1989 došlo v České republice v migračním vývoji k velkému poklesu celkové migrační mobility. Toto snížení proběhlo mezi roky 1990–1996. Od roku 1996 ale objem migrace na našem území zaznamenal výrazný nárůst, na čemž se podílí také vzrůstající počet migrantů mezi cizinci.

Strukturu migrace lze zkoumat z mnoha různých úhlů. Pro tuto práci je zřejmě nejdůležitější struktura migrace podle důvodů stěhování. Důvod stěhování se ale bohužel od roku 2005 nezjišťuje. Musíme ale také mít na paměti, že důvod stěhování, který se uváděl při vyplňování Hlášení o stěhování, byl ovlivněn subjektivním vyjádřením osoby, která hlášení vyplňovala.

Nejmenšími územními jednotkami, za které lze sledovat migraci, je obec. Ve sledovaném období nastala postupná změna v migrační bilanci velikostních kategorií obcí. Na konci 90. let byly původní koncentrační proudy, které směřovaly z menších velikostních skupin do větších, změněny na dekoncentrační proudy v opačném směru. Souhrnná bilance migrace za roky 1991–2010 je zisková pro obce menší než 10 000 obyvatel a Prahu a ztrátová pro obce nad 10 000, což platí v podstatě od roku 1995 každoročně. Obce do 199 obyvatel zaznamenaly od počátku 90. let do roku 2010 nejmenší výkyvy ve vývoji migračního salda, naopak největší výkyvy byly

zaznamenaný v Praze. V nedávné době v České republice nabraly na významu suburbanizační procesy, které se staly dominantou nejen kolem hlavního města Prahy, ale i okolo dalších českých měst. Dalšími významnými druhy migrace jsou v českém prostředí kontraurbanizace nebo amenitní migrace.

Pro následnou užší analýzu migrace byly vybrány dva, respektive tři roky (z počátku, středu a konce období, ve kterém je sledována migrace v širším pojetí), které od sebe mají časový rozestup přibližně 10 let. Při hodnocení výsledků analýz, do kterých vstupují data za vybrané roky ale musíme mít na paměti, že jde o srovnání stavu mezi vybranými lety s rozestupem 10 let. V průběhu těchto 10 let mohlo dojít k různým změnám, které zde nejsou zachyceny. Srovnáván je zde pouze stav z uvedených tří let.

Pro užší analýzu byly vybrány tyto ukazatele: počet dokončených bytů v obci, počet pracovních míst v obci, míra nezaměstnanosti a hustota obyvatelstva. Výběr ukazatelů byl také podmíněn dostupností dat na úrovni obcí. Toto omezení vyplynulo z jedné z použitých metod v této práci, geograficky vážené regrese. Vybrané ukazatele následně vstupovaly do dalších analýz, kde jsme zkoumali jejich vztah k vnitřní migraci v České republice.

Součástí práce je také prostorová analýza relativní migrační saldo a index efektivnosti migrace v obcích České republiky v letech 1991, 2001 a 2010. Vývoj migračního salda v obcích České republiky zaznamenal mezi jednotlivými lety značné změny. Lze říci, že od roku 1991 do roku 2010 se migrační saldo v obcích České republiky zvýšilo. V mnoha krajích došlo k výrazné změně migračního salda ze záporných do kladných hodnot. Zde se projevuje právě vliv procesu suburbanizace. Obecně lze říci, že vývoj indexu efektivnosti odpovídá vývoji migračního salda. V oblastech, kde došlo ve sledovaných letech k nárůstu migračního salda, došlo také k nárůstu indexu efektivnosti a naopak.

Aby bylo možné zjistit, zda je mezi vybranými ukazateli a vnitřní migrací nějaká vazba, byla nejprve provedena regresní analýza bez prostorové dimenze. Z výsledků jsme zjistili, že mezi migrací a hustotou obyvatelstva a mírou nezaměstnanosti je vztah velmi slabý. Vztah mezi migrací a počtem pracovních míst v obcích byl slabý, ale silnější, než u předchozích dvou ukazatelů. Nejsilnější vztah byl nalezen mezi migrací a počtem dokončených bytů.

Následnou analýzou prostorové autokorelace byla prokázána pozitivní prostorová autokorelace u míry nezaměstnanosti. U ostatních sledovaných ukazatelů se sice objevovaly shluky, ale pouze v menším rozsahu a spíše samostatně pro menší územní celky. I podle hodnoty výsledného Moranova I nebyla u ostatních ukazatelů prostorová autokorelace prokázána.

Jako poslední byla provedena analýza GWR. U všech ukazatelů byla prokázána nestacionarita jejich zkoumaného vztahu s migrací. Vždy jsme mohli identifikovat oblasti jak s pozitivním, tak negativním charakterem závislosti. Pouze výskyt těchto oblastí se mezi sledovanými lety měnil. Pro většinu ukazatelů vysvětlil model GWR mnohem vyšší podíl variability ve srovnání s globálním regresním modelem sledovaného vztahu migrace a vybraných ukazatelů. Nejvyšší míra vysvětlené variability byla pro vztah migrace a počtu dokončených bytů (32 % v roce 2001 a téměř 36 % v roce 2010). Naopak nejnižší míra vysvětlené variability byla pro vztah migrace a hustoty obyvatelstva. Ve všech sledovaných letech se pohybovala kolem 20 %.

Téměř ve všech prostorových analýzách docházelo k výraznému vybočování některých oblastí České republiky, ať již v pozitivním nebo negativním směru. Jednalo se zejména o oblasti vojenských újezdů a také oblasti v blízkosti státních hranic nebo hranic mezi kraji. Často tyto oblasti odpovídají vymezeným periferním oblastem (viz příloha 12) podle Musila a Müllera (2008). Tyto oblasti jsou charakteristické svojí odlehlostí od center regionů a vykazují další specifické rysy (Musil, Müller, 2008), jejichž zkoumání by mohlo být předmětem dalších navazujících analýz.

Tato práce předvedla možnosti využití prostorových analýz při zkoumání vnitřní migrace v obcích České republiky. Jejich bezespornou výhodou je zahrnutí prostorového rozměru dat a následná vizualizace výsledků. Nevýhodou by mohla být náročnost na data vstupující do modelu. I v této práci byla dostupnost dat na úrovni obcí limitujícím faktorem. Migrace je velmi složitý proces a na rozhodování jedince o stěhování má vliv celá řada faktorů, z nichž některé jsou jen velmi těžko měřitelné.

Jednotlivé ukazatele vysvětlovaly vnitřní migraci od 20 do maximálně 36 %. Při kombinaci různých faktorů a provedení mnohonásobné geograficky vážené regrese by se určitě míra vysvětlené variability zvýšila, neboť tak složitý proces jako je migrace nelze vysvětlit pouze jednou proměnnou. Cílem této práce ale bylo posoudit, do jaké míry se vybrané ukazatele podílí na vnitřní migraci obyvatelstva v obcích České republiky.

Také je důležité si uvědomit, že výsledky analýz jsou ovlivněny nastavením modelu. Při použití jiných vstupních parametrů bychom dostali rozdílné výsledné hodnoty. Je zřejmé, že aplikace prostorových analýz je velmi rozsáhlé téma, ale jejich přínos pro zkoumání nejen demografických procesů je významný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ DAT

Použitá literatura

- ABRAMUSZKINOVÁ PAVLÍKOVÁ, E. 2011. International migration and new mobility trends. *Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun.*, roč. LIX, č. 2, s. 15–20. ISSN 1211-8516.
- APMM [Asia Pacific Mission for Migrants]. 2013. *Global migration report for 2012: Trends, patterns and conditions of migration*. Hong Kong : APMM, 2013. 135 s. ISBN 978-988-19440-6-1.
- BARTOŠ, M. et al. 2011. *Amenitní migrace do venkovských oblastí České republiky*. Kostelec nad Černými lesy : Nakladatelství Lesnické práce, s.r.o., 2011. 196s. ISBN 978-80-87154-49-6.
- BAVALOVÁ, P. 2013. *Komparace vnitřní migrace ČR a vybraných zemí EU*. Diplomová práce. Brno : Katedra ekonomie Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 2013.
- BIJAK, J. 2010. *Forecasting international migration in Europe: a Bayesian view*. Springer Netherlands, 2010. 308 s. ISBN 978-90-481-8896-3.
- CENTRUM EP HRADEC KRÁLOVÉ, 2010. *Analýza potenciálních potřeb obcí po roce 2013 z hlediska budoucí kohezní politiky* [online]. 2010 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.smocr.cz/getFile.aspx?itemID=856377>>.
- ČERMÁK, Z. 2005. Migrace a suburbanizační procesy v České republice. *Demografie*, 47 (3), s. 169–176. ISSN 0011-8265.
- ČSÚ, 2001. *Příručka demografické statistiky pro potřebu oblastních statistických orgánů* [online]. 2001 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/020100.htm>>.
- ČSÚ, 2005. *Vnitřní stěhování v ČR 1991–2004* [online]. 2005 [cit. 2011-06-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/p/4029-05>>.
- ČSÚ, 2007. *Analýza regionálních rozdílů v ČR pro rok 2007* [online]. 2007 [cit. 2014-06-03]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/publ/1370-07-pro_rok_2007>.
- ČSÚ, 2008. *Statistický lexikon obcí 2008* [online]. 2008 [cit. 2014-06-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/4116-08-2008>>.

- ČSÚ, 2009. *Postavení venkova v Olomouckém kraji: Občanská a technická vybavenost* [online]. 2009 [cit. 2014-05-25]. Dostupné z WWW: <[http://notes3.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/4100400CA9/\\$File/7113610936.pdf](http://notes3.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/4100400CA9/$File/7113610936.pdf)>.
- ČSÚ, 2010. *Malý lexikon obcí ČR 2010* [online]. 2010 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1302-10>>.
- ČSÚ, 2011c. *Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS) – 2011* [online]. 2011 [cit. 2014-06-06]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickyh_jednotek_%28cz_nuts%29_2011>.
- ČSÚ, 2011d. *Malý lexikon obcí ČR 2011* [online]. 2011 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z WWW: <<http://csugeo.i-server.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/1302-11>>.
- ČSÚ, 2012a. *Pohyb obyvatelstva – Metodika* [online]. 2012 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/pohyb_obyvatelstva>.
- ČSÚ, 2012b. *Cizinci: Zahraniční a vnitřní migrace – datové údaje* [online]. 2012 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_migrace#cr>.
- ČSÚ, 2012c. *Migrace v hl. m. Praze 2001 až 2011* [online]. 2012 [cit. 2014-06-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.scitani.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/C30027B8B7>>.
- ČSÚ, 2013d. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – Pramenné dílo* [online]. 2013 [cit. 2014-06-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/24000-13>>.
- ČSÚ, 2013e. *Statistický lexikon obcí 2013* [online]. 2013 [cit. 2014-06-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4116-13>>.
- ČTRNÁCT, P. 2012. Posudek oponenta k výňatku disertační práce Elišky Kozákové (červen 2012).
- DECOSTER, J.; CLAYPOOL, H. 2004. Data analysis in SPSS [online]. 2004 [cit. 2014-06-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.stat-help.com/spss.pdf>>.
- DEWIND, J.; HOLDAWAY, J. 2005. *Internal and international migration in economic development* [online]. 2005 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/esa/population/meetings/fourthcoord2005/P11_SSRC.pdf>.
- DRBOHLAV, D. 1990. Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva – teoretická východiska v československé a zahraniční literatuře. *Sociologický časopis*, 26 (5), s. 358–374. ISSN 0038-0288.
- DRBOHLAV, D.; UHEREK, Z. 2007. Reflexe migračních teorií. *Geografie*, sborník ČGS, 2007, roč. 112, č. 2, s. 125–141. ISSN 1212-0014.
- DRBOHLAV, D. et al. 2009. *The Czech Republic: on its way from emigration to immigration country* [online]. Working Paper 11/2009 [cit. 2014-05-20]. Dostupné z WWW: <http://www.idea6fp.uw.edu.pl/pliki/WP11_Czech_Republic.pdf>.
- ESIPOVA, N.; PUGLIESE, A.; RAY, J. 2013. *The demographics of global internal migration* [online]. 2013 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/what-we-do/migration-policy-and->

- research/migration-policy-1/migration-policy-practice/issues/aprilmay-2013/the-demographics-of-global-inter.html>.
- Eurostat, 2012. *NUTS - Nomenclature of territorial units for statistics* [online]. 2012 [cit. 2014-06-06]. Dostupné z WWW:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction>.
- FASSMANN, H.; REEGER, U.; SIEVERS, W. 2009. *Statistics and reality: Concepts and measurements of migration in Europe*. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2009. 314 s. ISBN 978-90-8964-052-9.
- FOTHERINGHAM, A.; BRUNSDON, C.; CHARLTON, M. 2002. *Geographically weighted regression: the analysis of spatially varying relationships*. Chichester : Wiley, 2002. 269 s. ISBN 0-471-49616-2.
- FRIEBELOVÁ, J.; FRIEBEL, L. 2011. Life quality evaluation in regions of the Czech Republic according to selected criteria using the DEA method. *Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun.*, 2011, roč. LIX, č. 4, s. 87–96.
- GOSNELL, H.; ABRAMS, J. 2011. Amenity migration: diverse conceptualizations of drivers, socioeconomic dimensions, and emerging challenges. *GeoJournal*, 2011, 76 (4), s. 303–322. ISSN 0343-2521.
- GURAK, D.; KRITZ, M. 2000. The interstate migration of US immigrants: Individual and contextual determinants. *Social Forces*, 2000, 78 (3), s. 1017–1039. ISSN 0037-7732.
- HAMPL, M.; MÜLLER, J. 2010. Vývoj regionální distribuce obyvatelstva v Česku v letech 1869–2009. *Demografie*, 52 (1), s. 15–26. ISSN 0011-8265.
- HUBER, P. 2005. *Inter-regional mobility in the accession countries: A comparison to EU-15 member states* [online]. Working Paper 249/2005 [cit. 2014-05-20]. Dostupné z WWW:
<http://www.wifo.ac.at/jart/prj3/wifo/resources/person_dokument/person_dokument.jart?publikationsid=25500&mime_type=application/pdf>.
- HULÍKOVÁ, K. 2010. *Základy ekonometrie*. Přednášky k předmětu Základy ekonometrie na Katedře demografie a geodemografie PpF UK v Praze, 6. 10. 2010.
- HUŠEK, Z.; SVOBODA, M.; PELCL, P. 2006. *Urbánní politika a rozvoj měst: Poziční materiál Svazu měst a obcí ČR v rámci přípravy programových dokumentů EU pro období 2007–2013* [online]. 2006 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z WWW:
<smocr.cz/data/fileBank/1e44cbd8-29ba-4c9e-af90-fd4f13340566.doc>.
- CHI, G.; ZHU, J. 2008. Spatial Regression Models for Demographic Analysis. *Population Research and Policy Review*, 27 (1), s. 17–42. ISSN 1573-7829.
- IOM [International Organization for Migration]. 2010. *World migration report 2010, The future of migration: building capacities for change*. Ženeva : IOM, 2010. 272 s. ISBN 978-92-9068-590-6.
- IOM [International Organization for Migration]. 2011a. *World migration report 2011, Communicating effectively about migration*. Ženeva : IOM, 2011. 158 s. ISBN 978-92-9068-619-4.

- IOM [International Organization for Migration]. 2011b. *Glossary on migration, International migration law series no. 25* [online]. 2011 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z WWW: <<http://publications.iom.int/bookstore/free/Glossary%20nd%20ed%20web.pdf>>.
- IOM [International Organization for Migration]. 2013. *World migration report 2013, Migrant well-being and development*. Ženeva : IOM, 2013. 215 s. ISBN 978-92-9068-668-2.
- IVAN, I.; TVRDÝ, L. 2008. *Sociodemografické faktory ovlivňující vzdálenost migrace a její vývoj* [online]. 2008 [cit. 2011-06-30]. Dostupné z WWW: <http://knowledge.vsb.cz/clanky_casopisy/2008_RS_IVAN_TVRDY_vzdalenost_migraci.pdf>.
- KALIBOVÁ, K. 2001. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2001. 52 s. ISBN 80-246-0222-9.
- KAŠPAROVÁ, L. et al. 2009. *Kohezní politika: Osídlení v České republice, partnerství měst a venkova*. Praha : MMR, 2009. 91 s. ISBN 978-80-903928-7-8.
- KING, R.; SKELDON, R.; VULLNETARI, J. 2008. *Internal and international migration: Bridging the theoretical divide* [online]. 2008 [cit. 2014-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/russell-king-ron-skeldon-and-julie-vullnetari-internal-and-international-migration-bridging-the-theoretical-divide>>.
- KOSCHIN, F. 2005. *Demografie poprvé*. 2. vyd. Praha : Oeconomica, 2005. 122 s. ISBN 80-245-0859-1.
- KUBEŠ, J.; KRAFT, S. 2011. Periferní oblasti jižních Čech a jejich sociálně populační stabilita. *Sociologický časopis*, 47 (4), s. 805–829. ISSN 0038-0288.
- KUČERA, M. 2001. Potřebuje Česká republika zřetelnou populační a migrační politiku? *Demografie*, 43 (2), s. 85–92. ISSN 0011-8265.
- KUPISZEWSKI, M. et al. 1998. *Internal migration and regional population dynamics in Europe: Czech case study* [online]. Working Paper 98/10 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://eprints.whiterose.ac.uk/5034/1/98-10.pdf>>.
- KUŠNIRÁKOVÁ, T.; ČIŽINSKÝ, P. 2011. Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní, anebo ještě jiná? *Geografie*, sborník ČGS, 2011, roč. 116, č. 4, s. 497–517. ISSN 1212-0014.
- LANGHAMROVÁ, J.; KAČEROVÁ, E. 2005. *Základy demografie (příručka ke cvičením)*. 1. vyd. Praha : Oeconomica, 2005. 71 s. ISBN 80-245-0962-8.
- LANGHAMROVÁ, J.; KAČEROVÁ, E. 2008. *Demografie materiály ke cvičením*. 3. vyd. Praha : Oeconomica, 2008. 95 s. ISBN 978-80-245-1389-8.
- LIBROVÁ, H. 1996. Decentralizace osídlení – vize a realita, Část první: vize, postoje k venkovu a potenciální migrace v ČR. *Sociologický časopis*, 32 (3), s. 285–296. ISSN 0038-0288.
- LIBROVÁ, H. 1997. Decentralizace osídlení – vize a realita, Část druhá: decentralizace v realitě České republiky. *Sociologický časopis*, 33 (1), s. 27–40. ISSN 0038-0288.

- LÖFFLER, R.; STEINICKE, E. 2007. *Counterurbanization and current transformation in the Sierra Nevada (California/Nevada)* [online]. 2007 [cit. 2014-05-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.uibk.ac.at/geographie/migration/am/gr-artikel.pdf>>.
- LUX, M.; SUNEGA, P. 2007. Vliv podmínek bydlení na zamýšlenou migraci české populace za prací. *Sociologický časopis*, 43 (2), s. 305–332. ISSN 0038-0288.
- MARTINIELLO, M.; RATH, J. 2010. *Selected studies in international migration and immigrant incorporation*. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2010. 628 s. ISBN 978-90-8964-160-1.
- MARYÁŠ, J.; VYSTOUPIL, J. 2004. *Ekonomická geografie*. [online]. 2004 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.econ.muni.cz%2F~Maryas%2FSkripta%2Feg-dso-prac.doc&ei=SEdcU6KLKsnayAHOyIHYDQ&usg=AFQjCNEMWu0lafuvh-1AJYZdv3HFy0ZBsQ&sig2=NabkwuJvar0dIPuLBmIoKw&bvm=bv.65397613,d.aWc>>.
- MIKESZOVÁ, M. 2006. *Jak se lidé stěhují v rámci České republiky aneb vnitřní migrace v České republice ve srovnání s jinými evropskými zeměmi* [online]. 2006 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=231&lst=114>>.
- MMR [Ministerstvo pro místní rozvoj], 2006. *Strategie regionálního rozvoje České republiky na roky 2007–2013* [online]. 2006 [cit. 2011-06-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na>>.
- MUSIL, J.; MÜLLER, J. 2008. Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis*, 44 (2), s. 321–348. ISSN 0038-0288.
- MVČR [Ministerstvo vnitra České republiky]. 2013. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2012* [online]. 2013 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z WWW: <www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-migraci-a-integraci-2012-pdf.aspx>.
- MVČR [Ministerstvo vnitra České republiky]. 2014. *Základní informace o schengenské spolupráci* [online]. 2014 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/zakladni-informace-o-schengenske-spolupraci.aspx>>.
- NATALI, C. 2009. *Linkages between internal and international migrations: Policy implications for development*. [online]. 2009 [cit. 2014-05-05]. Dostupné z WWW: <http://www.raumplanung.tu-dortmund.de/rel/cms/Medienpool/documents/Conference_urban-rural__1/4_Natali_Public_policies_for_migration_16_09_09.pdf>.
- NATRELLA, M. 2013. *Engineering statistics handbook* [online]. 2013 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.itl.nist.gov/div898/handbook/index.htm>>.
- OECD [Organisation for Economic Co-operation and Development]. 2003. *Trends in international migration*. Paříž : OECD, 2003. 372 s. ISBN 92-64-19949-7.
- OECD [Organisation for Economic Co-operation and Development]. 2013. *List of OECD member countries – ratification of the Convention of the OECD* [online]. 2013 [cit. 2014-

- 05-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.oecd.org/about/membersandpartners/list-oecd-member-countries.htm>>.
- ONDRÁČKOVÁ, J. 2012. *Implementace postupů hodnocení kvality DMR do Diplomová práce*. Olomouc : Katedra geoinformatiky PřF Univerzity Palackého v Olomouci, 2012.
- OSN. 1951. *Convention relating to the status of refugees* [online]. 2013 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z WWW: <<https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20189/volume-189-I-2545-English.pdf>>.
- OSN. 2013a. *International migration report 2013* [online]. 2013 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z WWW: <http://esa.un.org/unmigration/documents%5Cworldmigration%5C2013%5CFull_Document_final.pdf>.
- OSN. 2013b. *Cross-national comparisons of internal migration: An update on global patterns and trends* [online]. 2013 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2013-1.pdf>>.
- PAVLÍK, Z.; RYCHTAŘÍKOVÁ, J.; ŠUBRTOVÁ, A. 1986. *Základy demografie*. 1. vyd. Praha : Academia, 1986. 732 s.
- PAVLÍK, Z.; VODÁKOVÁ, A. 1993. *Demografie (nejen) pro demografy*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 125 s. ISBN 80-901424-2-7.
- PAVLÍK, Z. et al. 2002. *Populační vývoj České republiky 1990–2002*. 1. vyd. Praha : DemoArt, 2002. 98 s. ISBN 80-902686-8-4.
- PROCHÁZKOVÁ ILINITCHI, C. 2010. *Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik*. [online]. 2010 [cit. 2011-06-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=319.pdf>>.
- PTÁČEK, P.; TOUŠEK, V.; POLÁŠEK, V. 2007. *Regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991-2004* [online]. 2007 [cit. 2011-11-20]. Dostupné z WWW: <[http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/\\$File/vladimir_polasek1.pdf](http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/$File/vladimir_polasek1.pdf)>.
- RABUŠIC, L. 2004. *Základy lineární regrese* [online]. 2004 [cit. 2014-06-20]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/el/1423/podzim2004/SOC418/Lekce_10_regrese.txt>.
- REES, P.; KUPISZEWSKI, M. 1999. *Internal Migration and Regional Population Dynamics in Europe: A Synthesis*. Strasbourg : Council of Europe, 1999. 113 s. ISBN 92-871-3923-7.
- REES, P. 2000. *Internal migration and population change in Europe: A comparative study* [online]. 2000 [cit. 2014-05-20]. Dostupné z WWW: <www.esrc.ac.uk/my-esrc/grants/R000237685/outputs/Download/876b912d-6228-40c4-af08-ae3dc270c545>.
- REKOVÁ, R. 2013. *Zahraniční migrace v České republice: regionálně-geografická analýza*. Diplomová práce. Brno : Geografický ústav PřF Masarykovy univerzity v Brně, 2012.
- RODRÍGUEZ, J. 2007. *Spatial distribution of the population, internal migration and development in Latin America and the Caribbean* [online]. 2007 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/esa/population/meetings/EGM_PopDist/P06_Rodriguez.pdf>.

- ROUBÍČEK, V. 1997. *Úvod do demografie*. 1. vyd. Praha : CODEX Bohemia, 1997. 348 s. ISBN 80-85963-43-4.
- SEIDL, T.; CHROMÝ, P. 2010. Problémy integrace marginálního území do regionálního systému: příklad Vojenského újezdu Boletice. *Geografie*, sborník ČGS, 2010, roč. 115, č. 1, s. 44–63. ISSN 1212-0014.
- SKELDON, R. 2013. *Global migration: Demographic aspects and its relevance for development* [online]. 2013 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/esa/population/migration/documents/EGM.Skeldon_17.12.2013.pdf>.
- SPURNÁ, P. 2006. *Současné trendy v kvantitativní analýze geografických dat se zaměřením na využití metody geograficky vážené regrese*. Diplomová práce. Praha : Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze, 2006.
- SPURNÁ, P. 2008a. Geograficky vážená regrese: Metoda analýzy prostorové nestacionarity geografických jevů. *Geografie*, sborník ČGS, 2008, roč. 113, č. 2, s. 125–139. ISSN 1212-0014.
- SPURNÁ, P. 2008b. Prostorová autokorelace – všudypřítomný jev při analýze prostorových dat?. *Sociologický časopis*, 2008, 44 (4), s. 767–787. ISSN 0038-0288.
- SPURNÁ, P. 2011. *Prostorová analýza dat a geostatistika*. Přednášky k předmětu *Prostorová analýza dat a geostatistika* na Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze, 28. 3. 2011.
- SRB, V. 1999. *Vnitřní stěhování 1991-1997 podle důvodů migrace* [online]. 1999 [cit. 2011-09-20]. Dostupné z WWW: <http://www.uur.cz/images/publikace/uur/1999/1999-03/03_migrace.pdf>.
- SUNEGA, P. 2009. *Souvislosti mezi vývojem finanční dostupnosti bydlení a prostorové mobility populace* [online]. 2009 [cit. 2011-09-20]. Dostupné z WWW: <http://www.disparity.cz/data/USR_048_DEFAULT/mobilita_sunega_web.pdf>.
- SUNEGA, P.; LUX, M.; MIKESZOVÁ, M. 2010. *Regionální rozdíly ve finanční dostupnosti bydlení jako bariéra pro migraci za prací - analýza a možné nástroje státu* [online]. 2010 [cit. 2011-08-26]. Dostupné z WWW: <http://www.disparity.cz/data/usr_048_default/migrace_2010.pdf>.
- SVATOŠOVÁ, L. 2011. Comparison of development tendencies of unemployment rate in CR regions. *Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun.*, 2011, roč. LIX, č. 4, s. 343–348.
- ŠIMON, M.; OUŘEDNÍČEK, M. 2010. Migrace na venkov a kontraurbanizace: přehled konceptů a diskuze jejich relevance pro výzkum v Česku [online]. 2010 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.urrlab.cz/user/documents/chlistovak//publikace/SIMON,%20M.,%20OUŘEDNÍČEK,%20M.%20%282010%29%20Migrace%20na%20venkov%20a%20kontraurbanizace--%20Přehled%20konceptu%20a%20diskuze%20jejich%20relevance%20pro%20výzkum%20v%20Česku.pdf>>.

- ŠIMON, M. 2011. Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*, sborník ČGS, 2011, roč. 116, č. 3, s. 231–255. ISSN 1212-0014.
- ŠIMON, M.; LOQUENZ, J. 2013. Amenitní migrace. *Geografické rozhledy*, 23 (2), s. 26–27. ISSN 1210-3004.
- TVRDÝ, L. 1997. *Migrace a její dopady na hostitelskou zemi (Rozvedeno na příkladu USA)*. [online]. 1997 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z WWW: <<http://accendo.cz/wp-content/uploads/DIPLOMKA.pdf>>.
- ÚRS PRAHA, a.s. 2008. *Dopady populačního vývoje pro strategii rozvoje regionů* [online]. 2008 [cit. 2011-08-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.mmr-vyzkum.cz/INFOBANKA/wa-005-05-z10-dopady-popul-1728.aspx>>.
- VANDESCHRICK, CH. 2000. *Demografická analýza*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, 2000. 203 s. ISBN 80-86561-27-5.
- VESELÁ, J. 2002. *Mezinárodní migrace a migrace v České republice* [online]. 2002 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z WWW: <<https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/32308/1/CL315.pdf>>.
- VOBECKÁ, J.; PIGUET, V. 2012. *Internal migration after communism: Spatial population dynamics in the Czech Republic, 1989–2007* [online]. 2012 [cit. 2014-05-20]. Dostupné z WWW: <<http://paa2012.princeton.edu/papers/121798>>.
- VRÁNOVÁ, H. 2012. *Suburbanizace – příležitost nebo hrozba pro malé obce (Na příkladu města Pardubice a vybraných suburbánních obcí v jeho zázemí)* [online]. 2012 [cit. 2014-05-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.regionalnirozvoj.eu/201201/suburbanizace-prilezitost-nebo-hrozba-pro-male-obce-na-prikladu-mesta-pardubice-vybranych>>.
- WIKIPEDIA, 2014a. Durbin-Watson statistic [online]. 2014 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Durbin%E2%80%93Watson_statistic>.
- WIKIPEDIA, 2014b. *Commonwealth of Independent States* [online]. 2014 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Commonwealth_of_Independent_States>.
- WIKIPEDIA, 2014c. *Kraje v Česku* [online]. 2014 [cit. 2014-07-03]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kraje_v_%C4%8Cesku>.

Použité zdroje dat

- ČSÚ, 1992. *Malý lexikon obcí ČR 1992*. Praha : ČSÚ, 1992.
- ČSÚ, 2002. *Malý lexikon obcí ČR 2002* [online]. 2002 [cit. 2012-04-24]. Již není dostupné z WWW.
- ČSÚ, 2011a. *Data poskytnutá na vyžádání přímo Českým statistickým úřadem v lednu 2011*.
- ČSÚ, 2011b. *Databáze demografických údajů za obce ČR 1971–2013* [online]. 2011 [cit. 2011-10-18]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm>.
- ČSÚ, 2011d. *Malý lexikon obcí ČR 2011* [online]. 2011 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z WWW: <<http://csugeo.i-server.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/1302-11>>.

- ČSÚ, 2011e. *Česká republika v datech (1989 až 2009)* [online]. 2011 [cit. 2014-05-08].
Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/1420-11-n_2011-0100>.
- ČSÚ, 2012b. *Cizinci: Zahraniční a vnitřní migrace – datové údaje* [online]. 2012 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z WWW:
<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_migrace#cr>.
- ČSÚ, 2012d. *MOS – Městská a obecní statistika* [online]. 2012 [cit. 2012-05-01]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz/mos/>>.
- ČSÚ, 2013a. *Statistické ročenky České republiky 2004–2013* [online]. 2013 [cit. 2014-05-25].
Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/0001-13>>.
- ČSÚ, 2013b. *Demografické ročenky krajů 1991–2012* [online]. 2013 [cit. 2014-05-25].
Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/4027-13-r_2013>.
- ČSÚ, 2013c. *Demografické ročenky České republiky 2003–2012* [online]. 2013 [cit. 2014-05-25]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/4019-13-r_2013>.
- ČSÚ, 2013d. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – Pramenné dílo* [online]. 2013 [cit. 2014-06-04].
Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/24000-13>>.
- ČSÚ, 2014. *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. 2014 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/320181-14>>.
- ČÚZK, 2005. Správní hranice okresů ČR [digitální data ESRI Shapefile]. [1:1 000].
- ČÚZK, 2007. Správní hranice okresů a krajů ČR [digitální data ESRI Shapefile]. [1:1 000].
- ČÚZK, 2010. Správní hranice krajů a obcí ČR [digitální data ESRI Shapefile]. [1:1 000].
- LUX, M.; SUNEGA, P. 2007. Vliv podmínek bydlení na zamýšlenou migraci české populace za prací. *Sociologický časopis*, 43 (2), s. 305–332. ISSN 0038-0288.
- SLDB, 2001. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Data byla poskytnuta na vyžádání přímo Českým statistickým úřadem v roce 2012.
- SLDB, 2011. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Data byla poskytnuta na vyžádání přímo Českým statistickým úřadem v roce 2014.
- ÚRS PRAHA, a.s. 2008. *Dopady populačního vývoje pro strategii rozvoje regionů* [online]. 2008 [cit. 2011-08-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.mmr-vyzkum.cz/INFOBANKA/wa-005-05-z10-dopady-popul-1728.aspx>>.

PŘÍLOHOVÁ ČÁST

Seznam příloh

Příloha 1	Formulář Hlášení o stěhování Obyv 5-12.....	153
Příloha 2	Hrubá a čistá míra migrace ve vybraných evropských zemích	154
Příloha 3	Kraje a okresy České republiky k 1. 1. 2011	155
Příloha 4	Přehled změn v územním členění České republiky v období 1. 1. 1996–1. 1. 2007	156
Příloha 5	Přehled změn v územním členění České republiky mezi lety 2005 a 2007.....	160
Příloha 6	Mapa vojenských újezdů na území České republiky v roce 2014.....	161
Příloha 7	Přehled vojenských újezdů na území České republiky.....	162
Příloha 8	Kraje České republiky před rokem 2000	163
Příloha 9	Kraje a okresy České republiky před rokem 2000.....	163
Příloha 10	Vývoj počtu obcí v České republice podle krajů v letech 1990–2013	164
Příloha 11	Vývoj počtu obcí v České republice podle velikostních skupin obcí v letech 1990–2010	165
Příloha 12	Vymezení periferních oblastí podle Musila a Müllera (2008) – Vnitřní periferie v užším a širším vymezení 2005	166

Příloha 2 – Hrubá a čistá míra migrace ve vybraných evropských zemích

Evropské státy	Hrubá míra migrace (v %)		Čistá míra migrace (v %)		Podíl ¹⁾ čisté a hrubé migrace (v %)		Podíl vlastnického bydlení na celkovém bytovém fondu (v %)
	1992	1999	1992	1999	1992	1999	2003
Dánsko	3,38	3,41	0,090	0,095	2,66	2,77	53
Velká Británie	2,70	.	0,132	.	4,88	.	69 ⁴⁾
Německo	1,88	.	0,152	.	8,09	.	45 ⁵⁾
Švédsko	1,63	1,87	0,095	0,182	5,83	9,75	61 ⁴⁾
Nizozemí	1,63	1,69	0,079	0,063	4,85	3,75	55
Belgie	1,26	1,28	0,123	0,086	9,77	6,73	68 ⁵⁾
Rakousko	.	0,93	.	0,054	.	5,79	58
Itálie	0,54	.	0,097	.	17,94	.	.
Španělsko	0,53	0,76	0,043	0,099	8,12	12,96	82
Maďarsko	1,49	1,32	0,094	0,054	6,30	4,11	92
Rumunsko	.	1,23	.	0,013	.	1,09	93
Estonsko	0,87	0,53	0,203	0,024	23,24	4,64	86
Česká republika	0,57	0,50	0,009	0,063	1,64	12,61	47 ⁴⁾
Polsko ²⁾	0,37	0,29	0,053	0,033	14,48	11,20	58
Slovinsko	.	0,30	.	0,021	.	7,15	84
Slovensko ³⁾	.	0,22	.	0,023	.	10,25	74 ³⁾

Poznámky: Migrace je sledována v Německu a ve Velké Británii pro regiony NUTS 1 (podle klasifikace Eurostatu)¹⁴, v Dánsku, Estonsku a Slovinsku pro regiony NUTS 3 a v ostatních zemích jsou data měřena pro regiony NUTS 2.

Tečka (.) na místě čísla značí, že údaj není k dispozici.

1) Podíl čisté míry migrace k hrubé míře migrace.

2) Data pro rok 1992 jsou nahrazena daty z roku 1990.

3) Data pochází z roku 2000.

4) Data z roku 2001.

5) Data z roku 2002.

Zdroj: Lux, Sunega, 2007.

¹⁴ Klasifikace NUTS (Nomenclature of territorial units for statistics) je hierarchický systém rozdělení hospodářského území EU pro účel sběru, rozvoje a harmonizace regionálních statistik EU, socioekonomických analýz regionů a vytváření rámce regionální politiky EU. Podle Eurostatu je klasifikace NUTS rozdělena na tři úrovně: NUTS 1 – hlavní socioekonomický region, NUTS 2 – základní regiony pro uplatňování regionální politiky, NUTS 3 – malé regiony pro specifické diagnózy (Eurostat, 2012).

Klasifikace NUTS v České republice podle ČSÚ (2011c): NUTS 1 – území celé České republiky, NUTS 2 – nazývané regiony soudržnosti tvořené sdruženými kraji, NUTS 3 – kraje České republiky.

Příloha 4 – Přehled změn v územním členění České republiky v období 1. 1. 1996–1. 1. 2007

	Obec	Původní okres	Nový okres
Změna k 1. 1. 1996 – změna příslušnosti k okresu			
1	Pyšely	Praha-východ	Benešov
2	Krňany	Praha-západ	Benešov
3	Lešany	Praha-západ	Benešov
4	Rabyně	Praha-západ	Benešov
5	Vysoký Újezd	Praha-západ	Benešov
6	Pečky	Nymburk	Kolín
7	Poříčany	Nymburk	Kolín
8	Ratenice	Nymburk	Kolín
9	Vrbová Lhota	Nymburk	Kolín
10	Nosislav	Břeclav	Brno-venkov
Změna k 1. 1. 1996 – vznik nového okresu Jeseník			
1	Zlaté Hory	Bruntál	Jeseník
2	Bělá pod Pradědem	Šumperk	Jeseník
3	Bernartice	Šumperk	Jeseník
4	Bílá Voda	Šumperk	Jeseník
5	Černá Voda	Šumperk	Jeseník
6	Česká Ves	Šumperk	Jeseník
7	Hradec-Nová Ves	Šumperk	Jeseník
8	Javorník	Šumperk	Jeseník
9	Jeseník	Šumperk	Jeseník
10	Lipová-lázně	Šumperk	Jeseník
11	Mikulovice	Šumperk	Jeseník
12	Ostružná	Šumperk	Jeseník
13	Písečná	Šumperk	Jeseník
14	Skorošice	Šumperk	Jeseník
15	Stará Červená Voda	Šumperk	Jeseník
16	Supíkovice	Šumperk	Jeseník
17	Uhelná	Šumperk	Jeseník
18	Vápenná	Šumperk	Jeseník
19	Velká Kraš	Šumperk	Jeseník
20	Velké Kunětice	Šumperk	Jeseník
21	Vidnava	Šumperk	Jeseník
22	Vlčice	Šumperk	Jeseník
23	Žulová	Šumperk	Jeseník
Změna k 12. 11. 2000 – změna příslušnosti k okresu			
1	Sázava	Kutná Hora	Benešov
Změna k 1. 1. 2005 – změna příslušnosti k okresu			
1	Senorady	Třebíč	Brno-venkov
2	Borač	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
3	Borovník	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
4	Černvír	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
5	Dolní Loučky	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
6	Doubravník	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
7	Drahonín	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
8	Horní Loučky	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
9	Kaly	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
10	Katov	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
11	Křižínkov	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov

Poznámky: Tabulka má pokračování na další straně.

Příloha 4 – pokračování

	Obec	Původní okres	Nový okres
Změna k 1. 1. 2005 – změna příslušnosti k okresu			
12	Kuřimská Nová Ves	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
13	Kuřimské Jestřabí	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
14	Lubné	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
15	Nedvědice	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
16	Níhov	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
17	Olší	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
18	Pernštejské Jestřabí	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
19	Rojetín	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
20	Řikonín	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
21	Skryje	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
22	Tišnovská Nová Ves	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
23	Újezd u Tišnova	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
24	Vratislávka	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
25	Žďárec	Žďár nad Sázavou	Brno-venkov
26	Huzová	Bruntál	Olomouc
27	Moravský Beroun	Bruntál	Olomouc
28	Norberčany	Bruntál	Olomouc
Změna k 1. 1. 2007 – změna příslušnosti k okresu			
1	Sedlec-Prčice	Benešov	Příbram
2	Olovnice	Kladno	Mělník
3	Vrbová Lhota	Kolín	Nymburk
4	Černé Voděrady	Kolín	Praha-východ
5	Jevany	Kolín	Praha-východ
6	Konojedy	Kolín	Praha-východ
7	Kostelec nad Černými Lesy	Kolín	Praha-východ
8	Kozojedy	Kolín	Praha-východ
9	Nučice	Kolín	Praha-východ
10	Oleška	Kolín	Praha-východ
11	Oplany	Kolín	Praha-východ
12	Prusice	Kolín	Praha-východ
13	Stříbrná Skalice	Kolín	Praha-východ
14	Štíhllice	Kolín	Praha-východ
15	Vlkančice	Kolín	Praha-východ
16	Výžerky	Kolín	Praha-východ
17	Vyžlovka	Kolín	Praha-východ
18	Borek	Mělník	Praha-východ
19	Dřísy	Mělník	Praha-východ
20	Konětopy	Mělník	Praha-východ
21	Křenek	Mělník	Praha-východ
22	Lhota	Mělník	Praha-východ
23	Záryby	Mělník	Praha-východ
24	Hlavenec	Mladá Boleslav	Praha-východ
25	Kostelní Hlavno	Mladá Boleslav	Praha-východ
26	Sudovo Hlavno	Mladá Boleslav	Praha-východ
27	Choťovice	Nymburk	Kolín
28	Pňov-Předhradí	Nymburk	Kolín
29	Tatce	Nymburk	Kolín
30	Žehuň	Nymburk	Kolín
31	Řehenice	Praha-východ	Benešov

Poznámky: Tabulka má pokračování na další straně.

Příloha 4 – pokračování

	Obec	Původní okres	Nový okres
Změna k 1. 1. 2007 – změna příslušnosti k okresu			
32	Čakovičky	Praha-východ	Mělník
33	Kojetice	Praha-východ	Mělník
34	Postřížín	Praha-východ	Mělník
35	Dolany	Praha-západ	Mělník
36	Lány	Rakovník	Kladno
37	Dražič	Písek	České Budějovice
38	Čenkov u Bechyně	Tábor	České Budějovice
39	Černíkov	Domažlice	Klatovy
40	Borovy	Klatovy	Plzeň-jih
41	Nezdice	Klatovy	Plzeň-jih
42	Chválenice	Plzeň-jih	Plzeň-město
43	Letkov	Plzeň-jih	Plzeň-město
44	Lhůta	Plzeň-jih	Plzeň-město
45	Losiná	Plzeň-jih	Plzeň-město
46	Mokrouše	Plzeň-jih	Plzeň-město
47	Nezbavětice	Plzeň-jih	Plzeň-město
48	Nezvěstice	Plzeň-jih	Plzeň-město
49	Starý Plzenec	Plzeň-jih	Plzeň-město
50	Šťáhlavy	Plzeň-jih	Plzeň-město
51	Štěnovický Borek	Plzeň-jih	Plzeň-město
52	Tymákov	Plzeň-jih	Plzeň-město
53	Dýšina	Plzeň-sever	Plzeň-město
54	Chrást	Plzeň-sever	Plzeň-město
55	Kyšice	Plzeň-sever	Plzeň-město
56	Teplá	Karlovy Vary	Cheb
57	Jablonné v Podještědí	Česká Lípa	Liberec
58	Janovice v Podještědí	Česká Lípa	Liberec
59	Jílovice	Rychnov nad Kněžnou	Hradec Králové
60	Ledce	Rychnov nad Kněžnou	Hradec Králové
61	Vysoký Újezd	Rychnov nad Kněžnou	Hradec Králové
62	Leština	Chrudim	Ústí nad Orlicí
63	Nové Hrady	Chrudim	Ústí nad Orlicí
64	Řepníky	Chrudim	Ústí nad Orlicí
65	Stradouň	Chrudim	Ústí nad Orlicí
66	Vinary	Chrudim	Ústí nad Orlicí
67	Radhošť	Pardubice	Ústí nad Orlicí
68	Týništěčko	Pardubice	Ústí nad Orlicí
69	Němčice	Ústí nad Orlicí	Svitavy
70	Sloupnice	Ústí nad Orlicí	Svitavy
71	Vlčkov	Ústí nad Orlicí	Svitavy
72	Meziříčko	Jihlava	Žďár nad Sázavou
73	Brtnička	Třebíč	Jihlava
74	Hrutov	Třebíč	Jihlava
75	Kněžice	Třebíč	Jihlava
76	Oslavička	Třebíč	Žďár nad Sázavou
77	Tasov	Třebíč	Žďár nad Sázavou
78	Běleč	Blansko	Brno-venkov
79	Brumov	Blansko	Brno-venkov
80	Březina	Blansko	Brno-venkov
81	Bukovice	Blansko	Brno-venkov

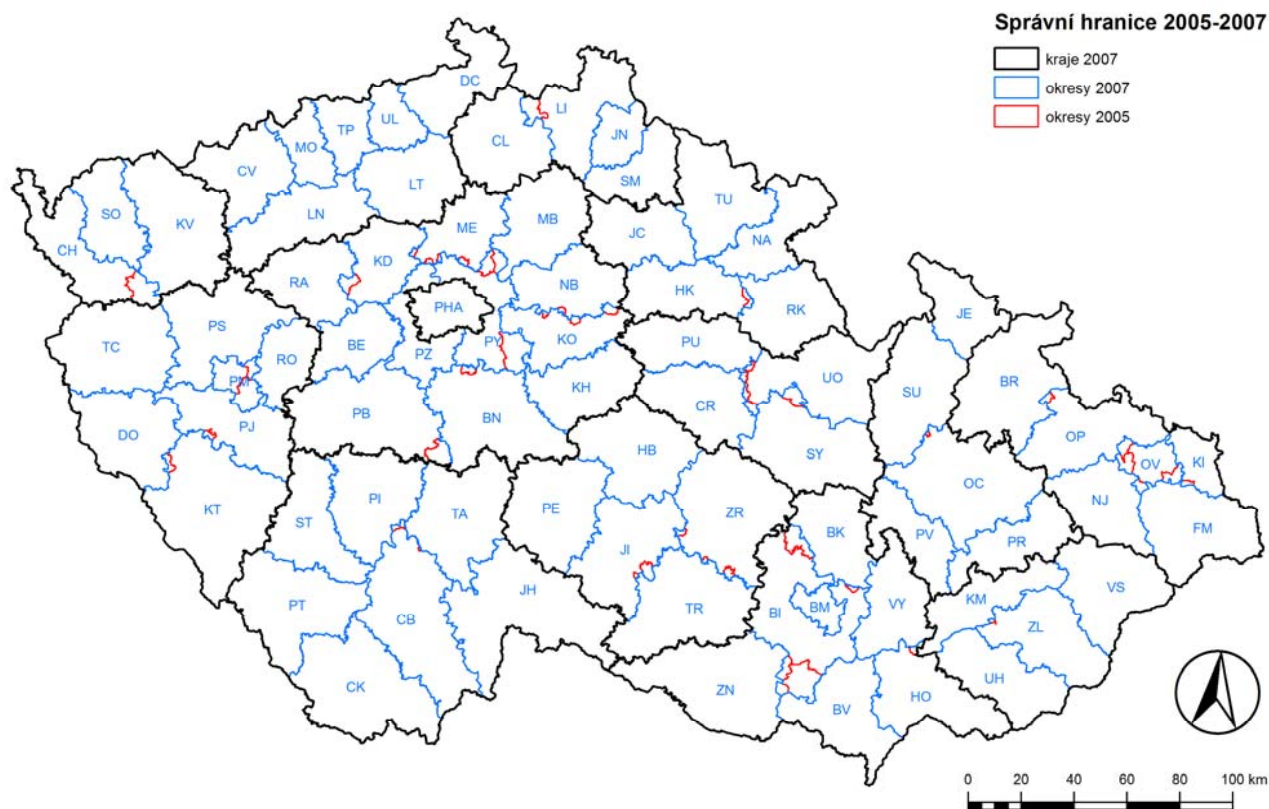
Poznámky: Tabulka má pokračování na další straně.

Příloha 4 – pokračování

	Obec	Původní okres	Nový okres
Změna k 1. 1. 2007 – změna příslušnosti k okresu			
82	Hluboké Dvory	Blansko	Brno-venkov
83	Lomnice	Blansko	Brno-venkov
84	Ochoz u Tišnova	Blansko	Brno-venkov
85	Osiky	Blansko	Brno-venkov
86	Rašov	Blansko	Brno-venkov
87	Rohozec	Blansko	Brno-venkov
88	Strhaře	Blansko	Brno-venkov
89	Synalov	Blansko	Brno-venkov
90	Unín	Blansko	Brno-venkov
91	Zhoř	Blansko	Brno-venkov
92	Cvrčovice	Břeclav	Brno-venkov
93	Ivaň	Břeclav	Brno-venkov
94	Pasohlávky	Břeclav	Brno-venkov
95	Pohořelice	Břeclav	Brno-venkov
96	Přibice	Břeclav	Brno-venkov
97	Vlasatice	Břeclav	Brno-venkov
98	Vranovice	Břeclav	Brno-venkov
99	Mouchnice	Vyškov	Hodonín
100	Branišovice	Znojmo	Brno-venkov
101	Loděnice	Znojmo	Brno-venkov
102	Šumice	Znojmo	Brno-venkov
103	Troskotovice	Znojmo	Brno-venkov
104	Lipinka	Šumperk	Olomouc
105	Bělov	Kroměříž	Zlín
106	Sosnová	Bruntál	Opava
107	Horní Bludovice	Frýdek-Místek	Karviná
108	Stará Ves nad Ondřejnicí	Frýdek-Místek	Ostrava-město
109	Šenov	Frýdek-Místek	Ostrava-město
110	Václavovice	Frýdek-Místek	Ostrava-město
111	Vratimov	Frýdek-Místek	Ostrava-město
112	Klimkovice	Nový Jičín	Ostrava-město
113	Olbramice	Nový Jičín	Ostrava-město
114	Vřesina	Nový Jičín	Ostrava-město
115	Zbyslavice	Nový Jičín	Ostrava-město
116	Čavisov	Opava	Ostrava-město
117	Dolní Lhota	Opava	Ostrava-město
118	Horní Lhota	Opava	Ostrava-město
119	Velká Polom	Opava	Ostrava-město

Zdroj: ČSÚ, 2008.

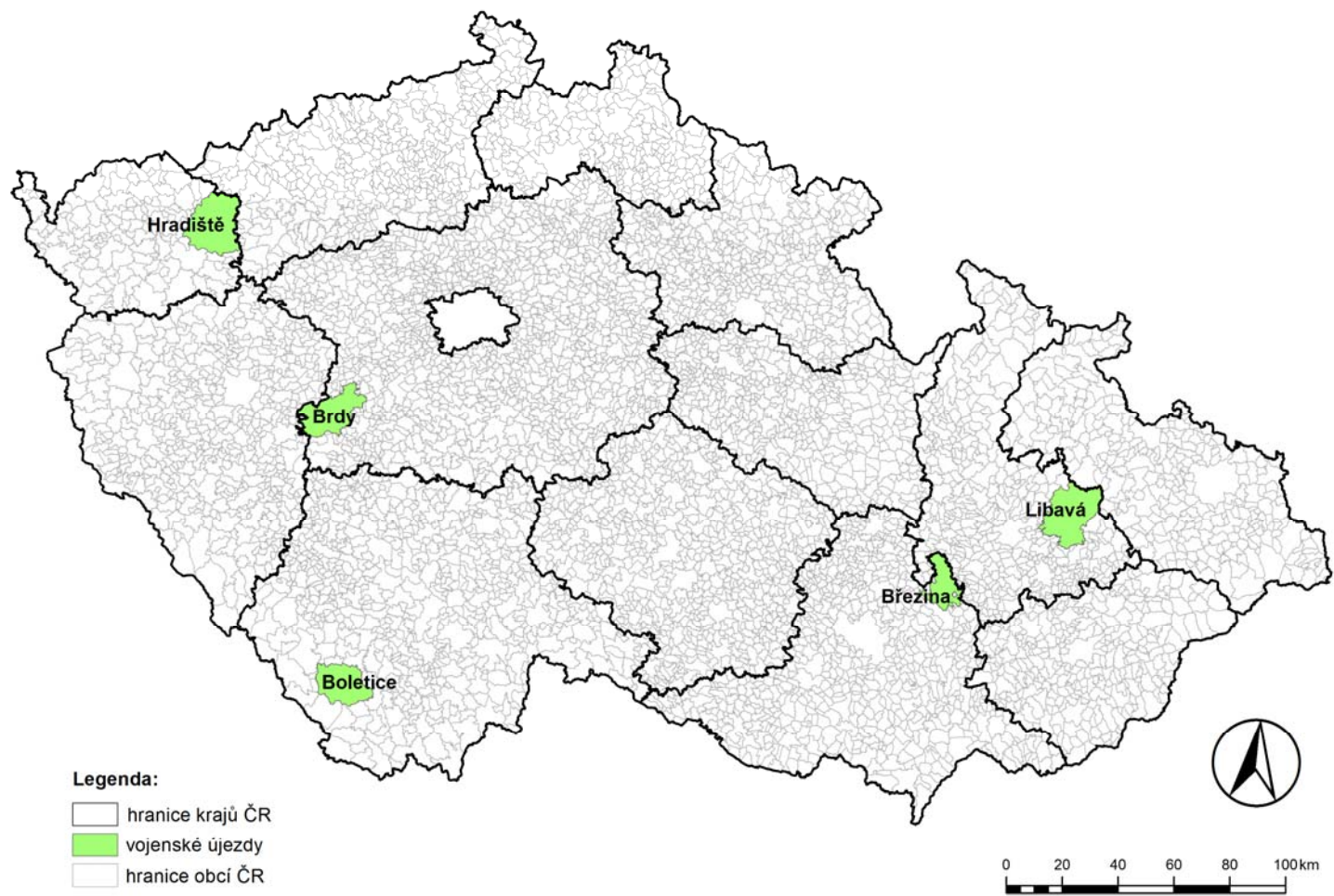
Příloha 5 – Přehled změn v územním členění České republiky mezi lety 2005 a 2007

Poznámky: BN – Benešov, BE – Beroun, KD – Kladno, KO – Kolín, KH – Kutná Hora, ME – Mělník, MB – Mladá Boleslav, NB – Nymburk, PY – Praha-východ, PZ – Praha-západ, PB – Příbram, RA – Rakovník, CB – České Budějovice, CK – Český Krumlov, JH – Jindřichův Hradec, PI – Písek, PT – Prachatice, ST – Strakonice, TA – Tábor, DO – Domažlice, KT – Klatovy, PM – Plzeň-město, PJ – Plzeň-jih, PS – Plzeň-sever, RO – Rokycany, TC – Tachov, CH – Cheb, KV – Karlovy Vary, SO – Sokolov, DC – Děčín, CV – Chomutov, LT – Litoměřice, LN – Louny, MO – Most, TP – Teplice, UL – Ústí nad Labem, CL – Česká Lípa, JN – Jablonec nad Nisou, LI – Liberec, SM – Semily, HK – Hradec Králové, JC – Jičín, NA – Náchod, RK – Rychnov nad Kněžnou, TU – Trutnov, CR – Chrudim, PU – Pardubice, SY – Svitavy, UO – Ústí nad Orlicí, HB – Havlíčkův Brod, JI – Jihlava, PE – Pelhřimov, TR – Třebíč, ZR – Žďár nad Sázavou, BK – Blansko, BM – Brno-město, BI – Brno-venkov, BV – Břeclav, HO – Hodonín, VY – Vyškov, ZN – Znojmo, JE – Jeseník, OC – Olomouc, PV – Prostějov, PR – Přerov, SU – Šumperk, KM – Kroměříž, UH – Uherské Hradiště, VS – Vsetín, ZL – Zlín, BR – Bruntál, FM – Frýdek-Místek, KI – Karviná, NJ – Nový Jičín, OP – Opava, OV – Ostrava-město

Zdroj: ČÚZK 2005, 2007; vlastní zpracování.

Příloha 6 – Mapa vojenských újezdů na území České republiky v roce 2014

Zdroj: ČÚZK, 2010; vlastní zpracování.

Příloha 7 – Přehled vojenských újezdů na území České republiky

Název vojenského újezdu	Kraj	Počet obyvatel			Rozloha (km ²)
		1.1.1991	1.1.2001	1.1.2010	
Boletice	Jihočeský	237	292	274	219,50
Brdy	Středočeský	51	44	35	260,09
Březina	Jihomoravský	10	6	3	158,21
Hradiště	Karlovarský	618	603	606	331,58
Libavá	Olomoucký	897	1 285	1 130	327,24

Název vojenského újezdu	Kraj	Podíl obyvatel (v %)			Počet obyvatel na 1 km ²
		1.1.1991	1.1.2001	1.1.2010	
Boletice	Jihočeský	13,07	13,09	13,38	1,25
Brdy	Středočeský	2,81	1,97	1,71	0,13
Březina	Jihomoravský	0,55	0,27	0,15	0,02
Hradiště	Karlovarský	34,09	27,04	29,59	1,83
Libavá	Olomoucký	49,48	57,62	55,18	3,45

Poznámky: Rozloha újezdů a počet obyvatel na 1 km² jsou uvedeny k 31. 12. 2010.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; ČSÚ, 2011d.

Příloha 8 – Kraje České republiky před rokem 2000

Zdroj: Wikipedia, 2014c.

Příloha 9 – Kraje a okresy České republiky před rokem 2000

Zdroj: Wikipedia, 2014c.

Příloha 10 – Vývoj počtu obcí v České republice podle krajů v letech 1990–2013

Kraj	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Hl. m. Praha	1	1	1	1	1	1	1	1
Středočeský	770	1 097	1 130	1 145	1 148	1 148	1 147	1 147
Jihočeský	298	569	606	620	623	623	623	623
Plzeňský	258	445	488	501	507	505	505	505
Karlovarský	84	124	130	130	131	131	131	131
Ústecký	224	321	342	350	352	352	352	353
Liberecký	129	197	210	215	216	216	216	216
Královéhradecký	302	429	442	446	447	448	448	448
Pardubický	334	425	445	447	449	450	451	451
Vysočina	491	621	712	728	731	730	730	730
Jihomoravský	556	620	635	639	643	644	643	643
Olomoucký	244	368	381	388	390	390	392	392
Zlínský	246	278	290	296	297	297	297	297
Moravskoslezský	163	273	285	290	295	297	297	297
Celkem ČR	4 100	5 768	6 097	6 196	6 230	6 232	6 233	6 234
Kraj	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Hl. m. Praha	1	1	1	1	1	1	1	1
Středočeský	1 147	1 147	1 148	1 148	1 148	1 146	1 146	1 146
Jihočeský	623	623	623	623	623	623	623	623
Plzeňský	505	505	505	506	503	501	501	501
Karlovarský	131	131	132	132	132	132	132	132
Ústecký	354	354	354	354	354	354	354	354
Liberecký	216	216	216	216	216	216	216	215
Královéhradecký	448	448	448	448	448	448	448	448
Pardubický	452	453	453	453	453	452	452	452
Vysočina	731	730	730	730	729	729	729	704
Jihomoravský	645	645	647	647	647	647	647	672
Olomoucký	392	392	393	394	394	394	394	397
Zlínský	297	299	300	304	304	304	304	304
Moravskoslezský	300	300	301	302	302	302	302	299
Celkem ČR	6 242	6 244	6 251	6 258	6 254	6 249	6 249	6 248
Kraj	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hl. m. Praha	1	1	1	1	1	1	1	1
Středočeský	1 146	1 146	1 146	1 145	1 145	1 145	1 145	1 145
Jihočeský	623	623	623	623	623	623	623	623
Plzeňský	501	501	501	501	501	501	501	501
Karlovarský	132	132	132	132	132	132	132	132
Ústecký	354	354	354	354	354	354	354	354
Liberecký	215	215	215	215	215	215	215	215
Královéhradecký	448	448	448	448	448	448	448	448
Pardubický	452	451	451	451	451	451	451	451
Vysočina	704	704	704	704	704	704	704	704
Jihomoravský	672	673	673	673	673	673	673	673
Olomoucký	397	398	398	398	399	399	399	399
Zlínský	304	304	304	305	305	305	305	307
Moravskoslezský	299	299	299	299	299	300	300	300
Celkem ČR	6 248	6 249	6 249	6 249	6 250	6 251	6 251	6 253

Poznámky: Obce zařazeny podle územní struktury platné v příslušném roce k 1.1.

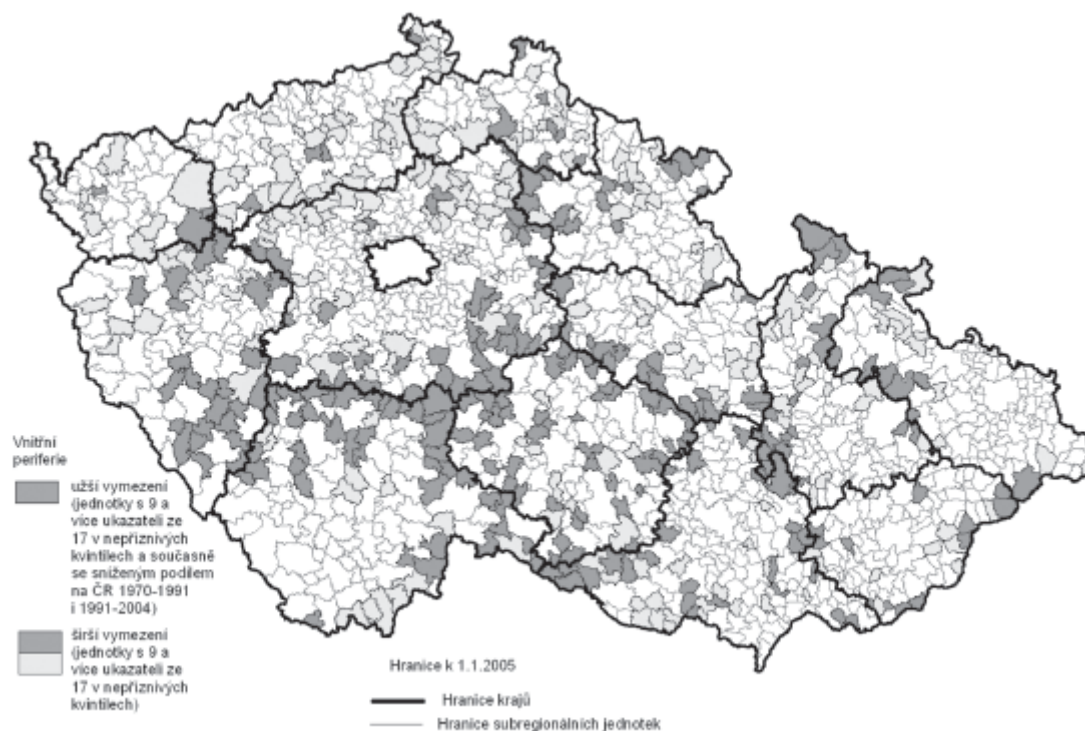
Zdroj: ČSÚ, 2014.

Příloha 11 – Vývoj počtu obcí v České republice podle velikostních skupin obcí v letech 1990–2010

Velikostní kategorie obcí	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
do 199	461	1 328	1 577	1 650	1 696	1 708	1 722
200–499	1 207	1 950	2 027	2 067	2 061	2 041	2 030
500–999	1 099	1 229	1 239	1 223	1 215	1 226	1 217
1 000–1 999	664	645	646	645	646	642	647
2 000–4 999	385	349	342	343	345	348	348
5 000–9 999	136	131	133	133	135	135	135
10 000–19 999	81	70	68	68	66	66	65
20 000–49 999	43	41	41	42	42	42	44
50 000–99 999	16	17	17	17	17	17	16
100 000–999 999	7	6	6	6	6	6	6
1 000 000 a více	1	1	1	1	1	1	1
Nezařazeno	0	1	0	1	2	0	2
Velikostní kategorie obcí	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
do 199	1 740	1 741	1 743	1 738	1 655	1 659	1 647
200–499	2 005	1 997	1 987	1 988	2 050	2 037	2 029
500–999	1 224	1 241	1 242	1 247	1 277	1 274	1 279
1 000–1 999	649	645	652	656	652	657	664
2 000–4 999	349	350	352	357	363	365	368
5 000–9 999	134	135	135	134	129	130	131
10 000–19 999	66	66	66	66	69	68	68
20 000–49 999	44	44	44	43	41	41	41
50 000–99 999	16	16	17	17	17	17	17
100 000–999 999	6	5	4	4	4	4	4
1 000 000 a více	1	1	1	1	1	1	1
Nezařazeno	0	1	1	0	0	1	0
Velikostní kategorie obcí	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
do 199	1 642	1 633	1 614	1 591	1 566	1 561	1 543
200–499	2 018	2 012	2 016	2 018	2 024	1 991	1 982
500–999	1 290	1 293	1 302	1 307	1 312	1 330	1 346
1 000–1 999	664	674	671	685	692	700	710
2 000–4 999	370	368	376	375	381	392	395
5 000–9 999	133	137	138	140	141	142	142
10 000–19 999	68	68	68	69	70	70	69
20 000–49 999	41	42	41	42	42	42	42
50 000–99 999	17	16	17	16	16	15	15
100 000–999 999	4	4	4	4	4	5	5
1 000 000 a více	1	1	1	1	1	1	1
Nezařazeno	1	0	0	1	0	0	0

Poznámky: V kategorii „Nezařazeno“ jsou obce, u kterých v daném roce chyběly údaje o počtu obyvatel a proto nemohly být obce zařazeny do velikostních kategorií.

Zdroj: ČSÚ, 2011b; vlastní výpočty..

Příloha 12 – Vymezení periferních oblastí podle Musila a Müllera (2008) – Vnitřní periferie v užším a širším vymezení 2005

Zdroj: Z podkladů ČSÚ zpracoval ÚRS PRAHA, a.s., mapový podklad ČÚZK 2003.

Zdroj: Musil, Müller, 2008, s. 331.